Guidonis de Monte Rochen

Manipulus curatorum.

Anna solet dici tres concepisse marias
Quas genuere viri Joachim cleophas salomeque
Has duxere viri Joseph alpheus zebedeus.
Prima parit xpm̄ Jacobumque secunda minorem
Et Joseph iustum peperit cum simone iudam.
Tertia maiorem Jacobum volucremque Johanem.

Vir sapiens dominabitur astris. ...

1196 ...

Tractatus de [illegible] Poenitentiae in Speciali, Differtur in 2am partem [illegible] huius Libri; unde [illegible] [illegible]graphi, in[illegible] folio 4 [illegible] ordo tractatuum [illegible] scribitur

Ordo infra in 4 folio, [illegible] propositus, non sic observatur in Libro sequenti

* Nota quod

Ordo tractatuum de omni libro Sacramentorum in spec. in fol. 4° pag. b mentionatus non sic in libro sequenti, [illegible] omnia observatur. uti videre est. / Et praesertim [illegible] Sacramentum 4 Poenitentiae in speciali, reservatur parti 2ae primi huius libri. [illegible] videre est fol. [illegible] pag. b. [illegible] [illegible] recto et vero ordine tractatus [illegible] in speciali, [illegible] de tabulam, ad finem Libri.

Huius Libri Pars 1ª

¶ Liber (qui manipulus curatorꝝ inscribitur in quo ꝯnecessaria officia corꝝ (quibꝰ animarꝝ cura cõmissa est) breuiter ꝯtractantur Incipit

Auctoris epistola.

Reuerendo in Christo patri ac dño, dño Raymũdo, diuina prouidentia sancte sedis valentie epõ. suorꝝ deuotorꝝ minimus Guido de Monte Rocherij. cũ deuota ꝛ humili recõmendatõne se totũ suis obsequijs mancipatũ. Fons sapientie dei verbum. dispositione mirabili cũcta ordinans ꝛ disponens. militantẽ ecclesiã ordinauit ꝛ disposuit adinstar ecclesie triũphantis quod figuratiue fuit ostensuꝫ legislatori moysi qñ preceptũ fuit sibi edificare tabernaculũ in deserto iuxta exemplar qḋ sibi in mõte fuerat demonstratũ. Tabernaculũ siqdem in huius mũdi deserto ꝯstructum. est militans ecclesia. adinstar illius que sursum est hierusalẽ ordinata. Cuius siqdem militantis ecclesie fundamenta in montibus sanctis ꝓpheta rememorans ꝑ montes supiores ꝑlatos, apostolis succedentes insinuat. q̇ admoduꝫ spirituũ supme hierarchie medios inferiores videlicet ꝛ ꝑlatos illuminẽt ꝑficiant ꝛ expurgẽt. vt sic medij

a superioribus illumiati sancti pfecti virtutibus ac erroribus expurgati, inferiores scilz laicos simili modo illuminent perficiant et expurgēt; quod facere nequeunt. nisi fuerint diuinis do/ctrinis imbuti. Hec ergo attendens et vigili meditatione ppensans. sequens opusculū de instructōe neophitoꝝ curatoꝝ composui. rudi qdez stilo sed vtili. nō curans de vboꝝ ornatu sed de animaꝝ cōmodo ꝛ pfectu. Quod qdez opusculuz ad vos (q estis sacrosancte ecclesie luminare pclarū.) q lucetꝪ velut lucerna lucēs in firmamento ecclesie militantꝪ. (qui radio diuine sapientie ꝛ scientie. exemploqꝫ vite sacratissime. ac sarculo correctōnis charitatiue. subditos vestros illuminatis pficitis ꝛ purgatis) duxi humiliter destinandū. vt lima correctōis vestre politū pdeat in publicū. quod sine illa pdire nō audeat. Suscipiatis vos igit pater cum effectu beniuolo presens opusculū. quod offert humilitas comitatur affectio ꝛ charitas psuadet. correctūqꝫ ꝛ emēdatū (si vre videtur dn̄ationi ꝯuenire) cōicare curetis neophitꝪ. i. nouicijs. vt q nesciūt addiscāt. ꝛ q sciūt. scire se gaudeāt ꝛ ad maiora ꝯscendāt. vraz reuerēdā psonā ꝯseruet dn̄s. cui me hūiliter recōmēdo. Scriptū Caroli. Anno dn̄i. M.ccc.xxxiij. ❧

Huius libri Pars 1a

QUoniā scdm q dicit pphetā malachias ca.ij.imo dñs p malachiā. Labia sacerdotis custodiūt sapientiā ac scientiā et legem requirent de ore eius ?.xi.q.i. Sacerdotibus. Angelus eni dñi exercituū est. Idcirco ne sacerdotibus legis euangelice cōtingat illud qd dñs cuidā sacerdoti legis mosayce p eundem pphetam cōminatur dicēs. Quia tu scientiā repulisti, ego repellā te ne sacerdotio fungaris. Mihi dignū duxi aliqua ad neophitorum sacerdotū instructionē maxime curatorum scribere. p que possint se in executione sui officij dirigere ? deo suo scz christo debite ministrare. Nemo autē de psumptōnis temeritate me iudicet. q ego pctōr ignorans et inscius presumā sacros sacerdotes (qui sacre legis pfessores sunt) instruere. Confisus enim de illius adiutorio qui ora mutorum aperit: ? linguas infantiū disertas facit loqui. similis paruo caniculo (qui latratu suo magnos leporarios incitat ad currendum tractabo aliqua breuiter scribere. vt donē magis pfectis ? peritioribus materiā in altiora ? subtiliora ? magis vtilia conscribēdi. Confido eni q ille q dedit asine Balaam loquelā. mihi sue rationabili creature infundat sciētiā. Nec

erubescant venerabiles sacerdotes a me coꝝ seruitore minimo edoceri. sed cōsiderent illud verbū doctoris eximii Augustini. qđ ponitur in decret. .xiiii.q.iii. Si heres. Ego iam senex ꝛ sexaginta annoꝝ etatis non erubescerem a puero anniculo edoceri. Licet eni (vt dicit Seneca.) verecūdosum sit senes addiscere. tamē magis verecūdosū est eos ignorare. Quoniā aūt quilibet si vult officiū suum debite exequi debet scire ea q̄ ad suū officiū spectāt. Officiū autē sacerdotum maxime curatoꝝ. consistit in quattuor. scđm quattuor ethymologias istius nominis sacerdos. que habent in damasceno Quia sacerdotes sunt missaꝝ celebratores. iđ dicit quasi sacra dans. confessionū auditores. ideo dicit q̄si sacer dux. plebis doctores. ideo dicit sacerdos quasi sacra docēs. Ergo ꝓpter pmū debent habere tātū de scientia ꝙ sciant recte ꝛ distincte legere ea que in misse officio ꝯtinent. etiā congrue ꝓnūciare ꝛ accentuare ꝛ ad minꝰ grāmaticaliter itelligere. Propter secūdū debēt habere tantū de scientia ꝙ sciāt numeꝝ sacramentoꝝ. ꝛ que sit debita forma et debita materia cuiuslibet sacramenti. ꝛ modū debite ea ministrandi. potissime de sacramētis que ad eos spectāt. Propter terciū debēt ha

Huius Libri Pars 1ª

bere tantū de sciētia q̃ sciant discernere inter lepram ⁊ lepram. i. peccatū ⁊ peccatū. ⁊ impo nere penitentias salutares. Propter quartū tantū debent habere de sciētia q̃ sciant ad mi nus populum in articulis ⁊ alijs erudiment fidei informare. Obmisso autē primo q: illud spectat ad grāmaticā. et satis suppono q̃ dñi epi nullū ad sacerdotiū ordinem ꝓmoueāt. nisi fuerit sufficiēter in grāmaticalibus imbutus. ⁊ q: de hoc aget qñ de sacramēto eucharistie tractabit. de trib⁹ alijs i hoc libello est agēdū. Quē libellū manipulū curatoꝝ volui vocari. ⁊ ex eo q̃ sacerdotes potissime curati debent istū libellū habere in manibus vt videāt ea q̃ circa suū officiū sunt agenda. Finit ꝓlogus.

Diuiditur ergo presens opusculū in tres ptes. In quaꝝ prima agit de sacramēt ⁊ de his que ptinent ad sacramentoꝝ admini strationē. In secunda de penitentia ⁊ his que ptinent ad ꝯfessionū audientiā ⁊ penitentiaꝝ impositionē. In tercia de articulis fidei ⁊ his q̃ ptinent ad populi informationē. ¶ Quātū ad primā partem primo videbit aliquid de sa cramentis in generali. Scd̄o de quolibet eoꝝ in speciali. Quantū ad sacramēta in generali

vt j fol 10 5 4

omisso agit tribus posteri tribus

1ª pars
2ª pars fol. 1..
3ª pars fol. 17..

Prima pars principalis huius Libri incipit. 1

Folio

¶ Primo videndū est de eorum institutōne. Scđo de eoꝝ efficacia ꝛ ꝟtute. Tercio de eoꝝ numero ꝛ distinctione. Quādo aūt agetur de quolibet eoꝝ in speciali. Primo videbit de sacramēto baptismi. Scđo de Confirm. Tercio de Eucharistia. Quarto de Ordine. Quinto de Extre: vnctis: Sext de Matrimonio. Septimo de sacro penitē.

¶ Tractatus primus prime partis principalis (q̄ est de sacramentis in generali.

De institutione sacramentoꝝ. Ca. i.

SCiendū ergo φ omnia sacramenta noue legis fuerunt immediate instituta a xp̄o quod ꝓbant doctores sic. Illius est sacramēta alicuius legis instituere. cuius est legē dare ꝛ condere, sed christus fuit immediate conditor statutor ꝛ datoꝛ noue leg̃. vt diffuse ꝓbat apostolus in ep̄la ad galathas. ꝛ hꝰ ab Isaya dicente. Dñs rex noster. dñs legifer noster. ipse veniet ꝛ saluabit nos) ergo ad solū christū ꝑtinuit instituere noue legis sacramenta.

¶ Sacramentū enī baptismi instituit quādo baptismū in iordane a iohāne suscepit. tūc enī vt dicit beda. tactu sue mūdissime carnis vim regeneratiuā ꝯtulit aquis. Licz aūt tūc sacramentū baptismi instituerit. tñ nullus ad bap-

...do ordine tractatur sacramentorum in speciali
hac pag. 5. mentionat; vide tabulam ...
... libri. ... ea quae scribuntur ...
... Libri.

Pars proxima principalis huius Libri.

tismi susceptõnem erat obligatus vsqz post re surrectõnem. qñ scz in die ascensiõis dixit apostolis et aliis discipulis. Euntes in vniuersum mũdum pdicate euãgeliũ omni creature. qui crediderit et baptisatus fuerit saluus erit. qui vo nõ crediderit ɔdẽnabitur. ¶ Sacramẽtũ ɔfirmatõis instituit qñ posuit manus supra capita paruulorum. et apostolis ꝓhibentibus dixit Sinite puulos venire ad me. Licet aliqui doctores dicãt q sacramẽtũ ɔfirmatõis instituit in die penthecostes qñ visibiliter misit. ss. sup aplos. primũ tñ reputo verius. ¶ Sacramentũ eucharistie instituit in die cene post comestionẽ agni paschalis. qñ panẽ et vinũ in suum corpus et sanguinẽ. sua ineffabili potestate cõuertit dicẽs. Accipite et mãducate hoc est corpus meũ. et sumpto calice dixit. Accipite et bibite ex hoc omẽs hic est calix sanguinis mei. ¶ Sacramentũ penitẽtie instituit qñ exordiũ sue saluberrime pdicatõnis assumpsit dicens. Penitentiã agite appropinquabit enĩ regnũ celorum. ¶ Qd aũt pctã essent ɔfitenda sacerdotibus figuratiue instituit qñ decez leprosis ab ipso mũdatis pcepit dicens. Lu. vij. Ite ostendite vos sacerdotibus. Licz enĩ teste ꝓpheta Ezechi. capi. viij. qui dicit in persona Christi.

Quacũqȝ hora ingemuerit peccator oĩm iniq̃tatũ eius nõ recordabor. Licȝ peccata in ɔtritione dimittant̃. tñ nihilominus sunt ĩ ɔfessiõe ɔfitenda sacerdotibus si possibilitas occurrat

¶ Sacramẽtũ ordinis instituit deus qñ in die cene postq̃ cõicauit aplos dixit eis. hoc facite in meã cõmẽorationẽ. Tũc eni scõm doctores oẽs aplos ordinauit. Sacramentũ xo ordinis christus instituit septuplicit̃. scõm q̃ sunt. vij. ordines. quatuor nõ sacri ꝛ minores. vt hostiariatus. lectoriatus exorcistatus ꝛ acolytatus. ꝛ tres sacri maiores. vt subdyaconatus. dyaconatus. ꝛ presbyteratus. qui oẽs dicunt̃ vnũ sacramentũ. q: ad vnũ puta presbyteratũ principaliter ordinant̃ ¶ Ordinẽ ergo hostiariatus instituit. qñ fecit flagellũ de funiculis ꝛ eiecit de templo vendentes ꝛ ementes. Ordinẽ lectoriatus instituit. qñ legendo verba Isaye p̃dicauit dicẽs. Spũs dñi super me eo q: vnxerit me. paupibus euangelizare misit me. Ordinẽ exorcistatus instituit. qñ demones ab hoĩbus obsessis eijci p̃cepit. Ordinẽ acolytatus instituit. qñ predicando dixit. Ego sum lux mundi. Ordinẽ autẽ subdyaconatus instituit. qñ post cenã pedes discipulorꝝ suorꝝ lauit. Ordinẽ diaconat9. qñ discipulos velut leuita vigilare mo

nuit. Ordinem presbyteratus instituit. quādo discipulis suis corpus ⁊ sanguinē suū sumēdū prebuit dicens. Hec quotienscūq; feceritis in mei memoriā faciatis. Dumq; patri corpus ⁊ sanguinē suū ī ara crucis semet hostiā obtulit

¶ Sacramentū xpo extreme vnctōis instituit qñ aplos misit vngere ⁊ sanare infirmos. Tñ aliq̄ doctores dicūt ꝙ beatus Jacobus istituit sacramentū istud quādo ī canonica sua dixit. Infirmatur q̄s ex vobis. inducat presbyteros ecclesie vt orent sup eū. vngentes oleo sancto. Sed salua eoꝝ reuerētia. nō reputo verū ꝑpt rōnē supius dictā in principio huius capituli. Credo enī ꝙ illud dictū beati Jacobi nō ratio fuit institutōis huius sacramēti. sed eius promulgatio. Tñ beatus iacobꝰ nō fuit institutor huius sacramenti. sed solum ꝓmulgator.

¶ De sacramento autē matrimonij qñ fuerit institutū. ⁊ vtꝝ fuerit institutū a christo incarnato. est dubiū. cum matrimoniū fuerit ī statu innocentie ⁊ in tēpore quod fuit ante incarnationē. ideo ad huius dubitatōnis solutionē Sciendū ꝙ matrimoniū pōt tribus modis cōsiderari. Uno mō ꝓut est officiū nature. Scdo mō ꝓut est remediū carnalis ꝯcupiscentie q̄a per matrimoniū satisfit cōcupiscentie carnali.

Tercio mõ put est signũ ↄiunctõnis alicuius rei. puta christi et ecclesie. quã signat ↄiunctio animoꝝ viri ꝛ vxoris. ꝛ ↄiunctõnis nature humane ꝛ diuine in ꝑsona filij dei. quã signat cõiunctio corpoꝝ. Matrimoniũ primo ꝛ scdo mõ ↄsideratũ. non est sacramentũ put loq̃mur hic de sacramẽto matrimonij. sed tercio mõ ↄsideratũ est sacramẽtũ. Et sic fuit institutũ a cristo qñ in vtero ꝟginis marie voluit naturã nr̃am diuine nature vnire i vnitatẽ sui suppositi seu ꝑsone. quã vnionẽ signat matrimoniũ. Sicut enim in actu matrimoniali vir ꝛ vxor duo sunt in carne vna. sic due nature scz humana ꝛ diuina sunt in vna ꝑsona. scz in ꝑsona filij.

¶ De efficacia ꝛ ꝟtute sacramentoꝝ Capitulum. ij.

DE efficacia autez ꝛ virtute sacramentoꝝ Sciendũ est q̃ ꝟtus sacramentoꝝ in generali (quia postea dicet̃ de virtute cuiuslibet in speciali.) in duobus cõsistit. scz in offerendo culpã ꝛ ↄferendo gratiã. Om̃e eñi sacramẽtũ noue legis. nisi sit obex. i. impedimentũ ex ꝑte recipient. aufert culpã si inuenit eam. ꝛ ↄfert vel auget gratiã. Et ꝑ hoc differũt sacramẽta noue legis a sacramentis antiq̃ legis. q2 talia sacra (circũcisione excepta) ꝑtuz ex ꝑte opis

operati. nullam habebant virtutem. Quantum ad
oblationē culpe ⁊ collationē gratie. sed totam
virtutem ⁊ efficaciam suam habebāt ex parte
operis operātis. Sacramenta aūt noue legis
non solū habent efficaciā ex pte opis operati
imo etiā ex pte operis operantis. Opus ope-
rantis vocat deuotio suscipientis sacramētū.
opus operatū vocat actus exercitatꝰ circa sa
cramenta. sicut opus operatū in baptismo. est
aspersio vel immersio aque ⁊ ꝓlatio verboꝝ
¶ Qd aūt sacramenta noue legis (quantū est ex
pte operis opantis) ꝯferāt gratiā ⁊ sint causa
gratie. patet p diffinitōnem sacramēti. q̄ ponit
a magistro sententiaꝝ. in. iiij. vbi sic dr. Sacra
mentū est inuisibilis gratie. et visibilis forme
signū. qd ita signum est gratie dei ⁊ inuisibilis
gratie forma. vt eiꝰ similitudinē gerat ⁊ causa
existat. Utrū autem sacramēta noue legis sint
causa gratie sine qua nō. vel causa ppter quā.
indiget studio maioris inq̄sitōnis q̄z pn̄s opu-
sculū expostulet. ¶ Est etiā alia virtus sacra
mentoꝝ noue legis. qr quedam eoꝝ imprimūt
caracterem i suscipientibus ea. scz sacramēta
baptismi ꝯfirmatōis ⁊ ordinis. Et est caracter
potestas spūalis quedā p quā suscipiēs sacra
mentū pōt aliqd facere vel recipe qd nō pote

rat ante. sicut baptisatus potest recipere alia sacramenta ecclesie qd nō potest facere nō baptisatus. et ordinatus pōt exercere officiuz sui ordinis. quod nō potest facere nō ordinatus. et ꝯfirmatus. et confirmatus tenet audacter confiteri fidem christi tpe ꝑsecutōnis fidei, ad qd nō tenet nō ꝯfirmatus. nisi forte inquireretur in speciali de fide. Alia aūt sacramēta. scz eucharistia. penitētia. matrimoniū et extrema vnctō nō imprimūt talem caracterē. qr possunt multotiens iterari sicut homo multotiēs cōicare. confiteri. inungi. et mortua vna vxore pōt cum alia contrahere. Sed sacramenta q̄ imprimūt caracterem nō debent nec possunt iterari. sicut nullus debet bis baptisari nec confirmari. nec eodem ordine bis ordinari. Et rō est qr ꝟtus eoꝝ sꝑ manet. scz caracter q̄ est indelibilis

¶ De numero et distinctōne sacramentoꝝ Capitulum. iij.

Quantū ad numerū sacramētoꝝ. Sciēdū ꝙ sacramenta sunt septē. scz baptismus ꝯfirmatio. eucharistia. penitentia. extrema vnctio. ordo et matrimoniū. Distinctio istoꝝ sacramentoꝝ datur ꝑsufficientiā quorūdā doctorū que talis est. Sicut est i vita corporali. sic suo modo debet esse in vita spūali. In vita autem

corporali videmus q primo generatur homo. scdo augetur. tercio nutritur. quarto venit ad tantã pfectionẽ virtutis q pot sibi similẽ generare. et sic genus humanũ multiplicatur. Et quia sanitas hois pot impediri p infirmitatẽ. ideo hõ indiget duplici medicina. vna cõtra infirmitatem. alia ɔtra reliquias infirmitatis. Et sicut i vita corporali quinq3 necessaria sũt. vi cz generatio augmentũ. nutrimentũ. multiplicatio ⁊ medicina. Sic simili mõ in vita spũali (q̃lis est vita fideliũ viuentiũ in fide ⁊ vnitate ecclesie) sunt quinq3 necessaria. scz spũalis generatio q̃ fit i baptismo. p quã hõ regeneratur cristo. Spũale augmentũ qd fit in ɔfirmatõne. in qua gratia baptismat⁊ augetur. Spũale nutrimẽtũ qd datur in eucharistia q̃ est cibus spũalis aie. Et quia fideles indigẽt multiplicari spũaliter ⁊ corporaliter. q̃ztuz ad multiplicatõnẽ spũalẽ accipitur sacramẽtũ ordinis. p qd ministri ecclesie multiplicantur. quãtũ ad multiplicatõnẽ corporalem accipitur sacramentũ matrimonij. qd ordinatur ad multiplicatõnẽ corporalẽ fideliũ. Spũalis medicina ɔtra spũalẽ infirmitatẽ (q̃ est pctm.) est penitentia. Alia est cõtra reliquias pctõꝝ. que est extrema vnctio. Et hec de sacramẽtis in generali

¶ Tractatus secũdus prime ptis principalis est de baptismo.

Ca. i. Quid sit baptismus ⁊ vnde dicat.

Nunc dicendũ est de sacramentis ĩ spãli. Et primo de baptismo. ¶ Circa quod ↄ̃sideranda sũt octo. Primo quid sit baptismus Secũdo de materia eius dẽ. Tercio de forma. Quarto de ministro. Quinto de suscipiẽtib⁹. Sexto de ritu baptismi. Septio de ei⁹ effectu Octauo de eius annexis. ¶ Baptismus est ablutio corporis exterioris cũ prescripta. id est taxata v̾borum forma facta. ita q̄ illa ablutio materialis (q̄ fit exterius in corpore) est signũ ablutionis spũalis. quã deus facit interius in mente. Et dr̃ baptismus. a baptiso. as. are. qđ idem est qđ abluo is. ere. vñ baptismus grece idem est quod ablutio latine.

¶ Ca. ij. de materia baptismi

Materia baptismi est aqua simplex elementaris. Qđ autẽ ista aqua sit ꝓpria materia baptismi. habes totã rõnem ex institutione christi q̄ instituit baptismũ fieri ĩ aqua Si aũt instituisset baptismũ in vino vel ĩ alio aliquo liquore. vinũ vel ille alius liquor. esset ꝓpria materia baptismi. Alique tñ ↄgruentie solent assignari a doctoribus. q̄re xp̃s institui it

baptismum fieri magis ī aqua q̄z in alio liquore
... vna est. q2 sacramentū maxime necessi
... debet habere materiā maxime cōmunē.
... ꝓpter defectū materie aliquis impediret a
susceptione baptismi. sed baptismus est sacra
mentū maxime necessitatis. q̄a sine baptismo
nemo pōt saluari. Ideo vt nullus posset se ex-
cusare a susceptōne baptismi ꝓpter defectum
materie vel ꝓpter karistiam eius. baptismus
debet habere materiā maxime cōmunē. talis
... materia est aqua que inuenitur in qualibz
terra. ꝛ de facili pōt haberi. Posset enī aliq̄s
se excusare si materia baptismi esset vinum vl
oleum. vel aliq̄s alius liquor preciosior. qui nō
inueniret in omni terra. nec posset ita de facili
haberi. ℂ Alia ꝯgruentia seu rō est. q2 ꝓprie-
tas aque maxime est cōueniens baptismo. est
enī aqua mundificatiua sordiū. ꝛ refrigeratiua
estuantiū. ꝛ puia. id ē. lucida oculis intuentiū.
Similiter baptismus mūdat sordes anime. idō
vocat̄ baptismus. q2 baptismus grece idē ē qd̄
lotio latine. Unī baptisare idem est qd̄ lauare.
Itē baptismus refrigerat estū carnalis cōcu-
piscentie. illuminat etiā oculos mentis respe-
ctu diuine noticie. ℂ Arguūt aūt doctores sic
Illud ē ꝓpria materia baptismi. cuius ꝓpr etas

maxime ꝯuenit baptismo. sed aqua est hmõi.
ergo aqua est propria materia baptismi. Utrum
aũt aqua sit bñdicta vel nõ. nihil facit ad bap-
tismũ. q2 ita bene põt fieri baptismus in aqua
nõ benedicta sicut in bñdicta. Sed aqua bap-
tismalis ĩ ecclesiis benedicit̃ ꝓpter solẽnitatẽ
⁊ maiorem reuerentiã circa baptismũ. ¶ Sed
nunquid in aqua rosacea vel in aqua ardente.
vel in aliquib⁹ aquis distillatis posset fieri ba
ptismus: si aq̃ elementaris inueniri nõ posset
Dicendũ est ꝙ nõ. q2 tales aque nõ sunt ꝓpe
aque sed hũores illoꝝ corpoꝝ a q̃b⁹ distillant.
In lixiuio tñ (si aqua nõ posset inueniri) posset
fieri baptismus. cũ lixiuiũ nihil aliud sit q̃z aq̃
colata ꝑ cineres. Et ꝓpter eandẽ rõnem dicũt
aliqui doctores ꝙ ĩ vrina ꝓpter defectũ aque
posset baptisari (qđ nõ credo veꝝ) q2 vrina nõ
est aqua. sed humor resolut⁹ a cibis comestis.
Et idem dico de salina. ¶ Sed nõne ĩ brodio
carniũ posset fieri baptismus. vbi alia aq̃ non
posset inueniri? Dicendũ est ꝙ aut tanta reso-
lutio carniũ est facta ĩ brodio illo ꝙ desinit spe
cies aque esse. ⁊ est alia species de nouo gene
rata. ⁊ tũc nõ põt fieri baptismus. aut nõ est ibi
tanta resolutio carniũ facta. ⁊ tũc fieri põt. ⁊ in
tali brodio baptisari. Quãdo aũt sit talis reso

x

lutio facta / q3 nō. pōt ppendi ex spissitudine
Si enim sit tanta spissitudo illius brodij quāta
est in carne vel aliquātulū minor. non credo q
posset i illo brodio baptisari. Si aūt nō sit tāta
spissitudo. sed brodiū sit pingue. credo q tūc in
illo brodio possz baptisari. Et idē dico de luto
scz si aqua exprimat ex illo. in aqua illa expssa
posset fieri baptismus. Etiā si nix liquefieret. i
illa aq̄ liquefacta ex niue posset fieri baptism9
¶ Solet aūt ex aliq̄bus talis questio fieri Si
esset vn9 puer baptisandus iuxta vnū puteuz
pfundū. ⁊ ille q̄ debet eum baptisare nō habe
ret cū quo traheret aquaz de puteo. nec posset
aliūde aquam habere. ⁊ puer esset in periculo
mortis. nōquid deberet eum in puteū pijcere.
dicendo Baptiso te in noīe patris ⁊ filij ⁊ spi-
ritussancti. amen? Dicendū est q non. qz scd̄m
q dicit beatus paulus. Nō sunt faciēda mala
vt inde eueniant bona. licet ergo ex hoc istud
bonū eueniret q anima illi9 pueri saluaret. tū
ille q̄ pijceret eum faceret istud malū q pecca
ret mortaliter. ⁊ sic (q̄ztū i se esset) dānaret ani-
mā suā. ⁊ q̄libet scd̄m exordiū charitatis plus
debet diligere animā suā. q̄z animā cuiuscūqz
alteri9 ¶ Et si dicat q talis pōt ɔfiteri de isto
peccato. ⁊ sic nō dānaret animā suā? Dicendū

questio

q istud est fatuū dicere. qr nullus certus ē de vita sua. Uñ iste nō est certus si statim postq̄ ꝓpleceriꝫ puer. vel etiā in ipso actu ꝓplectōnis moreret. vnde habere talem spem ē ꝓprie deū tentare. qr certū ē si talis ꝓpiciat puerū peccat mortaliter. incertus est autē si deus dabit sibi spaciū penitendi. q̄re faciēdū est secūdū ꝯsiliū beati augustini dicētis. Tene certū ⁊ dimitte incertū. ¶ Notandū aūt si aq̄ sit callida vel frigida nihil facit ad baptismū. sed semꝑ vitādū ꝑiculum baptisandi.

¶ De forma baptismi. Ca. iij.

Distinctio baptis: latis Greco: et Latin:

Circa formā baptismi. Sciendum q alia forma vtūtur greci in baptisando. ⁊ alia forma latini. Greci enī vtūtur tali forma. baptisetur seruꝰ cristi. in noīe patris ⁊ filij ⁊. s. s. amē. Latini aūt vtūtur tali mō. baptiso te in nomīe patris ⁊ filij ⁊ spūsancti amē. Et q̄zuis ex vtraq̄ forma sequat̄ baptismus. nam greci baptisati sunt sicut latini. qđ patꝫ. qr q̄ redeūt ad vnitatē ecclesie romane nō rebaptisant. tñ forma latinoꝝ ꝯuenientior est q̄ꝫ forma grecoꝝ. Qđ ptꝫ quo ad nunc ex duobus. Primo qr forma illa baptismi ꝯuenientior est que magis cōcordat cum verbis christi instituentis baptismū. sed christus instituēs baptismū dixit apostolis. vt

pars 1a

A

recitat beatus Matheus in euāgelio. ca. viii.
Ite docete oēs gentes baptisantes eos ī noīe
patris ꝛ filij ꝛ spūssctī. ꝛ cū istis verbis magis
concordat istud verbū baptiso. q̄ȝ baptiset. quia
baptiso est actiuū. ꝛ baptisetur est passiuum. ꝛ
istud ꝑticipiū baptisantes. descēdit ab actiuo
ꝛ nō a passiuo. q̄re ꝯuenientior est forma lati-
norum que dicit (baptiso) q̄ȝ grecorū que dicit
baptisetur. ¶ Secūdo pōt illud idē patere sic
Illa forma baptismi est cōuenientior. in q̄ ꝛ ꝑ
quā exprimūtur ea q̄ sunt necessaria ī baptis-
mo. sed talis est forma latinoꝝ ꝑ cōparationē
ad formā grecoꝝ. q: in baptismo est necessaria
virtus dei ꝯferentis efficaciā baptismo. ꝛ istud
tangit in vtraq; forma cū dicit. In noīe patris
ꝛ filij ꝛ spūssctī. amē. Et etiā ibi necessaria ꝑso-
na suscipiētis baptismū. ꝛ istud exprimitur in
forma grecoꝝ cū dicit seruus christi. In forma
aūt latinoꝝ exprimit cū dicitur (te. Est etiā ibi
necessaria ꝑsona ministri baptisantis. que nō
exprimitur ad minus explicite ī forma grecoꝝ
In forma aūt latinoꝝ exprimit explicite ꝑ hoc
qđ dicit (baptiso) q̄re ꝯuenientior est forma la-
tinoꝝ q̄ȝ grecoꝝ. Uerisimile est etiā ꝙ forma q̄
vtitur romana ecclesia q̄ (dño disponente. oīm
ecclesiaꝝ caput est ꝛ magistra. extra de bap. ꝛ

eius effectu.c.maiores.)sit conuenientior q̄cunq̄ alia. Est ergo debita forma baptismi. Baptiso te in noie patris ⁊ filij ⁊ spūssci.amē. Qd aūt nominet baptisandus vel addat eius nomen. aut ponat ibi.ego.dicēdo petrus vel barbara Ego te baptiso in noie patris ⁊ filij ⁊.ss.amen. nō sunt de essentia forme.cum sine ipsis possit fieri baptismus.tñ debēt poni in forma ꝑpter maiorē expressionē.licz nō sit necessariū ꝙ ponant. Ista aūt forma pōt proferri in latino vel quocūq̄ alio idiomate. ¶ Utrū aūt possit aliquid immutari circa istā formā. Sciēdū est ꝙ ille q̄ aliq̄d mutaret aut intenderet mutare ritum ecclesie.sic nō esset baptismus.aut intenderet facere illud idem qd facit ecclesia.sed ex quadā ignorantia vel inaduertētia aliq̄d circa istam formā mutaret. ¶ Tūc circa hoc sciēdū est ꝙ talis mutatio potest fieri quinq̄ modis.
1 Uno mō totaliter omittendo verba ipsi⁹.⁊ tūc non fit baptismus ex tali forma. sicut si diceret Baptiso te ī noie genitoris ⁊ geniti ⁊ ꝓcedētis ab vtroq̄.licet eni ⁊ cōi vsu loquendi.)genitor significet patrē.⁊ genitus filiū.et ꝓcedens ab vtroq̄ spūm sāctū.tñ ꝓprie loquendo in diuinis genitor ⁊ genit⁹ ⁊ ꝓcedēs. expssius significāt act⁹ notionales ipsarū ꝑsonarū q̄ ipsas ꝑsonas

Pars 1a

In forma aūt baptismi debet fieri mentio ex-
pressa de psonis. Alio mō potest fieri mutatio
circa formā ipsius baptismi trāsponendo v̄ba 2o
ipsius forme. sicut si diceret. Baptiso te ī noīe pro: te
patris ⁊ filij ⁊ spūsscī. am̄. Vel quōlibet aliter baptiso
trāsponendo. ⁊ tunc cum maneat idem sensus
verboꝝ. ex tali mutatōe nō impedit baptism⁹.
¶ Alio mō pōt fieri mutatio addēdo aliquid 3o
ad ipsam formā. et tūc talis additio corrumpit
sensū v̄boꝝ forme. sicut mutabat formā Arri⁹
dicendo sic. Baptiso te in noīe patris maioris
⁊ filij minoris. ⁊ spūsscī. ⁊ tūc nō fit baptismus
Aut talis additio nō corrūpit sensum verborū
forme. eo ꝙ non obstante tali additione adhuc
manet idem sensus v̄boꝝ. ⁊ tunc si ille q̄ addit
aliq̄d intendat mutare formā. nihil facit cū nō
baptiset in fide ecclesie. Si aūt nō intendit mu
tare formā ecclesie. sed ex quadā fatua deuo-
tione addat aliq̄d sic dicendo. Baptiso in noīe
p. ⁊. f. ⁊. ss. ⁊ beate v̄ginis. vel beata v̄go iuuet
te. vel aliq̄d aliud simile. talis additio nō impe
dit baptismū. Alio mō pōt mutari forma bap 4o
tismi. diminuēdo aliq̄d de ea. ⁊ tūc si diminuat
dictio integra quecūq; sit illa de omibus istis
baptiso te in nomine patris ⁊ filij et. ss. Amen.

nihil fit. q2 oĩa ista ṽba sunt de essentia forme
¶ Si aũt nõ diminuat̃ dictio ĩtegra sed pars
dictionis. tũc si diminutio talis fit in pꝛincipio
dictionis. sicut de ista dictõne patris vel q̃cũq3
alia. subtrahatur pꝛima littera vł syllaba. talis
diminutio impedit baptismuz cũ tollat̃ sensus
verboꝝ. Si aũt talis diminutio fiat de fine di-
ctionis. sicut de ista dictõe patris remoueat̃ s
vel aliq̃d tale. diminutio talis nõ impedit bap
tismũ cũ maneat idem sensus ṽboꝝ. sicut nar-
ratur in decretꝫ tractatu de ↄse. dist. iiij. c. retu
lerũt nũciꝫ) ꝙ q̃dã sacerdos ignarus lingue la
tine baptisabat sub ista forma Baptiso te ĩno
mine patria ꝛ filia ꝛ spũsancta. ꝛ dicit papa in
decreto illo. ꝙ vere baptisabat. ¶ Alio modo
põt fieri mutatio circa formã baptismi interrũ
pendo ṽba istius forme. ꝛ tũc si sit tanta inter-
ruptio ꝙ mutet intentionẽ baptisantis. sicut si
de mane diceret. Ego baptiso te. ꝛ postea iret
ad expediendũ negocia sua. ꝛ postea qñ redi-
ret diceret. in nomine patris ꝛc. nihil faceret.
Si aũt nõ sit tanta interruptio ꝙ mutet inten-
tionẽ baptisantis sicut si diceret. Baptiso te in
nomine patris. ꝛ hoc dicto dicat assistentibus
tacere. orate deũ. vel aliquid tale. ꝛ postea ꝓfi
ceret. nõ impeditur baptismus

De Ministro Baptismi. Ca. iii

Pars. 1

Minister baptismi est duplex. vnus extra
casum necessitatis. ⁊ iste est solus sacer
dos. ad solū enī sacerdotē extra casum necessi-
tatis ꝑtinet baptisare. cuius ratio assignatur a
doctoribus talis. ille est ꝓprius et ordinarius
minister sacramentoꝝ q̄ habet potestatē supra
corpus christi verū. sed sacerdos est hmōi ergo
solus sacerdos est ꝓprius ⁊ ordinarius mīster
sacramentoꝝ. Quod autē ad illū ꝑtineat ministra
tio sacramentoꝝ q̄ habet potestatē sup corpus
christi verū. ꝓbatur sic. Quia ad illū ꝑtinet or-
dinatio corporis mystici quod est ecclesia. id est
ꝯgregatio fideliū q̄ habz potestatē sup corpus
christi verū. sed talis ē sacerdos. quare ad solū
sacerdotē ꝑtinet dispensare siue ministrare sa-
cramēta. ¶ Alius est minister baptismi ī casu
necessitat'. ⁊ iste pōt esse tam vir q̄ mulier. tā
fidelis q̄z infidelis. hoc enim interest inter ba-
ptismū ⁊ alia sacramēta. q̄ minister baptismi
potest esse alius q̄z sacerdos nō autē minister
alioꝝ sacramentoꝝ. Et ratio istius est. q2 bap-
tismus est sacramentū maxime necessitat'. nō
autē alia sacramēta. q2 sine baptismo nō potest
aliquis saluus fieri. sine vero alijs sacrament'
multi saluantur. ¶ Arguūt ergo doctores sic.
Illud sacramentū quod est tante necessitat' q̄

sine eius susceptione nullus pōt saluari. debet habere ministrū ita cōmunē q̄ ppter defectū ministri nullus ab eius susceptiōe excuset. sed sacramentuȝ baptismi est tante necessitatis q̄ sine eius susceptiōe nullus saluari pōt. dicente christo saluatore nostro. Johā. iij. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊ spū. sctō. nō pōt introire in regnū dei. Ideo sacramentū debet habere ministrū cōem q̄ nemo ppter defectum ministri excuset a susceptiōe baptismi. Et idcirco ī casu necessitatis tā vir q̄ȝ mulier. tam fidelis q̄ȝ infidelis. sicut iudeus paganus. hereticus potest baptisare. dūmodo baptiset in aqua. et debite pferat verba forme baptismi. ⁊ habeat intentionē faciēdi illud qđ facit ecclesia. lȝ infidelis credat illud nihil valere. ita tn̄ q̄ sp̄ p deferendū est ceteris paribus digniori. Unde infidelis in p̄ntia fidelis nō debet baptisare. Mulier etiaȝ in p̄ntia viri nō debet baptisare. non pmotus ad sacros ordines in p̄ntia pmoti nō dȝ baptisare. Similiter nec laicus in p̄ntia clerici tonsurati nō debet baptisare. Et rō istoꝝ est. quia ille q̄ baptisat in p̄ntia christi baptisat. ⁊ representat eiꝰ psonā. q̄ pfectius repn̄tat p fidelē q̄ȝ per infidelē. p viruȝ q̄ȝ p mulierē. p pmotū q̄ p nō pmotū. p tonsuratū q̄ȝ p nō tonsuratū.

¶ Sciendū tñ q in illo q̄ baptisat. reqritur sp̄ intentio baptisandi.scz illud faciendi qḋ inten dit seu facit ecclesia. aliter non est baptismus q̄zuis alia necessaria ad baptismū sint ibi.non aūt reqritur de necessitate q sit talis intētio q baptisans intēdat baptismū valere baptisato ad vitā eternā.immo cū intentōne ꝯtraria.scz cū intentōne q baptismus nihil valeat.potest etiā baptismus fieri.solū enim reqritur q bap tisans intendat facere illud qḋ facit ecclesia.ꝛ sic quodcūqꝫ sit illud valet baptismus. ¶ Sed nūquid si aliqs minimus.vel qcunqꝫ alius lu dēdo aspgat aquā sup aliquos nō baptisatos dicendo.baptiso vos in noīe patr ꝛc.an tales erunt baptisati? Dicendū q talis aut intendit baptisare.intendendo facere illud qḋ facit ec clesia.lꝫ de hoc faciat trufas ꝛ derisiones suas ꝛ tūc talis q̄zuis grauiter peccet(faciēdo irre uerentiā sacramento.)tñ vere ꝯfert baptismū. Si aūt in mente nō intendat facere illud quod facit ecclesia.nihil facit. ¶ Nūquid in casu ne cessitat aliqs pōt baptisare seipsum? Dicēdū q iste casus ponit in q̄dā decretali incipiente Debitū.extra de bap.ꝛ eius effec. Ubi narrat de quodā iudeo q̄ ꝓpter metū iudeoꝝ non au debat vocare aliquē fidelē.sed accipiēs aquā

dixit. baptiso me &c. Et ad eius euidentiam n
tandũ q triplex est baptism⁹. scz fluminis. q
aliqs baptisatur in aqua. et iste baptismus e
sacramentũ ecclesie & de isto loqmur hic. Et l
quendo de tali baptismo nullus pōt baptisar
seipsum. & rō reddit a papa in illa decretali. q
baptismus est qdam generatio spũalis. & sicu
seipsum nemo pōt generare corpaliter dicent
Aug⁹. in li. de tri. Nullus seipsum gignit co
poraliter. qre nullus pōt seipsum generare sp
ritualiter. baptisando seipsum. ¶ Est et aliu
baptismus. scz flaminis. qñ spũssctus mũdat
abluit animã alicuius inuisibiliter a pctō. & ta
li baptismo pōt aliqs seipsuz baptisare. dispo
nendo se ad gratiã dei. vt nō baptisatus adul
tus habẽdo deuotionẽ ad baptismũ. & essendo
in pposito q si haberet oportunitatẽ suscipe
baptismi sacramentũ. Vñ et si moriat in tali
pposito saluat. nec est cōtra vbũ allegatũ. nisi
qs renat⁹ fuerit &c. qr intelligendũ est renatus
ex aqua in paruulis i re. in adultis. in re vel in
voto. licz enim iste nō sit regeneratus ex aqua
in re. est tñ in voto. ¶ Et est alius baptismus
scz sanguinis qñ aliqs non baptisatus suscipit
mortẽ p fide christi. & talis baptism⁹ pficit ad
salutẽ. dũ tñ habeat baptismus aque in voto.

ille qui sustinet mortem sit adultus. sicut habetur in legenda beate katherine de rhetoribus qui ad eius predicationem conuersi sunt quos imperator iussit comburi. Si autem non sit adultus non requiritur tale votum. sed sufficit mors tolerata pro christo sicut fuit de innocentibus. et tali baptismo nullus potest se baptisare. quia nulli licitum est seipsum interficere pro quacunque causa. nec est contra hoc de Sansone et Josia. qui interfecerunt seipsos. quia (vt dicit beatus hieronymus) factum eorum non est trahendum ad consequentiam. quia priuilegia paucorum non faciunt legem communem. ¶ Nunquid etiam in ministro requiritur bonitas vite. scilicet quod sit sine peccato mortali? Dicendum quod illa questio intelligenda est de sacerdote. qui (vt dictum est) ipse proprius est minister baptismi. Unde ad huius solutionem dicendum est. quod quantum est ad effectionem baptismi. nihil facit bonitas vel malicia ministri. quia siue sit bonus siue malus. confertur (vt dictum est) baptismus vere. ¶ Sed quantum ad ministrum. vtrum peccet vel non. baptisando. Dicendum quod aut sacerdos baptisat in casu necessitatis et sine solennitate aliqua. sicut facit vna antiqua vetula. et tunc non peccat mortaliter. si baptiset existens in peccato mortali. aut baptisat extra casum necessitatis. cum solennitate et tunc peccat mortaliter existens in peccato mortali

si baptiset. qr facit irreuerentiā sacramento

¶ Vex est q dñs Durādus quondā eps anicensis (q fuit doctor sacri palacij) dicit i suo sacramētali. q quocūqꝫ sacerdos existens i pctō mortali baptiset. peccat mortalit. vtrū aūt eius opinio sit vera nescio. scio tñ q est bñ dura.

¶ Sciendū insup q minister baptismi debet esse vnus. Et rō cōiter assignatur a doctorib⁹. qr baptisans baptisat in psona christi (q̄ ē vna) ꝛ ideo psona baptisant debet esse vna. Unde plures nō possunt baptisare vnum. Et si dicat q vnus pōt baptisare plures, dicēdo, ego vos baptiso in noīe p. ꝛ fi. ꝛ sp. Dicendū q nō est simile. qr qñ dicit baptiso vos. idem est acsi diceretur. baptiso te ꝛ te. qñ aūt dicit nos baptisamus te. idem ē si diceret. ego ꝛ tu baptisam⁹ te. qr differentia est inter nos ꝛ vos. qr nos idē est qd ego ꝛ tu. vos aūt idē est qd te ꝛ te. ideo dicendo vos. nihil mutatur in forma. sꝫ dicēdo nos. aliqd mutat in forma. ¶ Solet autē poni talis casus. Ponat q hic sint duo. vn⁹ sit mut⁹ ꝛ alius mancus. ꝛ ibi sit puer baptisandus. et mutus aspgat cū aqua. ꝛ mācus pferat vba. Querit vtrū talis puer sit baptisatus? Dicēdū q aut isti baptisant in forma grecorū aut latinorū. si i forma latinorū. tūc dicūt aliq doctores

Pars 1ª

q talis puer nō est baptisatus. qz (vt dictū est) in quacūqz forma baptisat baptisans. ī forma christi baptisat (vt dicit beatus Iohānes baptista .v. de christo. Qui me misit baptisare. ipse mihi dixit. Sup quē videris spm̄ descendentē hic est q̄ baptisat. Persona aūt christi est vna vt ait Athanasius. Nō duo sed vnus est christus quare oportet q ille q̄ baptisat sit vn⁹ in q̄cūqz forma baptiset. ¶ Alij autē doctores (sicut Johānes Scotus ꝛ eius sequaces) dicūt q si baptisant ī forma grecoꝝ baptisat⁹ ē. qz (vt dictū est) licz ille q̄ baptisat in ꝑsona cristi (cuius est vna ꝑsona) baptisat. tn̄ in noīe trinitat (. ī qua sunt plures ꝑsone) ꝛ sic non ꝯtrariat baptismo scd̄m formā grecoꝝ. si sint plures baptisantes ¶ Que istaꝝ opinionū sit vera nescio. sz meo iudicio. papa esset sup hoc ꝯsulendus. ad quez maiores questiones potissime circa articulos fidei ꝯtingentes. sunt referende. ex̄. de bap. ꝛc̄ ¶ Propter rōnē supradictā de differentia. s. inter nos ꝛ vos. (q̄ est rō doctoris b. thome. in vltima ꝑte sue summe.) assignat etiā talis rō a magistro herueo britone. q̄a ī sacramēto maxie veritat nihil debz esse falsitatis. sed baptismus est sacramentū maxime veritat (. ḡ in baptismo nihil debet esse falsitatis. Sed si isti vterentur

papa in maioribus consulendus

forma latinoꝝ qua vtit romana ecclesia. et sibi
adherentes esset in tali baptismo falsitas. qꝛ si
mancus diceret. ego baptiso te. id est abluo te.
mentiret. qꝛ ipse nõ abluit. imo hoc facit mut⁹
q̃re manifestũ est ꝙ talis baptismus ẽ nullus
Hãc aũt rõnẽ conant̃ soluere aliq̃ doctores di
centes. ꝙ si ille mãcus nõ diceret. ego baptiso
te. sed diceret. nos baptisamus te. ⁊ si nõ dice
ret falsum. imo veꝝ. qꝛ ista oratio. nos baptisa
mus te. vera est per synodechen. sicut si essent
duo scriptores q̃ scripsissent vnũ librum. ita q
vnus scripsisset vnã medietatez. ⁊ alius aliam
vn⁹ coꝝ posset vere dicere. nos scripsim⁹ istũ
libꝝ. A simili cũ mutus ĩ tali baptismo. asper
gat vel infundat aquã. ⁊ mãcus ꝓferat verba
vterq; põt dicere nos baptisamus te. Hoc aũt
nihil valet. qꝛ ad hoc ꝙ aliq̃ ꝓpositio verificet
ꝑ sinodochen de duob⁹. oportz ꝙ ãbo fecerint
actus eiusdẽ rõnis. qꝛ si fecissent act⁹ diuersaꝝ
rõnũ. vna ꝓpositio nõ posset verificari de eis.
sicut si vn⁹ rasisset ꝑgamenũ. d̾ quo esset fact⁹
liber. ⁊ alius scripsisset libꝝ. ista ꝓpõ (nos scri
psim⁹ istũ libꝝ) nullo mõ posset verificari d̾ illi
sic ⁊ de istis ẽ dicẽdũ. nos baptisam⁹ te. qꝛ in
fundere aquã ⁊ dicere ꝟba. sũt act⁹ diuersaꝝ
rõnũ. idõ de istis ꝓpõ nullo mõ põt verificari.

pars 1ª

¶ De suscipientibus baptismū Ca. v.

Baptismum debent suscipere tam viri q̄ mulieres. q2 sine baptismo. vel in re. vel in voto (vt dictū est) nullus potest saluari. sed aliter est de adultis. ⁊ aliter de paruulis. q2 in adulto (qui recipit baptismū) reqritur intentō ppria suscipiendi illud qd̄ ꝯfert ecclesia. q2 nemo ex aqua ⁊ spūscō renascit̄ nisi volens. saltē in adultis et sue voluntatis arbitriis. de conse. dist. iiij. c. nemo. In paruulo aūt sufficit fides ⁊ intentio eoꝝ qui eum offerūt ad baptismū

in {re, voto}

¶ Sed nūquid pōt aliqs in ventre matris bap tisari. sicut si vna mulier p̄gnans de vno puero sit in piculo mortis. nūquid in ventre eiꝰ debꝫ puer baptisari. Dicendū est q̄ nō. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. q2 ille q̄ suscipit baptismū. debꝫ suscipi a manibus ministri ec clesie. et aspergi aqua vel immergi. sed ista nō possunt fieri circa existentē in vtero matris q2 existēs in vtero matris nō debet nec pōt bap tisari. vide . ca. qm in maternis. in principio. de ꝯse. dist. iiij. Ubi dicit̄ q̄ q̄ scd̄m adā adhuc natus nō est. scd̄m christuz adhuc generari nō pōt. et in ca. si quicq̄d est i hoīe. ¶ Sed ponat̄ q̄ aliq̄ pars pueri appareat extra. nūqd talis Puer (si timeat̄ d̄ piculo. ita q̄ nō pōt expectari

ꝙ totaliter nascatur) pōt baptisari? Dicēdū ꝙ illa pars q̄ apparet extra. aut ē caput aut alia pars corpis si sit caput. debet aspgi aq̄ dicēdo baptiso te in noīe patr̄ ⁊ fi. ⁊c. ⁊ est vere bapti satus. ⁊ si nascat̄ postea nō dʒ āpliꝰ baptisari. Et rō est. qꝛ caput est principalior pars corpis ⁊ in eo vigent oēs sensus corporis. Si aūt illa pars q̄ apparet est alia q̄ʒ caput. sicut manus vel pes. tūc dicūt aliq̄ doctores ꝙ illa pars dʒ aspergi aqua ⁊ baptisari. ⁊ tūc est vere bapti satus. ⁊ si nascat̄ nō debet āplius baptisari. et rō est. qꝛ baptismus fit ꝓpter animā ⁊ nō ꝓpt corpus. anima autē q̄ʒtum ad suā essentiā, est tota in toto: ⁊ tota in qualibet pte corpis. ideo vna pte corporis baptisata. totū est baptisatū ⁊ si nascatur postea nō debet āplius baptisari
¶ Alij aūt dicūt. ꝙ talis pars (q̄ apparʒ extra debet aspergi aqua ⁊ baptisari. sed si puer na scatur postea. debet baptisari sub ista forma (si tu es baptisatus ego nō baptiso te. sed si tu nō es baptisatus. ego te baptiso in noīe p. ⁊ fi. ⁊c. Quis istoꝝ veriꝰ dicat nescio. sed tamē credo ꝙ istud vltimū sit securius. ¶ Sed nūquid si esset aliquis sanctificatus in vtero matris. de bet baptisari? Dicendū ꝙ sic. nō quidē ꝓpter culpam quam haberet. sed vt ascriberetur nu

mero fidelium in susceptione caracteris baptis-
matis. et vt impleretur preceptum christi de su-
sceptione baptismi. ¶ Sed nunquid filij iudeorum
paruuli sunt baptisandi. inuitis parentibus?
Dicendum quod aliqui doctores (sicut Johannes
scotus. et dominus Durandus episcopus aniciensis et sui
sequaces) dicunt quod sic. dicunt enim quod principes
et domini terrarum (in quibus habitant iudei) possunt
eis auferre filios. et eis inuitis. eos facere ba-
ptisari. cum iudei sint eorum serui. et secundum leges
filij seruorum sint dominorum quorum sunt serui. ita quod
possunt eos vendere vel impignorare. ¶ Ar-
guitur ergo sic. Maius est aliquem posse obligare
vel abdicare seruituti alicuius domini temporalis
quam seruituti dei. cui omnis homo de iure natu-
rali tenetur seruire. sed domini terrarum (in quibus
habitant iudei) possunt vendere filios iudeorum
et tradere eos alteri domino. inuitis parentibus. ergo
possunt eos inuitis parentibus tradere serui-
tuti christi. quod fit in suscipiendo baptismum
¶ Alij vero doctores (sicut b. thomas de aquino
et sui sequaces) dicunt quod filij iudeorum paruuli
non sunt inuitis parentibus baptisandi. et hoc
propter periculum quod posset contingere quando
isti paruuli (qui inuitis parentibus essent baptisati)
essent adulti. cum proles naturaliter sequatur

Pars 1a

patrem. ipsi forte abnegarent baptismū. ⁊ redi
rent in iudaismū. Verisimile est enī si iudeoꝝ
filij paruuli essent (inuitis parentibus) bapti-
sandi. christianissimi impatores ⁊ reges q̄ pre-
cesserūt ⁊ fuerūt tanti zelatores fidei) fecissent
filios iudeoꝝ baptisari. ⁊ etiaz sūmi pontifices
inducerent reges et principes (in quoꝝ terris
habitāt iudei) ad hoc faciendum. Quis istoꝝ
verius dicat iudicio lectoris relinquo. ¶ Sed
nūquid furiosi ⁊ amentes debēt baptisari? Di-
cendū est q̄ isti furiosi. aut fuerūt furiosi a na-
tiuitate. ita q̄ nunq̄ habuerūt vsum rōnis. aut
habuerūt aliquotiēs vsum rōnis sed amiserūt
ꝓpter aliquā cām. Si fuerūt furiosi a natiui-
tate. nō sunt baptisandi. q2 (vt dictū ē) i adulto
reqrit fides ⁊ deuotio suscipiēdi illud qd con-
fert ecclesia. sed tales non possunt habere fidē
neq3 intentionē. cum supponat eos nunq̄ ha-
buisse vsum rōnis. ergo tales nō possunt susci
pere baptismū. Si aūt nō fuerūt furiosi a nati
uitate. sed habuerūt aliquotiēs vsum ratōnis
vł habebāt aliquotiēs plucida interualla siue
tēpora. tūc si in tpe quo habebāt lucida inter-
ualla aut vsum rōnis. habeāt fidē ⁊ deuotionē
ad baptismū. ⁊ petierūt ipsuz. debēt baptisari
si necessitas sit (quanq3 sint in furia.

Si aūt tpe quo habebant vsum rōnis. vel tpe quo habebāt ꝑlucida interualla. nō habebāt fidem ⁊ deuotionē ad baptismū. et nō petebant ipsum. nō debent baptisari. Et idē dico de demoniacis. qꝛ si anteq̄ȝ essent demoniaci habebāt fidem ⁊ deuotionē ad baptismū ⁊ petebāt baptisari. debent baptisari. si aūt nō habebāt. nō debent baptisari. Simile iudiciū est de frenetico. ¶ Utrū aūt dormiens debeat baptisari Dicendū est ꝙ si possit excitari. nō debet baptisari in somno. sed si nō possit excitari. tūc distinguendū est vt sup̄ius. qꝛ aut tpe vigilie habuit deuotionē ad baptismū ⁊ petiuit ipsum. ⁊ tūc debet baptisari. aut nō habuit fidē nec deuotionē ad baptismū. ⁊ tūc nō debet baptisari ¶ Sed quid si sit vnū monstrū. quod habeat duo corpora ꝯiūcta. debet ne baptisari vt vna ꝑsona vel due? Dico ꝙ cū baptismus fiat ꝓpt corpus, quātūcūq̄ȝ essent duo corpora si solum esset vna anima. deberet baptisari vt vna ꝑsona. sȝ si essent due anime, deberet baptisari vt due ꝑsone. Sed quō scietur vtrū sit vna ꝑsona vel due. Dico ꝙ si sint duo corpa ⁊ duo capita. supponendū est duas esse aīas. Si aūt vnum esset caput, essȝ vna aīa. ⁊ sō sisūt duo pectora

Pars. 1a

non

et duo capita. supponendū est duas esse aīas. Si aūt vnū esset pectus ꝛ vnū caput. quantūcunqꝫ omnia alia mēbra multiplicata erit vna anima.

¶ De ritu baptismi Ca. vi.

Baptismus fit duobus modis. Uno mō īmergendo in aquā. Alio mō aspgendo aquā. Quis autē fiat melius. Dicendū ꝙ nisi timeatur de p̄iculo. vel ꝓpter baptisantis debilitatē vel pueri. vel aliquid aliud. meli9 fit immergendo in aquā q̄ꝫ aspgendo. Cuius ratio assignat. qꝛ baptismus signat sepulturā cristi. vn̄ dicit apostolus. Consepulti eni estis xp̄o p baptismū Sed melius figurat sepultura qn̄ fit īmergendo q̄ꝫ qn̄ fit in aspgendo. ¶ Sciendū ꝙ vnusquisqꝫ debet seruare rituꝫ ecclesie. nec dz ipsum mutare. Utrū aūt requiratur terna immersio vel aspsio. vel sufficiat vna? Dicendū est ꝙ sufficit vna. vt de ɔse. dist. iiij. c. ꝓpter. Sed ceteris paribus fit melius p ternā. vt in c. postq̄ dist. iiij. Et glo. qꝛ baptismus dat ī noīe totius trinitatis. q̄ melius repn̄ntat p ternā immersionem vel aspsionem q̄ꝫ p vnā. ita tñ ꝙ v̄ba nō finiantur anteq̄ꝫ omnes tres sint complete In hoc aūt ꝙ fiat vna vel terna. quilibꝫ debet seruare ritum ecclesie sue

¶ De effectu baptismi Ca. vij.

Effectus principales baptismi sũt delere omnẽ culpã tam originalẽ q̃z actualem. ꝛ cõferre gratiã. ꝛ apire ianuã regni celestis. In quo differt a circũcisione. qm̃ licet añ passionẽ xp̄i circũcisio deleret culpã originalẽ. ꝛ cõferret gratiã. tñ ianuã regni celestis apire nõ poterat. Et ista est sententia venerabilis bede q̃ dicit in omel. sua de circũcisione dñi. Scire inq̇t debet fraternitas vestra. ꝙ idẽ salutifere curatiõis remediũ olim circũcisio in lege ꝯtra originale peccatũ agebat. qđ nunc tp̄e gratie reuelate. baptismus agere ꝯsueuit. excepto ꝙ ianuã regni celestis apire nõ poterat. ¶ Sciendũ ꝙ baptism⁹ aliter opat̃ i puulis. ꝛ aliter in adultis. q: in puulis nihil req̇rit̃ a pte ipsoꝝ sz i adult⁊ req̇rit̃ a pte ipsoꝝ ꝙ nõ ponãt obicẽ i. nõ habeãt ꝯtrariã dispositiõẽ. s. ꝙ nõ accedãt ficte ad baptismũ. sed accedãt cũ debita deuotione. nõ solũ aũt baptism⁹ ꝯfert gratiã. immo etiã oĩb⁹ ipsũ suscipiẽtib⁹ tã puulis q̃z adult⁊ q̃ nõ ponũt obicẽ. ꝯfert oẽs ꝟtutes, tã theologicas q̃z morales. ꝛ si nõ q̃tũ ad vsũ ad min⁹ q̃tũ ad habitũ. Et ista ẽ snĩa ꝯsilij generalis vt in cle. de sum. tri. ꝛ fide ca. Fidei catholice.

Est insup aliu⁹ effectus baptismi. qꝛ ꝑ ipsum ꝯtrahit cognatio spūalis q̄ impedit matrimo-niū cōtrahendū. ꝛ dirimit iam ꝯtractū. de hoc tamē dicet infra qñ agetur de matrimonio.

¶ Per baptismū etiā imprimit caracter. vt dictū est supra. ideo baptism⁹ nō debet iterari immo pena illi⁹ qui iteraret scd̄m leges esset decapitatio. C. ne sanctū bap. iteret. le. ij. scd̄m vo canōes est nō ꝓmoueat ad sacros ordines

¶ De annexis baptismo. Ca. viij.

Baptismū (quādo fit cū debita solēnitate ꝓcedūt cathecismus ꝛ exorcismus. Cathecism⁹ idē est qđ instructio. qꝛ in cathecismo instruitur baptisandus de fide et merito fidei. vñ baptisando petit sacerdos. Quid petis ab ecclesia? At ipse (si sit adultus) respōdet fidem Si aūt sit paruulus. rñdent i ꝑsona ei⁹ patrini Et tūc sacerdos petit. Fides quid tibi ꝓstabit At illi rñdent. vitā eternā. Tūc dicit sacerdos Hec est vita eterna. ꝛc. ¶ Et in isto cathecis-mo sacerdos tria facit. Primo mittit digitum in aures eius. ꝛ ponit de saliua eius in ore ei⁹ et signat ꝙ baptisandus debet habere aures apertas ad audiendū verba dei ꝛ documenta fidei Positio saliue signat ꝙ debꝫ esse ꝓmpt⁹ ad loquēdū d̄ fide. qꝛ locutio fit mediāte saliua.

Secũdo facit ei crucē in fronte et in pectore. et signat q baptisandus debz habere et recipe fidē christi in corde. qđ signat crux facta in pectore. et in ore pfiteri fidem christi. nec debet erubescere fidez christi. quod signat crux facta in fronte. qr in fronte statim apparet verecũdia. qm scđm q dicit apostolus ad Ro. xij. Corde creditr ad iusticiā. ore aũt pfessio fit ad salutem Tercio ponit ei sal in ore. qđ signat sapientiaz iuxta doctrinā apostoli ad collossen. iiij. Omis sermo eius debet esse sale diuine sapientie cōditus. ¶ Exorcismus idē est qđ adiuratio. qa adiuratũr demon vt recedat ꝺ aia baptisandi et det locũ spũisancto aduenienti. Et facit tria sacerdos baptisando. qr primo facit ei crucem in fronte cũ police. et signat q baptisandus cōsignatr. vt sit templũ dei seu habitaculũ spũsscĩ Secũdo facit ei crucē ꝺ sputo ad aures. ad nares et ad os. et signat q baptisandus dz habere aures cordis clausas. ne audiat suggestiones dyaboli. Os etiā debet habere clausum ne loquatr mala xba. et debet sic viuere. vt sit scđm doctrinā apostoli bon9 doctor christi i vita sua vel istud significat q dz emittere fumũ orōnis deuote p quā effugat demon. iuxta xbũ Raphaelis in thobia. ca. iiij. Fumus eius effugat

omne genus demoniorum. et ista facit cum sputo⸗ virtute cristi (quod significatur per sputum) secundum quod dicit glo. super illud Jo. ix. Lutum fecit ex sputo nam sicut sputum emittitur ab interioribus cordis. ita filius dei gignitur ex substantia dei patris. Tercio facit ei crucem de oleo exorcisato in pectore et inter spatulas et signat quod baptisandus debet esse fortis ad luctandum contra diabolum. et ad portandum onera penitentie. et ista fiunt mediante oleo diuine gratie
¶ Post baptismum autem tria facit sacerdos baptisato. Primo vngit eum crismate. et signat virtutem gratie spiritussancti quam suscepit in baptismo. secundo tradit ei vestem albam. et signat innocentiam baptismalem. Tercio tradit ei cereum accensum. et signat lumen fidei. quod datur in baptismo. ¶ Sciendum insuper quod ista non sunt de essentia baptismi. quia sine ipsis bene potest dari baptismus in casu necessitatis. Sed in tali casu si baptisatus superuixerit. debet portari ad ecclesiam. et ibidem cathecisari et exorcisari propter ritum ecclesie seruandum non autem debet iterum baptisari si sit certum quod sit recte baptisatus. sed si non sit certum. debet baptisari sub ista forma. Si tu es baptisatus ego non baptiso te. sed si tu non es baptisatus ego te baptiso in nomine patris et filii et spiritussancti amen. Et hec de baptismo sufficiant

Pars. 1ª

¶ Tractatus tercius prime partis principalis de confirmatione.

¶ Quid sit confirmatio. Ca. primū.

Quia spūalem generatōez seq̄t augmētū spūale. ideo postq̄ꝫ de spūali generatōe (que fit in baptismo) dictū est. restat dicere de spūali augmēto q̄d fit in ꝯfirmatōe. Circa quā ꝯsiderāda sunt. vij. Primo quid est ꝯfirmatio. Scdo de materia ꝯfirmatōnis. Tercio de forma eiusdē. Quarto de eius ministro. Quinto de suscipientibus ꝯfirmatōnē. Sexto de ritu ipsius. Septimo de ei⁹ effectu ¶ Confirmatio pōt sic diffiniri. Cōfirmatio est ꝯsignatio sacra tā chrismate ī frōte baptisati ab ep̄o cū certa forma v̄boꝝ. ad audacter ꝯstendū nomē xp̄i.

¶ De materia ꝯfirmatōnis Ca. ij.

Materia ꝯfirmatōnis (vt patet ex p̄dicta diffinitōne) est chrisma. In quo quidem chrismate duo sunt. scꝫ oleū oliuaꝝ ꝛ balsam⁹. Et rō quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramenti. est institutio cristi. qui instituit ista duo esse materiā hui⁹ sacramenti. licꝫ enī nō inueniat in euāgeliis q̄ xp̄s istud sacramētū instituerit. tñ b. petrus q̄ fuit vicarius cristi. pastor ac rector vniuersalis ecclesie. ita docuit ita predicauit ꝛ ꝓmulgauit christum instituisse.

Confessio que confirmationis sacramentum non est in scripturis.

Et licet ista ꝓmulgatio nō inueniatur in canonicis. s. in epistolis beati petri. tñ dñs papa hꝫ in decret(romane ecclesie. ⁊ pōt haberi ex obseruantia pmeua totius ecclesie vniuersalis a tpe petri vsqꝫ nūc. que quidē obseruātia preeminet aucti cuiuscūqꝫ. cū vniuersalis ecclesia regat a spūsctō ⁊ errare nō possit. ¶ Et si q̄rat quare euāgeliste nō posuerūt in euāgelijs materias ⁊ formas sacramētoꝝ. Ad hoc rñdet b. dionysius li. de celesti hierarchia. dicēs ꝙ euāgeliste noluerūt hoc facere ne materie ⁊ forme sacramentoꝝ venirent in derisionem infideliū quia (scḋm ꝙ dicit saluator) margarite non sunt ponende ante porcos. Secus tñ est de baptismo. qꝛ baptismus est sacramentū maxime necessitatis. cū sine baptismo nullus saluari pōt. ideo oportuit ꝙ forma eius esset oībus cōis ⁊ manifesta. idcirco euāgeliste posuerūt eam expresse in euāgelijs. ¶ Assignatur tñ a doctoribus talis rō. quare chrisma est ꝓpria materia huius sacramenti. qꝛ in chrismate (vt dictū est) sunt duo. scꝫ oleū oliuaꝝ ⁊ balsamꝰ. Et ꝓprietates istoꝝ maxime ꝯueniūt huic sacramento qꝛ oleū oliuaꝝ est nutrimentū splendoris. et ideo ponit in lampade. vt possit ibi durare. ideo oleū est signū maioris voti ⁊ luminis fidei quā fide

Pars 1

ipse dz p̄ ceteris cōfirmatus. qr tenet se exposse obijcere ꝑsecutoribus fidei. & ꝯfiteri fidē. etiaz absqꝫ hoc q requiratur. Un̄ de ꝯfirmato dicit in psalmo. Inueni dauid seruū meū (in baptismi susceptōne) oleo sancto meo vnxi eū. (in confirmatōne) auxiliabit enī ei manus mea (in fidei ꝑsecutiōe. ¶ Balsamus aūt rōne sue fragrancie. designat odorē bone fame. & opiniōis. que debet esse in ꝯfirmato. Un̄ Ecclesiastici. xxiiij. c Sicut cynamomū et balsamum aromatisans odorē dedi ¶ Arguūt ergo doctores sic. Illud est ꝓpria materia sacramenti ꝯfirmatōnis. cuius ꝓprietates maxime ꝯueniūt effectui ipsi9 sacramenti. sed ista. scz oleū oliuarum & balsam9 sunt hmōi. ergo ista sunt ꝓpria materia sacramenti ꝯfirmatōis. ¶ Sciendū aūt q ista prio debent esse sanctificata. seu bn̄dicta ab ep̄o anteqꝫ sint ꝓpria materia huius sacramenti. Cuius rō assignat a scō thoma de aquino. in qrto suo. qr in sacramentis (q̄ christus recepit i corpore suo. nō requiritur sanctificatio materie cor qr ipse tactu sui sanctissimi corpis sanctificauit ea. & iō qr christus fuit baptisatus nō requiritur de necessitate sacramenti q aqua prius bn̄dicatur anteqꝫ sit materia baptismi. qm̄ (vt dicit Beda) Christus tactu sue mundissime carnis

materia confirmationis.

ratio

vim regeneratōnis ɔtulit aquis. Quia etiam christus suscepit sacramentū eucharistie in ipso. nō reqrit q panis ꝛ vinū prius bn̄dicentur anteq̄ȝ sint materia sacramēti eucharistie. sed in illis sacramentis. q̄ christus non suscepit in seipso. reqritur q p̄cedat materie sanctificatio. Et qm̄ christus nō suscepit sacramētū ɔfirmationis in seipso. ideo in ɔfirmatōne reqrit materie ɔsecratio. Et idem dico de sacramento ordinis. ꝛ de sacramento extreme vnctōnis.

¶ Alia rō assignat ab eodē doctore in vi. summe sue. q: in illis sacramētis in q̄bus requiritur minister specialiter cōsecratus ɔreqrit q materia sacramēti ɔformiter se habeat ad ministrū sacramenti. sed ī sacramēto ɔfirmatiōis reqritur minister specialiter ɔsecratus. s. ep̄us quare in sacramento ɔfirmatōnis reqrit materia specialiter consecrata. In alia aūt materia nō pōt fieri hoc sacramentū.

¶ De forma ɔfirmationis Ca. iij.

Forma istius sacramenti. sunt v̄ba que ep̄s dicit qn̄ facit crucē in fronte confirmandi cum chrismate. que sunt ista. Consigno te signo crucis. confirmo te chrismate salutis. In nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. amen.

¶ Q̄d aūt forma illa sit ɔueniēs forma huius

sacramenti patet. qm̄ illa forma est cōueniens forma sacramenti. p quā et in qua exprimūtur ea q̄ sunt necessaria ad sacramētū ↄfirmatōis. Et in ista forma (que sunt necessaria ad sacramentū ↄfirmatōis) exprimūtur. qr i ↄfirmatōe est necessaria psona ministri ↄferentis sacramentū. et istud exprimitur cū dicit. Consigno et ↄfirmo etc. Et insup ibi necessaria psona suscipiens sacramentū. q̄ exprimit cuz dicit te. Est etiā necessaria materia sacramēti. q̄ exprimit cū dicit crismate. Est insup ibi necessaria xt9 dei ↄferentis efficaciā sacramento. q̄ exprimit cū dr̄ In nomine p. et f. et ss. Effectus etiā sacramenti exprimit in ista forma. sed istud videbit infra qn̄ aget de effectu eiusdē) q̄re māifestū ē q̄ ista forma est ↄueniēs forma huius sacri.

De ministro confirmationis Capitulum. iiij.

Minister huius sacramenti ↄfirmatōnis est solus epūs. cuius ratio assignatur a doctoribus talis. Sicut est i policia corporali bene ordinata. ita suo modo debet esse in policia spirituali. sed sic est i policia corporali bene ordinata. q̄ pmouere aliquem ad statū et gradum excellentie super alios. ptinet ad illū qui habet curam cōmunitatis. scilz ad principem:

Quia ergo ꝯfirmatus ꝑ sacramentū confirma-
tionis ponit in statu excellentie super alios ꝯ
ꝯfirmatus efficiat miles cristi. iō ꝯferre sacra-
mentū ꝯfirmatōnis ꝑtinet ad solū epm q̄ hab
curam totius cōmunitatis in sua dyocesi.
¶ Sed q̄ritur vtꝝ in casu necessitatis aliꝰ
epus possit ꝯfirmare? Dicendū ꝙ in materia
ista doctores ꝯtrariant sibiinuicē. Aliq̄ dicunt
ꝙ papa posset cōmittere cuicūq; fideli viro q
ministret sacramentū ꝯfirmatōnis. ⁊ assignā
talem rōnē. Ille q̄ tenet locū christi in terris
habet plenitudinem potestatis in ecclesia vel
pōt dispensare in sacramentꝫ oībus q̄ nō sunt
instituta a christo. sed non legit in toto canone
noui testamenti. ꝙ cristus instituerit sacrame-
tū ꝯfirmationis dari a solis epis. ergo papa q
habet plenitudinē potestatꝫ in ecclesia. ⁊ tenet
locū christi. potest ordinare ꝙ istud sacramētū
ꝯferat ab alijs q̄z ab epis. ¶ Alij doctores di-
cunt ꝯtrariū. scȝ ꝙ papa nō pōt cōmittere ali-
cui nisi sit eps ꝙ ꝯferat sacramētū ꝯfirmatōis.
Quoꝝ rō est. q: in illis q̄ sunt de necessitate sa-
cramenti non pōt ꝑ papā aliq̄d immutari. sed
eps de necessitate sacramenti ꝯfirmatōnis est
minister huiꝰ sacramēti. ergo nō pōt ꝑ aliquē
fieri. puta ꝙ alius q̄z epus cōferat istud sacra-

mentū. Maior huius rōnis ab oībus ɔceditur. Minor ꝓbatur. q2 sicut de eius necessitate est ꝙ eius materia sit sāctificata. nec aliqs pōt istud mutare. sic de necessitate ei9 est ꝙ ei9 minister sit sanctificatus. q̄ sanctificatio fit in spūali vel tēpali ɔsecratōne. q̄re solus eps de necessitate est minister huius sacramenti. ¶ Alij tñ doctores tenent viā mediā dicentes ꝙ papa non pōt cōmittere cuicūq3 fideli indifferenter ꝙ cōferat hoc sacramentū. sed oī sacerdoti pōt cōmittere. Et rōnem primi dicti assignāt. q2 nulli pōt cōmitti ꝙ habeat ptātē supra corp9 christi mysticū. ad minus quo ad dispensatōnē sacramentoꝝ nisi habeat potestatez supra corp9 xp̄i veꝝ. q̄ potestas supra corpus christi mysticū. descendit a potestate supra corpus cristi verū sed solus sacerdos hab3 ptātem supra corpus christi veꝝ. ergo soli sacerdoti pōt ɔmitti ꝙ habeat potestatē supra corpus christi mysticū. et hoc in dispensando sacramēta. sed ministrādo sacramentū ɔfirmatiōis habetur potestas supra corp9 christi mysticū. quare soli sacerdoti pōt cōmitti ꝙ sit minister sacramenti ɔfirmatōnis. ¶ Rationē secūdi dicti assignāt ex quodā decreto. in quo legitur ꝙ Gregorius papa cōmisit qbusdā sacerdotib9 anglie ꝙ vngerent bapti

satos in fide cū crismate. sed in tali vnctōe con
fertur sacramētū ↄfirmatiōis. quare pōt com
mitti sacerdotib⁹ a papa ꝙ cōferant hoc sa
cramentū. Et hoc vltimū reputo verius.

¶ De suscipientibus cōfirmationē. Cap. v.

Sacramentū cōfirmatiōis debent recipe
re oēs baptisati. tam viri q̄z mulieres.
quia secus est de milicia seculari. ꝛ de milicia
spūali. quoniā miliciā secularē nō debēt reci
pere mulieres. sed solum viri. qꝛ mulieres nō
sunt apte ad pugnādū corpaliter. Miliciā aūt
spūalē possūt recipere oēs indifferēter tā viri
q̄z mulieres qꝛ tā viri q̄z mulieres sūt apti ad
pugnādū spūaliter ↄtra psecutores fidei. s3 mi
liciā spūalis dat in cōfirmatione. quare sacra
mentū istud possūt recipe tā viri q̄z mulieres.
Et hoc ē qd dicit apostolus. In xp̄o iesu neq
masculus neq3 feia. quasi vellit dicere ꝙ quo
ad xp̄m nō est differentia de masculo ꝛ femi
na. ¶ Sed nunquid pueri sunt confirmandi.
Dicendum est ꝙ sic. statim cū incipiūt habe
vsū rōnis. qꝛ tunc sūt apti ad confitendū fidē
christi ꝛ in sacramento isto datur spiritussan
tus ad robur vt fides xp̄i audacter recipiatur
ꝛ confiteatur. ¶ Sed nūquid sine peccato po
test aliquis omittere ne vnq̄z recipiat sacra

mētū ꝯfirmatōis. Dicēdū ꝙ sine isto sacramē
to pōt esse aliquis salu⁹. qꝛ multi nō cōfirmati
saluant. sed si occurrat oportunitas suscipiēdi
illud sacramētū quilibet dꝫ illud suscipe. Et si si
ne cā rōnabili omittat ipm suscipe peccat mor
taliter. Cuius rō ē. qꝛ quilibet quantū ē in se. dꝫ
se disponere ad suscipiendū gratiā vel ei⁹ au
gmētū si sit capax eius. sed in sacramēto ꝯfir
mationis si digne suscipiat confertur gratia
vel auget. ergo quilibet habita oportunitate de
bet suscipere istud sacramentū. Jō sacerdotes
curas animaꝝ habentes debent instruere par
rochianos suos vt qn̄ epūs erit in parrochia p̄
sens suscipiant istud sacramentum.

Ⓒ De ritu cōfirmatiōis. Ca. vi.

Ritus istius sacramenti confirmationis est quando aliquis confirmatur. inungitur per modum crucis ab episcopo in frōte cū crismate sub forma verborum. predicta. puta. Cōsigno te ⁊c̄. Et iste ritus ē ꝯueniēs. Cuius rō est. qꝛ in ritu sacramēti dꝫ signari virtus et effectus sacramenti cōfirmatiōis est. ꝙ ꝑ ipsū datur spiritus sanctus ad audacter fidē christi cōfitendū. ⁊ ꝙ ꝑ ipm cōfirmat⁹ efficitur pugil xpi. ⁊ ista signantur in ritu ipsius sacramenti. 5. 23. 6.

Nam p vnctionē signat q̄ ꝯfirmatus i ꝯfirma
tione efficit pugil christi. sed antiquitus pugiles
inungebant. p alia aūt signat q̄ ꝯfirmat⁹ deb
audacter ꝯfiteri fidē christi. nā in cōfessiōe xp̄i
pōt aliqs impediri ꝓpter duo. scʒ ꝓpter vere
cundiā. vel ꝓpter timorē. Contra primū fit con
firmato crux i fronte cū chrismate. vt videlicet
nō erubescat ꝯfiteri fidē christi. qr in fronte ap
paret primo verecūdia. qr qn̄ hō verecūdatur
frons incipit primo erubescere. ideo ꝯtra ru
borem verecundie inungit frons. Sed ꝯtra ti
morē fit etiā crux in fronte. qr qn̄ hō timet inci
pit frons et etiā tota facies palescere. iō cōtra
timorē ꝯfirmat⁹ munit signo crucis. ¶ Alapa
aūt q̄ datur ꝯfirmato nō est d̄ necessitate sacra
menti. sed solum ꝓpter memoriā datur. Locus
aūt vnctionis debet etiā aliquo pāno mundo
inuolui ꝓpter reuerentiā sacramenti

¶ De effectu ꝯfirmatōnis Ca. vij.

Effectus huius sacramēti est. qr (vt dictū
est) spūssctūs ad robur ⁊ audaciā ꝯfitēdi
nomē christi ⁊ fidem. in eo dat. Vn̄ nisi sit obes
io est. impedimentū ex p̄te suscipientis in sa
cramento isto datur noua gratia vel antiq̄ au
getur. Est etiā alius effectus istius sacramēti
qr p ipsum (si b ene ⁊ digne susc piat̄.) peccata

oblita. mortalia ꝛ venialia dimittunt. ¶ Per istud sacramentuz imprimit caracter. vt supra dictū est. ideo istud sacramentū non debet nec pōt bis suscipi. immo q̄ scienter bis susciperet mereret (scd̄m leges decapitari. vt supra dictū ē de bap. ¶ Sciēdū aūt ꝙ caracter ꝯfirmatōis psupponit caracterem baptismi. qꝛ nullus pōt suscipe istud sacramentū nisi fuerit baptisat⁹. Per istud etiā sacramētū ꝯtrahitur cognitio spūalis sicut ꝑ baptismū. q̄ impedit matrimo- niū ꝯtrahendū. ꝛ dirimit iam ꝯtractū. De hoc dicet infra qn̄ aget de matrimonio. Et hec de sacramento ꝯfirmatōnis dicta sufficiant

¶ Tractatus quartus prime partis prin cipalis est de sacramento eucharistie

¶ Quid sit eucharistia ꝛ vnde dicatur Capitulū primū.

Postq̄ dictū est de generatōe spūali. que fit in baptismo. ꝛ de augmento spūali qd̄ fit in confirmatōne. dicendū est de spūali nutri mento. quod datur in sacramento eucharistie Circa qd̄ ꝯsiderandasunt xi. Primo qd̄ sit eu- charistia. Secūdo de ministro eucharistie seu misse. q̄ ꝛ qualis debꝫ esse. Tercio de materia eucharistie. q̄ et q̄ualis debet esse. Quarto de

formis eucharistie. quinto in quo loco debet ce-
lebrari missa. Sexto de tempore quo debet celebra-
ri missa. Septimo quotiens in die debet cele-
brari. Octavo de vestib⁹ quibus debet indu-
sacerdos in missa. Nono cui dz dari sacrame-
tū eucharistie. Decimo de ritu misse. Undeci-
mo de defectib⁹ qui possūt occurrere in missa.

diffinitio eucharistie
¶ Eucharistia sic pōt diffiniri. Est sacramen-
tum corporis ꝛ sanguinis cōtentoꝝ sub speciebus
panis ꝛ vini. virtute verboꝝ a sacerdote ꝓla-
toꝝ. ꝛ dicitur ab eu quod est bonū ꝛ caros gratia
qꝛ in eo continetur ille qui est fons gracie. scꝫ
xp̄s. de cuius plenitudine omnes accepimus
gratiam. vt dicitur Johan. ij. ca.

¶ De ministro eucharistie. Ca. ij.

Minister sacramenti eucharistie. id ē mi-
nister qui potest ꝛ debet celebrare mis-
sam ē sacerdos rite ꝛ legitime ordinatus sine
peccato mortali existēs. ꝛ cui nō ē ꝓhibitum
celebrare. Dico q̄ pōt ꝛ dz. qꝛ multi sunt qui nō
debēt celebrare. sicut sacerdotes heretici. vel
excōicati vel scismatici. vel degradati. qꝛ si ce-
lebrāt veraciter cōficiunt corp⁹ xp̄i. tū peccāt
mortaliter in dicēdo missā ꝛ nō solum ipi cele-
brantes. imo omnes qui audiūt eoꝝ missam.
scienter ꝛ tales. Dico rite ꝛ legitime ordi-

cōficiunt

et

Pars. 1a

tus. q nullus nisi sit rite et legitime ordinatus in sacerdotē pōt celebrare missā. Intelligēdum ē tñ q aliqs nō rite et legitime ordinat⁹ pōt eē duobus modis. Uno mō q scz i ordinatōe sua omittatur aliquid qd sit de essentia ordinis vl ordinatiōis sicut q nō ordiet ab epo. vel q qñ ordinatur ei man⁹ nō inungātur. vel q nō tradat ei calix. vel q ordināns nō dicat verba debita et statuta. vel q nō habeat intētiōez ordinandi. et talis nullo mō pōt celebrare. q talis nō ē sacerdos. Alio mō scz q in ordinatiōe sua seruatis omnibus que sunt de essentia ordinis seu ordinationis omittatur aliquid eorum que sunt de solennitate ordinis vel ordinationis. et talis bene potest celebrare. tamen credo q non debet. potissime si ex negligentia sua fuerit aliquid tale omissuz. Quid autē sit de essentia ordinis vel ordinationis. et qd de solennitate nō est presentis speculatiōis. Q: scire istud magis spectat ad epum q ad simplicem sacerdotem. Dico etiam sine pctō mortali existēs. q nullus in peccato mortali existēs debet celebrare missaz. ¶ Notandum tamen q aliquē eē in pctō mortali potest itelligi duobus modis. Uno mō vt sit in peccato notorio Alio modo q sit in peccato mortali occulto.

2

2ex peccatū mortale no... occult...

motorius 1°

Primo mõ si sit mortuus hereticus. scismati-
cus. excõicatus. symoniacus vel fornicarius.
nõ solũ ipe peccat in celebrãdo. immo oẽs qui
audiũt missam eius. Et rõ est. qz ista quattuor
crimina maxime repugnant huic sacramento.
Nã in hoc sacramento est secretũ fidei. ideo re-
pelluntr heretici. Et est vinculũ charitat ideo
repelluntr scismatici et excõicati. Est etiaz vas
gratie. vñ vocatr eucharistia. ideo repelluntr sy-
moniaci q gratiã emũt et vendũt. Eleuat insup
hominẽ ad statũ spũalem. ideo repelluntr forni-
carij notorij. q oẽs sunt carnales. Et dicuntr no-
torij fornicarij. nõ pter suspitõz vel alia signa
pbabilia. sed qz sunt scõm iur ordinẽ cõdẽnati
de tali crimine vel sponte in iudicio cõfessi vel
canonice cõuicti. vel pter euidentiã facti. qñ
factũ est ita notoriũ qd nõ indiget testibus. qd
nõ possunt aliqua tergiuersatõne celari. ¶ Si

2° sit in pctõ mortali occulto. Sciendũ est q ali-
quez esse in pctõ mortali occulto. põt intelligi
tribus modis. Uno mõ qz iam cõmisit vel scit

pecc: Pl. ore occultu, ex 3° 1°

se cõmisisse tpe pterito aliqd pctm mortale de
quo nõ dolet. nec penitz. nec cõterit. Et talis sic
celebrãs nõ solũ peccat mortaliter. imo morta-
lissime. Et d tali dicit apostolus. q q mãducat
et bibit indigne. iudiciũ (scz mortis eterne) sibi

mãducat ⁊ bibit. ¶ Alio mõ aliqs põt esse in peccato mortali occulto. q2 scz cõmisit aliquod peccatũ mortale qd nõ fuit ɔfessus. tñ nõ recordat de illo pctõ. Et talis aut diligẽter examinavit ɔscientiã suã anteq̃z poneret se ad celebrãdũ. et nullo mõ potuit recordari de illo pctõ. et in ꝓposito q2 si recordaret ɔfiteret illud pctm̃ faceret penitentiã de illo. ⁊ i generali ɔterit de oibus peccat9 oblitis. et tũc iste nõ peccat celebrãdo. imo virtute sacramẽti misse meret veniã. et absolvit de illo pctõ. Et ita intelligit illud verbũ eximij doctoris Aug9. q2 istud sacramẽtũ vivificat mortuos. i. illos qui isto mõ existentes in mortali pctõ celebrãt. tñ si postea talis recordat de illo pctõ. tenet de illo cõfiteri. Et ideo q̃libet tenetur anteq̃z ponat se ad celebrandũ diligenter examinare cõscientiã suã. si sit in pctõ mortali vel nõ. Et ita p̃cepit beatus paulus dicẽs. Probet aũt. i. examinet. seipsũz homo. ⁊ sic de pane illo edat. ⁊ de calice bibat Si aũt existens in pctõ mortali de quo nõ recordat. exponat se ad celebrãdũ anteq̃z examinaverit aliquo mõ ɔscientiã suã. credo q2 peccat. q2 est trãsgressor p̃cepti apostoli iam dicti. scz illius. Probet aũt seipsum homo ⁊c. 2a.

¶ Tercio modo aliquis potest esse i peccato 3

occulto

mortali. f. qr recordat se de termiate aliqd pct
mortale cōmisisse, ꝛ tūc aut iste hz in pñti copi
am cōfessoris aut nō. si sic tenetur anteq̄ cele
bret cōfiteri. ꝛ nisi cōfiteat. peccat mortaliter
celebrando. nec sufficit sibi cōfessio generalis
q̄ fit in principio misse. qr ista cōfessio extendi
se solū ad pctā venialia ꝛ nō ad mortalia, ma
xime ad illa de quib⁹ hō recordatur. si aūt ta
lis nō hz copiā sacerdotis, aut iminet sibi ne
cessitas celebrandi. puta qr iste ē curat⁹, ꝛ est
dies dñica vel dies solēnis, ꝛ populus sibi cō
missus vult audire missā. ꝛ eēt scandalū in po
pulo nisi ipe celebraret. vel forte aliquis par
rochianus su⁹ est infirm⁹ piculose. ꝛ requirit
istū q̄ det sibi corpus xp̄i ꝛ iste nō hz hostiam
cōsecratā quā det sibi. vel iminet sibi aliqu
necessitas celebrandi. sicut sunt nuptie vel ali
quid tale. In istis casibus ꝛ similib⁹ ipe tene
cōfiteri. ꝛ penitere de pctō suo. ꝛ esse in ꝓpo
sito cōfitendi statim qñ habebit oportunitatem
dicat missā in noīe dñi. qr xp̄s qui est sūmus
sacerdos absoluit eū. sed cōfiteatur postea qñ
habebit copiā cōfessoris. Si aūt isti vt dictū
est qui sic existit in pctō mortali nulla iminet
necessitas celebrandi. nullo mō se exponat ad

occulto

Pars. 1a

celebrandi. qr absq3 dubio si celebraret. mortalissime peccaret. Sed pone aliqs sacerdos recipit pecunia͂ ab aliquo vt dicat missa͂ de requiem. vel aliqua͂ alia͂ nu͂quid talis sacerdos hz necessitate͂ legitima͂ celebra͂di. ita q̄ possit celebrare existens i pctō mortali absq3 hoc q̄ cōfiteatur qn̄ nō hz copia͂ cōfessoris? Dico saluo meliori iudicio qua͂tu͂ mihi videt̄ q̄ nullus sacerdos dz accipere pecunia͂ ꝓ dice͂do missam ita q̄ inte͂cio sua sit sic q̄ missa͂ equparet precio pecunie. tn̄ scd̄z q̄ dicit apl's Si spu͂alia vobis seminamus. nō ē miꝝ si tpalia vestra metamus Nō ē ergo ꝓhibitu͂ qn̄ sacerdos ꝓ sustentatione vite sue. nō ꝓ precio misse recipiat pecuniam ab eo ꝓ quo dicit missa͂. maxime quando sacerdos nō hz sufficientes redditus ꝓ sustentatione vite. ¶ Sed nunqd talis receptio pecunie ē necessitas legitima celebrandi excusans istu͂. vt existens in pctō mortali possit celebrare missa͂ absq3 pctō. sine hoc q̄ cōfiteat̄ si nō hz copia͂ cōfessoris? Dico saluo meliori iudicio q̄ iste sacerdos aut est obligatus ratiōe bn̄ficij sibi collati ꝑ supiore͂. vel ꝑ illum qui habet ius patronatus i illo beneficio ad dicendum qualibet die missa͂ sicut sunt illi qui habent vicarias ꝑpetuas in aliqua ecclesia.

Et de tali idem mihi videt dicendu3 sicut dixi supra d curato cui iminet necessitas celebrandi scz q pteraf r peniteat de pctō suo. r sic i pposito pfitendi r celebret in noie dñi. r pfiteat qn occurret sibi pfessor. ¶ Aut iste sacerdos recipit pecuniā p dicenda aliqua alia missa singulari. sicut sūt multi q recipiūt pecuniā p missis rogatis. sicut p vna missa. vel p pluribus. de requiem. vel de spūscō. vel de beata virgine. vel de infirmis. Et de isto dico q existēs i peccato mortali. nullo mō anteq3 cōfiteat debet se exponere ad dicendū missam q2 peccaret mortaliter in dicendo. nec existēs in tali casu deb3 recipe pecuniā p dicendo missam statim. imo debet se excusare dicendo. Amice ego nō sum bene dispositus pnūc dicendo missam. sed qn deus voluerit q ego sim disposit9. ego libēter faciā quod petis. Et si alius instanter petat q statim dicat missam. si recepit pecuniā. eā sibi statim restituat. r nullo mō exponat se ad celebrandū. ¶ Dixi autē quis r qualis debet esse minister misse in descriptiōne pdicta cui nō est phibitū celebrare. Qd dixi pter aliquos religiosos. quibus (scdm statuta sue religionis) inhibetur. q nō celebrent q3diu sunt i aliqbus penitentijs p quibusdā peccatis preteritis.

Pars 1a

¶ Sed nunquid angelus pōt esse minister hu
ius sacramenti.i.nūquid āgelus pōt mīstrare
seu ꝯsecrare. Dicendū est ꝙ angelus neqȝ bo
nus neqȝ malus pōt celebrare vel ꝯsecrare.qꝛ
nō ē susceptibilis caracterꝭ sacerdotalis. ordo
enim ꝓsupponit caracterē baptismalē. vñ nul
lus pōt ordinari in sacerdotē.nisi sit baptisatꝰ.
¶ Arguūt ergo doctores sic.nullus pōt susci/
pere caracterē baptismalē nisi fuerit baptisa/
tus.sed angelus nō pōt baptisari. qꝛ oportȝ ꝙ
ille q̄ baptisat̄ asꝑgat aq̄.angelus aūt non pōt
asꝑgi aqua.cū nō sit res corporea.ergo nō pōt
baptisari.ꝛ ꝑ ꝯñs nō pōt in sacerdotē ordinari.
Et si dicat̄ ꝙ licet angelus nō sit res corporea.
tñ pōt assumere corpus.ꝛ sic in illo corpore po
terit baptisari.sicut aīa rōnalis nō est res cor/
porea.ꝛ tñ baptisat̄ in corpore. Dicendū ꝙ non
est simile.qꝛ aliter vnit̄ anima corpori.et aliter
angelus.qꝛ aīa vnit̄ corpori vt forma materie.
angelus aūt nō vnitur sic.sed sicut motor mo/
bili.ideo aīa(baptisato corpore)baptisatur.nō
aūt angelus.qꝛ aīa ꝛ corpus faciūt vnū suppo
sitū.nō sic angelus cum corpore qd assumit Et
ideo scđm philoso. in ꝓhemio methaphysice.
actiōes sunt suppositoꝝ) Aīa baptisato corpe
baptisat̄ nō aūt angelus.ꝛ sic ꝑ ꝯñs aīa potest

suscipe character baptismalē. nō aūt angel
quare angelus ꝯsecrare nō pōt. Sed qd si an
gelus ꝑītaret vnā hostiā dicēdo eā eē conse
cratā. nūquid illa hostia deberet adorari. Di
cēdū ē ꝙ si angelus mal⁹ ꝑītaret eā. non ē
adoranda. nisi cōstaret ꝓ certo qd eēt rite cō
crata. sed si angel⁹ bon⁹ ꝑītaret eā. eēt ado
da. Et rō ē: qr angelus malus. teste saluator
mēdax ē ꝛ pater mēdacij. ꝛ semꝑ nitit decip
hoiem. quare nūꝙ dꝫ sibi credi. angel⁹ aute
bon⁹ ē semꝑ verax ꝛ veritatis alūnus. ꝛ sem
nititur ad hoīs saluationē. ꝛ idō dꝫ semꝑ sibi cre
di. vnde qr vt dicit apls. Angelus mal⁹ sep
transfigurat se in angelū lucis. idō semꝑ hosti
ab angelo ꝑītata ē adoranda sub conditiōe sc
ꝙ rite sit ꝯsecrata. nisi cōstaret ꝓ certo ꝙ esse
angelus malus.

¶ De materia eucharistie. Ca. i

Materia sacramēti misse ē duplex: scꝫ pa
nis ꝛ vinū. ꝛ rō quare ista duo sunt ma
teria huius sacramenti est. qr illud sacramētū
ordinatur ad spūalē nutritionē. tūc aūt sicut nu
tritio corꝑis cōsistit in cibo ꝛ potu corꝑalibus
ꝛ panis hꝫ maxime rōnē cibi. ꝛ vinū hꝫ rōnē
potus. ita nutritio hec spūalis cōsistit in cibo
ꝛ potu spūalibus. ideo in isto sacramento [da]

Pars 1a

orpus christi sub specie panis in cibum. et san
guis christi sub specie vini in potu. Et ita di
xit ipsemet christus. Johã. vi. Caro mea vere
est cibus. et sanguis me⁹ vere ē pot⁹. ¶ Sciē
dū ē tñ q panis q est materia hui⁹ sacramēti
panis de tritico aq elemētari ɔfectus. Dico
panis. q in pasta nō posset cōfici corpus xpi.
Dico etiā de tritico. q in alio pane sicut i pane
de siligine. vel de ordeo. vel de quocunq alio
grano nisi de tritico nō posset celebrari missa.
Dico etiā cōfect⁹ aqua elemētari. q dato q
ɔfectus alia aq. q̄uis eēt de tritico. vel cū
alio liquore sicut cū vino. vel cū lacte vel cum
aqua rosacea. et sic de alijs vniuersaliter. nisi
esset confectus cum aqua simplici. ex tali pa
ne non posset confici corpus christi. ¶ Scien
dum etiam q ex precepto et vsu romane eccle
sie que domino disponente olim ecclesiarū ca
put et mater ē et magistra de foro competenti
vltimo. Et iō oēs ecclesie sibi tanq̄ matri et
magistre debent in oībus obedire. Panis de
quo cōficitur corpus christi debet eē azimus.
quia licet ex vi sacramenti in pane fermenta
to posset confici corpus christi. nihilominus
qui in pane fermentato celebraret. peccaret
mortaliter et esset grauiter puniendus.

¶ Notandū insup ꝙ vinuz(quod est materi
huius sacramēti)debet esse vinū de vite.qu
alio vino.sicut ī vino maloꝝ granatoꝝ vel m
roꝝ vel pomoꝝ vel in quocūqꝫ alio vino nisi
vino vitis nō pōt celebrari ¶ Notandū con
quenter ꝙ in aceto vel in agresta nō pōt cele
brari.ꝛ intellige de aceto qđ oīno est acetū.
in vino aliq̄ntulū acetoso posset celebrari.lic
nō deberet si posset haberi aliud vinū. Et rō
qꝛ acetū nō ē eiusdē speciei cū vino.cū habe
contrarias virtutes. In musto vero posset ce
brari. tū credo ꝙ melius ē expectare quousq
sit bñ defecatū.cū mustū ratōe sue limositat
vix posset bñ euelli q̄n aliqđ d eo remaneat i
vase. ¶ Ratio quare ista duo scꝫ panis de t
tico.ꝛ vinū de vite.sunt magis materia huiu
sacramenti.q̄ꝫ aliq̄ alia duo)est ipsa potissim
qꝛ christus instituit sacramentū hoc in ista m
teria celebrari.si enī in alia materia instituis
illa esset ꝓpria materia huius sacramenti. s
ꝯgruenter christus in ista materia magis ins
tuit illud sacramentū celebrari q̄ꝫ in alia.qu
effectus corporales panis ꝛ vini maxime spi
ritualiter ꝯueniūt huic sacramēto. Panis e
habet naturalit ꝯfortare.iuxta illud psalmis
panis cor hois ꝯfirmet. Vinū aūt hꝫ letificar

Iuxta illud eiusdē. Vinū letificet cor hoīs.
istud sacramentū digne sūptū cōfortat sumē
spūaliter. ne ī via hui⁹ mūdi deficiat. iō vo
at viaticū .i. viatores ꝯfortās ꝛ letificās. Et
vocatur eucharistia. ab eu qd ē bonū ꝛ cha
os qd ē gratia. q̄si bona gratia. q̄ sūme habē
m letificat. Sicut eni panis ex multis gra
is cōficit. ꝛ vinū ex multis racemis confluit.
c in ꝑceptiōe corpis ꝛ sanguis dñi xp̄i fide
es adinuicē spūaliter vniūtur. Iō vocat cōio
con qd est simul ꝛ vnio quasi simul vnio. ipe
tiā christ⁹ cōpauit se grano frumenti dicens.
o. xij. Nisi granū frumēti cadēs ī terra mor
uū fuerit. ꝛc. Cōpauit se etiā viti dicēs. Io. v.
Ego sū vitis vera. Iō sacramentū corpis ꝛ sā
uinis vino de vite. ꝛ in pane de tritico consi
itur. ¶ Sciēdū ē ꝙ licet aqua nō sit de essen
a materie hui⁹ sacramenti. tñ dȝ amisceri vi
o in calice sed modica quantitate. qꝛ aqua si
nat populū. iuxta illud. Hiere. ij. Aque mul
e populi multi. Ideo mixtio aque cū vino in
alice signat vnionez spūalē xp̄i ꝛ populi q̄ sit
irtute hui⁹ sacramēti. ¶ Sȝ nūquid sacerdos
ossit in quacūqȝ q̄ntitate de ista materia con
ecrare? Dicūt aliqui doctores ꝙ nō. sed soluȝ
uātū sufficeret sibi ꝛ populo sibi commisso.

cuius rō est. qr cū istud sacramentū ordinetur ad vsū fideliū sacerdos nō pōt plus cōsecrare nisi quantū sufficit vsui fideliū. ¶ Alii docto- res dicūt q̄ nō est determinata q̄ntitas vltra quā sacerdos nō posset ꝯsecrare. imo in q̄cun qȝ q̄ntitate p̄ficeret sibi panis ⁊ vinum in tanta q̄ntitate posset celebrare. Quū eni in forma cō- secrationis ponat illud p̄nomē hic. hec. hoc de mōstratiuū. oportet q̄ materia ꝯsecrāda subij ciatur oculis sacerdotis. vn̄ dicūt q̄ sacerdos existēs in altari nō pōt cōsecrare totuȝ paneȝ ⁊ vinū qui ē in platea. vel totū vinum qd̄ ē in celario sed totū panē ⁊ vinuȝ quod sibi offert in q̄cunqȝ q̄ntitate posset ꝯsecrare. Et rō ē. qr si prima opinio eēt vera. seq̄retur q̄ sacerdos existens in deserto nō posset tot hostias cōse crare. quot posset vnus q̄ eēt in vna magna ci uitate. nec etiā sacerdos simplex posset tot ho stias cōsecrare. quot posset sacerdos curatus q̄ oia sunt absqȝ rōne dicta. Et respondent ad rōnem coꝝ. ⁊ dicunt q̄ differētia est īter istud sacramentū ⁊ alia sacramēta. qr essentia alio- rū sacramentoꝝ cōsistit in dispensatiōe ⁊ vsu materie. sicut eēntia baptismi cōsistit in asper sione aque ⁊ p̄latione forme. ⁊ ita est de aliis sacramentis. sed eēntia sacramēti eucharistie

consistit in cōsecratiōe materie ꝛ nō in vsu eius qꝛ posito ꝙ hostia cōsecrata nūꝙ̄ sumeret. verū esset sacr̄m. Et iō licet sacerdos nō debeat cōsecrare nisi tot hostias quot sibi ꝛ ꝑplo suo sūt necesse. tn̄ si ꝯsecraret mille milia. oēs eēnt ꝯsecrate. ❡ Solet aūt circa istā materiam ab aliqbus talis moueri q̄stio. si essent. xiiij. hostie ꝯsecrāde. ꝛ sacerdos non crederet esse nisi. xij. nūquid oēs. xiij. essent cōsecrate? Ad hoc respōdet dn̄s berengari⁹ archiep̄s cōpostellanus magister in theologia parisien̄. in quodā quolibeto suo. ꝙ aut iste sacerdos intēdit consecrare oēs hostias que sūt ante se quotquot sūt. tn̄ credit ꝙ nō sūt nisi. xij. ꝛ tūc dicit ꝙ oēs sūt cōsecrate. Aut intēdit cōsecrare ꝑcise. xij. ꝛ nō plures. ꝛ nō determinat q̄ sūt ille. xij. ꝛ tūc dicit ꝙ nulla ē cōsecrata. qꝛ cū q̄libet sit consecrabilis ita ꝙ nō magꝭ vna ꝙ̄ alia. ꝛ sacerdos nō magis se determinet ad istā ꝙ̄ ad illam. q̄ rōne tu dices ꝙ ista nō est ꝯsecrata. eadē rōe ego dicā ꝙ nec illa. ꝛ sic poterit dici de qualibet quare neutra erit consecrata. Unde quando sacerdos h̄ꝫ cōsecrare plures hostias. non determinare se debet ad certum numerū sed debet habere intentionē vt consecret quicqd est ante se.

¶ De forma eucharistie ꝛ consecrationis corporis Capitulum · Quartum

Omnium sacramētoꝝ forme cōsistūt in verbis certis ꝛ determinatis. ꝛ iō forma sacramenti eucharistie in aliquib⁹ verbis limitatis cōsistit. ¶ Ad sciēdū aūt ī quib⁹ verbis forma isti⁹ sacri cōsistit. Notādū tñ ꝙ in missa sūt qdā verba q̄ sūt de solēnitate tm̄. ꝛ quedā de necessitate requirūtur. verba que sūt de solennitate sūt illa q̄ solū faciūt ad ornatū ꝛ quēdā decorē missa. sicut ꝑse. Gloria in excelsis deo ꝛ quidā versus q̄ dicunt infra Sanct⁹ ꝛ Agnus dei. ꝛ ista nihil faciūt ad essentiā misse immo credo ꝙ qñ debet esse sermo. debēt dimitti totaliter melodie. vel ad minus abbreuiari. qꝛ plus ꝓficit sermo q̄ꝫ talia carmina. cuꝫ ista mulceāt aures corꝑis. ꝛ sermo medicetur languores cordis. Uerba q̄ sunt de necessitate sūt illa q̄ directe sūt de officio misse. ¶ Notandū tñ ꝙ duplex ē necessitas. qꝛ quedā ē necessitas sacramenti. ꝛ qdā p̄cepti. In missa ergo qdā sunt verba de necessitate sacramenti. ꝛ quedā de necessitate p̄cepti. De necessitate precepti sunt oīa illa verba q̄ a beato Petro apostolo. ꝛ ab aliis sūmis pōtificib⁹ successoribus suis fuerūt instituta dici in missa. ¶ De ne-

cessitate aūt sacramenti sunt illa q̄ xp̄s in ce-
na ꝓtulit. q̄n istud sacramentū instituit. Et est
differentia inter ista verba. q2 si quis dimitte-
ret verba que sūt de necessitate p̄cepti. ꝛ dice
ret illa que sūt de necessitate sacramēti. ꝛ ha-
beret ītentionē cōsecrandi'. cōsecraret. tn̄ mor
talissime peccaret. ꝛ esset grauiter puniēdus.
Si autē diceret oīa verba que sunt de necessi
tate p̄cepti. ꝛ dimitteret illa que sunt de ne-
cessitate sacramēti. quātūcūq3 intēderet cōse/
crare. tn̄ nō cōsecraret. ¶ Cū ergo secūdū philo-
sophū forma sit que dat esse rei ꝛ sine q̄ res ēe
n̄ pōt. māifestū ē ꝙ illa sola v̄ba q̄ sūt de nc̄c̄te
sacr̄i sunt forma huius sacramēti. Ista aūt ver
ba quātū ad formā ꝯsecratōis corpis xp̄i sunt
hec. Hoc ē eni corpus meū. ¶ Sciendū autē
ꝙ hec dictio eni nō est de necessitate sacramē
ti. q2 posito ꝙ aliquis sacerdos cū intētiōe cō
secrandi ꝓferret ista verba. Hoc est corp⁹ me
um. ꝛ non diceret eni. vere cōsecraret. ¶ Utrū
aūt oporteat ꝙ p̄cedant aliqua verba que sūt
de integritate forme? Notādū ꝙ doctor subti/
lis in. iiij. suo dicit ꝙ oīa illa verba ab illo lo-
co Qui pridie. inclusiue vsq3 ad illum locū. si/
militer ꝛc̄. exclusiue sūt necessaria ad formā

cōsecrationis corporis xpi ꝛ rō sua ē. qꝛ sacerdos
ꝯsecrās ꝓfert verba ꝯsecrationis ī ꝑsona xpi.
oportet ergo ꝙ verba ꝯsecrationis ꝑcedēt ali
qua verba ꝑ q̄ demōstret ꝙ sacerdos loquit
in ꝑsona xpi. Illa autē sunt ista. Qui pridie q̄
pa. ꝛc. ergo de necessitate oportet ꝙ illa vba
ꝑcedant. Et istud declarat ipē ꝑ tale exēplum
Si aliquis diceret. dico iesū xpm ministrum
fuisse circūcisionis. incertum eēt vtrū illud ver
bū dictum fuisset a beato paulo. sed si diceret
paulus dico. dico iesum xpm. ꝛc. tunc eēt cun
ctis audientib9 certū ꝙ illud verbū esset dcm
a btō paulo. Similiter ī ꝓposito. ad hoc ꝙ de
notet ꝙ sacerdos dicat verba scz. Hoc est eni
corpus meū in ꝑsona xpi. oportet ꝙ ꝑcedant
aliqua alia verba ꝑ que det intelligi ꝙ xps di
cit ista verba. Hoc ē eni corp9 meū. ista autē
sūt vreba illa puta Qui pridie. ꝛc. Alij autē do
ctores dicūt vt dictū est. ꝙ duplex est necessi
tas. s. sacramenti ꝛ ꝑcepti. Dicunt ergo ꝙ de
necessitate sacri sunt tm̄ ista quattuor verba.
hoc est corp9 meū. qꝛ cū istis quattuor verbis
fieret cōsecratio si sacerdos diceret ea cū in
tentiōe cōsecrādi. oīa autē alia sūt tm̄ de neces
sitate ꝑcepti. qꝛ licet omittēs aliqd eoꝝ morta
liter peccet. tamē cōsecraret. Et respondet ad

rõnẽ suã qñ dicit ꝙ sacerdos cõsecrãs loquitur in ꝑsona xp̄i. ⁊ idõ oportet ꝙ dicat aliqua v̄ba p q̄ denotet ꝙ loquit̄ in ꝑsona xp̄i. dicũt ꝙ de necessitate sacramẽti nõ req̄rit̄ sed sufficit in-tentio sacerdotis intẽdentis loq̄ in ꝑsona xp̄i. Et ꝓpterea ista verba. hoc ẽ corp⁹ meũ. satis ostẽdũt ꝙ sacerdos nõ loquit̄ in ꝑsona xp̄i. q: nullus credit ꝙ sacerdos velit dicere ꝙ istud ẽ suũ ꝓpriũ corp⁹. sꝫ loquit̄ ĩ ꝑsona xp̄i cuius ẽ illud corpus. ¶ Dicẽdum ergo ꝙ forma con-secrat̄iõis corp̄is xp̄i ꝯsistit ꝑ̄ncipal̄r in his v̄bis. hoc ẽ enĩ corpus meũ. De hoc aũt q̄d demon-strat illud ꝓnomẽ demõstratiuũ hoc. dixerunt aliq̄ui doctores ꝙ istd ꝓnomẽ hoc demõstrat corpus xp̄i. alij aũt dicũt ꝙ nõ sed substãtiam panis. Sed istud salua reuerẽtia dicẽtiũ nõ ẽ ver. ⁊ arguo sic cõtra eos. Scdm sententiam oim doctoꝝ ⁊ secũdũ veritatẽ verba sacramẽ talia efficiũt illud ꝙ significãt. sed verba predi-cta. scꝫ hoc est enĩ corpus meum non efficiunt ꝙ corpus xp̄i sit corpus xp̄i verum. quia ante q̄ꝫ ista verba ꝓferantur corpus xp̄i erat cor-pus xp̄i. nec efficiunt etiã ꝙ panis sit corpus christi. quia ista est falsa substantia panis est corpus xp̄i. ergo istud pronomen hoc non de-

mõstrat corp⁹ xp̄i. nec subām panis. Et propt
hoc dicūt aliq̄ alij q̄ isti ꝓnomē hoc nihil de-
mõstrat. q: verba dicūt recitatiue a sacerdote
ꝛ iõ istud ꝓnomē hoc n̄ teneť demõstratiue. sꝫ
materialiter tm̄. Sed istud nihil est dictu. q:
nõ tollit difficultatē. q̄m licet ista verba dicāt
mõ recitatiuo a sacerdote cõsecrāte tn̄ xp̄s cõ
secrans in die cene nõ dixit ista verba recitati
ue. ꝛ iõ qñ dixit ista verba. istud ꝓnomen hoc
aliq̄d demõstrabat. ꝛ iõ q̄ro quid tunc demon-
strabat. ꝛ sic remanet eadē difficultas q̄ prius
iõ dicūt aliqui q̄ istud ꝓnomē hoc nihil demõ
strat determinatū. sed demonstrat aliq̄d inde-
terminatū. vñ qñ dr̄. hoc ē enī corp⁹ meū in p/
sona xp̄i oportet q̄ p̄cedant aliqua verba p̄ q̄
detur intelligi q̄ xp̄s dixit hec verba. Hoc ē
enī corpus meū. ꝛ ē sensus. q̄ hoc qđ contineť
sub illis speciebꝰ q̄cquid sit illud ē corp⁹ xp̄i.
¶ Et si obijciat q̄ illud qđ contineť sub illis
speciebꝰ ꝓ toto tp̄e quo dicanť verba ē pais
q: corpus xp̄i nõ incipit ibi esse nisi post ꝓla-
tionē vltime syllabe. s. um. ergo si qñ dicit. hoc
est. sit sensus q̄ illud qđ ꝯtineť sub illis specie
bus sit corpus xp̄i. erit sensus q̄ panis erit cor
pus q̄ est falsū. Dicendū q̄ ista ꝓpositio. hoc
est enī corpus meū. sicut ꝛ quelibet alia dōēs

pars. 1ª

ꝓferatur nõ est pfecta nec perfectũ sensum generat i aio auditoris. iõ nõ ē iudicandũ de ei⁹ veritate quousqꝫ sit tota ꝓlata. Cõstat aũt secũdũ fidē ꝙ istud qḋ cõtinet sub istis speciebus p⁹ ꝓlationē vltime syllabe ē corpus xp̃i. Jõ vere dr ꝙ istud ꝓnomē hoc demõstrat illud qḋ continet sub istis spēbus qḋcũqꝫ sit illud. Et hec de forma consecratiõis corporis.

Sequit̄ de forma cõsecratiõis sanguinis. Capitulum quartũ. 2ª pars cap. 4ᵗⁱ

Circa formã cõsecratiõis sanguinis xp̃i. sciẽdũ ē in q̃bus verbis ꝯsistit. Jlli⁹ eni ē duplex opinio. Nam sanct⁹ Tho. de aqno ⁊ sui sequaces dicũt ꝙ forma cõsercatiõis sanguinis cõsistit in his verbis. Hic est eni calix sanguinis mei noui ⁊ eterni testamẽti. mysterium fidei q̃ ꝓ vobis ⁊ ꝓ multis effundet in remissionē pctõꝝ. Jta ꝙ oia ista verba sunt de essentia forme ⁊ q̃ aliq̃d istoꝝ dimitteret, nihil faceret. Et rõ ē. qꝛ de eẽntia ⁊ integritate alicui⁹ ꝓpositiõis nõ solũ sunt subiectũ ⁊ p̄dicatũ. sed etiã ea que sũt determinatiões subiecti ⁊ p̄dicati. sed ista verba noui ⁊ eterni vsqꝫ peccatoꝝ sunt determiatiões istius p̄dicati: hic ē calix sanguinis mei. quare oia sũt de essentia

forme. Magister aūt heinricꝰ de gandauo et
sui seq̄ces dicūt qꝛ in istis verbis tm̄. hic ē ca-
lix sanguinis mei ꝯsistit forma ꝯsecratiōis ꝛ q
tunc istis verbis dictis statī ē ibi sāguis xpi.
Alia aūt verba q̄ sequūtur scꝫ noui ꝛ eterni te-
stamenti. ꝛc. nō sūt scd̄m istos de ēntia forme
nec de necessitate sacri. sed solū de necessitate
p̄cepti. vn̄ qui dimitteret aliqd̄ istoꝝ verboꝝ
puta noui ꝛ eterni. ꝛc. licet grauiter peccaret.
tn̄ vere ꝯsecraret. Et rō istoꝝ ē ista. qꝛ p for-
mas sacramētales nō īportat de necessitate sa-
cramēti. nisi illud qd̄ efficitur. sed ēntia sāgui-
nis xpi in isto sacro directe ꝛ explicite signifi-
catur p ista verba. ergo precise in istis verbis
ꝯsistit forma ꝯsecratiōis sanguinis xpi. Que
istaꝝ opinionū sit verior. fateor me nescire. pri-
mā tn̄ reputo securiorē. ꝛ ad eā ꝯfirmādā ad-
ducit frater Bern. de gueraco quōdā electus
claremōtensis baccalariꝰ parisiensis in theo-
logia in correctorio suo ꝯtra magistrū hein-
ricum talia duo signa. Primū est q sacerdos
nō ostendit populo sanguinem xpi in missa ad
adorandū quousq ꝯpleuerit oīa verba predi-
cta. s. hic ē calix. vsq ad remissionē pctoꝝ. Et
statim dictis his verbis eleuat calicē ostendens
sanguinē xpi populo ad adorandū in signum

Pars. 1

q̃ tūc cõpleta est ɔsecratio sanguinis ꝛ nõ ãte

¶ Secundũ signũ ẽ q̃ beat⁹ ambrosi⁹ qui est vnus de quattuor doctorib⁹ p̃ncipalib⁹ ecclesie in missali suo scripsit oĩa ista verba litteris aureis. ꝛ generaliter formas oĩm sacramẽtorum ergo de intẽtiõe bti ambrosij fuit q̃ oĩa verba p̃dicta eẽnt de forma ɔsecrationis sanguinis. Judicio eñi meo paruo illud videt eẽ de intẽtione illius decretalis. cũ marthe. extra de celebra. missar. Casus eñi decretalis ẽ iste. Quidã ep̃s attẽdens ꝛ vidẽs q̃d in nullo euãgelio rũ inuenit q̃d aliq̃s euãgelistarum posuerit ista verba mysteriũ fidei. mirabat̃ q̃s fuerit tante audacie q̃d fuerit ausus verbis sacramẽtalib⁹ interponere ista verba. Et sup hoc ɔsuluit dominũ papã. ꝛ ɔstat q̃d intẽtio sua erat q̃d istud esset de integritate forme. alias q̃stio sua esset nulla. q̃ eodẽ mõ posset q̃rere de quolibz verbo totius canonis. ꝛ papa nõ rep̃hendit eũ de q̃õne illa. imo ɔmẽdat. ergo vr̃ q̃d oĩa illa v̄ba sint de itegritate forme. ꝛ q̃cq̃d sit de veritate istarum opinionum. nescio ɔsulo tñ cuilibet celebrãti q̃d dicat oĩa verba p̃dcã sub vno ɔtextu ꝛ cũ actuali itẽtione ɔsecrãdi q̃ntum poterit. Sciẽdũ aũt q̃d p ista verba isti⁹ forme singnificãt quattuor bñficia q̃ recipimus a passione xp̄i.

cuius passiõis istud sacr̄m ē rememoratiuum
Iuxta verbũ apl'i ad Cor. c.xi. Quotiēscūq̨
manducabitis panē hūc. ꝛ calicē bibetis. ꝛc.
1. Prim⁹ effect⁹ siue primũ bñficiũ passiõis xp̄i
ē q̄ ꝑ ipsā sum⁹ a ptāte demonis liberati. Et
istud tangit in forma sacramēti cū dr̄. Hic est
calix sanguinis mei. Sicut eni olim filij israel
fuerūt de ptāte ꝛ seruitute pharaonis libera-
ti ꝑ sanguinē agni paschalis. sic populus fide
lis ē de ptāte demonis liberat⁹ ꝑ sanguinem
xp̄i. secūdū qd̄ cōfitet. Iohā. i apo. c. v. dicens
de xp̄o. Redemisti nos de⁹ in sanguine tuo.
2. ¶ Secūdus effect⁹ siue bñficiū q̄ recipimus
a passiōe xp̄i ē q̄ ꝑ ipsā sumus celestis glorie
heredes effecti. ꝛ istud tāgit in forma ista cum
dicit. noui ꝛ eterni testamēti. Sicut eni pater
cōdēs testm̄ filios heredes ꝯstituit. sic xp̄s no
uum testm̄ ordinās cōstituit nos heredes gl'ie
paradisi. Et istud testamētū fuit i sui passione
ordinatū atq̨ cōfirmatū. qr testamētū morte te
statoris cōfirmat. vt dicit apl's paulus. c. ix. Et
hoc ē qd̄ ponit in eadē epl'a dicēs de xp̄o. No
ui testamēti mediator ē. vt morte interueniēte
repromissionē accipiāt q̄ vocati sunt eterne he
reditatis. ¶ Sciēdū aūt q̄ lex euāgelica dici

Pars. 1ª

tur nouū ꝛ eternū testm̄. ad differētiā leg mo
saice q̄ fuit vetꝰ testm̄ ꝛ trāsitoriū. ꝛ dr nouum
qꝛ noua ꝓmittit. s. bona celestia que nūq̄ legū
tur ꝓmissa fuisse in veteri testamēto. sed solū
tp̄alia. ꝛ iō qꝛ bona tp̄alia trāsitoria sūt. iō te-
stamētū vetus fuit trāsitoriū. ꝛ qꝛ bōa celestia
eterna sūt. iō testm̄ nouū dr eternū. Dicit etiā
nouū. qꝛ nouo modo fuit institutū. s. a sanguie
xp̄i. Lex eni mosaica fuit instituta cū sanguie
aīaliū. secūdū q̄ legit ꝛ recitat apostolꝰ i ep̄la
ad hebre. ix. ca. dicēs q̄ postq̄ moises scripsit
legē in libro. ꝛ legerat corā oī pp̄lo. aspersit li-
brū suū ꝛ populū sāguie vitulorꝫ ꝛ hircorꝫ di-
cēs. Hic ē sāguis testamēti. ꝛc. Sed lex euan
gelica fuit instituta mediāte sanguie xp̄i. secū
dū q̄ dicit ip̄emet xp̄s. Lu. xxij. c. Hic calix no
ui testamēti ē in meo sanguine. ꝛ istā rōnē tan
git apostolꝰ ad hebre. ix. c. dicēs. Nō eni p sā-
guinē vitulorꝫ ꝛ hircorꝫ. sed p ꝓpriū sāguinez
introiuit semel i scā eterna redēptiōe īuenta.
ꝛ iō noui testamēti mediator ē. ¶ Tercıꝰ effe
ctus siue terciū būficiū qd̄ p passionē xp̄i acci
pimus. ē q̄ p ip̄az sumꝰ de fide catholica ifor
mati. ꝛ istud tangit in forma istius sanctissimi
sacramēti. cū dr mysteriū fidei. Sicut eni secū
dū q̄ dicit Ambro. in lib. q̄ vocatur examerō. 3.

Sanguis extractus de sub ala dextra colum
be valet ad illuminandū oculos corporales. ita
sanguis christi q̄ exijt de latere eius dextro pē
dentis in cruce valet ad illuminandū spūales
oculos aīe ad credendū ea q̄ sunt fidei. Et in
huius figurā velū tēpli qđ occultabat ea que
erāt infra scā scōꝝ fuit in passione xp̄i scissum
in signū qđ ea que erāt occultata ⁊ velata sub
vmbra legis. ac ꝓphetaꝝ. fuerūt manifesta et
4 reserata. ¶ Quart⁹ effect⁹ siue bñficiū quod
p passionē xp̄i accepim⁹ ē. quod sum⁹ p ipsā
a pctis emūdati. ⁊ hoc tāgit in forma ista cū
dicit. in remissionē pctōꝝ. Et de hoc loquit. b.
Iohā. euāge. in apo. c. iij. dicēs. Dilexit nos et
lauit nos a pctis nostris in sanguine suo. Ex
his pz quod forma ꝯsecrationis corporis xp̄i pre
cise cōsistit in his verbis. hoc est enim corpus
meū. Math. xxvi. Mar. xiiij. Luc. xxij. Joh. xix
c. Forma aūt cōsecrationis sanguis xp̄i cōsistit
in his verbis. hic ē calix sanguinis mei noui
⁊ eterni testamēti mysteriū fidei q̄ ꝓ vobis et
ꝓ multis effūdet in remissionē pctōꝝ. vñ cum
omnia ista verba canonis debeāt dici cū ma-
gna reuerentia. cōtritione. deuotiōe. ⁊ mentis
recollectione. ista verba specialiter cū summa
deuotione ⁊ actuali intentione quātū possibi-

le est debeat dici. Et si aliquis querat vel dubitet quare in forma cõsecrationis sanguinis nõ dicitur. hic est sanguis meus. etc. sicut in forma cõsecrationis corporis dicit. hoc ẽ corpus meũ. Põt dici quod causa huiusmodi ẽ. quoniam hoc sacramentum ordinatur ad vsum fidelium qui vsus est spiritualis et sacramentalis manducatio quantum ad corpus et sacramentalis ac spiritualis potus quantũ ad sanguinem. et quia homines magis abhorrent bibere sanguinem quã comedere carnes. ideo ad remouendum horrorem non dicitur in forma consecrationis sanguinis. hic est sanguis meus. sicut dicitur in forma cõsecrationis corporis christi. hoc est corpus meum. Et est ibi quedam figura quam grãmatici vocant methonomiam. scilicet quando continens ponitur pro contento. sicut qñ dicitur bibatis illud vas vini. qr non est sensus quod homo bibat vas sed quod bibat vinum quod est in vase. Silr qñ dicit. hic est calix sanguinis mei. non ẽ sensus quod virtute verborũ fit ibi calix. quia antea erat. sed quod ibi sit sanguis xpi. Sed aliquis dubitaret quare in forma consecrationis corporis christi non dicitur. hoc ẽ corpus meum quod pro vobis tradet sicut dicit i for-

nis cōsecrationis sanguis.q̄ ꝓ vobis effundetur cum ita bene fuerit corpus traditū pro nobis.sicut sanguis effusus. ¶ Ad hoc ē dicendum ꝙ istud sacramētū ē rememoratiuū passionis ⁊ mortis xp̄i. ita dicit apostolus.i. Cor. xi.ca. Quotienscunqꝫ manducabitis panem hunc ⁊ calicē bibetis mortem dn̄i annūciabitis donec veniat dies.s.iudicij.xp̄s etiam hoc sacramentū instituens dicit Luc.xxij. Quotienscunqꝫ sumetis hoc facite in meam cōmerationem.hoc est in memoriam mee passiōis. passio autem ⁊ mors xp̄i melius representatꝫ ꝑ effusionem sanguinis.q̄ꝫ ꝑ traditionem corporis.ideo dicitur in forma cōsecrationis sanguinis qui pro vobis effundetur in remissionem pecatoꝝ.⁊ nō dicitur in forma cōsecrationis corporis qui pro vobis tradetꝰ. ¶ Notandū etiā ꝙ licet ex virtute verborum forme cōsecratiōis corꝑis sub specie panis sit tantū corpus xp̄i ⁊ virtute verboꝝ cōsecratiōis sanguinis sub specie vini sit tantum sanguis xp̄i. tñ ex quadam naturali cōcomitantia sub vtraqꝫ specie est totus christus verus deus.⁊ verus homo.ita dicitur in prosa de corꝑe christi vbi dicitur. Caro cibus.sāguis potus.manet tamen xp̄s.totus sub vtraqꝫ specie.

¶ In quo loco debeat celebrari missa. Ca. v

Testatur omniū phylosophoꝝ sententia. q̄ mirabilis est influentia loci proprij. ꝛ reuera est mirabilis in tantuȝ q̄ rem mutat ꝛ alterat a sua natura (sicut narrat phūs in li. de plantis. d̄ pomis psie. dict̄ a psia. vbi primit⁹ inuenta. nā ea que nascunt̄ ibi comesta interficiūt. ea aūt que nascunt̄ apud nos sunt ad comedendū suauia ꝛ iocūda. Ex quo patȝ manifeste quātū facit locus ad mutatōnē rei. ¶ Et ppter hoc fuit p̄ceptū filijs israel. (Nūeri. v.) q̄ nō offerrent sacrificiū nisi in loco quem dn̄s elegisset. Si enī sacrificiū israeliticū (quod de carnibus hircoꝝ vituloꝝ. agnoꝝ fiebat) offerri nō debebat nisi in loco sancto ꝛ mūdo. quanto magis sacrificiū catholicū. (in quo xp̄s verus deus ꝛ verus homo offertur) nō debȝ fieri nisi in loco sancto ꝛ mūdo. Vñ locus in quo debet missa regulariter celebrari. est ecclesia. Et ita ponit Aug̃. dicēs. Extra ecclesiā nō est locus veri sacrificij. Et dico regulariter. q: in aliqb⁹ casibus potest missa celebrari extra ecclesiam ¶ Notandū q̄ (quo ad nūc.) ecclesia pōt capi duobus modis. Vno mō ecclesia idē est quod ɔgregatio fideliū. q̄ ɔgregant̄ i fide ꝛ caritate Et ita accepit Aug̃. ecclesiā. qñ dicit̄ q̄ extra

ecclesiam.i.extra fidem ecclesie. non est locus veri sacrificij. ¶ Alio mō ecclesia idem est qđ ipsa domus materialis. in qua dicunt̄ hore et misse. ⁊ extra ecclesiā sic dictā pōt aliqb⁹ casibus missa celebrari. sicut in honesto exercitu. vel qñ ad aliquā festiuitatē. vel ad inuocationē alicuius sancti. vel obsequiū alicuius defuncti vel ad aliquā missam nouā. vel ad aliqđ aliud tale. cōuenit multitudo magna populi. ⁊ ecclesia est paruus ita q̄ nō possit ibi recipi popul⁹. pōt in cimiterio vl' in aliq̄ alia platea honesta ⁊ munda erigi altare. ⁊ debet ibi decent̄ aptari ne puluis vel flatus vēti vel aliqđ tale. possit offendiculū inferre. ¶ De licentia etiā diocesani epī (ꝓpter aliquā necessitatem. pōt missa celebrari in domo alicuius in aliqua ꝑte apta ad hoc. ita tñ q̄ sup altare portatile ponāt aliquā tabulā lapideā alicui stipiti ānexā benedictā ab epō. Et ista tabula dz esse integra. qr si esset fracta non deberet ibi missa celebrari. nec etiā si esset a stipite āmota. imo peccarēt q̄ ibi celebrarent. Et ista etiā tabula dz lapidea esse et nō de aliqua alia materia. Et hui⁹ rō ē vna. qr xp̄s q̄ immolat̄ ibi vocat̄ petra. Unde dicit apl'us .i. ad Cor.x. Petra aūt erat xp̄s. Alia cā. qr sepulchꝝ xp̄i (qđ rep̄sentat altare)

excisum fuit de petra (ut dicit marcus euāgl.
Et ppter eandē rōnē corpalia debēt esse linia
& nō de aliqua alia materia. qr xp̄s in illo mo/
numento fuit inuolutus in syndone mūda. i. in
lino candidissimo. Et corporalia signāt illa lin
thea mina in qbus xp̄s mortuus fuit inuolutus
¶ Calix etiā nō debet esse de vitro. qr ō facili
posset frangi. nec de ligno. qr lignū porosū est
& i poris posset sanguis subintrare. nec de ca/
libe. nec de cupro nec de auricalco. qr induceret
fastidiū. & esset periculum de vomitu. Potest
autem fieri de auro. argento. & de stanno.
¶ Sciendum autem quādo altare est totum
ɔsecratū seu benedictū. nō oportet q ibi sit ta
bula alia. ¶ Notandū etiā q altare. siue sit in
ecclesia siue extra ecclesiā sp debz erigi ɔsus
orientē. ita q ille q dicit missam habeat faciez
ad orientē. Et rō est. qr xp̄s vocat oriēs. Lu. i.
Uisitauit nos oriens ex alto. Et de ipso cristo
cantat ecclesia. O oriēs splendor lucis eterne.
Alia cā est. qr (scdm q dicūt philosophi) pars
orientalis est dextera pars celi. scdm autē qd
dicit xp̄s (matthei. xxv.) Deus statuet bonos
a dextris. Ut ergo in iudicio mereamur poni
a dextris. debemus orare versus orientem.

Et qꝛ principalioꝛ oratio est missa ideo ille qui dicit missam debet habere faciē versus orient

¶ Quod aūt ecclesia in qua dicit̄ missa sit ꝯsecrata vel nō. nihil facit ad missam. licȝ q̄ztū ad solēnitatē misse sp(si possibile est) debȝ dici in ecclesia ꝯsecrata cū sit multū honorificū ꝛ vtile ecclesiā eē ꝯsecratā. qꝛ qn̄ aliq̄s intrat ecclesiā ꝯsecratā cā oꝛōnis. remittunt̄ illi pctā veīalia.

¶ Sciendū aūt ꝙ in naui nūq̄ȝ dȝ missa celebrari. ꝓpter piculum effusionis sanguinis. In ecclesia autē sanguinis vel seminis effusione palluta, nō dȝ missa celebrari. Et si aliquis ibi celebraret peccaret mortalit̄. nō tn̄ ex hoc efficeretur irregularis. sicut fuit declaratū p dūm Bonifaciū octauū. ex̄ de sen. ex. c. i. Is q. li. vi

¶ Si etiā ecclesia esset p̄dicto mō polluta. nō posset in cimiterio sibi cōtiguo celebrari. qꝛ qn̄ ecclesia est polluta. cimiteriū sibi ꝯtiguū similiter est pollutū. sed si cimiteriū sit pollutū. nō oportet ꝙ ecclesia sibi cōtigua sit polluta. cum principale trahat annexū. ꝛ nō annexū principale. vt habet̄. extra. de ꝯse. eccle. vel alta. c. si ecclesiā. li. vi. Vn̄ sicut i cimiterio ꝯtiguo ecclesie pollute nō debet aliq̄s celebrare. nec etiam debet aliq̄s ibi sepeliri. Secus eēt si cimiteriū nō esset contiguuȝ ecclesie. qꝛ posito ꝙ ecclesia

Pars. 1a

esset polluta. cimiteriũ tñ nõ ꝯtiguũ ipsi eccle-
sie nõ esset pollutũ. vtraqꝫ in c. ꝑallegato. Tpe
etiã interdicti nõ debet dici alta voce. nec ia-
nuis aptis missa. nec etiaz alie hore in ecclesia
nisi in quattuor festiuitatibus. s. in die natalis
dñi. in die resurrectõnis. in die penthecostes.
ꝛ in die assumptiõis beate marie ꝟginis. Ne
ut ecclesie fraudentur seruitijs suis debitis.
ꝛ ne diuinũ officiũ negligat. ꝛ fideliũ deuotio
minuat. ꝛ indeuotio infidelium augeat. tpe cu
iuscũqꝫ interdicti. ianuis clausis. excõicatis ꝛ
interdictis exclusis. campanis etiã nõ pulsat᷑
debet missa ꝛ totũ reliquũ diuinũ officiũ. tam
diurnũ qꝫ nocturnũ dici submissa voce i eccle-
sia. ita ꝙ non possit audiri ab his q̃ sunt extra.
Oia ista habent extra de sen. excõ. ꝛ interdic.
c. alma mater. li. vi. Et qui ꝯtrariũ fecerit est
irregularis ꝛ ineligibilis. nec etiã ipse potest
eligere. nec põt absolui. nisi in casu mortis tñ
nisi ꝑ sedem apostolicã. vt habet extra de sen.
excõ. Is qui in ecclesia. li. vi. ¶ Aliquo etiaz
excõicato pñte nullus debet celebrare missam
in ecclesia nec alibi. alioqn peccaret mortalit᷑.
ꝛ vltra hoc esset suspẽsus ab ingressu ecclesie
nec posset absolui nisi ab illo q̃ tulit sententiã

Et qr principalior oratio est missa ideo ille qui dicit missam debet habere faciē xpīus orientē ¶ Nō aūt ecclesia in qua dicit̄ missa sit ꝯse-crata vel nō. nihil facit ad missam. licȝ q̄ztū ad solēnitatē misse sꝫ (si possibile est) debȝ dici in ecclesia ꝯsecrata cū sit multū honorificū ⁊ vtile ecclesiā eē ꝯsecratā. qr qn̄ aliq̄s intrat ecclesiā ꝯsecratā cā orōnis. remittunt̄ illi pctā vēialia. ¶ Sciendū aūt ꝙ in naui nūq̄ȝ dȝ missa celebrari. ꝑpter ꝑiculum effusionis sanguinis. In ecclesia autēȝ sanguinis vel seminis effusione palluta, nō dȝ missa celebrari. Et si aliquis ibi celebraret peccaret mortalit̄. nō tn̄ ex hoc effi-ceretur irregularis. sicut fuit declaratū ꝑ dn̄m Bonifaciū octauū. ex̄ de sen. ex. c. i. Js q̄. li. vi ¶ Si etiā ecclesia esset ꝑdicto mō polluta. nō posset in cimiterio sibi cōtiguo celebrari. qr qn̄ ecclesia est polluta. cimiteriū sibi ꝯtiguū simi-liter est pollutū. sed si cimiteriū sit pollutū. nō oportet ꝙ ecclesia sibi cōtigua sit polluta. cum principale trahat annexū. ⁊ nō annexū princi-pale. vt habet̄. extra. de ꝯse. eccle. vel alta. c. si ecclesiā. li. vi. Vn̄ sicut ī cimiterio ꝯtiguo eccle-sie pollute nō debet aliq̄s celebrare. nec etiam debet aliq̄s ibi sepeliri. Secus eēt si cimiteriū nō esset contiguuȝ ecclesie. qr posito ꝙ ecclesia

esset polluta. cimiteriū tñ nō ɔtiguū ipsi eccle-
sie nō esset pollutū. vtraqꝫ in c. ꝑallegato. Tpe
etiā interdicti nō debet dici alta voce. nec ia-
nuis aptis missa. nec etiaꝫ alie hore in ecclesia
nisi in quattuor festiuitatibus. s. in die natalis
dñi. in die resurrectōnis. in die penthecostes:
ꝛ in die assumptiōis beate marie ꝟginis. Ne
aūt ecclesie fraudentur seruitijs suis debitis.
ꝛ ne diuinū officiū negligat᷑. ꝛ fideliū deuotio
minuat᷑. ꝛ indeuotio infidelium augeat᷑. tpe cu
iuscūqꝫ interdicti. ianuis clausis. excōicatis ꝛ
interdictis exclusis. campanis etiā nō pulsat᷑
debet missa ꝛ totū reliquū diuinū officiū. tam
diurnū qꝫ nocturnū dici submissa voce ī eccle/
sia. ita ꝙ non possit audiri ab his ꝗ sunt extra.
Oīa ista habent᷑ extra de sen. excō. ꝛ interdic.
ca. alma mater. li. vi. Et qui ɔtrariū fecerit est
irregularis ꝛ ineligibilis. nec etiā ipse potest
eligere. nec pōt absolui. nisi in casu mortis tm̄
nisi ꝑ sedem apostolicā. vt habet᷑ extra de sen.
excō. Is qui in ecclesia. li. vi. ¶ Aliquo etiaꝫ
excōicato pñte nullus debet celebrare missam
in ecclesia nec alibi. alioqn peccaret mortalit᷑.
ꝛ vltra hoc esset suspēsus ab ingressu ecclesie
nec posset absolui nisi ab illo ꝗ tulit sententiā

excõicationis. vt habet extra de priuile. c. epoꝝ li. vi. Et nõ debet istud ꝯtẽni. qꝛ si sic suspẽsus celebraret esset irregularis. vt habet extra de senten. excõ. c. si cui. li. vi.

¶ De tẽpore quo celebratur missa. Ca. vi.

Ut dicit salomon. Oia tẽpus habent. ⁊ hoc rõnabiliter. Res enim penes varietatem tẽpoꝝ maximã requirũt immutationẽ. Qḋ euidentissime apparet in lactuca. que cũ tpe sue iuuentutis frigide ⁊ humide sit nature feruoris qꝫ sanguinis ⁊ colere est extinctiua. ⁊ qñ frondescit. in humorẽ ꝯuertit calidũ ⁊ siccũ ⁊ amarũ quod obest colericis ⁊ sup calefactis Ex quo liquide apparet quãtũ res penes mutationũ tẽpoꝝ mutant ⁊ alterant. Qḋ satis pulcre fuit figuratũ Exodi. xvi. vbi legit ꝙ mãna collectũ tpe debito erat hñs oẽ delectamentũ ⁊ oẽm saporẽ suauitatis. qñ autẽ nõ colligebat tpe debito. s. in die sabbati. computrescebat. ⁊ vermib⁹ scaturiebat. Illud erat figura corpis cristi. sicut dicit in legẽda corpis xpi. vbi dicit huius sacramenti figura ꝑcessit qñ pluit dñs mãna patrib⁹ in deserto. sicut ergo mãna non debat colligi nisi tpe debito. ita istud sacramẽtũ missi sacrificiũ non debet offerri nisi tpe debito.

¶ Sciendũ ergo ꝙ missa debet celebrari de

die et non de nocte. nisi in festo nativitatis xpi. in quo missa celebratur media nocte quia illa hora fuit natus xps. de hoc tamen magis infra dicetur) Antiquitus etiam dicebatur missa de nocte in vigilia resurrectionis domini. unde in oratione misse adhuc dicitur. Deus qui hanc sacratissimam noctem etc.

¶ Ratio quare missa de die dicitur et non de nocte. Una est. quia in missa rememoratur passio christi. que fuit de die et non de nocte. Alia ratio est. quia per noctem status peccati. per diem status gratie figuratur Unde dicit glosa super illud apostoli ad Ro. xiij. c. Abijciamus ergo opera tenebrarum. i. peccata. et induamur arma lucis. i. virtutes que sunt arma gratie. Ad figurandum ergo quod ille qui dicit missam debet esse in statu gratie et sine peccato. ideo dicitur missa de die et non de nocte. ¶ Qua autem hora debet dici missa. Notandum quod tres sunt hore principales quibus debet missa celebrari. scilicet tercia. sexta et nona. Et quare magis in illis tribus horis quam in alijs debet dici missa. Ratio est. quia (ut frequenter dictum est) missa dicitur in memoriam passionis christi. christus autem in his tribus horis fuit passus et crucifixus. hora enim tercia fuit crucifixus linguis iudeorum. et sententia pilati. quia hora tercia clamabant iudei. crucifige crucifige eum

Et illa hora pilatus adiudicauit satisfieri petitioni eorum. Hora sexta fuit eleuatus i cruce. vñ dicit Johã. xix. Erat aũt hora quasi sexta ꝛ crucifixerũt eũ. Hora aũt nona emisit spiritũ. Unde dr Math. xxvij. Et circa horaȝ nonã clamauit voce magna. (ꝛ sequitur) emisit spm̃. Et istud intelligo de missa q̃ dicit solẽniter in ecclesia. q̃a misse particulares possunt dici a puncto aurore vsq; ad sextã. ꝛ in diebus ieiunioꝝ vsq; ad nonã. post aũt nonã non debet celebrari missa nisi forsitan in diebus ieiunioꝝ ꝛ ratõne ordinũ

¶ Incidentaliter aũt est notandũ ꝙ nõ solum missa verũetiã alie hore canõice. dicunt ꝛ cantantur in memoriaȝ passiõis cristi. Matutinũ nãq; officiũ dicit in memoriã. ꝙ christus hora matutinali fuit captus vinctus ꝛ multipliciter delusus in domo anne principe sacerdotuȝ. ad quẽ tũc fuit duct⁹. Et debet dici media nocte iuxta illud psalmiste. Media nocte surgebam ad ꝯfitendũ nol tuo. ¶ Prima dicit in memoriam ꝙ illa hora christus in domo cayphe fuit ligat⁹ ad colũnã. ꝛ durissime ac grauissime flagellatus. ita ꝙ (scd̃m q̃ꝺ dixerat Jsa. ꝓpheta) A planta pedis vsq; ad verticem capitis. non erat in eo sanitas ꝛc̃.

¶ Tercia dicit in memoriã ꝙ in illa hora idẽ

christus fuit ductus ad pilatuz ꝛ crucifix⁹ fuit linguis iudeoꝝ clamantiū ꝛ dicentium. Tolle tolle crucifige eum. Et tūc fuit impletū istud psalmiste.xxi. Aperuerūt sup me os suū sicut leo rapiens ꝛ rugiens. ¶ Sexta dicit in memoriā ꝙ in illa hora christus fuit spoliatus.illusus ꝛ a militibus clauatus in cruce. Et tunc fuit impletū illud psalmiste.xxi. Foderūt manus meas ꝛ pedes meos ꝛc. ¶ Nona dicit in memoriā ꝙ in illa hora christ⁹ fuit felle ꝛ aceto potatus expirauit dicens. Pater mi.in man⁹ tuas cōmendo spm̄ meū. Tūc impletū ē illud psalmiste.lxviii. Dederūt in escam meā fel. et in siti mea potauerūt me aceto ¶ Vespere dicuntur in memoriā ꝙ in illa hora christus fuit datus a pilato nobili decurioni ꝛ p ioseph fuit de cruce depositus. ¶ Completoriū dicitur in memoriaz ꝙ in illa hora christus a sua matre tristissima. ꝛ ab aliis sanctis mulieribus lamētatus.aromatibus conditus fuit positus in sepulchro. Et sic bonū esset ꝛ ꝯgruū vt quilibet istaꝝ horaꝝ diceret hora determinata. iuxta illud psalmiste. Septies ī die laudem dixi tibi. ¶ Verū qr ꝓpter rei familiaris occupationē. vel ꝓpter humanā fragilitatē nequit istud seruari.seruet tn̄ istud qđ ordinatum est.extra de

cele. missar. c. presbyteror. vbi dr. Presbyter matutinali officio expleto (scilicz media nocte mane censu sue seruitutis. videlz primã. terciã sextã z nonã vesperasqz persoluat. ita tñ q horis opetentib⁹. aut a se aut a scholarib⁹ cõpleant denicqz pactis horis et visitatis infirmis si vo luerit exeat ad opus rurale ieiun⁹. Et dicant oẽs iste hore p modũ qui ĩcipit extra. c. iiij. do lentes. vbi ĩcipit q diuinũ officiuz tã diurnũ qz nocturnũ dicatur studiose pariter z deuote Et q scienter trãsgredit illud mãdatuz. sciat se mortaliter peccare. vtz. qz est trãsgressor eccle

¶ Notandũ insup q nullus dz dicere missam quousqz dixerit matutinas z cõgruũ est etiã q prima dicat ante missam. alie aũt hore (preter vespas z cõpletoriũ. possunt dici ante missam

¶ Notandũ etiã q sacerdos nõ debet dicere seu facere officiũ p voluntate sua. sed de tpe. vel de sanctis de qbus agitur in illa terra

¶ Quotiens in die debet celebrari missa. Capitulũ. vij.

Ex quo dictũ est. q missa debet celebrari de die. restat dicere quotiens ĩ die debz celebrari missa. ¶ Et est sciendũz q scdm qd dicit extra de celebratõe missar. c. consuluisti. Nullus debet dicere missam nisi semel in die

Ualde enim felix est qui digne celebrat vnam
Excipitur dies natiuitat(is) dñi. q̄ die celebrant
tres. ita q(uod) illa die pōt vn(us) sacerdos celebrare
tres missas. vt hr de cōse. dist. i. c. nocte sancta.
¶ Et ratio quare illa die dicuntur tres misse.
Una ē ppter mysteriū. qm̄ p istas tres missas
rep̄sentant tres status. s(cilicet) status ante legem
status leg(is) τ status gratie. Illa missa q̄ cantat
media nocte rep̄sentat statū qui fuit añ lege.
qñ totus mūdus erat in tenebris. Unde in illa
missa cantat illa pphetia Isaie. Popul(us) gen
tium qui ambulabat in tenebris vidit lucem
magnā. Secūda missa que cantatur in aurora
signat statū secūdum qui fuit sub lege. in quo
statu inceperunt homines scire christū ppter
dicta legis τ pphetarū. sed non habebant per/
fectam noticiam de eo. Et ideo cantat in au-
rora quādo incipit lux apparere. sed non bene
clare. Unde in illa missa cantat. Lux fulgebit
hodie. τc. ¶ Tercia missa dicit in claro die. et
significat statum gratie ī quo sumus. τ dicitur
officiū. Puer natus est nobis. ¶ Alia causa
est ad rep̄sentandū tres natiuitates cristi. Na
pma dicit ad rep̄sentandū natiuitatē eternā.
qua natus ē ex patre. Unde dicit in introitu illi(us).
Dñs dixit ad me fili(us) me(us) es tu ego ho. ge. te.

tres sta tus i sem 3a tempo

es 3. Nativi tates Chri sti.

Et dicitur illa missa de nocte qꝛ̄ tēpus est ob/
scurū. ad designādū ꝙ illa natiuitas est nobis
occulta. ¶ Secūda missa dicit ad rep̄sentādū
natiuitatē sp̄ualem qua nascit cristus ī aīab⁹
iustoꝝ p gratiā. vñ cantat in illa missa. Lux ful
gebit hodie sup nos. lux. i. gratia dei. ¶ Ter/
cia missa rep̄sentat natiuitatē temporalē. qua
natus est ex beata ꝟgine maria ꝑ salute nr̄a.
vñ canitur Puer natus est nobis. ꝛc. Verūtñ
si ꝯsiderent euāgalia que legunt in istꝭ missis
Prima missa rep̄sentat natiuitatē temporalē.
qua christus natus est scōm carnē ex virgine
maria. Vñ illud euāgeliū qd̄ legit in illa missa
puta. Exijt edictū a cesare augusto.) loqt totū
de ista natiuitate vtꝫ intuenti ipsum. ¶ Scd̄a
rep̄sentat sp̄ualem natiuitateꝫ. tūc enī legitur
istud euāgeliū. Pastores loqbant adinuiceꝫ.
qd̄ totū pōt intelligi de ista sp̄uali natiuitate
¶ Tercia rep̄sentat natiuitatem eternā. qua
nat⁹ est ex patre. Vñ tūc legit euāgeliū Johis
In principio erat ꝟbū. qd̄ totū loquit de nati
uitate eterna filij dei. ¶ Notandū etiā ꝙ ī die
parasceue nō debet dici missa. ꝛ rō est. qꝛ illud
sacramentū est figura passionis xp̄i. q̄ tali die
fuit facta. ꝛ veniente ꝟitate. scꝫ passione ꝑ illa
die debet cesare figura. scꝫ sacramentū. Aliqs

day of ... good fri-day.

autem diebus non debet dicere sacerdos nisi vnã missam nisi in casu necessitat' in quo põt celebrare duas missas tm̃. Et vnus casus est Si aliq̃s moriat' ⁊ sacerdos celebrauerit missã de die. põt dicere missam p̄ defunctis. scz Requiem. (dũmodo sit ieiunus) ⁊ nõ sit alius sacerdos q̃ celebraret. Alius casus ẽ. si sit aliq̃s in p̄iculo mort' . ⁊ petat corpus cristi sibi dari ⁊ sacerdos nõ habeat hostiã ɔsecratã. põt iterũ celebrare. dũmodo (vt p̄dixi) sit ieiunus. ⁊ non sit alius paratus celebrare. q̄r illud sp̄ est intelligendũ. ¶ Alius casus est p̄pter necessitatẽ nuptiarum. scz q̄ñ tẽpus nuptiarũ transiẽrit (missa dicta) superueniãt aliq̃ qui habeant contrahere potest iterũ sacerdos celebrare dũ sit ieiunus. vt supra dixi ¶ Alius casus est p̄pter necessitatem p̄egrinorum. q̄ñ scilz superuenerint p̄egrini missa dicta. Et istũ casum ponit Ray. in sũma Sed salua eius reuerentia. istud videt' exp̄sse ɔtra capitulũ (te referente) extra de cele. miss. Casus eni illius capituli est. q̄ archiep̄s spontinus in die cene dñi. de antiqua cõsuetudine tenetur conficere chrisma in ecclesia spontina Et idem archiep̄s ascendit de mane de cõsuetudine ad gargarinã ecclesiã vt recipiat ibi peregrinos illius loci. ⁊ ibi a clero ⁊ populo cõ-

pellitur celebrare. Unde super hoc imploravit consilium pape. Qui papa respondit quod in ecclesia spontina in qua tenetur crisma conficere. tantummodo debet celebrare. Ex quo manifeste apparet quod ratione peregrinorum non debet transgredi institutio de vnica missa celebranda in die. Saluo tamen meliori iudicio magis approbo circa istam consuetudinem que obseruatur in aliquibus ecclesiis gallicanis: quando scilicet (missa dicta) venirent aliqui peregrini ad aliquam ecclesiam. si non sit ibi alius sacerdos paratus celebrare. sacerdos induit se sicut si deberet dicere missam. et dicit eis missam de beata virgine. vel de sancto spiritu vel de illo sancto pro quo fit peregrinatio. non tamen dicit canonem. nec consecrat. sed ostendit eis reliquias aliquas loco eleuationis corporis christi. et ista missa vocatur missa sicca. tamen si alibi seruetur alia consuetudo iuxta opinionem ray. non contemno eam.
¶ Alius casus est propter necessitatem honestatis vel vtilitatis (vt si missa dicta) superveniat aliqua magna persona que vellet audire missam. potest iterum sacerdos celebrare (dummodo sit ieiunus. Istum casum ponit glo. super c. consuluisti. in titulo de cele. miss. De ista necessitate nescio quid dicam. quia non video hic tantam necessitatem. quod propter eam debeat transgredi mandatum de vnica missa ce

Missa sicca.

lebranda. presertim cum magne persone non
multum nostris temporibus ita afficiantur ad
missas. et illi qui afficiūtur. ducunt secū ꝑplos
sacerdotes. ¶ Alius casus est ꝓpter necessi-
tatem debiti. sicut quādo sunt due ecclesie an-
nexe. et quelibet est curata. i. habet curā aiaꝝ.
et hñt redditus ita tenues ꝙ nō sufficerēt duo-
bus sacerdotib⁹ sed vn⁹ solus sacerdos habet
curam vtriusqꝫ. In isto casu sacerdos pōt vna
die in qualibꝫ illaꝝ ecclesiaꝝ celebrare in illis
diebus in q̄bus tenet populo suo ad dicendū
missam vel ad ministrandū sacramēta vel offi-
cia illa q̄ reqrūt missam. Et iste casus in mult-
locis ꝯtingit. et seruat in ptibus tholosanis. et
etiā in alijs ptib⁹. Et credo ꝙ in iure nō inue-
nitur ꝑceptū expressum de vna missa tm̄ cele-
branda. cū in oībus capitulis in quib⁹ fit men-
tio d̄ ista materia. ponat istud ꝟbū sufficit. qd̄
ꝟbū nō importat vim coactiuā. Cōsuetudo tn̄
ecclesie (q̄ ꝑeminet cuicūqꝫ auctoritati) habet
et tenet hoc. ideo nullus debet facere cōtrariū
et si fafaciat. peccat et puniri debꝫ ¶ In quocūqꝫ
autem casu quando sacerdos celebrat plures
missas. in pma nō debet sumere aquam vel
vinū post sumptōnē sanguinis. sed solū os la-
uare. et cauere q̄ātum pōt ne aliqd trāsglutiat

quia sacramenta a ieiuno sunt sumenda. Et in qualibet missa corp⁹ cristi recipiat ꝛ sanguinē ꝛ in vltima recipiat ablutionē q̄ cōiter recipit post sumptōnē sanguinis christi. et nō in alijs missis (vt dixi) Ista habent extra de cele. mis. c. ex pte. ꝛ de ɔse. dist. v. vt ieiuni. ꝛ. vij. q. i.

¶ De vestibus quibus debet indui sacerdos. Capitulū. viij.

Omni tēpore vestimenta tua sint candida. Vbū est sapientis. Quantū faciat debit⁹ vsus vestimentoꝝ ad debitā administrationē officij, qd̄ q̄sq; exercet.) satis ostendit expiētia medicoꝝ. Cōpertū est enim ꝙ collirīū salubitatis doloris oculoꝝ mitigatiuū tritū ab apotecario indebita veste qua die p̄cedente indut⁹ fuerat viride missum ī oculis. patientē cruciabat. si ergo vestis indebita nocet in ɔfectione collirij. tantū magis nocet in ɔsecratione corporis christi Vn̄ figuratiue fuit p̄ceptū legislatori moysi. Exodi. xxviij. Facies vestes sanctas aaron. in quibus sanctificatus ministret mihi Vn̄ sciēdū ꝙ oēs vestes quas induit sacerdos debent esse sanctificate ꝛ benedicte ab ep̄o ¶ Notandū ḡ ꝙ illa vestis q̄ primo induitur. scꝫ illa parua camisia vel suppellicīū. nō est de essentia misse in simplici sacerdote. sed solū de

pars. 1ª

bene eē. qđ dico ꝓpter epīs ⁊ canonicos regu
lares ⁊ capellanos honoris dñi nři pape quo/
rū est talis habit⁹. ergo cū illa parua camisia
de qua dictū ē vel loco ei⁹ cōputato suppelli/
cio septē sūt vestes quibus induit sacerdos in 7. vestes
missa. s. illa camisia. vel loco ei⁹ illud suppelli/
ciū amictus, alba, cingulū/manipulus/stola/⁊
casula. Et iste septē vestes signāt septē dona
spūssancti quib⁹ dꝫ esse sacerdos pfusus. Vñ
Luc. xxiiij. Induamini virtute spūssancti ex al
to. vel signāt ꝙ sacerdos dꝫ eē cōtra septē pec
cata mortalia munit⁹ ⁊ armat⁹. vnde apłs ad
ephe. vi. Induite vos armatura dei vt possitis
stare aduersū insidias diaboli. vel signāt septē
virtutes. s. tres theologicas. ⁊ quattuor cardi
nales quib⁹ dꝫ eē adornat⁹. Vñ apłus ad Ro.
xiij. c. Induamini arma lucis. i. arma virtutū
qꝛ nō ē licitū indutū sacco. i. pctō. aulā regis. i.
xpī qui ē rex regū intrare. vt dr in lib. Hester.
iiij. vel signāt ꝙ sacerdotes debent eē septem
opibus mie dediti. vñ apłs. Induamini Je/
sum dñm xp̄m cui⁹ sapie nō ē numer⁹. vt dr i
ps. vel signāt ꝙ septē petitiōes orōnis dñice
exaudiūt i signū cui⁹ legit i li. hester ꝙ hester
induta vestib⁹ regijs. sꝫ iter audita ab assuero
vel signāt ꝙ sacerdotes digne cū istis septem

vestib9 celebrātes habebūt septē dotes ī pa
radiso. s. q̄tuor ex pte corpis. ⁊ tres ex pte aīe.
In cui9 signū legit in Gen. xxvij. q̄ iacob iduo
sus vestib9 esau valde bonis habuit bñdictio
nē pris. vel signāt q̄ plus Jesus toto tpe quo
mūdus durabit. qđ tps septē dieb9 voluitur.
erit nobiscū vsq3 ad ɔsūmationē seculi ī tħo sa
cramēto. Et ita ɔmisit ipe q̄ nō mentit dicēs.
Ecce ego vobiscū sū vsq3 ad ɔsūmatiōz secu
li. Et vt specialr9 de vnaq̄q3 veste dicat. Sci
endū q̄ ista camisia seu suppellicluz signat q̄
sacerdos dz hre mūdiciā vite. est enī illa cami
sia de lino albo ⁊ mūdo. ⁊ ppter hoc dicit sa
cerdos. Lauabo inter inocētes manus meas
⁊ circūdabo altare tuū dñe. Amictū qđ ponit
sup caput. signat eleuationē mentis ad deum.
quā sacerdos dz habere p̄ aliis maxime qñ di
cit missā. vñ dicit ipe. Sursū corda. i. corda sint
eleuata sursū ad deū. Alba q̄ ē longa. signat p
seuerātiā in bono. quā dz habere sacerdos. qui
q̄ pseuerauerit vsq3 ad finē. hic salu9 erit. Cin
gulū. i. zona qđ ɔhibet ne vestes fluant sup
terrā. signat timorē dei q̄ ɔhibet ne aīe fluant
p peccā. qr vt dicit sapiēs. Qui timēt deū pre
parabūt corda sua. ⁊ in cōspectu illi9 sanctifi
cabūt aīas suas. Manipulus signat fructum
bonoꝝ operꝝ quem boni sacerdotes reposita

amisia vel
ppellicium

amictus.

alba.

ingulum.

manipul9.

Pars. 1a.

b. sit in paradiso, vñ de eis dicit ps. cxxv. Ven
ientes aũt venient cũ exultatiõe portantes man
pulos suos. Stola significat mortificatõez car 6. stola.
nis, vnde ponit ad modũ crucis. ad designandũ
q sacerdotes debent portare crucẽ penitentie i
corde vel in corpore suo, ⁊ tradicit aplūs. Mortifi
cationẽ xp̄i iesu in corpore vestro circũferentes
Casula q̄ cooperit omnes alias vestes ⁊ ẽmi 7. casula
net oib⁹ alijs vestib⁹. signt charitatẽ q̄ ẽminet
omnibus alijs virtutib⁹. ⁊ q̄ cooperit multitu
dinẽ peccatorũ. In charitate ergo radicati iu
ste viuamus. Multe aũt adaptationes possent
adduci. sed hec sufficiant quo ad presens.

¶ Cui debet dari eucharistia. Cap̄. ix.

QUoniam non est bonum sumere panẽ fi
liorũ ⁊ dare canibus. ⁊ margarite non
sunt porcis dande. ¶ Cum in isto sacramẽto
contineatur panis viuus qui de celo descendit.
christus scz verus deus ⁊ ver⁹ hõ qui est p̄cio
sissima margarita. quã cum inuenerit homo
abscondit. ⁊ pre gaudio illius vadit et vendit
omnia que habet ⁊ emit eam. Et ideo sacra-
mentum istud nõ est dandum canib⁹ nec por-
cis. i. peccatoribus immundis. ¶ Sciendum er
go quibus debet dari istud sacramentum. Sci
endum est primo de modis sumendi ipsum

¶ Notādū ꝙ istud sacr̄m potest sumi corpa/liter. sacramētaliter. ⁊ spūaliter. ⁊ secūdū hoc pōt quattuor modis sumi. Quidā enī sumunt istud sacr̄m corporaliter tm̄. sicut aliqs infide/lis q̄ nō credit in isto sacr̄o eē veraciter corp⁹ xp̄i. Si enī sumeret hostiā cōsecratā. sumeret istud sacramentū corpaliter tm̄. qꝛ cōstat ꝙ nō sumeret spūaliter. cū nō respiceret fructū sa/cramenti. nō etiā recipet sacramētaliter. qꝛ il/le recipit istud sacramētū sacramētaliter qui credit veraciter in isto sacramēto esse corpus xp̄i. sed istud vt dictū ē nō credit. qꝛ nō recipit istud sacramētū sacramētaliter sed corporalit̄. Et idē dico de cane. vel de mure. vel q̄cunqꝫ alia bestia. si cōtingat (qd̄ absit) comedere ho/stiā cōsecratā. Quidā aūt sumunt istud sacra/mentū spūaliter tm̄ sicut fideles iusti ⁊ sancti cū deuotiōe audiētes missā vel habentes de/uotionem ad audiendū eam. qui licet nō com municent sunt tamē participes fruct⁹ ipsius sacramenti. Et sic intelligitur verbum Augu. dicentis. Crede ⁊ manducasti. crede scilicet fi de firma ⁊ manducasti. scilicet spiritualiter. Quidā sumunt seu comedunt sacramētaliter ⁊ corporaliter simul. sed non spiritualiter sicut falsi christiani qui sumunt istud sacramentum

in peccato mortali. tales enim corporaliter su-
munt. quia recipiūt species cōsecratas. et etiā
sumunt sacramentaliter. quia ex quo sunt chri-
stiani. credunt sub illis speciebus esse veraci-
ter corpus christi. et sic vtuntur sacramento vt
est sacramentum. sed non recipiunt spirituali-
ter. quia nō recipiunt fructum sacramenti.
Quidam vero recipiunt istud sacramentum
corporaliter. sacramentaliter. et spiritualiter si-
mul. sicut sunt illi qui cum deuotiōe et fide exi-
stentes in charitate et gratia dei recipiūt istō
sacramentū. et ex receptione eius multa bona
recipiunt scz gratiā in p̄senti. et gloriam in fu-
turo. ¶ Secundo sciendū est q̄ requirunt ad
debitam susceptionē huius sacramenti q̄ sunt
tria. scz immunitas a peccato mortali. eleuatō
mentis ad deum. et mundicia corporalis.
De primo dictum est supra in primo et etiam
aliquid dicetur infra. De secundo scz eleuatiō
ne mentis in deum. sacerdos ante canonē di-
cit. Sursum corda. quasi dicat q̄ volens sume-
re istud sacramentum debet habere cor suum
eleuatū ad deū. De tercio scilicet de mundi-
cia corporali videmus q̄ tractantes aliquod
sacramentum manus suas lauant. et ideo cum

2 cap. fol. 15.

in isto sacramēto tractet ille q̄ ē sanct⁹. scḋm
requiritur in sumente mundicia corporalis.
¶ Notādū tn̄ q̄ imunitas a pctō mortali req̄
rit de necessitate ad debitā sūptiōez isti⁹ sacri.
Alia aūt duo reqrunt ꝺ magna ꝯgruitate. vñ
cū aliq̄ imūdicia corpalis hēat aliqn̄ secū an
nexā culpā mortalē ⁊ hebetudinē mētis. sicut
ē pollutio q̄ accidit in sōnis. videndū ē de ista
pollutiōe quō ipedit sūptiōez isti⁹ sacramenti.
¶ Sciēdū ē ergo q̄ pollutio q̄ accidit i sōnis
nō ē pctm̄ de se. sed pōt eē effect⁹ pcti mortal
vel venialis vel nulli⁹. scḋm q̄ cā illi⁹ pōt esse
pctm̄ mortale vel veniale vel nullū sp ergo re
currēdū ē ad cāz vñ ꝓuenit ista pollutio. pōt
eni ꝓuenire vel ex cogitatione preterita. vel ex
ebrietate vel crapula. vel ex teptatiōe diaboli
ca. vel ex infirmitate. vel ex alleuiatiōe nature.
Primis duob⁹ modis nō pōt eē sine peccato
mortali vel veniali. qr si cogitatio deliberata
cū ꝯsēsu precesserit vel ebrietas. vel crapula fue
rit deliberata vel ꝯsuetudinaria pctm̄ ē morta
le. ⁊ iō talis pollutio ipedit de necessitate sum
ptiōez isti⁹ sacramēti. Si aūt cogitatio nō fue
rit cuz ꝯsensu deliberato vel ebrietas siue cra
pula nō fuerit deliberata. nec ꝯsuetudinaria.
pctm̄ ē veniale. ⁊ iō talis pollutio de necessita

Pars. 1a

te nō impedit susceptionē isti⁹ sacramēti sz trā
de incōgruitate īpedit maxīe si fuit cū turpe
imaginatiōe q̄ ex cogitatiōe vt cōiter dī dec
pimit mens. Sed si sit aliq̄d qđ ꝑponderet sa
cut reuerētia festiuitatis vel timeat descādali
lo. nō dz dimitti ꝑpter hoc corpis xpi pceptio
Si aūt puenīat ex illusione diabolica nō cre
do q̄ debeat dimitti maxīe si veniat tpe ma
gne festiuitatis vel cōis. siue generalis cōio
nis. Si aūt ex nature infirmitate vel affectiō o
ne nature dimittat ꝑpter reuerētiā. laudabile
est nisi sit aliq̄d qđ reformet pctm̄ vt dictū ē su
p. s. ⁊ illud decretū qđ dicit q̄ p⁹ talē pollutiō
nē hō dz abstinere. xxiiij. horis intelligendū ē
vt in distinctiōe ꝑdicta. Uiso ergo quot modis
sumitur istud sacramētū. ⁊ que requirūtur ad
debitā ei⁹ susceptionē. Uidendū ē nūc q̄ debēt
sumere istud sacramētū. ¶ Ad hoc dicendū est q̄
istud sacrm̄ dz sumi a ieiunis vt habet. vij. q. i
Nihil. de cō. dī. v. Ut ieiuni. ¶ Notādū tn̄ q̄
duplex ē ieiuniū. quoddā ē nature. aliud ē ec
clesie. Ieiuniū nature soluit per sumptionem
cuiuscūq̄ cibi vel potus vel etiam medicine
Ieiunium ecclesie soluitur per comestionē cu
iuscūq̄ sūpti ꝑ modū cibi vna comestiōe fcā.

a ieiunis

Quādo ergo dicit ꝙ sacramētum eucharistie
dʒ sumi a ieiuno. intelligit de ieiunio nature.
qꝛ prius dʒ intrare in os xp̄iani ille sctissimus
cibus. ꝙ quicūqʒ ali⁹ cibus. ita ꝙ ille q̄ sumit
istū cibū sacrosanctū. nihil ante sumpserit ista
die vel ꝑ modū cibi. vel pot⁹ vel medicine. ve
rūtñ qꝛ necessitas nō hʒ legē ⁊ infirmis nō est
posita lex. iō infirmi ⁊ illi q̄ sunt in necessitate
positi. nō sūt ad hoc obligati. imo q̄cunqʒ hora
siue de die siue de nocte siue post prandiū siue
ante possūt q̄ñcūqʒ fuerit eis necesse illud sa
cramētū sumere. ¶ Sed q̄d si aliq̄s sacerdos
vel ali⁹ q̄ dʒ cōicare de mane lauet os suum ⁊
forte transglutiat aliq̄d de aqua. nūquid impe
ditur a susceptiōe hui⁹ sacramēti. Dico ꝙ añ
susceptionē istius sacramēti decēs est vt quili
bet spūaliter ⁊ corꝑaliter mundet se q̄ñtū pōt.
⁊ ideo lauare os ante susceptionē istius sacra
menti approbo ⁊ laudo. ita tñ ꝙ caueatur ne
aliquid de aqua transglutiatur scienter. verū
tñ si aliq̄d transglutiat nō magna quātitate cū
saliua ⁊ per modum saliue nō credo ꝙ impedi
at susceptionē istius sacramenti. Sed pone ꝙ
aliquis de nocte ⁊ sero annisū ⁊ bacca saluie
vel feniculū. vel aliquod aliud sūpserit. vel eti
am aliquid de reliquijs remāserit inter den-

tes & cū abluit tranglutit aliqd de hoc qd re-
māserat inter dētes nūquid īpedit a susceptio
ne istius sacramēti. Dico qꝫ nō ex quo scienter
nō facit sed transglutit ꝑ moduz saliue. Istud
etiā sacramētū nō dꝫ sumi nisi ab illo q hꝫ vsū
rōnis. vnde nō dꝫ dari pueris anteqꝫ ꝑueniāt
ad annos discretiōis. vt habet. i. ca. Oīs vtri-
usqꝫ sexus. extra de pe. & re. q ante istud tēpꝰ
nesciunt discernere inter istū cibū. & cibū cor-
poralē. & sic ipsi nō exhiberēt reuerentiā debi-
tā tanto sacramento. eadē etiā rōne istud sa-
cramētū nō ē dādū amentibꝰ siue furiosis. Di-
stinguēdū ē tn̄ de istis. qꝛ aut tales fuerūt fu-
riosi a natiuitate. ita qꝫ nūqꝫ habuerūt vsū ra-
tiōis. & credo qꝫ istis istud sacramentū non dꝫ
dari. qꝛ istud sacramētū reqrit actualē deuoti-
onē in suscipiente. Et tales nō pñt habere eaz
aut tales habuerūt aliqñ vsū rōnis sed amise-
rūt ꝓpter aliquā cām. & hñt aliqua lucida in-
terualla. & tpe quo habēt talia lucida īterual-
la si petāt cū deuotiōe istud sacramētū & velit
ipm recipe reuerenter. dꝫ eis dari. ita tamē qꝫ
tpe furie nullo modo det eis ꝓpter cām iā di-
ctā. Freneticis etiā nō dꝫ dari istud sacramen
tū. maxīe si timeat de irreuerētia ad sacramē-
tū. sicut de expulsione. vel aliquo alio tali. lo-

Quid aūt de freneticis in quibus ligat⁹ ē vsus rōnis. Demoniacis aūt si cū deuotione ⁊ reuerētia peterent. credo q̄ deberet eis dare. dū tñ tales habeant vsū rōnis ⁊ actualē deuotionē ad istud sacrm̄. Et credo q̄ tātā deuotionē habere possēt ad sacramētū q̄ virtute sacramenti a demonio liberarent. Leprosis etiam nō dz dari illud sacramētū. qđ intelligo de leprosis sic infectis q̄ nō possēt corp⁹ dñicum recipe ⁊ tractare in ore suo quin ipm̄ reiicerēt sicut sūt multi q̄bus ceciderūt labia ⁊ dētes. ⁊ sūt toti corrosi vsq̄ ad guttur. Sicut legitur de quodā monacho cisterciensi in vita sci Ludouici quōdā regis frācie cui qñ ponebat bolus in ore. cadebat sibi bolus de ore ⁊ tali sic leproso nō dz dari corp⁹ xp̄i. aliis aūt leprosis dēt dari. Sacerdos etiā leprosus nō dz in p̄sentia populi celebrare. sed si ad partē vel in secreto vellet. posset. Et ita intelligo illa cap̄. extra de cle. egro. ⁊ de rectorib⁹. Et tua nos. Hugo ēt dicit q̄ sacerdos leprosus posset celebrare aliis leprosis p̄sentib⁹. Dānatis etiā ad mortē pro criminib⁹ suis q̄bus nisi de grā spāli non dat vnq̄ corp⁹ xp̄i. sicut illis q̄ suspēdunt. vel submergunt. vel cōburunt. vel quolibz aliter iterficiunt. Illis aūt q̄ p̄ crīe heresis cōburuntur

nis cũ deuotiõe hũilitate ꝛ reuerentia petãt. dʒ
eis dare corp⁹ xp̄i. vt habet extra de here. ca.
sup eo. li. vi. Sed nũquid existẽti in pctõ mortali
dandũ ẽ corp⁹ xp̄i. Dicendũ ẽ q̄ pctm̄ aut ẽ no
toriũ aut occultũ. Si sit notoriũ. puta qͥ est noto
rius vsurarius. vel notorius ꝯcubinarius. vel
quolibet ali⁹ notori⁹ pctõr nisi discedat. ꝛ scḋʒ
statuta ecclie cõdigne peniteat. nõ ẽ ei dandũ
corp⁹ xp̄i quãtũcũqʒ petat. imo ẽ dicendum.
Amice nõ ẽ bonũ sumere panẽ filioꝝ ꝛ mitte
re canib⁹. Si aũt ẽ pctm̄ occultũ aut iste petit
corp⁹ xp̄i tp̄e quo tenet cõicare. puta tp̄e ge
neralis cõionis. vel qͥ ẽ infirm⁹. ꝛ sic de aliis
casib⁹ in quib⁹ tenet q̄libet cõicare. aut petit
alio tp̄e si petat alio tp̄e q̄ñcũqʒ petat in pub
lico. non tenet sacerdos dare ip̄m sibi. sed dʒ ei
dicere. Amice nõ ẽ tẽpus cõicandi. ꝛ iõ nõ de
beo tibi dare corpus xp̄i sed expecta tempus
statutũ. Si aũt petat tp̄e quo tenetur cõicare
aut petit in publico. aut in secreto. si in secre
to nõ est dandũ. immo ẽ monendus ne petat in
publico. sed si talis pertinax in malicia sua pe
tat in publico sibi dari corpus christi. sacer
dos debet ipsum sibi dare. qͥ nõ debet eũ p̄o
dere. nec aliud debet p̄uari suo iure. quō
usqʒ sit declaratum ip̄m amisisse ius suum. et

ideo cū quilibet parrochianus hēat ius petē
ti corpus xp̄i a curato suo. ⁊ curatus sit obliga
tus ad dādū isto tp̄e suis parrochianis corp⁹
xp̄i ⁊ nullus fidelis priuet̄ isto iure nisi ꝑ pctm̄
mortale cōmissū publice. iō q̄ntūcūq; sacerdos
sciat subditū suū eē in pctō mortali nisi pctm̄
sit notoriū nō dʒ sibi denegare corpus xp̄i si tē
pore statuto ⁊ in publico petat ip̄m sibi dari. ⁊
ita legit̄ fuisse btūs Bern̄. qui cū q̄dā die cōi-
caret monachos suos q̄dā qui. b. bern̄. sciebat
esse in pctō mortali īter alios accessit ad cōi-
candū. ⁊ btūs bern̄. dedit sibi corpus xp̄i dicēs
ei sub missa voce. Judicet dn̄s īter me ⁊ te. q̄si
vellet dicer̄ dn̄s scit ꝙ tu īdigne accedis ⁊ ego
nō possū tibi negare. iō iudicet me ⁊ te. Et sta
tim ille miser accepto corp̄e xp̄i cecidit mortu
us. ⁊ iō caueat sibi vnūsq̄sq; ne indigne acce-
dat. nō eni noceret sacerdoti sed sibi ip̄i. ⁊ sacer
dotes bn̄ facerēt. si istud exēplū ⁊ silr̄ia ꝓrochi
anis ⁊ subditis suis nūciarēt. ¶ Sʒ nūquid su
spectis de crīe dʒ dari istud sacramētū. si req̄-
rāt. Dicendū ē ꝙ triplex ē suspicio. q̄dā ē vio
lenta. q̄dā ꝓbabilis. q̄dā leuis. Suspitio vio-
lenta ē ꝯtra quā nō admittit̄ ꝓbatio. sicut si ali
quis inueniet̄ cū muliere corrupta in lecto. so-
lus cū sola. nudus cū nuda. loco ⁊ tp̄e ad hoc

aptis: nec etate. nec parentela. nec aliquo alio obstãtibus. eẽt violenta suspicio seu presumptio ꝙ cognouisset eã ita ꝙ nõ admitteret ꝓbatio in ꝯtrariũ. ¶Probabilis suspicio est illa q̃ oritur ex aliq̃bus signis ⁊ cõiecturis ꝓbabilibus. sicut si aliq̃s inueniret frequẽter cũ aliq̃ loquẽs in loco suspecto eẽt ꝓbabilis suspitio ꝙ aliq̃d malũ ageret. ¶Leuis suspicio est que oritur ex fatua ⁊ inordinata suspitiõe alicuius Et ista dicit leuis ⁊ fatua suspicio. sicut si viderẽ aliquẽ bonũ virũ ⁊ aliquã bonã iuuẽculaꝫ salutãtes se vel sibiinuicẽ ridẽtes non in loco vel tpe suspectis. fatuuꝫ eẽt ꝑsumere ꝙ male agerent. Et de tali dicit Salomon. Qui cito credit. leuis ẽ corde. Qñ ergo q̃ritur virũ suspectis de aliquo crimine debeat corpus xp̄i dari? Dicit ꝙ si de aliquo habeat suspitio violenta de aliquo crĩe notorio. ꝙ ille dꝫ denegari corpus xp̄i. verbi gratia de aliquo habet suspitio violenta ꝙ sit notorie hereticus ⁊ vsurarius vel ꝯcubinarius ⁊ sic de alijs. Dico ꝙ anteq̃ det ei corpus xp̄i. dꝫ se purgare d̃ isto crĩe extra de pur. c. ij. Si aũt habeat suspitio ꝓbabilis nõ debet sibi denegari corpus xp̄i quousqꝫ eẽt probatũ contra eum. licet notorie habeatur talis suspitio contra eum esset tamen

monedus q purgare se: antequam accederet ad
sacra. et si consentires bene faceres. si autem perseueran-
ter istaret et negaret crimen de quo probabiliter
presumitur ex eo. non credo quod sum probationes esset
persuadendus iure quod habet in petendo et accipiendo cor-
pus christi. presertim cum res sua agatur. et si indigne
accipiat noceat illi et non alii. tamen credo quod sacer-
dos ad terrorem potest sibi et debet aliqua verba com-
minatoria dicere dicendo. Si digne accipis profi-
ciat tibi ad salutem corporis et anime. si indigne. iudi-
cet dominus inter me et te. Si autem suspicio leuis et
fatua habeatur contra aliquem de quocumque crimine pro-
pter talem suspitionem. cum sit leuis et fatua in nullo
debet agi contra eum in speciali. in generali tamen esset bo-
num quod sacerdos diceret aliqua verba commina-
toria ostendendo quod nullus debet presumi bonus vel
malus nisi constet pro certo. quia multi multa lo-
quuntur. et quilibet debet se purgare. et quo ad deum et
quo ad populum antequam accedat ad istud sacramentum
Sed numquid excommunicatis debet dari istud sacramentum
Dico quod non quamdiu cum sunt excommunicati sunt diuisi
a perceptione sacramentorum. et a communione fidelium. Sed
quid si aliquis excommunicatus sit in periculo mortis
et petat corpus christi sibi dari. quid debet fieri. Dico
quod aut iste est excommunicatus a canone siue iure aut a
iudice. Si est excommunicatus a canone siue iure sa-

cerdos debet absoluere eũ si ipse petat humi-
liter absolutionẽ. q2 i periculo mortis simplex
sacerdos potest ipsum absoluere a quacunq3
sententia excõicationis lata a canone etiam si
absolutio esset sedi aplice reseruata tamen in
quocũq3 casu absoluat debet absolui sub hac
forma. q2 si dñs prestet sibi vitam statĩ quãcito
cõmode poterit. vadat ad eũ qui ipsum absol-
uere potest mandatis ipsius. super illis p q̃b9
excõicatus fuerat humiliter recepiur9. Et nisi
si faciat statim relabitur in eandem excõicati-
onis sententiam ipso iure vt habetur extra de
sententia excõicationis. ca. Eos qui. lib. vi. Si
aũt excõicatus a iudice. aut est pro contuma-
cia tñ. Aut pro aliquo delicto. aut pro aliquo
casu. et quocunq3 sit debet absolui si petat hu-
militer absolutionem. ita tñ q2 primo det pig-
nora vel cautionem idoneã q2 parebit et obe-
diet mandatis ecclesie. et emendabit passo in-
iuriã. Et si nequit dare pignora vel cautionẽ iu-
ret q2 satisfaciet quãcito poterit. ¶ Sz quid si
aliquis existens in pctõ mortali. excõmunica-
tus in periculo mortis existens mittat pro sa-
cerdote vt cõfessionẽ ei9 audiat et eũ absoluat
et det sibi corpus xpi. et añqũ accedat ad eum
amittit loquelã. nũquid dz sibi dari corp9 xpi.

Dico q͂ si intelligat aliq̃d monēdus ē. ꝛ si nō pōt loq̃. quod ostēdat aliqua signa cōtritionis sic q͂ iūctas man⁹ eleuet ad deū. ꝛ ꝑcutiat pectus suū ꝛ ꝑ aliqua signa ostēdat se petere absolutionē a pctīs ꝛ a snia excōicatiōis. ꝛ parētes ꝛ amici ei⁹ debēt loco ꝛ vice ei⁹ ꝓmittere ꝛ fidē iubere. vel pignora dare si possūt q͂ si dn̄s ꝑstat sibi vitā. ꝑntabit se cōspectui illius q̃ pōt eū absoluere mādatū ip̄i⁹ sup hoc humiliter recepturꝰ. Et sic dꝫ eū absoluere ꝛ cōmunicare. Si aūt nihil intelligit si cōstet ꝛ probari pōt q͂ signa ꝯtritiōis ꝛ pnīe precesserunt dꝫ absolui et cōicari receptis prius cautiōibus ꝛ pignoribus vel iuramēto a parētib⁹ ꝛ amicis ꝑ modū quo dictꝰ est supra. ¶ Notandū insup q͂ sacerdos q̃ cōicat ppl̄m suū debet euꝫ monere de aliq̃bus Primo q͂ nō accedat ad istud sacramētū cū ꝯscientia alicui⁹ pctī mortalis. Secūdo q͂ remittat odiuꝫ ꝛ rancorē cuiuscunqꝫ. Tercio q͂ nullus excōicatꝰ accedat nec aliq̃s nisi ieiunus nisi in casu necessitatis. Quarto q͂ ante cōionem ꝛ post abstineat ab vxorib⁹ suis ad min⁹ ꝑ tres dies. de conse. di. i. Ois homo. xxxiij. q. iiij. sciatis. Quīto q͂ post sumptionē corpis xp̄i nō spuat ī loco īmundo. vel in loco vbi possit sputū cōculcari pedibus

z hoc ante comestionē. Sexto q sibi q̄ntū po-
terūt. caueant a vomitus nauseatione.

¶ Notādū q post sumptionē corpis xp̄i deb3
sumi aliquātulū de vino. ne aliq̄d de isto sacro
remaneat. z spuendo emittat. vn̄ in aliquibus
ecclesijs est laudabilis ꝯsuetudo q in die pa-
sche post cōiōnē dat aliq̄ntulū de vino z pane.

¶ De ritu quo debet missa celebrari.
Capitulum. x.

Omnia cū honestate fiant i vobis. z scd̄m
ordinē. Uerba sunt apostoli informantis
z instruentis nos quō ordinate z honeste opa
nostra (maxime illa q̄ ad cultū dei ptinent) fa-
ciamus. inter q̄ missa est principalior. si i alijs
nr̄is opib9 ordinate z honeste nos habeamus
multomag9 in missa. ¶ Nūc igit videndū est
de ritu misse. i. de modo quo debet dici missa.
Un̄ sacerdos armis sp̄ualibus armatus. i. sa-
cris vestib9 (de q̄bus supra dictū est) indutus
debet pcedere ad altare. z q2 (vt dicit salomō)
Sapiēs i principio sermōis accusator est sui.
Primo sacerdos accusare d3 seipsum faciēdo
sc3 ꝯfessionē generalē q̄ valet ad remissionem
peccatoꝝ venialiū et etiā mortaliū oblitorum.
Sed de mortalibus de quibus recordat deb3
anteq̄3 induat se vel anteq̄3 accedat ad altare

x. fol. 49

sacramentaliter ɔfiteri. ꝛ ipsa cõfessione facta
pcedat ad missam. ¶ Notādū autem quare
hoc sacramentū dicit missa. Dicēdū Augustin.
dicit missa. q2 dum istud sacramentū cōficitur
mittitur celestis nuncius. Et scdm qd exponit
Innocentius papa: iste celestis nūcius est ma-
gni ɔsilii angelus ꝛ mittitur iste ad ɔsecrandū
ꝛ iste est sacerdos inuisibilis. qui principaliter
ɔsecrat ꝛ ɔficit hoc sacramētū: vt dicit Aug.
¶ Aliā rōnem assignat Hugo dicens. q ista
hostia potest vocari missa. q2 trāsmissa est pri-
mū a patre vt esset nobiscū. postea a nobis pa-
tri. vt pro nobis intercedat. ¶ Sciendū q missa
trib9 linguis celebrat. videlz hebraica. greca
ꝛ latina. Nam alleluia. amen. osanna. sabaoth
sumitur de hebraica. Kyrie eleyson. christe e.
sumitur de greca. Reliqua oīa sunt de latina.
Dicitur missa istis tribus modis. quia titulus
christi in cruce pendentis script9 fuit hebraice
grece ꝛ latine. ¶ Diuidit ergo missa in quatuor
partes. videlz in obsecratōnes. orōnes. postu-
lationes ꝛ gratiarūactōnes. Prima pars perti-
net ad populi instructionē. Scda ad materie
ɔsecratōz. tercia ad materie ɔsecrate sumptoz
quarta ad gratiarūactionē. Prima pars ptē-
ditur a principio misse vsq3 ad offertorium.

Pars 1^a^

Secunda ab offertorio vsqz ad finem oratio̅nis
dnice. scz pater noster. Tercia vsqz ad co̅iune̅.
Quarta vsqz ad finem misse. ¶ Prima pars
co̅tinet decem vel vndecim partes. Et primo
dicit introitus. quia tunc sacerdos primo mini-
straturus debet ad altare intrare. Et est sciendu̅
q antiquitus loco introitus dicebat vnus totus
psalmus. et cantabat a clero circa gradus alta-
ris. et ideo vocat graduale. Sed beatus hiero-
nymus (qui ex mandato dn̅i tempore damasi
pape ecclesiasticu̅ officiu̅ pro maiori parte insti-
tuit) p̅ter canticum ordinauit diuersos introit9
scd̅m diuersitatem festoru̅ et dierum. Et de illo
psalmo (qui antiquitus cantabat loco introitus)
accepit vnu̅ v̅sum. Vnde in simplicib9 diebus
bis cantatur. ad designandu̅ q in christo sunt
due nature. scz humana et diuina. In solemnita-
tibus v̅o dicitur ter. ad designandu̅ tria tem-
pora. scz tempus quod fuit ante legem. te̅pus
sub lege. et tempus gratie. Vnde duobus pri-
mis vicib9 dicitur submissa voce. quia in pri-
mis duobus temporibus no̅ aperte et clare lo-
quebantur homines de christo. Tercia autem
vice dicit alta voce. qr in tercio te̅pore i omne̅
terram exiuit sonus eor. scilicz euangelistaru̅.

1^a^ pars Missae finit j fol 61. pag b

Post introitu͞ dicit Kyrie eleyson. et idem est qd dn͞e miserere. Christe eleyson ꝟo idem est qd christe miserere. Et dicit ter ꝓpter patrem filiu͞ ꝛ spiritu͞ sc͞m. Et dicitur nonies ꝓpter noue͞ ordines angeloꝝ quibus ꝟtute misse petimus associari. ¶ In diebus solen͞nibus post Kyrie eleyson. dicit Gloria i͞ excelsis deo. que͞ hymnu͞ in natiuitate christi angeli decantauerunt vsq͞ ibi. Bone volu͞tatis. Reliqua omnia. sc͞z Laudamus te. ꝛc̃. beatus hylarius ep͞s pictauien͞. apposuit. ꝛ ad missa͞ cantari instituit. Et debz cantari iste hymnus angelicus in festis apostoloꝝ. martyꝝ. confessoꝝ. atq͞ ꝟginu͞. in quoꝝ honore dedicata est ecclesia. et in festiuitatibꝫ beate marie ꝟginis. Sed qn͞ in diebus ꝓfest(cantat missa de beata ꝟgine. vel de sc͞o sp͞u. ve de quocu͞q͞ alio sancto) no͞ dicit in ea hymnus angelicus. vel symbolu͞. lic͞z in missa ꝓpria debeat cantet. Et ro͞ est. vt dicit extra de cele. mis. ca. consiliu͞. vt inter co͞memoratione͞ ꝛ solen͞itatem differentia ostendatur. ¶ In sabbato aute͞ qn͞ cantat de beata ꝟgine. credo ꝙ deb͞z dici. Gloria in ecclesiis. qr͞ illa dies est dedicata ipsi bt͞e marie ꝟgini ꝓpter multa q̃ no͞ oportet hic dicere. Dicto hymno a͞gelico sacerdos ad populum ꝯuersus salutat ipsum di. Dn͞s vobiscum

Pars 1a.

Que salutatio fuit sumpta d veteri testamēto
saltz de libro Ruth: qñ dicit Booz messoribus
suis (dñs vobiscū. ¶ Sciendū tñ q epūs loco
dñs vobiscū. dicit (pax vobis) τ rō est. qz epūs
repñsentat psonā christi. q qñ salutabat discipu
los suos dicebat. pax vobis. ¶ Et sciendū q
q̄zuis i ecclesia nō sit nisi vnus hō. semp tamē
sacerdos dz dicere (dñs vobiscū) qz loqtur toti
ecclesie. τ ei respōdetur (cum spū tuo. Que re-
sponsio fuit sumpta ab apostolo in epistola se
cūda ad Tytū. iiij. Post salutationē τ rñsionē
subiūgit sacerdos. Oremus. loquens in psona
totius populi. Dicto (oremus) dicit orōnem. et
ista vocat collecta. qz olim epūs siue sacerdos
oi populo collecto. dicebat eam sup populum
Quia vo tpibus nostris nō possumus ita po
pulū ɔgregare siue colligere. dicimus orōnem
q̄ antiquo τ generali vocabulo retēto.) dicitur
Collecta. Vñ iste ratōes debent dici sub certo
nūero. ita q dicat vna. vel tres. vel quinqz vel
septē. Qñ dicunt tres. signāt trinitatē psonaꝝ
vel dicunt tres qz xp̄us in sua passione (cuius
istud sacramētū ē memorabile) ter legit orasse
Primo qñ orauit vt trāsiret ab eo hora passio
nis. Scdo qñ dixit, Pater ignosce illis. quia

collecta unde dicta

nesciunt quid faciunt. Tercio quando sic dixit
Pater in manus tuas cōmendo spiritū meū.
¶ Quādo vo dicūtur quinq3 orōnes. signāt
memoriā quinq3 vulnerū christi. Quādo autē
dicunt septē signāt q̄ sacerdos (si digne dicit
missam exaudit p̄ omnibus septem petitioni
bus que in orōne dñica ɔtinent. vel ad signan
dum q̄ petit septem dona spūssancti sibi ꝛ aliis
p̄ quibus dicit missam virtute misse infundi.
Et ut dicit magister iohānes belet. non debet
dici ultra septem Quādo autē celebrat missa
p̄ vivis nō debet dici aliqua collecta p̄ defun
ctis. et etiā quādo dicit missa p̄ defunctis. nō
debet dici p̄ vivis. nisi illa cōis. Omnipotens
sempiterne deus q̄ vivorū dominaris simul et
mortuorū ꝛc. Si autem in missa p̄ vivis aliquo
casu dicatur collecta p̄ mortuis. nō debet dici
ultima sz penultima. qr finis debz correspōdere
principio. Dictis autem collectis. respōdetur
amen. Ad ɔfirmationē collectaꝝ. finitis dicitur
Epistola. Et dr̄ epistola. ab epy. quod ē supra.
ꝛ stolon quod est missio. quasi supra missio. qr
epistole fuerunt supra misse evangelio
¶ Et nota q̄ nullus debet dicere epistolā nisi
fuerit subdyaconus. Tñ melius est q̄ sacerdos
dicat epistolā q̄̄ puer qui iuvat eū ad missam

Pars. 1a

Post epistolam dicit responsoriū. quod sic no
minatur. q2 versui suo vel epistole dz respōdere
Versus dr a vertendo. q2 illi qui dicunt versum
debet se vertere ad orientē. Deinde dr alleluia
cum versu suo. z est canticū leticie. vñ temporis
ieiunioꝝ (quod est tempus luctus) nō debet dici
alleluia. nec eadem rōne in missa p defunctis
In magnis solēnitatibus post alleluia dicitur
sequētia. id est. psā que etiā est canticū leticie
Et signat ista duo leticiam glorie paradysi. ad
quā virtute misse venire speramus. Prosa autē
dicta dicat immediate euāgeliū. z i principio
ille qui legit euangeliū salutat populū vt red/
dat eū attentū ad audiendū euangeliū. Dicit
autem euangeliū ab eu. quod est bonum. z an/
gelus quod est nūcius. quasi bonus nuncius.
in euāgelio nūciatur christus. q est magni con
silij angelus. vel q2 in eo nūciantur omnia que
ptinēt ad salutem nostrā. ¶ Et nota q quādo
dicit euāgeliū de principio debet dici. Initiū
sancti euangelij. sicut i illo euāgelio Liber ge/
nerationis iesu christi. Quādo autē euangeliū
nō sumitur de principio debet dici Sequentia
sancti euangelij. Et est sensus. Sequentia sūt
verba. sunt verba sancti euangelij.

Sequentia evangelij

¶ Notandū insup q dicto titulo euangelij. dʒ rñderi (gloria tibi dñe.) qr in euāgelio legit de gloria dei ⁊ de nostra. scʒ qualiter xp̄s diabolū vicit. ⁊ nos redemit. ⁊ victor ad gloriaʒ patris ascendit. ⁊ ideo auditores euāgelij letētes ad laudes sui saluatoris exclamāt dicētes. gloria tibi dñe. quasi dicāt. Dñe gloria tua (q̄ in euāgelio p̄dicatur.) nobiscuʒ sine fine maneat. ⁊ sp crescat. Vñ qñ legit euāgeliū. duo cerei debēt accendi in signuʒ q dñs misit discipulos suos binos ⁊ binos ante faciē suā predicare euāgelium. ¶ Notandū tñ q q̄ʒcito inchoat euāgeliū. tācito tam clericus q̄ʒ laicus. tam ꝓferens q̄ʒ audiens. debet se munire signo crucis scʒ in fronte. ore ⁊ pectore. In fronte qr frons est locus verecūdie. vñ homies inuerecūdos effrontes dicimus. i. sine fronte. Per hoc ergo q in fronte crucem ponimꝰ. significamus q nō erubescimus credere i christū crucifixū ⁊ eū verū deū ⁊ hominē ꝯfiteri. In hoc aūt q os ⁊ pectꝰ signamus. signat nos audacter ꝯfiteri ore. ⁊ fideliter ac firmit credere corde xp̄m crucifixū. cuius liber legit deū ⁊ dñm nostꝝ esse. Sacerdos itaqȝ vel diaconus euāgelium lecturus. se signat in fronte. ore ⁊ in pectore. quasi dicat nō erubesco euāgeliū ipsū ore p̄dico, ⁊ corde cre-

do. Libr etiã signat. acsi dicat. hic est liber cru
cifixi. ¶ Dum aũt legit̃ euangeliũ cũcti depo
nunt velamina capitũ. & hoc ꝓpter duo. Pmo
ad ostendendũ ꝙ euãgelica doctrina oĩa vela
mina legis antique remouet. Scdo ad osten-
dendũ ꝙ quinqȝ sensus debent esse aperti ad
audiendũ euangeliũ. Uñ ille q̃ dicit euangeliũ
debet habere faciem ad aq̃lonem. in signuȝ ꝙ
virtute euangeliij debemus nos munire cõtra
insidias dyaboli q̃ veniũt ab aq̃lone. qm̃ vt di
cit Hiere. Ab aquilone pandet omne malum
Finito euangelio q̃libet debet se munire cru-
cis signaculo ꝯtra diabolũ. ne capiat sermonẽ
euãgeliij de ore eius. vel d̃ corde. ¶ Post euã
geliũ seq̃tur symbolũ scȝ credo. & nõ debȝ dici
nisi in diebus solẽnibus. nõ tñ in oĩbus. sed so
lum in istis de q̃bus fit mentio in symbolo. vñ
debet dici in oĩbus dñicis. in festo scẽ trinitatis
in natali dñi. in circũcisione. in epyphania dñi.
in festo pasche. ascensionis. penthecostes. & in
festis beate marie. in festo oĩm sanctorꝫ. in trãs
figuratõne dñi. in festis oĩm apostolorꝫ. & sãcte
crucis. In aliis aũt festiuitatibus nõ debȝ dici
¶ Dicto symbolo. dicit̃ offertoriũ. qd̃ dicit̃ ab
offerendo. q2 tũc offerimus ea q̃ sũt necessaria
ad missam. scȝ panem & vinum & aquam &c.

Et sacerdos offerendo ista dicit. Suscipe scta trinitas rc. Et facit sacerdos signū crucis sup panem r vinū ad hoc vt ea dñs sanctificet. ¶ Et nota q sacerdos benedicit aquā r nō vinū, qz aqua significat populū q indiget benedictione dei. Vinū autē christū q est super omnia bñdictus. Et sic terminatur prima pars misse, q est ad populi instructionē, r pparationem ad tanti sacramentū. ¶ Sequitur scda pars misse que est de materia ɔsecratōnis. r habet qtuor partes. Prima pars dicit secreta. scda pfatio tercia canō, quarta dñica orō. Recepta igitur oblatione sacerdos lauat manus r rediens ad altare se inclinat pfunde dicēs. In spū humilitatis rc. ad denotandū q p mundiciā r innocentiā vite. r humilitatē et contritionē cordis efficit quis dignus minister huius sacramēti. Et erectus se vertit ad populū dicens. Orate p me fratres rc. Et ideo illi q audiunt missaz debent orare p eo dicendo illū psalmū. Exaudiat te dñs. Uel dicendo. Dñs sit in corde tuo. r in ore tuo. vt suscipiat sacrificiū de ore tuo. r de manibus tuis p tua nostraqz omniū salute Et laici debent se similiter inclinare et dicere deuote illud quod sciunt. ¶ Postea sacerdos dicit secretas. Et debent totidē secrete. r eodē

Supra fol. 33.

[missa] 2a pars.

pars. 1a.

ordine. ⁊ de eisdez dici. quot collecte pcesserūt in exordio misse an epistolam. nec plures nec pauciores. Et dr̄ Secreta. q: secrete pnūciat. cū olim alta voce dicebat. vñ etiā ab omnibus laicis sciebat. Secūdū autē qd narrat magister Iohānes beleth in summa sua Contingit semel vt quodā die quidā pastores sup quendā lapidē ponerent panē, ⁊ dicerent secretas. ⁊ alia vba canonis sup pane. q ad plationē eoꝝ est puersus in carnē. in quos diuinitus facta fuit acerrima vindicta. nā oēs ictu fulguris mortui sūt Ideo statutū fuit vt decetero iste Secrete sub silentio dicerent. vt nescirentur a laicis. Scđa ratio ē. vt nō vilescat. sicut sacra scriptura ita dicta est obscure. ¶ Postea sacerdos dicit. per omnia secula seculoꝝ. Et respondent. Amen. Sacerdos salutat populū dicēs. Domin⁹ vobiscum. de qua salutatione dictū est supra. Et q: in isto sacramento reqritur magna eleuatio mentis in deum. ideo dicit sacerdos. Sursum corda. quasi dicat. habete corda sursuz eleuata ad deum. Iuxta verbum apostoli dicentis (que sursum sunt querite.) Et populus q̄si obediens ⁊ concutiens dicit. Habemus ad dñm. (corda eleuata. Et quia p omnib⁹ q̄ nobis de⁹ ꝯtulit grās ei impēdere debem⁹. subiungit sacerdos

Miraculū

Rationa[le] Diuinorum fol. 83.

populus

Gratias agamus dño deo nostro. Et populus quasi ɔsentiens respondet. Dignũ ꝛ iustũ est. ¶ Postea dicit̃ prefatio (et dicit̃ prefatio q̃si ꝑlocutio. i. ad ministeriũ ꝓparatio. ita ꝙ in p̃fatione nominant̃ aliq̃ ordines angeloꝝ. quia i missa angelos p̄ñtes esse credimus ꝛ assistere sacerdoti. Dicta p̃fatione subiũgit̃ cantus angeloꝝ. scꝫ Sanctus scũs scũs dñs de⁹ sabaoth id est. exercituũ ꝛc̃. Osanna. i. salua obsecro. Et dicit̃ sanctus ter. ad denotandũ trinitatẽ ꝑsonaꝝ. Et dicit̃ dñs deus in singulari. ad ostendendũ ꝙ vna est essentia in tribus ꝑsonis. Et sumit̃ istud Ysaye. vi. Ysayas enim dixit se vidisse seraphin ꝛ cherubin clamantes Sãctus Ubi nos cantica ãgeloꝝ cantamus. qꝛ ꝑ hoc sacrificiuꝫ homines assumi ad angeloꝝ ordines nõ dubitamus. ideo cum eis saluari clamam⁹ ¶ Subsequenter dꝛ alius ꝟsus. scꝫ Bñdict⁹ q̃ venit ꝛc̃. q̃ ꝟsus sumitur ex euãgelio Math. xxi. Et dum cantat̃ debet fieri signũ crucis. in signũ qd̃ sumitur de euangelio ꝙ est liber crucifixi. Ideo ɔfitemur christũ in mũdũ venisse. ꝛ ab eo saluari rogamus. ¶ Deinde sequitur canon. ꝛ incipit ibi. Te igitur ꝛc̃. ꝛ durat vsq̄ ad Pax dñi. Et dꝛ canon qd̃ est nomẽ grecũ.

ꝛ est idem qd regula in latino. qꝛ ꝑ huiusmodi verba fit regulariter huius sacramenti ꝯsecratio. qꝛ celebrans in oibus regulariter dꝫ se hꝛe. Unde totū qd cōtinet in canone (excepto pr nr) dicit sub silentio. Cuius cā est triplex. Prima qꝛ deus nō attendit clamorem oris sed cordis. Unde dicit beat⁹ Bernardus. Nō vox sed votū nō chordula musica vocū. nō clamor sed amor. sonat in ore dei. Scda cā est. vt minister q cuꝫ summa reuerentia ꝛ deuotōne ac menti recollectione debet dicere ꝛ ꝓferre omia verba canonis. ne longo clamore fatigatus impediatur vel deficiat a sua deuotōne. Tercia cā est ne ꝑ quotidianū ꝛ frequentē vsum verba vilescāt. ꝛ in locis nō competentib⁹ dicant. ꝛ sic fiant in ruinā. vt supra de pastorib⁹ dixi. ¶ In quodā decreto. ꝓhibet sub anathemate. vt nullus nisi sacris vestibus indutus, ꝛ in libro ꝛ sup altare ꝯsecratū proferat vba canonis. Et ideo qꝛ vir pollutus labijs ego sum, ꝛ ista sāctissima vba sunt archana q non licent hoi peccatori loqui de ipsis taceo. De quibus quidem vbis, nulli ꝓpria auctoritate nisi dño pape licet aliqd subtrahere vel addere. ¶ Notandū etiā ꝙ canon signanter incipit ꝑ istam litterā T. q antiqtus fiebat per modū crucis. qm sacrificiū quod fit

virtute ipsorum verborum. est memoratiuum dñice passionis. Vñ xp̃s q̃ instituit hoc sacramentum dixit. Hoc facite in meã cõmemoratiõe. Lu. xxij. Et quia ista v̾ba hñt efficaciã a passione cristi bene ꝑpter hoc imago cristi crucifixi solet ibi depingi. In istis ergo sacratissimis verbis orã generaliter ꝑ sc̃a ecclesia catholica sic ꝑ papa ꝑ epõ qui dominãt celebrantẽ. Oratur etiam ꝑ rege q̃ est dñs temporalis. Orat̃ etiã ꝑ oĩbꝫ orthodoxis. id est. christianis catholice ꝛ apostolice fidei cultoribus. Que v̾ba exponuntur in tercia pte huius opis. q̃ agẽt de Credo in deũ. Vñ ꝑ ista v̾ba excluduntur infideles. heretici. iudei. saraceni ꝛ pagani. Et sic nota q̃ hic nõ oratur ꝑ excõicatis ¶ Postea fit oratio ꝑ illis quibus est obligatus sacerdos. Et credo q̃ sicut est eis obligatus ex ordine charitatis. ita tenet eos ordinare in missa. ita q̃ primo ponat illũ cui primo est obligatus sacerdos. ita tamen q̃ si specialiter dicit missam ꝑ aliquo. q̃ v̾tutem sacrificij referat ad ipsum. ꝛ ꝑpter hoc non excluditur quin possit ꝛ debeat orare ꝑ alijs. ꝛc. ¶ Est tamẽ circa istam orationem aduertendũ. q̃ debet esse mentalis ꝛ nõ vocalis. cuius duplex est rõ. Prima vt sacerdos sit magis recollectus et attentus; q̃ sermo aliq̃

Pars 1a

impedit intentionē. Secūdo est ad ostendendū q̄ deus nō attendit clamorē oris sed cordis. vt dictū est. ¶ Notandū etiam q̄ nullus fidelis (cuius occurrit memoria) est ab illa orōne excludendus: immo quilibet (cuius occurrit memoria) est semp̄ dn̄o cōmēdandus. alias sacerdos peccaret. ¶ Notandū etiam q̄ sacerdos antequā dicat missam potest facere istā orōnem dicendo vocaliter deo. Dn̄e deus ego in missa intendo tibi recommēdare istum ꝛc. Postea sufficit q̄ dicat mentaliter in missa. Memento dn̄e famulorū quos tibi antea recōmendaui. ¶ Postea vocant multi sanctū ꝛ sancte qui p̄ christo omnes se sacrificauerūt exponendo se morti. Et ista sufficiāt p̄ nunc de verbis canōis ¶ Sed aliud dicendū est de signis que fiūt in canone. Vñ secūdū q̄ dicit dñs innocentius papa in libro de missa. Crucis signatōnes que fiunt in missa sunt numero. xxv. ꝛ fiūt septē vicibus quos signant expresse cristi passionem. Prima vice sunt tres dicendo illa verba. Hec dona. hec munera ꝛc. ꝛ signant ternam traditionem christi. Nam primo fuit traditus a deo patre. qui eum misit in mūdum. Secūdo a iuda traditore. qui eum vendidit. Tercio a iudeis q̄ eū pilato ad crucifigendum tradiderunt.

¶ In secunda vice fiunt quinq3 dicendo v̄ba illa. Benedictā, ascriptam, ratam rc̄. ⁊ signant quinq3 p̄sonas (que fuerūt in passione christi scz p̄sonā christi venditi, p̄sonā iude vendentis ⁊ p̄sonas ementiū (q̄ fuerūt tres scz pontifices pharisei ⁊ scribe. ¶ In tercia vice fiūt due. dicendo illud v̄bum Benedixit. Et iste due cruces fiunt primo sup panem. secūdo sup vinum p̄pter duplicis materie (panis scz ⁊ vini) conuersionē ¶ In q̄rta vice fiunt quinq3 dicendo ista verba. Hostiā puram. rc̄. ⁊ signant quinq3 vulnera christi. que ipse p̄tulit in cruce. ¶ In quinta fiunt due. vna sup corpus, alia sup sanguinē. dicēdo ista v̄ba. Sacro sanctū filii tui rc̄ Et signant vincula q̄bus ligatus fuit christus ⁊ flagella quibus fuit flagellatus. ¶ In sexta vice fiunt tres dicendo ista v̄ba. Sanctificas viuificas rc̄. ⁊ signant tres crucifixiones cristi Nam primo fuit crucifixus linguis iudeorum Scd̄o sententia pilati. Tercio manib⁹ militū. ¶ In septima vice fiunt quinq3. dicendo ista v̄ba. Per ipsum rc̄. scz tres cum corpore sup calicem, ⁊ due a latere. ⁊ signant tres cruciat⁹ videlicet passionis, p̄passionis ⁊ cōpassionis. Alie due signant aquā ⁊ sanguinē q̄ fluxerūt de latere domini nostri iesu christi.

Et sic fiūt in vniuerso.xxv.q̄ est numer⁹ cubi-
tus ad designādū q̄ q̄tūcūq̄ multiplicet hoc
sacr̄m sp̄ ē vnū. Et istud sufficit de signis cano
nis.⁊ p̄ ɔseq̄ns de scd̄a p̄te misse q̄ ꝯtinet ad
materie sacri cōsecratione excepto q̄ qn̄ dicit
Pax vobis. fiunt tres cruces. ¶ Seq̄tur ter-
cia ps misse. q̄ ē ad materie sacri susceptionē.
Et in ista p̄te p̄io sacerdos frāgit hostiam in
tres p̄tes. p̄ia signat corp⁹ xp̄i mysticū.i. fide
les q̄ p̄egrinant in hoc mūdo. scd̄a illos q̄ sunt
in purgatorio. tercia illos q̄ sūt in paradiso. Di
cto p̄ oīa secula seculoꝝ. cū r̄nsio amē. dicit sa-
cerdos. Pax dn̄i sit sp̄ vobiscū. faciendo tres
cruces cū vna p̄te hostie supra calicē. Et signi
ficāt q̄ p̄ mortē xp̄i fuit pax in terra inter deū
⁊ hoiem reformata. Postea dicit ter Agnus
dei. vn̄ agnus d̄r ab agnoscēdo. q̄ sicut solo ba
latu agn⁹ matrē suā cognoscit. ita xp̄s matrē
suā in sua passione cognouit. vel d̄r ab agnitio
q̄d ē piū. q̄ xp̄us sua pietate nos redemit. Et
dicit ter agn⁹ dei. q̄ xp̄s in passiōe sua pēdēs
in cruce tria agnouit.s. patrē suū ei obediendo
⁊ matrē suā virginē virgini cōmēdando. ⁊ ge-
nus humanū ip̄m redimēdo. Et d̄r bis misere
re nobis. ⁊ vltimo d̄r dona nobis pacē. ad ostē
dendū q̄ in mūdo isto ⁊ i purgatorio idigem⁹

3a ps misse

frangitur hostia in 3es ptes

misericordis dei. ꝛ in paradiso habebim⁹ pacē ꝛ requiē opulētissimā. In missa aūt ꝓ defunctoꝝ dr̄. dona eis requiē. qr missa ꝓ eis dr̄ vt veniāt ad requiē paradisi. Deide ponit sacerdos vnā ptē hostie in calicē ꝛ signat vt dictū ē illos q̄ sūt in paradiso. q̄ sūt inebriati glā padisi. scd̄m illud psal. cxxv. Inebriantur ab vbertate dom⁹ tue. ꝛ torrente voluptatis tue potabis eos. Accepto de hinc osculo secundū quosdā ab eucharistia. scd̄m alios a calice. et scd̄m alios ab altari dat pacem diacono ꝛ ille subdiacono. et sic p istos descēdit ad alios. ad designādū ꝙ pax dn̄i q̄ exuperat oēm sensum p xp̄m descēdit ad p̄latos. et a p̄latis ad subditos. etiā signat ꝙ oēs qui volūt esse pticipes fruct⁹ isti⁹ sacramēti. debēt eē in vincu'o pacis et charitatis astricti. Dictis aūt duabus orōnib⁹ sacerdos recipit istud sacramētū sub specie panis et vini. laicis vero nō datur sub specie vini. ppter piculū effusiōis. post sumptiōꝫ sacramēti dꝫ sacerdos aliq̄d recipere de vino et abluere os nisi eēt illa die aliā missam celebratur⁹. et sic terminatur tercia ps misse q̄ pertinet ad sacramēti sūptiōem. ¶ Sequitur q̄rta pars q̄ pertinet ad gratiaꝝ actiōeꝫ. i qua p'io dr̄ cōio. a con quod ē sil. et vnio q̄si simul

Pars. 1a

ad denotandū q virtute hui⁹ sacrificii sumus per
charitatē vniti deo ꝛ xp̄o. Post cōioez dicit
orō q̄dā q̄ vocat p⁹ cōio. eo q dr p⁹ cōionez. ꝛ
debēt dici iste orōnes i eodē numero sicut col/
lecte. postmodū ppl'o salutato. ꝛ rūso ꝛ cū s pū
tuo: dicit sacerdos. Ite missa ē. ꝛ ē sensus. Ite
post me ad xp̄m. ꝛ seq̄mini ip̄m q hostia ē mis
sa ꝑ vobis ad deū patrē placādū. vel ite ad ꝓ
pria q missa ē ꝯpleta ¶ Et nota q ite missa ē
nō dz dici nisi dicat gl'ia in excelsis. sed dr bn̄
dicam⁹ dn̄o. ꝛ in missa ꝓ defūctis dr Requie/
scant in pace. Si q̄rat q̄re nō in fine cuiuslibet
misse dicit Ite missa est. dico q corpus christi
mysticū qd est ecclesia ē triplex. s. illud quod ē
in celo glorificatū. i. sancti q̄ sunt in paradiso.
Aliud qd ē in terris adhuc ābulās. i. fideles q̄
sunt in hoc mūdo. Aliud qd iā recessit ab hoc
mundo nō tamē adhuc est in paradiso. id est fi
deles q̄ sunt in purgatorio. licet ergo quelibet
missa totū corp⁹ xp̄i mysticū respiciat. sicut pz
p triplicē hostie ꝑtitionē tamē scd̄m istam tri
plicē differentiā cōiter misse compari debent
aut appropriari. Quedam enim celebrant ad
honorem sanctorū. ꝛ q ip̄i iam sunt coram deo
iō in talibus missis licētiat ppl's ꝛ dr ite missa
ē. q̄si dicat. ite festinate ingredi illam requiem

vide fol 57 unde Missa

fol. a.

Quedā spēaliter ad salutē viuorꝝ. ⁊ qꝛ nō sumus certi de salute nr̄a. ideo debem⁹ sollicit eē ne p nostrā negligentiā in nobis misse efficacia euanescat. ideo dr̄ in istis missis oī tpe. Benedicam⁹ dn̄o. scd̄m illud ps̄. xxxiij. Bn̄dicam dn̄m in oī tpe. Quedā spēaliter celebrant ad requiē defunctorꝝ. ⁊ in illis dr̄. Requiescant i pace. ¶ Nota ꝙ sacerdos in missa qnquies vtit se ad populū ⁊ septies salutat ipm̄. Qd̄ quinquies vertit se ad populū. signat ꝙ quinquies xp̄s apparuit i die resurrectionis sue. Primo marie magdalene i horto. secūdo mulieribus eūtib⁹ ⁊ redeūtib⁹ de monumēto. tercio beato petro. sed qn̄ ⁊ vbi nescit. ideo qn̄ vertit se tercio sacerdos nō loquit alte. Quarto apparuit discipulis in vnū cōgregatis qn̄ intrauit ad eos ianuis clausis ⁊ thomas nō erat cū eis. Quinto apparuit duob⁹ discipulis euntib⁹ in emaus. ¶ Qd̄ autē septies sacerdos salutat populū signat ꝙ virtute misse cōsequimur vitā eternā in qua habēm⁹ septē dotes. quattuor ex pte corporis. ⁊ tres ex pte aīe. ¶ Nota ꝙ sacerdos incipit missā a dextra pte altaris. ⁊ postea vadit ad sinistrā ⁊ redit iterꝝ ad dextrā. ⁊ signat ꝙ xp̄us de dextra patris venit i mūdū. ⁊ iterꝝ rediit in die ascēsionis ad dextrā patris. iuxta illud Jo.

Exiui a patre et veni i mūdū. iterū relinquo mū/
dū et vado ad patrē. Si q̄rat̄ vtr̄ canō debeat
dici tarde vel cito. i. an sacerdos debeat multū
morari in canone vel nō. Dicēdū ē ꝙ sacerdos
dz cū bona maturitate et cū magna attētiōe di/
cere oīa verba canonis. nō tñ dz ibi multū mo
rari ne musce veniētes. i. diabolice tētationes
ꝑdāt suauitatē vnguēti. i. suauitatē hui⁹ sacri.
qr voluntas hoīs mutabilis ē. et nunꝙ in eodē
statu ꝑmanet. Ideo sub figura hui⁹ fuit dictū
filijs isrl' ꝙ comederēt agnū paschalē festinan
ter. Notandū autē ꝙ missa nunꝙ dz dici sine lu
mine. et hec de ritu misse sufficiant.

lumen necessarium

De defectib⁹ q̄ pñt occurrere i missa. Cap. xl.

VBi maius ꝑiculū intēdit. ibi plen⁹ est
cōsulēdū. Et qr in celebratōne misse nisi
debito mō fiat īminet maximū periculū. iō de
defectibus qui pñt i missa ꝯtingere debet sū
mope p̄cauere. et si ꝯtingāt sūt vt meli⁹ potest
corrigēdi. possūt ergo defect⁹ eē in missa ante
ꝯsecrationē vel post ꝯsecrationē. vel in ipa cō/
secratiōe. Ante ꝯsecrationē pñt eē defectus si
nō ministret debita materia. puta si loco vini
ministraret aq̄. vñ pone ꝙ sacerdos vel mini/
ster q̄ seruit sibi in missa posuit in calice aquā

credẽs esse vinũ albũ. q̄d dz facere sacerdos dicẽdũ ẽ q̄ sacerdos aut p̄cipit istũ errorẽ ãte ꝯsecratiõnẽ vel p⁹. si ante ꝯsecratõẽz dz aquã eijcere ꝛ vinũ miscere cũ aq̄. ꝛ sic põt p̄agere mysteriũ suũ. Si aũt aduertit p⁹ cõsecratiõẽz corp̄is. aut aduertit anteq̄ꝫ sumat ip̄m aut p⁹. si añ dz miscere vinũ cũ aq̄ in calice ꝛ reincipe ab illo loco. Simili mõ ꝛc̃. ꝛ ꝓseq̄ vsq̄ ad finẽ. Si aũt p̄cipit p⁹ sũptiõẽz corp̄is dz admistrare vnã hostiã nõ ꝯsecratã. ꝛ ibi ponere vinum cũ aq̄ i calice ꝛ reincipe a principio canonis. scd̃m quosdã tñ credo q̄ sufficeret reincipere ab illo loco canonis. Cõicãtes. ꝛ p̄ficere ministerii suũ. si dicas q̄ iste forte nõ p̄cipit istũ errorẽ donec sũpsit aquã q̄ loco vini fuit posita i calice. ꝛ si nõ ẽ ieiun⁹. sic vt videt nõ debꝫ celebrare. In isto cãu dico q̄ hoc ẽ tenendũ p̄ regula generali q̄ q̄ñcunq̄ circa vnã materiam sũt duo p̄cepta. forti⁹ magis obligat. mõ circa celebrationẽ misse sũt duo p̄cepta. vnũ q̄ missa dicat a ieiuno. aliud q̄ sacr̃m p̄ficiat. i. q̄ celebrãs sp̄ cõsecret sub vtraq̄ꝫ spẽ. s. panis ꝛ vini. Cõstat aũt q̄ p̄ceptũ de integritate sacramenti forti⁹ ẽ q̄ꝫ p̄ceptũ. quod sumat a ieiuno cũ illud respiciat eẽntiã sacramẽti. ꝛ istud eius vsũ q̄re q̄ntũcũq̄ iste sũpserit aquã ꝛ nõ sit ie-

ministerium:

Pars. 1a.

sumus. tn̄ dz facere sicut dictū ē supra. s. q̄ ha-
beat hostiā nō ꝯsecratā. vinū ⁊ aquā ⁊ rei nci-
piat a principio canonis. vel ab illo loco. Cōi-
cātes ⁊c. ⁊ sic totū ꝯsequat᷑ vsq̄ ad finē. ¶ Sȝ
ille q̄ ministrat vinū nō apposuit ibi aquā i ca-
lice. q̄d agendū ē in hoc casu? Dico q̄ si sacer-
dos ꝑcipit istud ante ꝯsecrationē sanguinis dz
ponere aquā in calice. ⁊ sic ꝯsecrare. Si autē
ꝑcipit post ꝯsecrationē sanguinis dz ꝯfiteri d̄
negligentia ⁊ cōteri ⁊ ꝓcedere in missa. q2 vi-
nū ē ꝓpria materia hui⁹ sacramēti ⁊ nō aqua fol. 33.
vt dictum est supra. debet tamen admisceri ex 4
q̄dā cōgruitate. ¶ Sȝ q̄d si sacerdos aduertat
venenū eē imissū calice vel arenā vel muscaȝ araneam
ibi cecidisse. nūquid dz sumere? certe q̄tuȝ ad
venenū vel arenā dico q̄ nō. ne calix vite fiat
calix mortis. sed sanguis iste dz poni inter re-
liquias in aliquo vase mūdo ⁊ apto. cū aliq̄ scri-
ptura notificāte ibi eē sanguinē xp̄i ⁊ q̄ nō su-
mat ab aliquo. q2 sp̄eb⁹ illis ē admixtū vene-
nū. ⁊ si sacerdos non sūpserit corpus xp̄i dz po-
nere aliud vinū in calice cū aq̄. ⁊ reicipe ab il-
lo loco. Simili mō. Si āt iā sūpserit corp⁹ xp̄i
dz hr̄e aliā hostiā nō ꝯsecratā vt dictū ē supra.
Q̄ntū ad muscā dico q̄ ꝓpter muscam nō de-
bet dimittere quin sumat. non tamen credo q̄

q debeat trãsglutire muscã vt dicūt quidã. sz sufficit q lauet z lotio sumat. z si timeat de vomitu comedebat aliqd phibẽs vomitũ z musca cõburat. z cinis in sacrario reseruet. z idez dico de aranea. s. q debeat cõburi z cinis isecrario reseruari. ¶ Sz pone q qñ sacerdos leuat hostiã appeat sibi spẽs pueri vel carnis. qd faciet. dico aut apparet ita oib⁹ aut sacerdoti tm aut populo tm. Si appet oibus ita. s. populo z sacerdoti. debẽt effūdi pces ad deuz vt reuertat in spẽs panis. z si fiat dz sumi. sin aūt dz haberi alia materia z ɔsecrari. Si aūt nõ apparet sacerdoti sed pplo tm. dz sumi a sacerdote. sed qd pōt ɔtingere si calix cadat z sanguis effundat. qd ergo agẽdũ ẽ. Dico q qd sit agendũ in hoc casu. docet in quodã decreto pu. xpc in quo d: sic. Si p negligentiã aliquid stillauerit sup terraz lingua lambat. z tabula seu terra radat z in igne ɔsumat. z cinis intra altare abscõdat. z sacerdos. xl. dieb⁹ peniteat. si sup altare stillauerit calix. sorbeat minister stillã. z trib⁹ dieb⁹ peniteat. si vsq ad terciuz lintheũ stilla puenerit. ix. dieb⁹ peniteat. si ad quartũ. xx. diebus peniteat. z lintheamīa que stilla cõtigerit trib⁹ vicibus abluat minister calice sumpto z aqua ablutiõis sumatur. z in

pars. 1ª

aliquo vase iuxta altare recondatur ¶ Si qs pro ebrietate vel voracitatem eucharistiã euomerit si laicus est. xl. dieb⁹ peniteat. clerici vero monachi diaconi vel presbyteri. lxx. dieb⁹ peniteãt. epi autẽ. xc. Si vero infirmitatis causa euomerit. vij. dieb⁹ peniteat. Ista habetur de psc. di. ij. c. si pro negligentiã ꝛc. Si quis per ebrietatẽ. Et materia illi⁹ vomitus dʒ accipi ꝛ cõburi ꝛ cineres iuxta altare recondi. q̃ penitentia dʒ esse ista. Dicũt aliqui ꝙ oĩbus diebus illius pnie debet ieiunare pane ꝛ aqua ꝛ cessare a cõione. Alij dicũt ꝙ sufficit ꝙ faciat aliquã abstinentiã ꝛ dicat aliquas orationes. ¶ Sed pone ꝙ aliquis sacerdos induat se ad celebrandũ ꝛ postꝙ pcessit ad missaʒ recolit se aliqđ peccatũ mortale cõmisisse de quo non fuit cõfessus. vel recolit se fuisse excõicatũ. qđ faciat. Si pcedat videtur peccare mortaliter qꝛ iudiciũ sibi man ducat ꝛ bibit. si autẽ ex toto dimittat magnũ scandalũ in populo generat. Dicũt quidã ꝙ talis sacerdos nõ debʒ dicere verba psecrationis sed simplicẽ hostiã debʒ sumere. sed istud nõ ẽ verũ. imo erroneũ. quia talis deũ illuderet faciendo irreuerentiam sacramento ꝛ populum deciperet. quia faceret eũ idolatrare. Ista habetur de cele. c. de homine.

Et ideo dico q̄ iste sacerdos nō posset dimit-
tere missā absq̄ scandalo. sufficit q̄ doleat et
peniteat ꝛ conteratur de peccato suo. Doleat
etiā q̄ ita tarde penitet ꝓponat ꝯfiteri q̄zcito
poterit habere oportunitatē. ꝛ cōsecret in noīe
dñi. q: in isto casu sūmus sacerdos. s. deus ab
soluit eū. Et licet q̄dam dicāt simile eē in sen-
tentia excōicatiōis tamē credo q̄ in isto casu
si sacerdos nō ꝓcessit ad ꝯsecrationem. debet
dimittere fingendo se esse infirmū. vel habēs
aliquā necessitatē legitimā. vel si nō potest di-
mittere doleat ꝛ peniteat ꝛ ꝓponat ꝛ faciat se
absolui. ꝛ credo q̄ quātū ad illud peccatuz est
absolutus a sūmo sacerdote. s. a deo. ꝛ hoc est
quātū ad culpā. Utrū aūt q̄ntum ad penam ir
regularitatis sit absolutus. nō determino que
ad nūc. ¶ Sed pone q̄ sacerdos omiserit ali-
quid de verbis canonis. nunq̄d debet ea repe
tere. Dico q̄ aut habet ꝯscientiam ꝓbabilem
q̄ dimisit aliq̄d de verbis. ꝛ sic dz ea repetere
potissime si habeat ꝯscientiā de verbis conse
cratiōis. q: intelligit iteratum. qđ dubitat di-
missū. supple ꝓbabiliter. vel nescitur eē factū
vt dr̄ de ꝯse. dist. iiij. ca. Cū nulla. extra de pre
sbytero nō baptizato. ca. veniens. Si tamē vt
credo sacerdos habeat istā intentionez si dixi

+ non
dist. 1.[a] ca.
[illegible]
[illegible]

ista verba nō intendo ea repetere cū intentōe ꝯsecrandi. sed si nō dixi dico ea ar. extra de baptis. & eius effectu. ca. ij. vbi dicit. Si tu es baptisatus ego nō te baptiso. sed si tu nō es baptisatus ego te baptiso. In noīe patris &c. Propter autē leuem & scrupulosam ꝯsciētiā nō debēt iterari verba. iō debet eē multum recollect⁹ & attēt⁹ qn̄ dicit verba hec. ¶ Sȝ pone qn̄ sacerdos celebrat faciēdo signa cum hostia forte ꝓpter frigus vel ex inaduertētia vel ꝓpter aliqd aliud cadit hostia i sanguinē. qd dȝ fieri. Dico ꝙ dȝ eā dimittere. nec extrahat eā inde sed sumat eaȝ cū sanguie. qꝛ signa & fractiōes q̄ fiūt cū hostia magis fiūt i significatione q̄ȝ sint de eēntia misse. pone etiā ꝙ ꝓpter frig⁹ sanguis ꝯgelet in calice qd agendū est. Dico ꝙ tūc sacerdos dȝ tantū exalare. i. anhelare in calicē ꝙ liq̄fiat. tn̄ credo ꝙ tuti⁹ esset ꝙ calix inuolueret i pannis calidis. & si nō ꝓficeret ponatur in aqua calida & feruenti. cauendo tn̄ ne aqua subintret. ¶ Sȝ pone ꝙ qn̄ sacerdos dicit missam moritur vel ꝑcutitur aliqua infirmitate. ita ꝙ nō pōt finire missam qd agenduȝ est. Dico ꝙ circa istam materiam est vna ratio generalis ꝙ semꝑ ille q̄ dicit missaȝ debēt perficere & sumere illud sacramentum, si non

pōt alius dz sumere ⁊ pficere loco eius. In p
posito ergo dico q̄ aut sacerdos moritur vel i
pedit ante inceptionē canonis aut p⁹. si ante
nō ē curandū. si post. aut ante cōsecrationē aut
post. si ante alius sacerdos dz se inducere ⁊ in=
cipe vbi dimisit. sed si moriat vel ipediatur p⁹
ꝯsecrationez alius sacerdos dz supplere illud
qđ remanet ⁊ suscipe sacramentū. sed pone q̄
moritur postq̄z sūpserit corpus ⁊ antequā su=
mat sāguinē. In isto casu dico q̄ ali⁹ sacerdos
dz sumere sanguinē ⁊ cōplere officium misse.
¶ Sed pone q̄ mus vel aliq̄ alia bestia sum
pserit spēs ꝯsecratas. qđ agendū ē. Dico q̄ si
possent extrahi ille spēs ab illo aiali. illud ani
mal dz aperiri ⁊ spēs ille reuerenter in sacra=
rio reponi. ⁊ aial cōburi. ⁊ cineres intra alta=
re recondi. ¶ Sed pone q̄ sacerdos tāto tpe
reseruauit illas spēs q̄ iā sunt putrefacte et
corrupte quid faciendū ē de istis speciebꝰ. Di
co q̄ istud in ista materia habēdū ē p regula
generali q̄ tādiu manet sub istis spēbꝰ corpꝰ
⁊ sanguis xpi q̄zdiu sub ipis maneret subā pa
nis ⁊ vini ante ꝯsecrationē. ⁊ tācito corpus et
sanguis desinit eē sub istis spēbꝰ quācito de
sineret ibi eē subā panis ⁊ vini. Et iō si ille spe
cies venirēt ad tantā corruptionē q̄ substātia

vel apparentia panis et vini sub eis nō manere/ ret nec posset manere. iā ibi nō est corpus nec sanguis xpi. et ideo nō deberent sumi vt conse crate. sed sacerdos postq̄ʒ in missa sumpsit cor pus xpi sumat eas reuerenter. sed nō vt cōse= cratas. Si autē nō venerint ad tantā corrupti onē quin sub eis posset manere. et manere sub stantia panis et vini. debent sumi consecrate.

¶ Sed quid si ex illis spēbus corruptis sint vermes generati qd dʒ fieri ex illis vermib⁹. Dico q debet cōburi et cineres intra altare re condi. et sacerdos ex cui⁹ negligentia istud ac cidit debet grauiter puniri. io sacerdos dʒ ca= uere ne nimis lōgo tpe reseruet eucharistiam et q nō seruet eā in loco nimis humido. ita q il le spēs possit de facili corrumpi. ¶ Hec circa eucharistie sacramentū et ei⁹ ministrū ac orna menta pscripsi simpliciter ac breuiter. vt sim= plices i ta lib⁹ certitudinē inuenirent. et i aliis q̄ longū tractatū exigunt daretur eis occasio cogitandi dubitandi ac interrogandi.

¶ Tractatus quintus prime ptis principa= lis est de sacramento ordinis

ORdinem in principio huius libri positū psequendo. Dicto de sacramentis q̄ pro ducunt et pmouent et conseruant hominem

vide ac ... [illegible] pag ...

sinesse spūali. q̄ sūt baptism⁹. confirmatio ⁊ eu/
charistie sacr̄m. dicēdū ē nunc de sacramētis.
q̄ si hō ceciderit faciūt vt resurgat. Et ista sūt
penitētia q̄ sanat hoīez a pctō. ⁊ extrema vn=
ctio q̄ sanat reliquias pctōꝝ. vñ qm̄ in secūda
pticula huius libelli ageꝫ de cōfessionū audi
entia. ⁊ penitentiaꝝ impositiōe. iō tractat⁹ de
sacr̄o penitētie vsqꝫ tunc differeꝫ, ne sepe eadē
iterare oporteat. qꝛ etiā digni⁹ debet p̄cedere
minus dignū. cū sacramētū ordinis maius sit
⁊ digni⁹ sacramēto extreme vnctiōis. iō prius
dicendū est de sacramento ordinis q̄ꝫ de sacra/
mento extreme vnctiōis. Qm̄ cōferre sacra=
mentū ordinis de iure ⁊ regulariter ptinet ad
solos ep̄os qui vnctionē q̄ eos edocet teste be
ato iohāne recipiūt. iō circa materiā sacramē
ti ordinis pauca dicā cū sanctos ac venerabi=
les ep̄os in patres ac dños, sicut habeo, habe
re desiderē in magistros. veꝝ qꝛ sacerdotibus
ordibus tota eoꝝ ptās in collatiōe ordinū tribui
tur, iō aliq̄ de sacramēto ordinis expedit eos
scire, que sub breui cōpendio cōprehendam.
Et hec quo ad nunc ad q̄nqꝫ reduci possūt. de
quib⁹ per ordinē est agendū. Primo q̄d sit ordo
Scdo quot sūt ordines. Tercio si in quolibet
ordine imprimaꝫ caracter. Quarto ī quo actu

Pars. 1

imprimitur caracter. Quinto que requirun-
tur in suscipiente ordines.

Quid est ordo. Cap. primū.

ORdo ab hugone de scō victore sic descri-
bitur. Ordo ē signaculū quoddā in quo ꝛ
ꝑ qđ spūalis ptās seu officiū tribuit̄ ordinato
ꝛ ponit̄ ibi ptās quo ad ordines ꝓprie dictos
sed officiū ponit̄ ibi quo ad ordines commu-
niter dictos.

Quot sunt ordines. Cap. ij.

IN numero ordinū diuersificant̄ doctores
canoniste ꝛ theologi. Doctores eni canō-
niste dicūt ꝙ sunt nouē ordines. s. psalmistat⁹
ostiariatus. lectoriatus. exorcistatus. accolita-
tus. subdiaconat⁹. diaconatus. p̄sbyteratus. ꝛ
episcopatus. Et forte ratio que mouet eos ē.
Quoniā cum in quolibet ordine tribuatur spi
ritualis potestas vel officiū. ibi est spiritualis
potestas ꝛ spiritualis ordo. sed in episcopatu
tribuitur spiritualis potestas. ꝛ in psalmistatu
spiritule officium. ergo episcopatus ē spiritua
lis ordo. ꝛ etiam psalmistatus. vt ergo ecclesia
militans correspondeat triumphanti. sicut eni
in triumphanti sunt nouem ordines angelo-
rum. ita in militanti sunt nouem ordines mini
strorum. et est satis apta congruentia.

¶ Doctores vero theologi multi & quāplures ex eis tenent q̄ nō sūt nisi septē. quare ponunt q̄ psalmistatus nō est ordo nec ep̄atus vt sic septiformi gracie sp̄ussācti correspōdeāt septē ordines. Quicq̄d sit de hoc satis puto q̄ psalmistatus nō sit ordo. sicut nec prima tonsura. de qua magis videt̄ q̄ psalmistatus. cū cōferatur a simplici sacerdote. ¶ Prima aūt tonsura ordinarie ab ep̄o cōfert̄. vñ dicūt doctores prima tonsura nō est ordo. sed dispositiō ad ordines. Dispositio inquā nō est necessitatis. sed cōgruentie. De ep̄atu vero vtrū sit sp̄ualis ordo. dubito sō dimitto istud determinationi maioꝝ. Beatus autē Thomas in quarto suo dicit q̄ ordo tripliciter dicit̄. Uno mō ē nomē officij. & sic psalmistatus ē ordo. Secūdo mō ē nomē dignitatis. & sic ep̄atus est ordo. Tercio est nomen cuiusdaꝫ sp̄ualis p̄tātis. & sic nō sūt nisi septem. Et isto modo possūt cōcordari doctores. Numerus aūt et sufficiencia istorum septem ordinū cōiter a doctorib⁹ sic habetur

" Omnis eni ordo sō dicitur ordo. quia ordinatur ad corpus christi put in sacramēto eucharistie cōtinetur. Et secūdū q̄ dicit btūs Aug⁹ secūdū q̄ magis accedit ad sacramētū eucharistie. ordo dicitur maior & dignior. Pōt ergo

aliquis ordo ordinari ad corpus christi conse-crandū. ⁊ sic est presbyteratus (cuius ē corpus christi ꝯsecrare) vel ad ipsuꝫ ꝯsecratū populo ministrandū. ⁊ sic est dyaconatus (cuiꝰ officiuꝫ erat antiquitus sanguinē xp̄i populo dispēsare Unū dixit beatus laurentius beato sixto. Si qd degenerē me ꝓbasti cui cōmisisti dn̄ici corꝑis ⁊ sanguinis ꝯsecratonē.) Uel ordinat̄ ad ma-teriā de qua ꝯficitur ipsum corpus xp̄i presby-tero p̄sentandū ⁊ sic est subdyaconatus (cuius est panē calicem cū vino ⁊ aqua p̄parare) vel ordinatur ad hmōi materiam ad altare appor-tandā. ⁊ sic est accolitatus (cuius est pixidē cū pane. ⁊ vrceolos cum vino ⁊ aq̄ ad altare por-tare) vel ordinat̄ ad dyabolū effugandū. ne ho-mines a susceptiōe huius sacramēti impediat ⁊ sic est exorcistatus (cuius est demones adiu-rare) vel ordinat̄ ad dignos in ecclesia admit-tendū. ⁊ indignos excludēdū. ⁊ sic est ostiariꝰ. (cuius est ostium ecclesie custodire ne indigni intrent) vel ordinat̄ ad ea que de xp̄o in hoc sa-cramento contento in veteri testamento dicta erant ꝓponendū. ⁊ sic est lectoratus.) cuius ē ꝓphetias veteris testamenti legere. Et sic ha-betur numerus ⁊ sufficientia septem ordinum ꝓprie dictoꝝ. ¶ Hoꝝ autem ordinū quidam

Potestas seu officii presbyteri
Diaconi
2.
3. Subdiacon
4. Acoliti.
5. Exorcisti
6. ostiarii
7. Lectoris

vocantur minores nõ sacri.s.lectoratus. ostia
riat⁹ exorcistatus.ɀ accolytatus.alij aũt tres.s.
subdyaconatus. dyaconatus et presbyteratus
vocant maiores ɀ sacri. Ca.iij.

¶ Si i quolibet ordine imprimatur caracter

QUm scdm qḋ dictũ fuit supra qñ agebat de sacramentis in generali.) caracter sit qdã ptãs spũalis p quã recipiẽs sacrm imprimens caracterẽ.potest facere vel recipe aliqḋ spũale.qḋ nõ põt ille q nõ recipit hmõi sacrm ɀ cũ qlibet recipiẽs ordinẽ possit facere aliqḋ spũale.qḋ nõ põt facere ille q caret illo ordine. sicut presbyter põt cõsecrare.qḋ nõ põt facere ille q nõ est presbyt.ɀ sic de alijs.ideo in qlibet ordine imprimit caracter ¶ Et si dicas q non ordinatus põt facere ea q sũt ordinis. sicut nõ acolyt⁹ põt portare pixidẽ cũ pane.ɀ vrceolos cũ vino ɀ aq ad altare. g nõ oportet q in qlibz ordine im pmat caracter. Dico q non obstat quia scdm qḋ cõmuniter dicit. Illud possum⁹. qḋ de iure possimus.nullus autez de iure põt facere ea que sunt ordinis nisi sit ordinatus.

¶ Notandũ q caracteres oim ordinũ presupponũt caracterẽ baptismalẽ. cũ baptismus sit ianua ɀ fundamentũ oim sacramentoꝝ. Unde scdm apostolũ. Ubi fundamentũ non est.sup-

edificari non potest. Ideo nullus nisi sit baptisatus non potest esse capax huius sacramenti extra de presbyter non baptisat .c. veniens.

¶ Sed nunquid caracter vnius ordinis presupponit caracterē alterius ordinis .i. vtrum ille qui nō est subdyaconus possit ordinari in dyaconū. vel nō dyaconus in presbyterum. Dico q̄ de necessitate caracter vnius ordinis nō presupponit caracterem alterius ordinis. Vnde nō subdyaconus potest ordinari in dyaconū. et nō dyaconus potest ordinari in presbyterum (licet nō debeat) imo de rigore iuris) debet deponi. si ex malicia vel ignorantia aliquem ordinem pretermiserit. sed ex licentia episcopi imposita et penitentia. pro eo q̄ sic negligenter vel ignoranter egerit. medium ordinem pretermittendo. poterit promoueri. interim a superioris ordinis executione suspensus. quia (secundum Gregorium) gradatim est ad ordines accedendum. Nam casum appetit qui ad summi loci fastigia (postpositis gradibus) querit ascensum. xlviij. distin. sicut olim extra de clerico per saltum promoto. c. vnico.

¶ Sed nunquid caracter ordinis presupponit primā tonsurā vel caracterem confirmationis Licet hugo dicat q̄ nullus nisi habeat primam tonsurā pōt ordinari i sacerdotē. ar. xl. di. sicut.

¶ Tamen doctores theologi cōiter dicunt et tenent, q caracter ordinis nō psupponit de necessitate primā tonsurā, nec etiā ɔfirmationē, immo nō tonsuratus vel nō ɔfirmatus potest ordinari, licet nō debeat. Dictū est enim supra q prima tonsura est dispositio ad ordines, congruentie tn̄ nō necessitatis. ¶ Notandū tamē scdm illos q ponūt q epatus est ordo, q caracter ordinis epalis psupponit caracterē sacerdotalē, qr nō sacerdos nullo mō pōt esse epūs. Et istud videt sentire illud c. ex de exces. pslat. ex litteris. Ordo enim sacerdotalis est q̄si substantiale sacramentū ordinis epatus

¶ In quo actu in quolibet ordine imprimitur caracter. Ca. iiij.

Viso q in quolibet ordine imprimitur caracter, videndū est i quo actu imprimit in quolibet ordine. Et est sciendū q cum in sacramento ordinis caracter sit res, et sacramētū oportet q ad impressionē caracteris ɔcurrant duo q̄ requirūtur in omni sacramento, scz aliqd visibile vel sensibile signū, qd est materia sacramēti, et aliqua vba determinata q̄ sūt vba sacramenti. In actu ergo i quo imprimitur caracter in sacramento ordinis oportz q sint ista duo, s. traditio alicui9 instrumenti deputati ad

executionem illius ordinis. et platio aliquorũ verbor. In ordine ergo sacerdotij imprimit caracter scd̃m sanctũ thomã. in traditõne calicꝭ cum pane et vino et platione verbor. q̃ tūc dicit eps. scz. accipe potestatẽ ↄsecrandi. ꝛc. Alij dicunt ꝙ in vnctõne manuũ sibi imprimit caracter. primũ tñ reputo verius. ¶ In dyacono imprimit caracter in traditõne libri euãgeliorꝝ cũ verbis ad hoc deputatis. Subdyacono i traditione calicꝭ (tñ sine pane et vino) p qd̃ differt a sacerdote. cui traditur cũ pane et vino. Accolyto (vt quidã dicunt) in traditõne candelabri. Thomas tñ dicit ꝙ in traditiõe vrceoli. et hoc puto verius. q2 vrceolus directius respicit eucharistiã q̃ candelabrꝝ. ¶ Exorciste imprimit in traditõne libri exorcismorꝝ. Lectori in traditione libri lectionũ ꝓphetarꝝ. Ostiario in traditione clauiũ ecclesie. ita tñ ꝙ in quolibet ordine dicant simul cũ traditõne instrumẽti verba ad hoc deputata. q2 sine verbis illis nihil fieret. Credo etiã ꝙ nõ sufficit ꝙ eps porrigat hmõi instrumẽta. imo oportet ꝙ ordinãdus tãgat ea corpalit. cũ istud videant sonare vba q̃ ꝓfert eps dũ porrigit hmõi instrumẽta. vñ dicit. accipe. ideo aduertat circa hoc qlibet ordinãdus

¶ Que requirũtur in suscipiente ordines Capitulum. v.

disposito

sexus.

Quoniam (scđm Phũm) actus activoꝝ sunt in paciente et dispositio. Et ideo vt ordines digne suscipiant. Sciendũ ꝙ ad hoc vt ordines rite legitime ꝛ digne recipiãtur. in generali quattuoꝛ reqꝛũt. Primũ sexus debitus. scʒ ꝙ sit masculus. Vñ mulier nõ posset ordinari. nec posset recipe caracterez alicuius ordinis clericalis. Vñ dicit Ambrosius super epistolã ad timotheũ. vt hꝫ dist. xxiiij mulier. xxiij. q. i. mulierẽ. extra d̃ sen. ex. de monialibꝰ. ¶ Ratio aũt quare mulier nõ põt recipere caracterem alicuius ordinis est. qꝛ xp̃s fuit institutoꝛ huius sacramenti q̃ nõ ꝓmouit aliquam mulierẽ ad aliquẽ sacꝝ ordinẽ. licʒ enim beata virgo maria dignioꝛ ꝛ excellentioꝛ fuerit vniversis apostolis. nõ tñ illi sed istꝭ claves regni celoꝝ cõmisit. extra de pe. et re. noua quedam. Et si forte ĩ aliquo capitulo mulier inveniatur vocari diaconissa vel p̃sbytera. intelligendũ ẽ ꝙ illa vocat dyaconissa supra quã fundabatur aliqua bñdictio. rõe cuius ꝯseq̃batur aliquod bñficiũ vel officium sp̃ale. sicut forte legendi omelias in matutinis. vel aliquid aliud quod nõ licet aliis monialibꝰ. ¶ Presbytera autẽ

vocatur (q̄ scd̄m morē primitiue ecclesie) erat vxor p̄sbyteri. vel forte aliq̄ vidua de rebus ecclesie curā h̄ns adinstar matrisfamilias. vocabat p̄sbytera. Et ita exponēda sūt oīa capl'a q̄ loquūtur d' ista materia ¶ Secūdū qd' req̄rit est etas legitima. circa qd' est sciendum q̄ licz doctores canoniste. multas faciūt restrictiōes circa istā materiā. tñ videmus nostris tp̄ibus ad sacros ordines p̄mouen pueros ⁊ iberbes imo videm⁹ aliquos ad dignitates ⁊ p̄sonat⁹. ac etiā ad ep̄atū ⁊ cardinalatū īfra tp̄s taxatū ad subdyaconatus susceptiōnē p̄motos. qd' q̄a fit ex dispensatiōe sedis apostolice (q̄ a scō sp̄ū regit.) nō debet ab aliquo reprobari. Istud tñ regulariť est tenēduz. q̄ nisi in fauorē religiōis fiat. nullus dz p̄moueri ad subdyaconatū. nisi attigit vicesimū annū. nec ad ordinē sacerdotij nisi attigerit vicesimuzquintū annū. Credo tñ q̄ dñi ep̄i possunt ī h̄is dispēsare. ⁊ dispensant quotidie. p̄ut exigit ecclesie necessitas (q̄ non h̄z legē. ex̄ de re. iur̄.) qd' nō est licitū. q̄ in oīb⁹ dz attendi. ¶ Terciū qd' req̄rit in suscipiente ordines ē mor̄ honestas. Cū eni porte dignitatū vel ordinū infamibus vel suspectis patere nō debeant. lxxx. dist. de iureiurando. ca. relatum.

¶ Sup omnia requiritur in pmouendo ad ordines seu ecclesiasticas dignitates qz sit bone fame z honeste in moribus z vita. Cuius autem cdicionis sit. z qs mores debeat habere pmouendus ad sacros ordines. ostendit paulus in epistola ad Timotheu. z in epistola ad titu. v. dicens. Oportet epm esse sine crimine. vnius vxoris viru sobriu prudente. pudicu. ornatum. hospitale. doctore. no violentu. no neophitu. no litigio' uz. sed modestu no cupidu. domi sue bene psidente. Et licet ista autoritas videatur intelligi de epo. tn scdm Augustin z Ambro e extendenda ad alios ordines. lxxxiiij. dist. cognoscamus. ¶ Notandu aut qz de singulis conditionibus in auctoritate pdicta. multa essent dicenda. tn qz requireret magnu tractatuz quasi supficialiter trascundo pauca dicam. Dicitur aut sine crimine. qd est intelligendu de oi crimine (cum nemo sine crimine viuat.) Et vt ait hieronymus. l. ad thimo. iij. Res pene contra natura est. vt aliqs sine peccato sit. Et io intelligendu est. sine peccato enormi, mediocri, notorio et vulgato. Sed existens in pcto mortali qcuqz. sine occulto siue manifesto, peccat mortaliter recipiendo sacros ordines. sicut recipiendo alia sacramenta. xl. dist. multi. lxxxv. di.

T. non

Pars. 1a.

Illud.xi.q.iij.audi. Ideo quilibet vz confiteri anteqz recipiat sacros ordines. ¶ Scdo dixit vnius vxoris virū. Et istud est intelligendū negatiue.i.non pluriū.lxxxij.dist. proposuisti. qz si intelligeret affirmatiue. sequeretur q virgines et q nullā habuissent vxorē. nō possent promoueri qd ē absurdū. Et loquitur apostolus scdm morē primitiue ecclesie. in qua licitū erat ordinatos vnam habere vxorē. dūmodo habuissent ipsaz virginē. modo autē nō est licitū. cum votū castitatis sacris ordinibus sit annexū. ¶ De bigamis aūt quare nō promoueant. et qd ē bigamia. et quot modis contrahat. quo ad nūc taceo. quia excedit metas huius tractatus. Ille aūt conditiones. scilz sobriū prudentē etc. satis sunt note ideo de eis nihil dico ¶ Notandū aūt q in diuersis capitulis decretoꝝ et decretalium. colligunt alie conditiōnes que debent esse in ordinando. s. q nō sit solēniter penitēs. nō curialis nō seruus. sed ad ratiocinia obligatus. nō corpore viciatus. nō illegitime aut de presbytero natus. nō adultus. nō in egritudine baptisatus. nō peregrinus. nō ignotus. non minoris etatis. De quolibet istorum prosequi exigeret maiorem tractatū qz presens opusculū expostulet. ideo omittitur etc.

Quod presbyteri sint coniugati

scientia
in peritia
litterarum

¶ Quartũ quod requiritur in suscipiente or
dines est peritia litterarũ. Nã pmouendus ad
sacros ordines vel ad regimen animarũ. dz ha
bere noticiã sacre scripture ad alas informan
das. Et ppter hoc statutum est. vt in ecclesijs
metropolitanis teneant doctores theologie. et
q clerici excẽtes puinciã ad audiendũ theo
logiam. pcipiant integre stipendia sua. et si nõ
sufficiant eis. ecclesia debet eis puidere et mi
nistrare necessaria. extra de magistr. c. nõnulli.
¶ Debet etiã habere peritiã scientiarũ secu
lariũ. et hoc ad eruditionẽ vt possit discernere
verũ a falso. et p eas hẽe aditũ ad theologiam.
ideo statutũ est vt teneant magistri liberaliũ
artiũ in singulis ecclesijs cathedralib9 et i alijs
(quãtũ sufficere possunt facultates) q earũdẽ
ecclesiarũ clericos et alios seculares pauperes
gratis instruãt. ppter qd competẽs beneficiũ
in ecclesia assignabat. ex. c. pallegato. Et intel
ligẽdo de scientijs sermocinalib9. s. grãmatica
logica et rhetorica. et maxime de grãmatica. q:
quadriuuiales scientie. s. arithmetica. geome
tria. musica et astronomia. parũ aut nihil faciũt
ad scientias pietatis (vt ait hierony. xxxvij. di.
si quis grãmaticam ¶ De hoc. s. quã scientiã
debent hebere sacerdotes. reqre supra in hui9

tractatus prohemio. Et licet multa alia circa materiam sacramenti ordinis possent dici. tamen ista sufficiant. quantum ad hoc quod presens libellus expostulat.

¶ Tractatus sextus prime partis principalis est de sacramento extreme vnctionis.

¶ Que est eius materia Ca. i.

Nunc de sacramento extreme vnctionis dicendum est. Circa quod considerunda sunt. vij Primo que est eius materia. Secundo que est eius forma. Tercio quis sit eius minister. Quarto quis sit eius effectus? Quinto quibus debet dari? Sexto in quibus partibus corporis debet fieri. Septimo vtrum debeat iterari. ¶ Materia huius sacramenti est oleum oliuarum ab episcopo benedictum. Et ratio huius est institutio christi qui instituit ipsum fieri in oleo quando misit apostolos vngere infirmos oleo et sanare eos Et huic concordat promulgatio sancti iacobi dicentis. Infirmatur quis ex vobis. inducat presbyteros ecclesie vt orent super eum. vngentes eum oleo sancto. ¶ Sciendum autem quod quando in scripturis sanctis inuenitur simpliciter oleum. debet intelligi de oleo oliuarum. quia illud simpliciter est oleum. alia autem sed fuerunt inuenta propter defectum illius. sicut oleum nucum. oleum lini. et similia. Vel propter aliquam medicinam. sicut oleum amygdalarum. et similia.

Pars. 1

fol. 3. ...

vide 5. fo 6. ...

¶ Ratio autem ↄgruentie quare tale oleum est materia huius sacramenti est. q2 ꝓprietas huius olei maxime couenit effectui huius sacramenti. Est enim oleū mitigatiuū dolorꝫ. iō ponitur in vulneribus. Unn ille samaritan⁹ infundit oleū in vulneribus sauciati (vt dr in lu.) Sed effectus huius sacramenti est mitigare dolorem spūalem ꝛ corporalem. ¶ Notandū insuper ꝙ ad hoc ꝙ oleū sit ꝓpriū materia hui⁹ sacramēti. oportet ꝙ primo sit ab epo bñdictū ꝛ istud innuit beatus iacob⁹ qñ dicit. Ungentes eū oleo sancto. i. sanctificato. Ratio autem quare oportet ꝙ sit sacrificatū. posita est in tractatu de ↄfirmatione. ca. ij.

fol. 23 pag. a. 5 b

¶ De forma unctionis Ca. ij.

Forma huius sacramenti sunt vba que dicit sacerdos qñ vngit infirmū scꝫ ista. Per istā sanctā vnctionē ꝛ ꝑ suā piissimā misericordiā, indulgeat tibi deus, quicqd deliqsti ꝑ visum. auditum ꝛc. ita ꝙ in ista forma tāgit vtus istius sacramenti. de qua dicet infra. qñ agetur de eius effectu. Et est sciendū ꝙ differentia ē inter formas aliorꝫ sacramētorꝫ ꝛ isti⁹ q2 forme aliorꝫ sacramentorꝫ (scdm Ambrosiū) sunt indicatiue. vt patet discurrēdo ꝑ singulas sed forma isti⁹ sacri est optatiua. vꝫ aspiciens

optatiua,

¶ Notandū q̄ i missali ambrosiano inuenitur ista forma. Ungo oculos tuos vel aures tuas &c. Et p istam vnctionē &c. De hac aūt nō est curādū, sed forma qua vtitur romana ecclesia est obseruanda ¶ Sed q̄ritur quare in forma istius sacramenti romana ecclesia magis vtit̄ v̄bo optatiuo q̄z in aliis formis? Dicendū est q̄ istud ē. qz (vt dicetur infra.) istud sacramētū nō debet dari nisi ꝓpinquis morti. q̄a iam sunt in recessu. ideo sicut mos est) q̄ illis q̄ sunt in recessu optatur salus. ita ecclesia in ista forma optat salutē recedentibus ab hac vita.

¶ De ministro extreme vnctionis. Capitulum. iii.

Minister huius sacramenti est presbyter. et nō alius. Unde nullus nisi sit p̄sbyter potest ministrare istud sacramentū. Qd̄ patet ex p̄dicta auctoritate sācti iacobi. Infirmatur quis ex vobis &c. Cuius rō est. qz ille q̄ habet dispensare sacramenta corporis christi mystici oportz q̄ habeat potestatē supra corpus cristi verū. sed iste est solus presbyter. quare solus presbyter habet ministrare istud sacramentū. Nec est instantia de baptismo. qz baptism⁹ ē sacrm̄ maxīe necessitat̄. iō oz q̄ hēat ministrū cōem. vide de hac supra de baptismo. ca. iiii.

fol. 13°

Utrum autem oporteat quod sint plures presbyteri vel sufficiat vnus. Videtur ex autoritate allegata quod debeant esse plures. quia dicit presbyteros in plurali. Thomas autem in quarto suo videtur dicere quod si non possunt haberi plures. sufficit vnus cum ministris. ita tamen quod solus presbyter debet inungere et dicere verba. Et si antequam perfecerit moriatur vel impediatur. alius debet perficere quod remanet. scilicet residuum sacramenti huiusmodi extreme vnctionis. Et hec sufficiant de primo.

De effectu extreme vnctionis Capitulum. iiij.

Effectus istius sacramenti est iste. sicut enim est in infirmitate corporali. ita suo modo debet esse in infirmitate spirituali. In infirmitate autem corporali sic est. quod posito quod aliquis sit curatus ab infirmitate. adhuc quedam debilitas corporis proveniens ex pristina infirmitate remanet. ideo indiget duplici medicina. vna que sit egritudinis sanatiua vel expulsiua. alia que sit debilitatis que remanet reparatiua. Sic est spiritualiter. infirmitas enim spiritualis est peccatum. Unde psalmista. in persona peccatoris. Miserere mei domine quoniam infirmus sum. Medicina autem sanatiua istius infirmitatis est penitentia. sed postquam homo sanatus est ab ista infirmitate. adhuc remanet in eo quedam

debilitas spiritualis. et cōtra istā infirmitatem ordinatur istud sacramentū. vñ effectus istius sacramenti est sanatio isti⁹ debilitatis spūalis Et etiā alius effectus. qꝛ ꝑ ipsum peccata venialia et etiā mortalia oblita remittūt. et gratia habita augetur. vel noua cōfertur. intellige(si digne suscipiatur. Est et alius effectus. qꝛ si sit expediens anime suscipiēt(. sanitas corporis sibi restituitur ꝟtute istius sacramenti. Omīa ꝑdicta ꝓbant̄ ꝑ auctoritatē iā dictā. iacobi. v. Infirmatur quis ex vobis inducat ꝑsbyteros ecclesie vt orent sup eum. vngentes eum oleo sancto. et alleuiabit euz dñs a languorib⁹ suis. et si in peccatis sit dimittent̄ ei. etc.

Quibus debet dari sacramentum extreme vnctionis Ca. v.

Ex predicta auctoritate colligitur ꝙ istud sacramentū. non debet dari nisi infirmis qꝛ dicit Jacobi. v. Infirmatur quis ex vobis. nō aliꝰ qbuscūqꝫ infirmis. sed solum illis q̄ sūt in ꝑiculo mortꝭ. vel sint ꝓpinq̄ morti. q̄ cū deuotione ante petierāt istud sacramentū. posito etiā ꝙ sint frenetici. Cum enī istud sacramētū sit sacramentum exeuntiū. non debet dari nisi exeuntibus. vel illis qui parati sunt ad exituz huius vite.

¶ In quibus partibus corporis debet fieri sacramentū extreme vnctionis. Ca.vi.

Quia purgata materia. medicina debet applicari particule patienti. idō materia peccati purgata p penitentiā istud sacramētū quod est medicina ꝯtra debilitatē derelictam ex peccato (vt dictū est) debet applicari membris que sunt organa sensuū. p que morb⁹ pcī in animā intrat. Unā in sacramento isto debent inungi oculi. aures os. nares. manus. pedes. ꝛ renes. Ita ꝙ ad oculos dicat. per istā sanctā vnctōnē ꝛ p suā piissimā miam. indulgeat tibi deus quicqd deliquisti p visuz. Ad aures. per auditū. ad os p gustū. ad nares per odoratum ad manus per tactuz. ad pedes p gressum. ad renes p ardorem libidinis. ꝑmittendo in singulis. p istā sanctā vnctionē. ꝛc. ¶ Sed quid fiet de ceco a natiuitate q̄ nō peccauit p visum. vl de surdo a natiuitate q̄ non peccauit p auditū. vel de claudo qui non peccauit p gressum. nū quid debet inungi i istis membris? Dico ꝙ sic qr lz cec⁹ nō peccauerit vidēdo. tñ forte peccauit inordinate visum appetendo. sic de surdo ꝛ claudo. Estimo etiā ꝙ q̄zq̄z aliqs non haberet oculos vel alia mēbra i qb⁹ fit vnctio. deberet iungi in locꝭ circūvicinis ꝓpter rōnē iā dictā.

Utrū extrema vnctio debeat iterari. Ca. vij.

Cum in isto sacramēto nō imprimat caracter. manifestū ē q̄ istud sacramētū pōt iterari cū hō possit multotiēs ad mortem infirmari. Et cū aūt in eadē infirmitate possit multociēs inungi. Dico q̄ infirmitatū q̄dā sūt breuis terminatiōis. sicut sinochis vel causū. &c. Tamē si recidiuaret aliq̄s cū recidiuū sit alia infirmitas a prima. in recidiuo posset iterato iungi. alie sunt infirmitates diuturne sicut tussis febris. ethica. &c. q̄ durāt p annū & plus. et sic cū in talib9 infirmitatib9 hō possit multotiens venire ad punctū mortis. in talib9 posset istud sacrm̄ multociens iterari. Et ista ē snīa sci Tho. in quarto. Dicit tn̄ q̄ si inueniat snīa alicuius doctoris in ꝯtrariū q̄ nō ꝯdēnat eā. Illud aūt q̄d dicūt quidā q̄ ille qui fuit inunctus si curet q̄ nō debet se postea balneare. est quedā fatuitas. quia sequeret q̄ ep̄s cui9 caput fuit inunctū crismate nō debet lauare caput. cū eius vnctio sit dignior ista. Tn̄ q̄n aliquis infirmus inungit debet eē ibi aliq̄s minister q̄ cū stupa abstergat locū vnctionis. et postea illa stupa debet cōburi.

Tractatus septim9 prime partis principalis est de sacramēto matrimonij

¶ Quid sint sponsalia. Ca. primū.

Expedito cū dei adiutorio tractatu de sacramentis q̄ generant. vegetant. nutriūt pmouent. ꝛ reparant hominē in vita spirituali. restat tractandū de sacramento qđ producit ꝛ generat eundem in esse ꝛ vita corporali. scꝫ de sacramento matrimonii. quia vero libellus iste est cōpositus ꝑpter simplices qui nō sunt in iure tā canonico q̄ȝ ciuili multum prouecti. Allegatiōes vero quorūcūq ꝫ multoꝝ iurium. tā de iure canonico q̄ȝ ciuili q̄ in ista materia plusq̄ȝ in p̄cedentib⁹ tractatib⁹ adducunt. ne simplicibus ꝛ minus ꝓuectis cōfusionē inducant ab huiusmodi allegationib⁹ q̄ntū potero abstinebo. cū simplices hmōi allegationes nec legere nec intelligere scirēt. quia aūt scdm phm dispositio p̄cedit formā. sic sponsalia p̄cedūt matrimoniū. idō primo de spōsalib⁹ ē agendū. ¶ Circa sponsalia ergo consideranda sunt quinq ꝫ. Primo quid sint sponsalia. ꝛ vnde dicant. Secūdo qualiter cōtrahātur. Tercio in qua etate cōtrahi pñt. Quarto q̄s sit effectus sponsaliū. Quinto quib⁹ casib⁹ dissoluuntur sponsalia. Spōsalia sunt futuraꝝ nuptiaꝝ promissio. ex qua diffinitione que cōis est canonistis ꝛ legistis patet q sponsalia debēt precede

Pars. 1a

re matrimonium sicut p̄sens futuꝝ. dicunt autē̄ despondeo es. q̄d idē est q̄ ꝓmitto tis.

¶ Qualiter cōtrahant sponsalia. Ca. secūdū

Contrahūtur aūt sponsalia quatuor modis. Uno mō nuda ꝓmissiōe. sicut qn̄ dr. Accipiā te in vxorē. ⁊ accipiā te in viꝝ. Scdo modo datis arris sponsaliū. puta pecunia vel aliqbus aliis rebus. tercio mō anuli sub arratione. Et dr vulgariter desponsatio. sed ꝓprie subarratio nūcupatur. Quarto mō interueniēte iuramēto. ita tñ q̄ semꝑ sint verba de futuro. vt dictū est. q̄ si essent verba de p̄senti iam nō essent sponsalia sed matrimonium.

¶ In qua etate contrahantur sponsalia. cap. tercium.

Quoniā post septēniū. scz post etatem septē annorum tam pueri q̄z puelle incipiunt habere discretionem. que requiritur i sponsalibus contrahendis. Ideo post septennium possunt contrahi sponsalia. Si vero ante septennium ipsi vel parētes eorū vice ⁊ nomine ipsorum sponsalia contrahant. nihil agunt nisi dum venerint ad septennium incipiāt eis placere. ⁊ tunc valent ita q̄ licet sponsus nō cognoscat eā carnaliter. cōsanguineam tamē eius nō poterit habere in vxorem nec econtra.

Et nota q̃ etas ɔtrahendi matrimoniũ apta i
puella ē.xij.annoꝝ.in puero vero.xiiij. ⁊ si ali
cõtrahat nõ ē matrimoniũ.sed tm̃ spõsalia ni
si fuerint etate nubili vel ita propinq̃ q̃ possĩt
carnaliter cõmisceri.cũ tunc etatem videatur
malicia supplere.

¶ Quis sit effectus sponsaliũ. Ca.iiij.

Sponsalia ɔtrahunt duob⁹ modis .qñq
enĩ ɔtrahunt sub cõditiõe.qñq pure.si cõ
trahant ɔditiõe apposita põt eē multis modis
qm̃ aut ɔditiõe apposita ē possibilis aut ĩpos-
sibilis aut necessaria. Si sit ĩpossibilis.puta si
diceret.ɔtrahã tecũ si digito tetigero celũ. Si
sit necessaria.puta si dicat.ɔtrahã tecum si sol
oriat cras.vel aliqd aliud sic. Iste ɔditiões de
bēt hri p̃ nõ adiectis.i.nõ appositis. Si autē
ɔditio sit possibilis aut ē honesta aut ĩhonesta
si sit honesta puta qz dicit. ɔtrahã tecũ si pater
meus voluerit.vel si dederis mihi cētũ mar-
cas si ɔditio nõ ĩpleat nõ tenet matrimonium
cõsumare donec ɔditio fuerit adipleta. etiã si
in ɔtrahendo spõsalia fuerit appositũ iuramē
tũ. Et istud intellige scz nisi carnalis copula fu
erit subsecuta inter eos. qz tunc dr verũ matri-
monium inter eos esse.qm̃ videt cõditionem
recessisse. Si vero conditio sit inhonesta et sit

contra naturā ꝛ substantiā matrimonij. puta q̄ dicit. cōtrahā tecum si ꝓcures tibi venena sterilitatis. vel si ꝓ pecunia adulterādā te tradas. vel donec inueniā aliā pulchriorē. Ista cōditio viciat ꝯtractū. ita ꝙ nō sunt spōsalia nec matrimoniū. Si vero cōditio sit inhonesta nō tamen ē cōtra naturā matrimonij. puta q̄ dicit. cōtrahā tecū si hoīem interfeceris. vel furtum feceris. ꝛ silia. Ista ꝯditio ꝓ non adiecta debet haberi. ꝛ est abijcienda ꝛ tenēt spōsalia.

¶ Notandū tñ ꝙ licet dictum sit ꝙ sponsalia possunt ꝯtrahi sub cōditione ꝓmisse pecunie. nō tñ pōt ꝓmitti pecunia p modū pene. ꝛ si ꝓmissa fuerit nō tenet pene ꝓmissio nec potest repeti. vt si dicat sic. nisi cōtrahā tecū dabo tibi centū marcas. nō enī valet cōditio pene cū libera debeāt esse cōiugia. ff. de verbo. obli. l. tua: c. de sponsalib9. Velut. Si aūt ꝯtrahātur sponsalia pure. i. sine cōditiōe ꝛ sint ambo apti ad matrimoniū cōtrahendū ꝛ in sponsalibus ꝯtrahens interuenerit iuramētū sūt cōpellēdi p excōicationē cōsūmare matrimonium. nisi forte timeatur de vxoricidio. vel de aliquo alio periculo. sed si alter eorum contraxerit cū alio per verba de presenti iniungetur ei penitētia

de piurio ꝛ fide mentita vel absoluet̃ ab excō/
municatiōe. Si aūt nō interuenerit iuramētū
monendi sūt matrimoniū cōsūmare nō cogen
di. qꝛ inuite nuptie malos cōsueuerūt habere
exitus. xxx. q. ii. c. i. ꝛ ii. Si autē neuter ē i eta-
te nubili. tenent̃ expectare donec veniant ad
annos etatis legitimos ad cōtrahendū matri/
moniū. ꝛ idē dico si vnus est in etate legitima.
ali⁹ nō. qꝛ ille q̄ est in etate legitima debꝫ expe
ctare aliū. vel si se mutuo absoluerint poterūt
iudicio eccl'ie separi.

¶ Quib⁹ casib⁹ soluunt̃ sponsalia. Ca. v

Ex quo sponsalia semel cōtracta sūt semꝑ
ligant. ita ꝙ si cōtrahant̃ sponsalia post-
modū cū alia. ꝛ n̄ sit ꝓcessū ad carnalē copulā
cū illa secūda. cōpellendus ē redire ad primaꝫ
si vero cognouerit carnaliter secūdā cū iā ma
trimoniū dicat̃. dꝫ cū secunda manere. ꝛ nō re/
dire ad primā. Soluunt̃ aūt sponsalia in octo
casibus. Primus ē. si alteꝛ eoꝝ vult transire
ad religionē pōt facere altero inuito etiam si
fuerit matrimoniū ꝑ verba de pñti ꝯtractum
dūmodo nō fuerit ꝑ carnalē copulā ꝯsumatū.
Et ille q̄ remanet in seculo remanet absolut⁹.
ꝛ hoc qn̄ alter fuerit ꝓfessus in religione.
Habetur iste casus extra de ꝯuer. ꝯiuga. c. ex

publico. extra de spon. duorum scz. Iter solitum Secundus casus est quando sponsus non invenit. qui se trans fert ad aliam religionem et tamen prius recepta penitentia de periurio vel fide mentita. aut non servata. si post eum steterit matrimonium quominus fuerit consummatum. Habetur iste casus extra de spon. c. Filiis autem. Tercius casus est. si alter eorum post contracta sponsalia incurrit lepram vel paralisim. aut oculos. manus. pedes. vel nasum amiserit vel quicquid sibi turpius evenerit ponitur iste casus extra de coniugio leprosorum c. Litteras. de iuramento. c. quemadmodum. Quartus casus est. si superveniat affinitas puta si sponsus cognovit consanguineam sponse vel econverso. Et ad hoc probandum sufficit sola fama. habetur iste casus. xxvii. q. iii. quidam desponsavit. extra de consangui. et affini. c. super eo. Quintus casus est. Si mutuo se absolverint. Habetur iste casus extra de spon. c. Preterea. Quidam tamen non recipiunt istum casum. unde dicunt quod ista decretalis allegata non est decretalis. vel quod loquitur de promissione comparatiua. Sextus casus est. si alter eorum fuerit fornicatus. habetur iste casus extra de iureiur. c. quemadmodum. Septimus casus est quando sponsus de

facto cũ alia vel spõsa cũ alio ɔtraxerit p̄ verba de p̄nti. vel p̄ verba de futuro. ⁊ sequit̄ carnalis copula. tũc soluũtur spõsalia ꝓpter maius vinculũ seu pactũ supueniẽs. sed dʒ agere penitẽtiã de piurio vel fide mentita. Ponitur iste casus extra de spon. c. Cõsueuisti. de spon. c. Tua nos. Octauꝰ casus ẽ. qñ minor ad etatẽ legitimã venit ⁊ petit absolui a vinculo spõsaliũ ⁊ dari sibi licentiã nubendi alibi. Habet iste casus extra de spon. impu. c. de illis. ⁊ c. a nobis. ¶ Nota ꝙ oẽs iste casus p̄ter primuʒ qñ. s. alter eoꝝ vult intrare religionẽ. intelligẽdi sunt de sponsalibꝰ de futuro q̄ vere ⁊ ꝓprie dicũtur sponsalia. ¶ Nota etiã ꝙ in duobus casibꝰ p̄dictis ip̄o iure soluũtur spõsalia. s. qñ intrat religionẽ. ⁊ qñ cõtrahit matrimoniũ cũ alio vel cum alia. In ceteris vero casibꝰ soluẽda sunt per iudicium ecclesie.

¶ Seq̄tur secũda pars septimi trãctatꝰ prime partis principalis que est de matrimonio

¶ Quid ẽ matrimoniũ ⁊ vnde dicatur. Ca. i.

POstꝙ̄ tractatũ ẽ de sponsalibꝰ dicẽdum est de matrimonio. Circa qd̄ consideranda sunt octo. Primo quid ẽ matrimoniũ ⁊ vnde dicatur. Secũdo qualiter cõtrahitur matrimoniũ. Tertio qñ ⁊ vbi ⁊ quibus verbis su

it institutū. Quarto que fuit causa institutio-
nis matrimonij. Quinto qui possunt cōtrahe-
re matrimoniū. Sexto quot modis dicit̄ ma-
trimoniū. Septimo quot sūt bōa matrimonij.
Octauo q̄ impediūt matrimoniū. Matrimo-
niū a doctoribus sic diffinitur. Matrimonium
est viri et mulieris legitima cōiunctio. indiui-
duā vite cōsuetudinē retinēs. nō aūt dicit̄ viri
et mulierꝫ nec virorꝫ et mulieris. q2 nec vn9 vir
plures mulieres. nec vna mulier plures viros
habere pōt. Dicit̄ indiuiduā vite. etc. hoc ē q8
neuter absq3 cōsensu alterius pōt cōtinentiam
ꝓfiteri vel orationi vacare. et q2 inter eos dum
viuūt permanet vinculū cō iugale. Aliter diffi
nitur matrimoniū sic. Est viri et mulieris con-
iunctio. vite cōmunis cōsortiū diuini et huma-
ni iuris cōicatio. Dicit̄ aūt matrimoniū a ma-
ter tris et munio is. vn̄ matrimoniū ē quasi ma
tris muniū id est officiū. quia dat mulieribus
esse matres. vel ideo magis denoiatur a ma
tre q̄ a patre. q2 eius officiū magis apparet in
matrimonio q̄ officium viri.

¶ Qualiter cōtrahitur matrimoniū. Ca. ij.

Solo aūt ꝯsensu cōtrahit̄ matrimoniū
q̄ si solus desit cetera etiā ipo coitu cele
brata frustrant̄. ex quo eciā ꝯuerbis de ꝑsenti

vir cõsentit maritali affectu in mulierẽ. et mulier in vir sine verbis cõsuetis. vt si vir dicat accipio te in meã vxorẽ. et ipsa respondeat. accipio te in vir meũ. vel si vir dicat. Volo te de cetero hẽre in vxorẽ. et ipsa rñdeat volo te de cetero habere in vir. vel quibuscũq alijs verbis vel signis exprimatur ɔsensus. statim est matrimoniũ. verũtñ si loqui possunt ɔtrahentes verba sunt necessaria quãtũ ad ecclesiam ɔsensum mutuũ ɔtinentia vel exprimentia

¶ Quando et vbi et quibus verbis fuit institutũ matrimoniũ. Ca. iij.

IN paradiso terrestri fuit matrimoniũ institutũ et ante peccatũ. quibus aũt verbis fuit institutũ. Dicũt aliqui ꝙ illis verbis Genesis. ix. c. Crescite et multiplicamini et replete terrã. Sed illud nõ credo verum. Fuerũt enim illa verba potius bñdictio nubentiũ. Vñ dico ꝙ verbis ade ꝓphetico ore ꝓlatis fuit institutũ. cũ dicit. Nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea ꝓpter hoc dimittet hõ patrẽ et matrẽ et adherebit vxori sue. et erunt duo in carne vna. Vide de hoc supra de sacramẽtis i generali cap. i. fol. 6.

¶ Que fuit causa institutionis matrimonij Cap. quartũ.

 Pars 1ª

Due sunt cause principales instonis matrimonij licet sint multe secundarie. prima est principalis cā ē susceptio plis. et propter hanc cām instituit de⁹ matrimoniū i paradiso ante pctm̄ inter prios pentes quib⁹ dixit. Gen.ix. Crescite et multiplicami.&c. Scda cā ē vitatio fornicatiōis. et ista cā hz locū p⁹ pctm̄. et de ista dicit apls.i.ad Cor.vij.c. Propter fornicatione vitandā vn⁹quisqz vxorē habeat et vnaqqz virū suū. Cause secundarie sunt multe.s.pacis reformatio.pulchritudo vxoris.diuitie.et sciētia.ita tamen q principalis intentio eorum q contrahunt non feratur ad ista sed ad duo prima principalia.

¶ Qui possunt cōtrahere matrimoniū. Ca.v.

Omnis hō q pōt ꝯsentire in cōiugalē effectum et carnalem copulam exercere. nisi exp̄sse phibeat pōt ꝯtrahere matrimonium. Dico qui ꝯsentire potest.qz licet puer īfra etatē illegitimā ꝯstitut⁹.hoc ē infra.xiiij.annum. et puella infra.xij.dicant verba apta ad matrimoniū ꝯtrahendū.qz cōsentire nō pñt nullum est matrimonium.extra de spon.c. Tue fraternitati. Silr̄ iter ille qui insanus est vel furiosus licet dicat vba reqsita ad m̄rimoniū ꝯtrahendū nō ꝯtrahit qz ꝯsentire non potest.xxx.q.ij.

Nec furiosus. et hoc ē ver quādiu ē in furia
ↄstitutꝰ. qm̄ si aliqñ habeat lucida interualla
et aliqñ redit ad sanā mētē. nubere pōt et testa
ri. et oia q̄ alij pñt. pōt et ipe facere. vt. ca. de co
dicil. l. nec codicillos. vij. q. i. q̄zuis. Dico etiā
q̄ carnalē copulā pōt exercere. qm̄ ille q̄ caret
virga virili vel vtroqꝫ testiculo. vel q̄ ē natu
raliter frigidus ↄtrahere nō pōt. extra de fri.
et malefi. c. q̄ si. Dico etiā nisi expsse ꝓhibeat
qꝛ edictū de matrimonio ↄtrahendo ē ꝓhibi
toriū. iō ois cui nō ꝓhibet ↄtrahere potest. ex
de spon. c. Cū apud sedē. Prohibent enī aliq̄
ꝓpter votū et etiā ꝓpter ordinē. Et ita i alijs
impedimentis de q̄bus dicet infra. Nota q̄
matrimoniū pōt ↄtrahi inter absentes p pro
curatores sicut factū fuit inter regē vngarie et
dñam albā filiā regis francie.

¶ Quot modis dr̄ matrimoniū. Ca. vi.

Matrimoniū dicit multis modis. nā ali
ud ē legitimū. aliud clādestinū. Matri
moniū legitimū ē qñ ab his q̄ sup feminā ha
bent ptātem vxor petitur a pentibꝰ. spōsatur.
et legibꝰ dotatur. ac a sacerdotibꝰ vt moris est
bñdicitur. et paranimphis custoditur. ac solenni
ter accipitur. nō tamen intelligas q̄ sine istis
solennitatibus nō possit esse verū m̄rimoniuz.

Sed sicut ē in aliis sacramētis ꝙ q̄dā sunt de necessitate sacramēti. q̄dam aūt de solēnitate tm̄. ita in matrimonio q̄dā sūt ptinēcia ad sub stantiā matrimonii. sicut cōsensus p verba de p̄senti expressus. ꝛ iste solus facit matrimoni um. Quedā aūt sūt ad solennitatē ꝛ decorem sicut solennitates p̄dicte. sine quib⁹ est matri monium ver ꝛ legitimū q̄ntū ad v̄tutē quāuis nō q̄ntū ad honestatē. Clādestinū matrimoni um ē q̄ fit sine solennitatib⁹ p̄dictis. ꝛ qui sic cōtrahūt exponūt se magno piculo. posset enī alter alterꝛ dimitti q̄n vellet. ꝛ de fcō cum alio vel alia cōtrahere. ꝛ sic in adulterio manere. vn̄ talib⁹ cōsulendū ē in foro ↄsciē vt de nouo in facie ecclie cōtrahāt. Itē matrimoniorꝫ ali ud ē iniciatū. aliud pfectū siue cōsūmatū p car nalē copulā. iniciatū vero p verba de p̄senti. Notādū tn̄ ꝙ matrimoniū pōt eē pfectū duo bus modis. vno modo sanctitate. alio mō sig natione. Matrimoniuꝫ ergo pōt esse pfectum sanctitate ante carnalē copulā. Vn̄ Aug⁹. ad quandā q̄ sibi ꝛ semel cū marito suo votū emise rat castitatis dicit sic inter cetera. nō q̄ tēpora bilis pariter a cōmixtiōe carnali. iō marit⁹ tuus desiderat esse. imo tanto sanctius cōiuges ma nebatis. quanto sanctiora concorditer placita

seruabatis. Sed matrimoniū nō est ꝑfectum significatiōe ante carnalē copulā. Cōiūctio eni corporis viri ⁊ mulieris signat cōiunctionē diuine nature ⁊ humane in ꝑsona filij dei. Vide de hoc supra de sacramētis in generali. c. i. Et sic soluit̄ ista q̄stio. vtr̄ inter beatissimā virginē mariā ⁊ ioseph fuerit ꝑfectū scitate matrimoniū. dr̄ eni q̄ fuit ꝑfectū scitate sed nō significatiōe. Quidā dicūt matrimoniū iniciatū per Com spōsalia de futuro. ratū ꝑ ꝯsensū de p̄nti ꝯsūmatū ꝑ carnalē copulā. Itē matrimoniū aliud est legitimū ⁊ nō ratū. aliud ratū ⁊ nō legitimum aliud ratū ⁊ legitimū. Matrimoniū legitimū ⁊ nō ratū ē inter infideles. ⁊ dr̄ legitimū q̄ legali institutiōe ⁊ ꝓuincie moribꝰ nō ꝯtra iussionē dn̄i ꝯtrahit̄ sed nō est ratū q̄ sine fide fit. vnde Augꝰ. nō ē ratū ꝯiugiū qd̄ sine deo est. Matrimoniū ratū ⁊ nō legitimū est qd̄ fit inter fideles ꝑsonas. sed sine debita solennitate ꝯtrahitur. Matrimoniū ratū ⁊ legitimū ē qd̄ inter legitimas ⁊ fideles ꝑsonas cū debita solennitate est contractum.

¶ Quot sunt bona matrimonij. Ca. vij.

Bona matrimonij principaliter sunt tria s. fides. ꝓles ⁊ sacramentū. Fides attenditur ne post vinculū cōiugale cū alio vel alia

coeatur. secūdū in ꝓle vt amet suscipiat̃ ꝛ religiose educat̃. terciū in sacramēto. vt cōiugiuꝫ nō sepetur. Et nota ꝙ duo prima bona quādo ꝗ sunt in matrimonio. quādoꝗꝫ nō. terciū vero insepabiliter adheret matrimonio.

¶ Quod in se continet. xvi. c. est de impedimentis matrimonij. Ca. octauū.

IMpedimenta matrimonij sunt duodeci. que impediūt matrimoniū ꝯtrahendum ꝛ dirimunt iam cōtractum. Si eni ipa vel aliquid ipsorum precedant matrimoniū cōsensum coniugalem excludunt. Si vero sequant̃ matrimoniū nullū prestant inpedimētū. sicut patꝫ p istis exēpla. Furiosus nō pōt cōtrahere matrimoniū. si tn̄ postꝙ̄ cōtraxerit efficiatur furiosus. nō ꝓpter hoc soluitur matrimonium. Itē q̄ hꝫ vtrūꝗꝫ testiculū sectū. l. euulsū nō pt̄ contrahere matrimoniū. si vero postꝙ̄ ꝯtraxerit scinderetur nō ꝓpter hoc soluitur matrimoniū. Et ita intelligendū ē de alijs impedimentis matrimonij q̄ in his versibꝫ continentur

Error. cōditio. votū. cognatio. crimē. Cultus. disparitas. vis ordo. ligamen honestas. Si sis affinis si nubia fa cta retractāt. Hec facienda vetant connubia facta retractant.

Preter autē ista duodecim impedimēta que impediunt matrimoniū cōtrahendū ꝛ dirimūt iam ꝯtractum. Sunt alia que impediūt ꝯtrahendū sed nō dirimūt ꝯtractū. s. tēpus feriaꝝ ꝛ interdictū ecclesie. v̄. Ecclesie vetitū necnō tēpus feriaꝝ. Ista vetant fieri. ꝑmittūt facta teneri. Que qualiter intelligi debeant dicēdū est de vno quoqꝫ eoꝝ.

¶ De impedimento erroris. Ca. i.

Numeratis omnibꝰ impedimentis erroris. dicēdū est de quolibet ipoꝝ. Et pͥo de impedimento erroris persone. que ex sui natura nō ex institutiōe ecclesie matrimonialem ꝯsensum excludit. quoniam ꝗ errat nō ꝯsentit vt. ff. de iur. om. iudi. li. vi. Per errorē ꝛ errantiū voluntas nulla est. vt. C. de iur. ꝛ fac. igno. l. cū ꝑ testamentū. ꝛ. l. nō idcirco. vn̄ si vir vel mulier erret in matrimonio ꝯtrahendo. nullꝰ ē ꝯsensus qui solus facit matrimoniū. Nota tn̄ ꝙ triplex potest esse error circa ꝑsonam. vnus ipsius ꝑsone. vt si de petro credaṫ ꝙ sit guillermus. erraṫ circa personam. alius est error fortune. vt si de pauꝑe credaṫ ꝙ sit diues. Tercꝰ ē error qualitatis. vt si de ignobili credatur ꝙ sit nobilis. vel de corrupta ꝙ sit virgo. nō error persone impedit matrimoniū. vt si credēs

contrahere cum petro ↄtrahit cum guillermo vel credens ↄtrahere cum martha. ↄtrahit cū maria. nullū est matrimoniū. Error aūt qualitatis ꝛ fortune nō impedit matrimoniū. Verbi gratia. Aliqͥs ↄtrahit cū aliqua credēs eā esse virginē vel filiā regis et tn̄ ipsa ē corrupta vel filia rustici. tenet matrimoniū. vel credit contrahere cum diuite ꝛ cōtrahit cū paupere. tenet matrimoniū. xxix. q. i. his ita.

¶ De impedimento ↄditionis. Ca. ij.

Impedimentū ↄditionis introductum est ab ecclesia in fauorē libertatis. Et de hoc breuit̄ est tenendū. ꝙ si libera ↄtrahat cū seruo scienter. vel liber cū ancilla. tenet matrimoniū inter eos. Si ỽo libera ↄtrahat cū seruo ignoranter. qꝛ credit ipsum esse liberū. vel liber cū ancilla. qꝛ credit eā esse liberā. nullū est matrimoniū inter eos. si hoc ignoranter egerint. nisi postq̄ȝ alter nouerit ↄditionē alterius esse talē ↄsentiat in eum vel eā verbo vel facto. vel copula carnali. ¶. Nota tamē ꝙ error deterioris ↄditionis interemit matrimoniū ↄtrahendū ꝛ dirimit iam ↄtractū. nō aūt error paris vel melioris. vt si seruus ↄtrahat cū serua. quā credit esse liberā. vel cū libera quā credit esse seruā. qꝛ non decipitur nec habet quod obijciatur ei

De conditionibus appositis i matrimonio. vide supra de spon. c. iiii. qr idē est iudiciū hic r ibi.

¶ De impedimento voti Ca. iii.

Circa impedimētū voti nota ꝙ intelligit de voto ↄtinentie siue de voto castitatis. Circa qḋ notandū ꝙ duplex est votū ↄtinētie Nam quoddā est simplex. aliud solēne. Votū simplex impedit matrimoniū cōtrahendū. sed nō dirimit iam ↄtractū. Quid autē votum simplex sit solēne. licet olim altercatio fuerit inter doctores. tn̄ hodie est declaratū p dn̄m bonifacium. viii. extra de voto r voti redem. c. vnico li. vi. Ubi dicit. ꝙ votū solēnisat quātū ad dirimendū matrimoniū duobus modis. Uno mō p susceptiōnē sacri ordinis. scz. subdyaconatus dyaconatus r p̄sbyteratus. Alio mō p ↄfessionem expressum vel tacitā factā alicui de religionib[9] approbatis. Promoti ergo ad sacros ordines r religiosi nō possunt ↄtrahere matrimoniū. ¶ Nota penalē institutionē in ↄstitutionibus dn̄i clementis pape cōtra religiosos ↄtrahentes matrimoniū de facto. s. ꝙ sunt excōmunicati r irregulares. nec potest cū eis nisi p sedem apostolicā dispensari

¶ De impedimento cognatōis carnalis. Capitulum. iiii.

Pars.

COgnatio est triplex. quedā est carnalis quedā spūalis. et quedā legalis. Primo videndū est de cognatōne carnali. q̄ naturalit̄ alias precedit. et ista vocat consanguinitas. Videndum est ergo quid est consanguinitas. et vnde dicat. Quid est linea consanguinitat. Quot sint linee. quot sint gradus. et quomodo computant. et vsq; ad quem gradum matrimonium phibeat. ¶ Cōsanguinitas est vinculū psonar ab eodez stipite descendentiū carnali propagine ɔtractum. Stipitem dico illam psonā a qua aliq̄ duxerūt originem. sicut Adā fuit stipes cayn et enoch et eor qui descēderūt ab eis. Dicitur cōsanguinitas a con quod est simul et sanguis quasi cōem sanguinē habētes vel pe vno sanguine procedētes. ¶ Linea est ordinata collectio psonar cōsanguinitate coniunctar ab eodem stipite descendentiū. diuersos gradus continens. Linee sunt tres. scilicz ascendentiū. descendentiū. et transuersaliū Prima. s. ascendentiū est illor a quibus traximus originem. sicut Pater. mater. auus. aua proauus. pauia. abauus abaua. Secūda scilicz descendentiū est illor qui duxerūt originem a nobis. sicut filius filia. nepos neptis. pnepos pneptis. abnepos abneptis.

Consanguinitas

¶ Tercia est transuersalis siue colateralium. et ista est a quibus nõ duximus originẽ. nec ipsi a nobis. vt frater. soror filij duorum fratrum (qui dicũt patrueles. filij duarum sororum (qui dicunt consobrini. et eorum filij et nepotes vsque ad quartũ gradũ. nominantur ista. xxxv. q. v. c. primo gradu. ¶ Et nota quod due linee descendentes faciũt vnam lineã transuersalẽ. vt patet in hoc exemplo. filij duorum fratrum attinent sibi linea trãsuersali. vt quilibet ipsorũ in recta linea descendit ab auo eorum cõi. qui fuit stipes cõis a quo traxerũt originem. et sic de omnibus alijs est intelligendum. ¶ Nunc ergo dicendũ quid sit gradus: Pro quo sciendũ quod aliter computant gradus canoniste et aliter legiste. Nã scdm canonistas due psone in linea trãsuersali faciũt vnũ gradum. sed scdm legistas quelibet psona facit vnũ gradum. vtputa. duo fratres sunt i vno gradu primo (scdm canonistas) qui scdm legistas sunt i duobus. et sic de singulis. Sed qr istud parum aut nihil facit ad ppositũ. ideo dimittat. et videamus quid sit gradus. ¶ Gradus est habitudo distanciũ psonarum qua cognoscitur quota generatõnis distantia due psone inter se differunt. Gradus itaque in linea ascendẽti sic computantur Pater et mater sunt in primo gradu

Auus aua. sunt in secundo. Proauus proaua sunt in tercio. Abau⁹ abaua in quarto gradu. ¶ In descendenti autē sic cōputant. Filius ꝛ filia sunt in pⁱmo gradu. Nepos neptis sunt in secūdo. Pronepos ꝛ ꝓneptis sūt in tercio. Abnepos abneptis in quarto. ¶ In transuersali vo linea cōputant sic. Duo fratres sunt in pⁱmo gradu. Filij duoꝝ fratꝝ i secūdo. Nepotes eorūdem scꝫ duoꝝ fratꝝ in tercio. Pronepotes eorundē in q̄rto. Ultra quē gradū nulla cōputatur hodie ꝯsanguinitas vel ꝓtenditur q̄ntū ad matrimoniū impediendū. lꝫ antiq̄tus ꝓtenderetur vsqꝫ ad septimū gradum. ꝛc. ¶ Uidenduꝫ est igiᵗ scōm istā doctrinā q̄liter ꝯsanguinitas cōputanda est inter aliquos. cū eni vis scire de aliq̄bus. puta de bartholomeo ꝛ bertha. quoto gradu ꝯsanguinitatis attinēt accipe aliquē cōem stipitē a quo ambo traxerunt originē. (Ubi grā) Petrus generauit iacobū et iohānē (q̄ fuerūt fratres) ecce primus gradus. vel si nō potes scire quis sit pater eoꝝ dices. Jacobus ꝛ iohānes sunt fratres. qui (vt dictū est) faciūt primū gradū. et hoc ideo quia fratres sunt semꝑ ponēdi in primo gradu sicut frater ꝛ soror ꝛ due sorores. ¶ Procede ergo i

nota

computatōne. Jacobus et iohānes fuerūt fra/
tres. qui (vt dictum est) faciūt primū gradum.
Jacobus generauit andreā. ecce secūdus gra
dus. Andreas generauit philippū. ecce terci9
gradus. Philippus generauit bartholomeū
ecce quart9 grad9. de quo nūc agit. ¶ Modo
reuertet ad iohānē q fuit frat iacobi. et pcede
sic. Jacob9 et iohānes (vt dictū est) fuerūt frēs
Johānes genuit thomā. ecce secūdus grad9.
Thomas genuit berthā (d qua nūc agit) ecce
tercius grad9. vides ergo quō bartholome9 et
bertha sibi attinent ex vna pte in tercio gradu
et ex alia in quarto. et hoc loquēdo vsualiter. q:
scdm veritatē nō attinēt sibi nisi in qrto gradu
et sic non pōt esse matrimoniū inter eos. Illud
idem faciendū est de illis q magis vel minus
vicini sunt in consanguinitate. dicēdo tales et ta/
les attinent sibi in tali gradu. Et q ita nume=
randi sunt gradus et numerāde psone colligit
expresse ex illis duabus decretalibus extra de
consang. et affi. c. tua nos. et extra de testibus. ca.
licet quidē. ¶ Sed pone q due psone attinēt
sibi ex vna pte in secūdo vel in tercio gradu. et
ex altera in quinto. nūquid poterūt cōtrahere
matrimoniū inter se. Dico q sic. q: sp standum
est remotiori psone in consang. et affini. extra de

Pars. 1

ꝯsang. ⁊ affi. c. inter. In hoc enī casu remotior
ꝑsona existit extremitas ꝯsanguinitatꝭ. vñ nō
attinent sibi exquo ꝯsanguinitas est inter eos
extra gradus ꝯsanguinitatis inclusiue. q: sicut
antiquitus omnis cōsanguinitas terminabatꝰ in
septimo gradu. ita hodie in quarto terminatꝰ.
¶ Ex predictis patz ꝙ oīs ꝯsanguinitas im-
pedit ⁊ dirimit matrimoniū vsqꝫ ad quartum
gradū ꝯsanguinitatis inclusiue ⁊ nō vltra. Et
intellige in trāsuersali linea nō aūt ī ascendētī
q: in illis in infinitū ꝯsanguinitatꝭ extenditur
inclusiue. sed in trāsuersali vsqꝫ ad quartū gra
dū ꝓtenditꝰ ꝯsanguinitas ⁊ nō vltra. q̄si dicat.
ꝙ quintus gradus aperit portā ad mr̄imoniū

¶ De cognatione spirituali.
Capitulum. v.

Viso de cognatiōe carnali. videndū ē de
cognatōne spūali. Vñ dicendū est qd sit
cognatio spūalis. ⁊ quot sunt eius spēs. ⁊ quō
impedit matrimoniuz. ⁊ in q̄bus sacramentis
ꝯtrahitꝰ. Cognatio spūalis est ꝓpinq̄tas ꝓue
niens ex sacramētī datōne vel susceptōe (ꝟbi
gratia) Sacerdos baptisat puez. tu suscipias
eum. vterqꝫ vestꝝ est pater spiritualis pueri. ⁊
estis compatres. ꝑut legitꝰ. iij. q. i. omnis.

¶ Species cognationis spiritualis sunt tres Prima dicit cōpaternitas. Scd'a dicit paternitas (et ista attendit inter illū q̄ suscipit et eum q̄ suscipit. i. inter patrinū et puerū. Tercia dicit fraternitas. et ista attēdit inter filiū tuū spūalē. et filios tuos carnales ¶ Cōpaternitas dicit a con. qd' est simul. et paternitas. q̄si simul et cōis paternitas (nam vnus cōpater sp est spūalis. et ali9 carnalis ¶ Restat ergo videre qd iuris de matrimonio taliū. Et primo de cōpaternitate. Notandū ergo q̄ duplex ē cōpaternitas. q: quedā est directa. s. illa quā ego ꝯtraho per meipsum. et illa impedit matrimoniū (vt si ego suscipio filiū berthe mulieris. vel ipsa meum. nunq̄ȝ potero eam habere i vxorē. et si accipio eam. sepandū est matrimoniū. Ita dicit extra de cogna. spi. c. veniens. ¶ Alia d: cōpaternitas indirecta siue emergens. s. illa quā vn9 cōiugū (postq̄ sunt vna caro effecti) cōtrahit per actū alterius. q: illa quā ꝯtraho p actū vxoris mee postq̄ȝ est a me carnaliter cognita. sicut si vxor mea suscipit filiū aliquorū ambo parētes pueri sunt ꝯpatres mei. q̄uis ego nō suscipiā eum. quia cōicant sibi ꝯiuges adinuicē actiōes Et de hoc ponitur euidētissimū exēplū in q̄dā decretali de cogna. spi. c. martinus. Ubi dicit.

Martinus duxit berthā. ꝛ leonardus brigidaz post matrimoniuz leonardus leuauit de sacro fonte filiū martini ꝛ berthe. demū mortui sunt leonardus ꝛ bertha. remāserūt martinꝰ ꝛ brigida(cui maritus suus leonardus acqsierat cō paternitatē ꝑ filiū martini. querit vtꝛ prefatꝰ martinꝰ posset ꝯtrahere matrimoniū cū p̄fata brigida. Et dn̄s papa rn̄dit ꝙ nullo mō. Et sic patet ꝙ ꝯpaternitas tam directa q̄z indirecta impedit matrimoniū ꝯtrahēdū. ꝛ dirimit iam ꝯtractū. ¶ Modo videndū est de paternitate spūali(que attēdit inter suscipientē ꝛ susceptū i. inter patrinū vel matrinā. filiolū vel filiolam Et dicendū est ꝙ nunq̄z pōt esse matrimoniuz inter tales. ꝛ si de facto ꝯtraxerint sūt separandi xxx. q. i. de eo qđ interrogasti. xxxiii. q. ii. si q̄s cū matre spūali. ¶ Ultimo vidēdū est de fraternitate spūali. q̄ attendit inter filiolū ꝛ filiolā. ꝛ filiū vel filiā patrini matrine carnales. Et licz doctores ātiq̄ varia dixerūt circa istā materiā tn̄ firmiter ꝛ sine vlla dubitatione tenendū est. ꝙ oēs filij duoꝝ ꝯpatꝝ siue ante cōpaternitatē siue post geniti. possunt legitime matrimonialiter copulari. excepta illa ꝑsona mediāte qua ꝯuentū est ad cōpaternitatē. q: ille nunq̄z pōt matrimonialiter copulari alicui filioꝝ sui ꝯpris

spūalis.iij.q.iij.sup quibus.extra.de cog.spū.
c.i.ꝛ.c.laudabilem ꝛ c.tua nos.¶ Itē notādū
ꝙ compater pōt licite accipe in vxorem filiam
cōpatris sui.nisi sit illa mediante qua ꝯpatres
effecti sūt.xxx.q.iij.illud. Solet etiā queri vtꝝ
aliquis posset habere duas cōmatres in vxores
scꝫ vnam post aliam.¶ Ad quod dicendūꝫ ꝙ
refert vtꝝ ꝯmaternitas precedat matrimoniū
vel sequatur.si p̄cedat licite pōt habere duas
cōmatres in vxores.(Uerbi gratia.) Maria ꝛ
martha sunt cōmatres.postea martinus con/
trahit cum maria.ꝛ cognoscit eam. ꝛ ea mor=
tua potest contrahere cū martha Et causa est
qꝛ per vnionem carnis sequentē non transitur
ad vnionē spūs precedētē.xxx.q.ij.post obitū.
Si autem cōmaternitas sequat̃ matrimoniuꝫ
(supple per carnalem copulam consūmatum)
Tūc distingue.qꝛ si vxor tua suscepit filiū alte
rius,tunc illa cuius filius suscipitur efficit̃ cō=
mater tua per factum vxoris tue.et sic mortua
vxore tua.nō poteris eam habere in vxorem.
Et eandem compaternitateꝫ intelligas acq̄ri
vxori ꝑ virum ¶ Si vero filiū vxoris tue quē
de alio viro genuit aliq̄ mulier) de sacro fonte
leuauerit.vel ad ꝯfirmationem tenuerit coraꝫ
episcopo.illa mulier est cōmater vxoris tue et

Pars. 1a

non tua. quia non fuit ibi cōmaternitas acqui sita. Unde mortua vxore tua. poteris eam habere in vxorem ¶ Idem est si filius tuus quē d aliqua muliere genuisti suscipiat ab aliquo quia nō est acquisita compaternitas vxori tue Et in hoc casu sicut in alio) potest aliquis habere duas cōmatres in vxores. ꝛ aliqua duos compatres i maritos. Et istud pōt haberi per hos ꝟsus.

Qui mihi vel cuius mea natū fonte leuauit.
Hec mea cōmater. fieri mea nō valet vxor.
Si qua mee natū nō ex me fonte leuauit.
Hanc post facta mee. nō inde vetabor habere
Cōpater eius nati cōiungi nō ꝓhibentur
Ambas cōmatres facit actio passio nunqꝫ.

¶ Notandū etiā ꝙ laicus nō potest ꝯtrahere matrimoniū cum ista quā baptisauit. Et si de facto contraxerit matrimoniū est dissoluendū extra de cognatōne spirituali. lib. vi. c. ne dum ¶ Item nota ꝙ filius sacerdotis vel alterius viri qui baptisauit puellam nō potest contrahere cum illa puellā. vt. c. preallegato. ne dum ¶ Notanduz insuper ꝙ solum ꝑ sacramentū baptismi ꝛ confirmatōnis contrahit cognatio spūalis. que impedit matrimoniū contrahendum ꝛ dirimit iam contractum.

Per cathecismū aūt(licz ꝯtrahatur cognatio talis q̄ īpediat matrimoniū ꝯtrahenduz.nō tñ ꝯtrahit̄ que dirimat iam ꝯtractū. extra d̄ cog. spi.p cathecismū.li.vi.

¶ De cognatione legali Ca.vi.

Q Uia cognatio legalis (que adoptio dicit̄ vix aut nūq̄z habet in vsu.et paꝝ tractat̄ de ea in iure canonico. Ideo de hac supsedeo quo ad nunc.

¶ De impedimento criminis. Ca.vij.

C Riminū quedā impediunt matrimoniū ꝯtrahendū sed nō dirimunt iam ꝯtractū sicut sunt incestus. vxoricidium. raptus aliene vxoris. solennis penitentia. ꝛ si q̄s insidiando matrimonio ꝓpriū filium de fonte suscepit vt posset priuare vxorem. vel vxor vir debito carnali et copia sui. Itē homicidiū presbyteri. oīa ista crimina (ꝛ forte multa alia) impediunt matrimoniū ꝯtrahendū. sed nō dirimunt iam contractū. immo si sint adolescētes ꝛ timeatur de eoꝝ incōtinentia. ecclesia debet eis dare licentiam nubendi. extra de eo q̄ cog. vxo. ex litter.

¶ Sunt autē tria crimina q̄ nō solū dirimunt matrimoniū ꝯtrahendum. immo dirimūt iam ꝯtractū. Primū q̄n aliq̄s adulterat cū aliqua ꝯiugata. ꝛ ipse vel ipsa machinat̄ cū effectu in

mortez mariti ipsius adultere. vel mulier. cum qua vir fuerit adulteratus) machinat i mortē vxoris viri adulteri. vel ipse adulter vt simul ꝯtrahāt. In hoc casu ꝯtrahere nō debent. et si ꝯtraxerint sunt sepandi. xxxiij. q. si qs viuente extra de eo q̄ duxit in matri. quā pol. ꝑ adulte riū. c. sup eo. ⁊ ca. i. ⁊. ij. ¶ Secundū est si adul ter p̄stet fidez adultere ꝙ ducet eā post mortē legitimi ei⁹ mariti. vel adultera adultero post mortem vxoris viri adulteri. xxxi. q. i. relatum ⁊ in omnibus p̄dictis capitulis ¶ Tercium ē qn̄ nō prestat fidem de eam duccendo. sed prin cipaliter eaz ducit. ⁊ cum ea cōtrahit. q2 (vt ait celestinus papa) plus est ducere q̄z fidez dare de ducendo. extra de eo q̄ ducit in matri. quaz pol. ꝑ adulte. c. cum habere. ⁊ c. ex litteraꝝ. Et istum casum intellige qn̄ primū matrimoniuz est veꝝ ⁊ legitimū. qm̄ si nō fuerit veꝝ sed pu tabat esse veꝝ nullum prestat impedimentum scdo matrimonio. Si vo null⁹ casuū p̄dictoꝝ interuenerit bn̄ pōt qs ꝯtrahere cum illa quaz polluit ꝑ adulterium ¶ Nota etiā ꝙ si mulier que ꝯtrahit cum ꝯiugato scit esse cōiugatum. nunq̄z pōt habere eam etiā post mortē vxoris si autē ignoraret eum esse ꝯiugatum. imo cre deret eū esse solutuz. nō obstante eo ꝙ ꝯtrahit

cum eo. viuente vxore legitima. poterit cõtra-
here cum eo post mortem vxoris legitime. ex.
de eo q̄ dux. in matri. quā pol. p adulterium. c.
ꝑposuisti. ⁊ c. veniens. cx de spon. cum aplica

De impedimento disparitatis cultus Capitulum. viij.

Ad hoc vt matrimoniū sit ratum ⁊ legiti-
mū. oportet q̄ vterq̄ coniugū sit fidelis.
Fidelis enim nõ potest ꝯtrahere mr̄imonium
cum iudea. sarracena. gentili. vel pagana. et si
ꝯtraxerit de facto nõ est matrimoniū. Sponsa-
lia tñ potest fidelis cum infideli cõtrahere sub
ista forma vel conditione q̄ infidelis cõuertat
ad fidē. xxxvij. q. ij. c. christiane. Infidelis autē
potest cum infideli ꝯtrahere. dū tñ sint eiusdē
ritus. scz iudeus cum iudea ⁊ sarracenus cum
sarracena. ¶ Sed pone alter ꝯuertit ad fidē.
alter remanet in infidelitate quid fiet de istis?
dico q̄ si infidelis nõ vult cohabitare cū fideli
vel si vult habitare nõ tñ vult sine contumelia
creatoris. vel sine hoc q̄ trahat eum ad infide-
litatem. vel ad peccatū mortale. In tribus ca-
sibus ꝯtumelia creatoris soluit ius mr̄imonij
quātū ad fidelem. ⁊ pōt fidelis licite ꝯtrahere
extra de diuor. c. quātomagis. ⁊ c. gaudemus
Hec est differentia quātum ad hoc. vtrū con-

Pars 1

uersus fuerit iudeus vel paganus. qꝛ idē iuris
est hodie i vtrisqꝫ. ex̄ de ꝯuer. infi. interrogasti
Si autem infidelis vult cohabitare cum fideli
absqꝫ aliquo predictoꝝ casuū. ꝛ fidelis vult co
habitare secum bene facit. vt dicit Apostolus
i. ad corinth. vij. Si vō nō vult ꝯtrahere secū.
nō est compellendus contrahere. tamē illo vel
illa viuente nō poterit contrahere cū alio vel
alia. cum adhuc duret matrimoniū. vt tenet in
preallegato decreto. interrogasti ¶ Sed quid
vnus iudeus vel paganus ꝯtrahit cum ꝯsan-
guinea sua scd̄m ritum suuꝫ. postea conuertit
ad fide m. nūquid post ꝯuersionem remanebit
tale mr̄imoniū. Dico ꝙ sic. dūmodo non con-
traxerūt in gradibus a lege diuina prohibitis.
qui ponunt Leuitici. xviij.) Quia infideles nō
arcent canonicis institucionibus. ꝛ per sacruꝫ
baptisma nō soluunt coniugia. sed crimina di
mittunt. ¶ Item vnus paganus plures hñs
vxores. conuertit ad fidem. nunquid retinebit
omnes vxores vel solum vnam. Dico ꝙ soluꝫ
retinebit istam que primo fuit vxor eius. quia
nulla aliaꝝ fuit vere eius vxor. Si autē alter
coniugū labat in heresim. vel infidelitatē. iste
qui manet in fide nō potest contrahere sed te-
(net continere. quia licꝫ in isto casu

magis appareat ꝯtumelia creatoris q̄z i principio matrimonij.tn̄ fidelium ratum ē.ꝛ nullo casu superueniente pōt dissolui.qꝛ quos deus cō iunxit homo nō separet. Matrimoniuꝫ autem infideliū nō est ratum.iō pōt legitime dissolui (si alter ꝯiugum ꝯuertat ad fidem) extra de diuortijs.c.quā tomagis.circa finē.ꝛ prealle gat supius.

¶ De impedimento violentie. Ca.ix.

Violētia de sui natura etiā sine ꝯstitutōe ecclesie impedit matrimoniuꝫ.qꝛ excludit cōsensum liberꝝ qui solus facit matrioniuꝫ nam vbi metus vel coactō interuenit non pōt ꝯsensus locum habere. extra de sponsa.c.cum locum.xxxij.q.ij.sufficit ¶ Et quia magna est differentia inter vim ꝛ metum. ideo videnduꝫ est.qd sit vis vel coactio.ꝛ quid metus.et que violentia excusat.ꝛ quis metus. Uis siue coactio vel violentia (que ꝓ eodem accipio.) est maioris rei impetus q̄ repelli non pōt.ff.quod metus cā.l.i. Metus est instātis vel futuri periculi mentis trepidatio.vt dꝛ in eodem lib.i. Uis coactio vel violentia (que ꝓ eodē accipio. alia leuis alia violenta. Leuis nō excludit cōsensum matrimonialē. sed violēta excludit eū arg.l.dist.presbyteros.extra de spon.veniēs.

Violenta coactio ē cum aliqs capit̄ inuit⁹ tra-
hitur ducit̄ vel ligat. Itē metus ali⁹ cadit in
cōstātē virū. alius nō. Ille q̄ cadit in cōstantez
virū excusat ꝛ excludit cōsensū mr̄imonialem
ff. q̄ metus cā. l. metus. extra eo ti. cap̄. l. ꝛ. iii.
Relatum extra de spon. ca. ii. Metus cadens
cadens in cōstātem virū ē sicut metus mortis
cruciatus corp̄is seruit⁹ ꝛ stupri. V. Excusare
met⁹ hos posse putaq̄ nostis. Stupri siue sta
tus verberis atq̄ necis. ¶ Notādū q̄ vnus
metus posset cadere in vna p̄sona q̄ nō cade-
ret in alia. sicut talis metus caderet in me qui
nō caderet in rege. q: nō est verisimile hoīes
clare dignitatis ꝓpter metū in vrbe timuisse.
vel q̄ ex metu parui militis timeat. ff. q̄ met⁹
cā. l. nō est verisimile. Uerumtn̄ si per aptissi-
mas ꝓbatiōes constaret de metu repellit̄ pre
sumptio que cōtra eū ē. vt dr̄ ibidē. ꝛ sic iudex
secūdū statū ꝛ diuersitatē personaꝝ ꝛ tēporuz
ꝛ locoꝝ iudicabit qualis sit metus vel violen-
tia. ꝛ scd̄m hoc iudicabit ꝓ matrimonio vl̄ cō
tra. ¶ Notandū tn̄ q̄ qualiscunq̄ sit met⁹ vel
violentia si mulier q̄ allegat metū vel violētiā
steterit p̄ annū ꝛ dimidiū cū viro vl̄ si consen-
serit in carnalē copulā nō debꝫ postea audiri si
alleget metū vl̄ violētiā. ex. d̄ spō. ad audiētiā

τ de his qui ma.ac.po.c. Insup abiecisti τ de eo qui ducit in matri. quã pol. p adul. c. consi- gnificamus.

¶ De impedimento ordinis. Ca.x.

ORdinũ vt dictũ ẽ supra. quidã sunt mino res sicut ostiariat⁹. lectorat⁹. exorcistat⁹ τ accolitat⁹. τ isti nõ impediũt matrimoniũ cõ trahendũ. nec dirimũt iam cõtractũ. Alij sunt maiores. s. subdiaconat⁹. diaconat⁹. τ p̄sbyte- ratus. τ isti ĩpediũt matrimoniũ ꝯtrahendum τ dirimũt iã cõtractũ. q: istis ordinib⁹ votũ so lenne pnie est annexũ. extra de voto τ voti re- demptiõe. c. ꝙ votũ. li. vi.

¶ De impedimẽto ligaminis. Ca.xi

IMpedimentũ ligaminis est istud scz cuz quis ẽ ligat⁹ alteri vxori qđ adeo semper fuit validũ ꝙ anteꝙ aliqua cõstitutio eccl'esu per hoc emanaret nũꝙ alligatus vxori potuit aliã recipe. nec vnq̃z hoc licuit absq̧ spãli dis- pensatiõe dei q̃ fuit institutor matrimonij. sicut dispensauit de⁹ cũ abrahã iacob τ alijs p̄triar- chis. Sz qm̃ aliq̃s põt eẽ ligat⁹ vni p sponsa- lia tm̃. τ alteri p matrimoniũ. ideo videndũ est qđ sit iuris in vtroq̧. ¶ Pro quo notandũ est ꝙ si quis cõtraxerit matrimoniũ vel sponsalia cũ aliq̃ per verba de futuro nõ dz ꝯtrahere cũ

alia. nec alia cū alio. sed debet dimittere scdāz et redire ad primā. sed si contraxerit cum alia vel alia cum alio sponsalia per verba de presenti. vel p verba de futuro. et secuta fuerit copula carnalis. tamē matrimoniuz debet stare cū secunda. vel secundo etiam si sponsalia contracta cum prima fuerint iuramento vallata. sed debet agere penitentiam de periurio et fide mentita. extra de spon. du. c. i. et de spon. sicut ex litteris. Si aūt ē alligatus alteri vxori matrimonialiter et nō secuta sit inter eos carnalis copula potest alter altero inuito religionem intrare. Et qui manet in seculo potest cū alia vł alio contrahere. extra d̄ conuer. coniu. ex publico de diuor. verū tn̄ post cō. et d̄ despō. du. lz p̄ter solitū. Si aūt fuerit īter eos secuta carnalis copula nūq̄z q̄diu vixerit pn̄t se inuicem dimittere nisi cā fornicationis. et tunc si se dimiserint aut recōsilient aut remaneāt innupti. qz scd̄m verbū saluatoris. Math. v. Si alteri nupserint. mechant. Sed pone q̄ vxor credit maritū suū esse mortuum et ɔtrahit cū alio postea ille reuertitur quid fiet. Dico q̄ q̄zdiu ita credit. nec q̄ ip̄e reuertitur ip̄a excusatur ab adulterio et fornicatione propter ignorantiam facti. et filij si quos susceperit ex secundo

iudicant legitimi. sed stati ꝙ prim⁹ revertit dz recedere a scđo ⁊ redire ad primū. qđ si nō fecerit adultera iudicat. xxxiij. q. ij. Cū p bellica. c. si virgo. ¶ Sed qđ si vir nō revertitur. vxor tñ credit eū vivere quid faciet. nō exiget debitū a marito quē accepit. reddat tñ exigēti. istđ cōsiliū sibi dat extra de se. nup. dñs ac redemptor. Itē pone ꝙ vir ierit ad sarracenos in exercitū vel in regionē longinquā nō revertitur. nescit vxor vtꝝ sit mortu⁹ vel vivus. qđ faciet ipa. Dico ꝙ quātūcūqꝫ sit iuvēcula ꝯtrahere nō pōt donec sit certificata de morte mariti. extra de spon. c. in pñtia. sed qualiter certificabit Dico ꝙ p iuramentū illius sub quo militavit. vel etiā socioꝝ qui eius mortē noverūt. ⁊ secūdū leges adhuc dz expectare p annū post iuramentū anteꝙ nubat. Secūdū vero canones statim post iuramētū prestitū pōt ꝯtrahere. extra de se. nup. c. sup specula. Et ad hoc facit illud apo. i. ad Cor. vij. s. mortuo viro nubet mulier cui vult in dño. Et hiero. etiā octavas nuptias nō ꝯdēnat imo approbat. xxxij. q. i. aperiant.

¶ De impedimento publice honestatis iusticie. cap. xij.

pars .1ª

PUblice honestatis iusticia ē impedimē-
tū ab eccl'ia introductū ꝓpter eiꝰ hone-
statē. cuiꝰ due spēs antiquitꝰ erāt. nūc aūt est
vna tm̄ q̄ ꝯtrahit ex desponsatiōe. puta si quis
despōsauerit puellā septē annoꝝ. licet eā non
cognoscat. nullꝰ tn̄ de ꝯsanguinitate eius viri
poterit eā hr̄e in vxorē. nec ip̄e aliam de ꝯsan
guinitate mulieris. extra de spon. c. Juuenis.
iō dixi. vij. annoꝝ. q2 si ante septēniū sponsalia
pura ⁊ recta. i. sine ꝯditiōe ꝯtrahant nullū pre
stant ip̄edimētū. nec sūt alicuius momēti. nisi
post septēniū approbauerint sp̄a. extra ð spō.
impu. c. accessit. litteras ⁊c. ¶ Nota etiam q̄
declaratū ē hodie de iure nouo. q̄ licet spons a
lia sint nulla rōne ꝯsanguinitatis. affinitat; fra
ternitatis. aut religionis. aut frigiditatis. aut
q̄cunq3 alia cā dūmodo nō sint nulla rōe etat;
p̄stant impedimentū publice honestatis iusti
cie. extra de spon. impu. c. i. li. vi.

¶ De impedimēto affinitatis. cap̄. xiij.

AFfinitas ē appropinq̄tas p̄sonaꝝ ex car/
nali copula ꝓueniēs oī carens parētela
Dixi ex carnali copula. q2 tā p fornicariā q̄ p
matrimoīalē copulā ꝯtrahitur affinitas. xxxv.
q. iij. nec eā. de eo q̄ cogno. ꝯsang. vxo. sue. di-

scretioni. ɀ de cōsang. ɀ affi. tue fraternitati. et licet olim eēnt tria genera affinitatꝫ. hodie tñ primū gen⁹ stat tm̄. scdo ɀ tercio de medio sublatis. ¶ Notādū ergo ꝙ pⁱmū gen⁹ affinitatis ꝯtrahit ex ꝑsona addita ꝯsanguinitati per carnalē copulā. iuxta illā regulā q̄ dicit. Persona addita ꝑsone ꝑ carnis ꝓpagationē mutat gradū attinētie sed nō mutat gen⁹. persona vero addita ꝑsone ꝑ carnis coniunctionē sine copulā mutat gen⁹ attinētie sed nō mutat gradū. X. Mutat nupta gen⁹ sed generata gradū Et vt melius intelligas ponā exēplum. Ecce ego ɀ soror mea sum⁹ vna cōsanguinitas accipiat soror mea maritū vel amasiū. s. petrum. Iste petr⁹ q̄ ē ꝑsōa addita ꝯsanguinitati mee ꝑ carnis cōiunctionē mutat genus attinentie. sed est mihi affinis in primo gradu. sicut soror mea ɀ idē intelligas de maritis ɀ amasiis omniū ꝯsanguineaꝝ meaꝝ. qꝛ in quoto gradu cōsanguinitatis ipsi attinent mihi in toto gradu affinitatis viri vel amasiī earū attinent mihi. ɀ que dixi de maritis ɀ amasiis ꝯsanguinearū meaꝝ. intelligas etiā de vxorib⁹ ɀ amasiis cōsanguineorum meorum. Quia ī quoto gradu ipsi sunt mihi consanguinei. in toto gradu sūt mihi affines. ¶ Nam si aliquis est mihi con-

pars. 1

c

sanguineus in secundo gradu. Uxor eius vel amasia sua est mihi affinis in secundo gradu. Idē dico de cōsanguineis vxoris mee. quia in quoto sunt ei cōsanguinei in toto sunt mihi affines. ⁊ oēs ꝯsanguinei mei sūt affines vxoris mee in illo gradu in quo sūt mihi ꝯsanguinei Ideo notandū ꝙ ꝯsanguinitas vsqꝫ ad q̄rtum gradū impedit matrimoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā cōtractū. ita affinitas vsqꝫ ad eundē gradū facit hoc idē. ¶ Notandū insup ꝙ cū gradus affinitatis habeāt ortū ex ꝯsanguinitate. cū dubitat̄ de affinitate aliquoꝝ. recurrēdū est ad illā ꝑsonā mediante q̄ fuit ventū ad affinitatē. ⁊ requirendū est ī quoto gradu distat ab illa ꝑsona de qua agit secūdū modū supra assignatū de ꝯsanguinitate vbi dr̄ quomodo sūt cōputandi grad⁹ in ꝯsanguinitate. qꝛ ī quoto gradu distāt in cōsanguinitate ī in toto distāt in affinitate. ¶ Nota etiā ꝙ licet vxor cōsanguinei mei sit mihi affinis. tū fili⁹ quē suscipit ex cōsanguineo meo nō ē mihi affinis sꝫ ꝯsanguineus. sed si ip̄a haberet filium ex alio qui mihi nō attineret. ille filius nec mihi esset affinis nec consanguineus. filius autē cōsanguinei vxoris mee erit mihi affinis sicut pr̄ suus.

ed nō in illo gradu. quia si pater est in primo gradu filius erit in secundo. ¶ Nota vlterius q̄ licet moriat̄ ꝯsanguine⁹ me⁹ mediante quo ꝯtrahit̄ affinitas ꝑsona. tñ q̄ supuiuit remanet mihi affinis. ¶ Sciendū aūt q̄ licet sit q̄ affinitas ꝯtrahitur ꝑ cōcubitū fornicariū. intelligendū est si fiat ordine ꝛ modo nature. quoniā si aliquis cognosceret aliquā contra naturam hoc est si aliquis extra vas debitnm pollueret aliquā. q̄uis talis pollutio sit execrabilis. criminosa. ꝛ dānosa. nulla tñ ex tali ꝯcubitu ꝯtrahitur affinitas. qꝛ talis ꝯcubit⁹ nō facit cōmixtionē nec carnis vnitatē ꝑ quā cōtrahit̄ affinitas. Et idē mihi videt̄ dicendū q̄ si aliq̄s inuasit claustrū pudoris alicui⁹ vel posuit virgam virilē infra mēbꝛū muliebre. non tñ ꝑuenit ad cōsūmationē opis q̄ ex hoc nulla ꝯtrahatur affinitas. Ita dicit Rav. ꝛ Hostiē. qꝛ cōmixtio seminis req̄rit̄ ad affinitatē ꝯtrahendam.

¶ De ipedimento ipotētie coeundi. Ca. xliij.

Inter alia impedimenta matrimonij ipotētia coeūdi obtinet maximū locū. qꝛ contrariatur directe ex natura sui matrimonio qḋ ordinatur ad ꝓlem suscipiendā. ꝛ fornicatioꝫ vitandā. ꝛ vtrūq̄ istoꝝum contrariatur impotētie coeundi. quia vero nō oīs impotētia hoc

facit.ideo vidend̃u est quid sit impotentia coeundi. et quot sũt eius spẽs. et que impedit matrimoniũ. et que nõ. Impotentia coeundi ẽ viciũ anime vel corporis vel alterius quo quis impeditur alteri carnaliter cõmisceri. Species ipsius impotentie sũt multe. alia est naturalis. alia accidentalis. Naturalis vt frigiditas in viro artatio in muliere defectus etatis in puero. Accidentalis. vt castratio maleficiũ qđ fit p quedam maleficia que dicunt porte vel fracture. Itẽ naturalis impotentia. alia tẽporalis. alia ppetua. Naturalis impotẽtia si ẽ tẽporalis ĩpedit matrimoniũ p tẽpore quo durat. sicut defectus etatis in puero. qr quãdiu ẽ minoris etatis nõ põt ↄtrahere matrimonium xxx.q.ij.c.i.ex.de fri.et ma.qđ ad sedez.vide supra de spon.c.iiij. ¶ Naturalis impotentia sicut frigiditas in viro.si sit perpetua ĩpedit matrimoniũ contrahendũ. et dirimit iam cõtractũ xxxiij.q.i.c.ij.de fri.et malefi.c.Laudabilẽ fidẽ De artatiõe que est in muliere ita dicas qđ si põt ei subuenire bñficio medicine. vel p continuũ vsũ cũ hoĩe ↄueniẽtis stature nõ impedit matrimonium cum illo a quo potest carnaliter cognosci.ex.de fri.et malefi.c.ex litteris. ¶ Et nota qđ si ppter artationem separatur

ab eo qui eã coguoscere nõ põt. ꝛ ꝑ assiduum
vsũ alteri⁹ cui⁹ se copulauit sit fcã idonea pri
mo sepanda ẽ a secũdo. ꝛ reddẽda ẽ primo. ex.
de fri. ꝛ ma. ca. fraternitati. Si xᵒ sit talis ar-
tatio ꝙ ei nullo mõ subueniri possit beneficio
medicine impedit matrimoniũ ꝯtrahenduz ꝛ
dirimit iã ꝯtractũ. vt in ꝑdictis cap. Ex lrĩs. ꝛ
Fraternitati habet. Si aũt sit ĩpotẽtia accidẽ-
talis sicut castratio firmiter tenendũ est ꝙ tal'
impotentia impedit matrimoniũ ꝯtrahenduz
ꝛ dirimit iã ꝯtractũ. extra de fri. ꝛ male. c. per
sedẽ. De maleficio aũt distingue qꝛ aut est tẽ-
porale aut ꝑpetuũ. si sit tpale nullũ ꝑstat ĩpe-
dimentũ. si sit ꝑpetuũ ĩpedit matrimoniũ con-
trahendũ ꝛ dirimit iã ꝯtractũ. xxx. q. i. Si per
sortiarios. Si q̃rat quõ sciet an sit tpale vl' ꝑ-
petuũ. dico ꝙ a principio omne maleficiũ re-
putat' tpale. sed ex quo ꝑ trieniũ cohabitaue
rũt dantes studiose operã carnali copule si ad
huc durat maleficiũ ĩpedimentũ reputat' male
ficiũ ꝑpetuũ. Notãdũ tñ ꝙ illud qđ dictũ ẽ de
castratiõe ꝛ maleficio intelligendũ ẽ qñ prece-
dũt matrimoniũ. qꝛ si sequant' matrimonium
nullũ ꝑstant impedimentũ. xxx. q. vij. Illi qui sa
ni. extra vt lite nõ contestata. Quoniã frequẽ-
ter. ff. de iure do. l. si. Et idem intelligendum ẽ

Pars. 1a

de quolibet alio impedimento. ⁊ intellige om-
nia que dicta sunt de matrimonio fidelium. q̄r
de matrimonio quod est inter infideles. nihil
ad nos. De diuortio quod fit per ista impedi-
menta nihil ad presens dico. quia istud perti-
net ad officiales ⁊ prelatos. nõ autẽ ad cura-
tos quibus dirigitur iste libellus.

¶ De impedimento temporis feriarũ.
Capitulũ. xv.

Dicto de impedimentis que impediunt
matrimoniũ contrahendũ ⁊ dirimunt iã
contractũ. Dicendũ est de impedimentis que
impediunt cõtrahendũ. sed nõ dirimunt iam
contractũ. ⁊ ista sunt duo puta tempus feriaꝝ
⁊ interdicti ecclesie. ¶ Circa tempus feriarũ
notandũ est ꝙ tempore feriarum possunt con-
trahere sponsalia ⁊ etiã matrimoniũ quod so-
lo cõsensu contrahitur. Sed traductio vxoris.
nuptiarum solennitas. carnalis copula pro-
hibentur. xxxiij. q. iiij. c. nõ oportet. ⁊ c. non lice-
at. extra de matrimonio contrac. cõtra iterdi.
eccl'ie. c. ex litteris. ¶ Et nota ꝙ tẽpus feriaꝝ
est ab aduentu dñi vsq̃ ad octa. epiphanie ⁊
a. lxx. vsq̃ ad octa. pasche. ⁊ a tribus dieb⁹ an-
te ascensionẽ domini inclusiue vsq̃ ad octauã
penthecostes. extra de ferijs. capellanus. xv.

Cōiugiū ꝓhibet aduent⁹. hilari⁹ relaxat Se-
ptuagena vetat octaua pasche relaxat. Roga
men restat. cōcedit trina ptās. Itē aspiciens
veterē circū quasi q̄s bn̄dicta Aduen septua-
ge. vetāt rogatio nuptū. Octaua stelle pasche
qꝫ relaxant.

¶ De interdicto eccl'ie. cap̄. xvi.

Circa interdictū eccl'ie istud firmiter tenē-
dū ē q̄ q̄n aliq̄s ꝓhibet ꝯtrahere cū ali-
qua. vt qꝛ forte d̄r ꝯsanguinea vel affinis eius
vel spōsa alteri⁹ nō dꝫ ꝯtrahere. sed forte si cō-
trahat nisi aliud sit impedimētū q̄ꝫ interdcm̄
ecclesie ipediat p̄nt simul manere ꝛ nō sūt se-
parādi. Argumētū ꝯtra hoc i p̄io cāu. s. ꝓpt
ꝯsanguinitatē sepaꝛ matrimoniū. de ꝯsang. ꝛ
affi. c. non dꝫ. ꝛ etiā in scḋo. s. ꝓpter affinitatē
sepatur. vt in. c. ex l'ris. ꝛ. c. spon. ex. de spon. et
similiter i tercio. s. q̄n alter contrahentiū ē per
verba de p̄nti alteri desponsatus si contrahat
postea dirimiꝛ secūd⁹ ꝯtract⁹. ex. de spon. du.
c. accepisti. ꝛ. c. Licet. Solutio. dicendū q̄ non
sūt sepandi nisi ad tp̄s vt agāt pn̄iam. qꝛ man-
datū ecclesie ꝯtēpserūt. ꝛ ita exp̄sse d̄r. extra d̄
spon. c. de muliere. ex. de matri. cō. interdi. ecc.
c. Litteras. ꝛ ita sūt intelligendi omens cano-
nes qui dicunt eos separādos fore. qꝛ exponē

Pars .1.a

dū est nō semꝑ. sed ad tempus. Sane vt diuer
sa circa hanc materiā matrimonij emitent peri
cula. statutū fuit in cōsilio generali vt cū ma-
trimonia fuerint cōtrahenda in ecclesijs a pre
sbyteris publice ꝓponantur cōpetenti termīo pre
finito vt infra illud tēpus q̄ voluerit ⁊ value-
rit legitimū impedimentū apponat. ⁊ ipsi pre
sbyteri nihilominus inuestigēt vtrū aliqd im-
pedimentū obstet. Cū autē appuerit ꝓbabi-
lis cōiectura cōtra matrimoniū cōtrahendum
cōtractus expsse ꝓhibeatur eis donec qd sit fa-
ciendū sup eo manifestis cōstiterit documen
tis. Si aūt ꝓrochialis sacerdos istd facere cō-
tempserit vel quilibet regularis q̄ matrimo-
nio clādestino interfuerit triennū ab officio su
spēdatur. grauius puniēdus si culpe q̄litas postu
lauerit. Sed ⁊ his q̄ taliter copulari cōtēpse-
rint etiā i gradu ꝯcesso cōdigna pnīa iniūgatur
Si qs aūt maliciose cōtra matrimoniū legiti
mū ipedimētū obiecerit. ꝑter pnīaz quā debz
agere de peccatis canonicā nō debet effugere
vltionē. ⁊ istud optime seruatur in ecclesijs gal-
licanis vbi ꝑ tres dies dn̄icos vel tres dies so
lennes antequā cōtrahatur matrimoniū indi-
citur in ecclesia. qd si aliqs aliqd ipedimētuz
sciuerit ꝓpter qd mr̄imoniū nō debeat fieri il

Secunda pars principalis Libri

lud pponat. et istud vocat bāna i frācis. et qui cūq3 istis bānis ptermissis cōtrahunt sunt ex cōicati. vnaq̄q3 tñ ecclesia in suo sensu abūdet Et hec de matrimonio sufficiāt. Et sic termia tur pria pticula hui9 libri in quo de omissis et min9 bn̄dictis veniā petens, obsecro lectorē beniuolū et cōtra sagittas detractorū clipeum orōnis opponēs min9 bn̄dicta corrigat et emēdet. ℭ Finit prima ps huius libelli manipuli curator qne versat circa sacra et eor admini stratione.

2a pars principalis.

ℭ Incipit secūda ps principalis in qua agit de pnia et de his q̄ pertinēt ad cōfessionē audiendā et pniarum impositionem q̄ i q̄tuor tractatus diuiditur.

Prologus.

Verus de9 ac pius samaritan9 dulcis Iesus q̄ vinū et oleū infudit in vulneribus sauciati ab hierusalē in hierico descendentis q̄ incidit in latrones statū ruināq3 pcti ei9 medelā ac remediū insigni ac mirabili pabola declarauit. Hierusalē enim q̄ visio pacis interptat inocētia baptismalis est p quā bersabee q̄ pute9 sanitatis dr. i. aīa cuiuslibet xpiani baptismalis aq̄ puteo satiata xpo et pacifico salomoni scz pio Iesu q̄ est vera pax faciēs vtraq3

vnū, iuxta verbū ꝓphete desponsatura in fide cōgrue repsitat. Hierico nāq; luna interptat q̄ nunq̄ in eodē statu ꝑmanet, statū pcti quo hō stultus, s. pctōr teste sapiēte velut luna mutatur, euidentissime ꝑfigurat. A hierusalē ergo in hierico hō descendens ē pctōr q̄ baptismalē innocētiā deserēs per deuia vicioꝝ ꝓlabitur ꝛ descēdit. ꝛ sic ab inferni latronibꝰ spoliatur bonis, seu donis gratuitis ꝛ ī naturalibus sauciatur. Huic aūt pietatis ꝛ miẽ oculis respiciēs dñs noster iesus xp̄s ꝓ eiꝰ sanatiōe de sūmis celoꝝ ad ima mūdi descendit ꝛ ī vtero intemerate virginis carnē assumens ꝛ sauciati vulnera in ara crucis alligans funiculis charitatis vinum modificantis, vel mortificantis penitentie, et oleum indulgentie clementer infudit in ipsis. In cuius rei testimonium siue signum sue salutifere predicationis, exordium isto salubri ac suauissimo themate, insinuit, penitentiam agite. Appropinquabit enim regnū celoꝝ. vbi indicit penitētiā ꝛ pro ea patriā repromisit. demū opere qđ pater sibi dederat consumato. sauciato, s. homine sanato, ne eum absq; custode desereret, ipsum sauciatū cōmendauit stabulario id est sacerdoti curato, et dedit ei duos denarios. scilicet

duas claues ecclesie q̄ sunt discernēdi scia. et soluēdi atq3 ligādi ptās. quas adhibēs dixit. curā illius habe. Ut ergo sacerdotes qui non sūt multū in iure canonico vel sacra theologia ꝓuecti aliquā noticiā habeāt p quā possēt inter leprā ⁊ leprā discernere. ⁊ sic pnīe salutarē ministrare medelā In secūda pte huius operis aliqua ex diuersoꝝ doctoꝝ sententijs ⁊ maioꝝ meorum dictis diligenti studio vt melius ac breuius potui cōpilaui. vt si aliqñ neophiti ⁊ minꝰ ꝓuecti curati in foro pnīe dubitauerit, istud opusculū sit eis qualecunq3 introductorium ⁊ directiuū. hoc autē nō p̄sumēs de viribus proprijs cum nulle sint, sed cōfidēs de clementia saluatoris, qui bene omnia faciēs surdos fecit audire, ⁊ mutos loqui. vñ lector affectum meū cōsiderās me lingua toxicata non mordeas. sed si aliqua inuenias vtilia. ea attribuas soli deo. minus aut vtilia vel prorsus inutilia mihi. ⁊ ea fruens charitate corrigas ⁊ emendes.

¶ Tractatus primꝰ secunde ptis ē de penitentia in generali habēs q̄tuor capitula.

De penitētia ergo tractaturꝰ. primo dicā aliq̄ de penitētia in generali. postea dicā de q̄libet eius pte in spāli. ⁊ pmo q̄d sit pnīa et

vnde dicatur. z quot sunt species. Secūdo de penitentia solēni. Tercio de publica penitētia Quarto de penitentia priuata

¶ Quid est penitentia. z vnde dicat. z quot sunt species eius Ca.i.

PEnitentia (scd̄m Ambrosiū.) sic diffinit. Est preterita peccata plangere. et plangenda nō iterū cōmittere. Secūdū autē aug9. sic diffinitur. Penitētia est quedā doloris vindicta. puniens in se qd̄ se dolet cōmisisse. Et dr penitentia. de pena. ne. z teneo. es. quasi penetentio. inquātū scz penitens per penam quam sustinet punit se propter illicita que commisit. pbant ista de pe. dist. iij. circa prin. Aug9. li. v respond. Uel aliter diffinit sic. Penitentia est quedā res optima et pfecta omnes defectus reuocans ad pfectū. Uerū licz a doctoribus varie z multe ponant distinctōnes de penitētia. quomō scz est virtus. z quōmō sacramētū moueat. etiā circa hāc materiā questiones multe, omnibus illis omissis que magis pfusionē q̄ edificationē continent animarū. de diffinitione penitentie est agendū. Sciendū ergo q̄ penitentia vno mō diffinitur sicut genus i species. Alio mō sicut totū in ptes. Prima diuisio est pniarū. alia solēnis. alia publica. alia priuata

¶ De penitentia solenni. Ca. ij.

CIrca pniam solenē quatuor sunt notāda
Primo qualis vel que sit eius forma?
Ubi notandū q ista pnia nō dicit solēnis. quia
fit in publico. sed qr imponitur cum tali solēni
tate. ¶ Ubi sciendū q feria quarta i capite ie/
iunij. i. in die cinerū. illi q debent agere pniam
istam. pñtāt se in ecclesia coram epo z sacer/
dotibus. Et epus premissa aliqua monitione)
ostendit eis grauitatem z enormitatē pctōr
suor. Et indutos cilicio eiicit illos do ecclesia.
cantando istud rñsoriū Gen. iij. In sudore vul
tus tui zc. Et sic sint extra ecclesiā vsq ad diez
cene (qua die recipiunt ad ingressum ecclesie)
nō tamē ad cōionem quousq sunt p epm recō
ciliati. Et de hoc habet plane z pfecte. l. dis. in
capite. ¶ Scdo notanda est rō huius solēni
tatis. q est triplex. Una ad exemplar z terrorē
alior. alia ad erubescentiā delinquētiū. tercia
est ad significatōnem electōnis ade de padiso
vñ cum gradibus suspirijs z gemitibus, deb3
eis epus denūciare q sicut adam pter peccm
suū fuit electus de paradyso. ita ipsi ppt pec
catum suū eiciunt ab ecclesia. z ideo sicut ha
bet. xxvi. q. c. vi. talis pnia nō est iterāda. z sic

intelligit verbū beati Ambrosij. de pe. dist. i. q dicit. q sicut vnicū est baptisma. ita vnica est pnia. q loquit de pnia solēni (q non dz iterari: nisi de ꝯsuetudine alicui9 ecclesie aliqd aliud obtineret. tūc eni posset sine piculo iterari. de pe. di. iij. ex psona. ¶ Tercio notandū ꝓ qbus criminib9 ꝛ qbus psonis dz imponi ista pnia. Ubi sciendū est q nō dz imponi nisi ꝓ graui et enormi ac vulgarissimo crimine qd totā cōmo uerit vrbem vel cōitatē. nec dz imponi clerico nisi deposito, ꝛ q semel eā egerit, nō pōt ꝓmo ueri ad sacros ordines. nec ministrare in ordie suscepto. l. di. c. ex penitentib9. xxxvi. illittera tos. ¶ Rō aūt huius ꝓhibitōis est qdruplex Prima est ordinis excellētia. q nō sunt digni suscipe vasa sacroꝝ. i. ordines (q dudū fuerunt vasa vicioꝝ. licz eni peccatū deletū sit p pniaz remenet tamē aliqua cicatrix. id est. aliqua ir regularitas (que ipsum impedit a susceptōne sacri ordinis. Secūda causa est timor labendi ex pristina ꝯsuetudine ꝯsurgens. ferens enim memorādi criminis labem. nō habz sacerdotij lucidā dignitatem. lxi. dist. in sacerdotibus. ¶ Tercia causa est ꝓpter scandalum populi Cum enim talis pnia imponat nisi ꝓ crimine enormi ꝛ vulgarissimo. quod totam cōmouerit

vrbem nõ posset talis sine magno scandalo mi nistrare.li.dist.de his vo ¶ Quarta causa qr nõ hz frontē redarguēdi alios cū ipse scit ꝯscı⁹ sibi se cōmisisse illa eadē vel maiora q̄ corrigeret xxij.dist.c.primū.ꝛ.li.dis.iudei. Dispensat aūt cū solēniter penitente ī minorib⁹ ordinib⁹ ꝓpt necessitatē vel vtilitatē ecclesie.vt dr.li.dist.c. placuit. ¶ Et si q̄ras q̄s potest facere dispen sationē. Dico q̄ eṗus. ex quo nō est sibi specia liter ꝓhibitum.extra de sen.excō.Nu. ¶ Et si dicas ꝯtra.ꝑ istud qḋ dr.li.dist.ca.ex.pe. Ubi dr. q̄ eṗs ordinās scienter solēniter penitentē debz priuari potestate ordinandi. Dico q̄ non obstat.q̄a istud intelligit cū ordinat sine causa legitima ꝛ absq̄ dispēsatiōe siue cū inordinate dispensat.li.dist.si in aliquo. Solēniter eni pe nitens nō pōt cōtrahere matrimoniū.si tamen ꝯtraxerit.tenebit.ꝓbant ista.li.dist.ꝯfirmandi ꝛ.xxvi.q.vi c.vi ¶ Quarto notandū est a quo pōt imponi pnīa solēnis. Et est sciendū q̄ so lennis pnīa non debet imponi nisi ab eṗo vel de mādato eius a sacerdote. Solus etiā eṗus (vel ī articulo necessitat̄ de mādato ei⁹ sacer dos) poterit reconciliare solēniter penitentes. si bn̄ penituerint poterūt reconciliari infra oc tauas pasche ꝛ cōicare.ꝛ hr̄e ingressum eccle

Si aūt manebunt sic vsq3 ad finem vite. Et de hoc habet. xxvi.q.vi.c.si. Et quia ista materia magis tangit reuerēdos ⁊ sanctissimos epos (quoꝝ seruus ⁊ discipulus ego sum) q̄3 simplices sacerdos. iō nihil plꝰ dico de ista materia.

¶ De penitentia publica Ca.iij.

Publica penitentia vocat̃ ꝓprie illa q̄ in facie ecclesie, non tñ cū p̄dicta solēnitate fit. sicut qñ iniūgitur pegrinatio ꝑ mūduz cum baculo cubitali vel cum veste aliqua vel cum aliquo tali. Et hanc posset (vt credo) imponere quilibet ꝯfessoꝛ ꝯfitenti sibi. q2 nō inuenio ꝓhibitum. nisi forte ꝯsuetudo ecclesie in oppositu3 esset. vel nisi eps reseruauerit sibi. ¶ Et nota ꝙ ista penitentia non debet imponi clerico nisi deposito. nec etiā debet imponi laico nisi ꝓ crimine graui ⁊ manifesto. Et q2 iudicare de criminibus grauibus ⁊ manifestis etiā pertinet ad epos, credo ⁊ consulo ꝙ ille cui est talis penitentia imponenda, esset ad epm remittēdus. Probant̃ ista de pe. dis. vi. sacerdos. Et credo ꝙ talis penitētia posset iterari, totiēs quotiēs iteraretur peccatum ꝓ quo est imponenda. de pe. di. iij. c. reperiunt̃. ⁊ in. ca. septies in die cadit iustus. ⁊ c. adhuc instant quidi

Pars. 2a

peregrinatio ... / baculo cubitali

clerici a gra... / penitentia liber...

¶ De priuata penitentia Ca.liij.

Penitentia priuata est illa que singulariter et priuate fit cum quis quotidie peccata sua secrete confitetur sacerdoti. et de ista specialiter hic intenditur. ¶ Pro quo sciendum quod quelibet perfecta penitentia habet tres partes. scilicet cordis contritionem oris confessionem. et operis satisfactionem. et hec est secunda diffinitio penitentie. Unde iohannes crysos. Perfecta penitentia cogit peccatorem omnia sufferre. in corde enim est contritio. in ore confessio et in opere satisfactio. et tota humilitas. et hec est fructifera penitentia. de peni. dist. i. c. perfecta. ¶ Quis enim tribus modis offendimus deum. scilicet cogitatione delectationis. imprudentia locutionis. et superbia operis. ut secundum regulam medicorum (contraria contrariis curentur) tribus modis oportet quod satisfaciamus. scilicet cordis contritione. oris confessione. et operis satisfactione. Unde penitentie sic perfecte est illud felix et beneficium triduum quod petebant filii israel. id est. christiani deum per fidem videntes. in egypto. id est. in tenebris peccatorum existentes. dum dicebant. Deus hebreorum vocauit nos ut eamus viam trium dierum. scilicet contritionis. confessionis. et satisfactionis. in solitudine huius mundi. et sacrificemus sacrificium. scilicet penitentie domino deo nostro. ne forte accidat no-

ed partes [illegible] ... [illegible]

benedictum

...ch applied ...hn Ellis

...cod. 5. ...

Pars. 2

bis pestis.i.culpa in presenti. et gladius.i.pena in futuro. ¶ Penitentia etiam sic perfecta est illa scala benedicta cum istis tribus gradibus) quam vidit Iacob erectam a terra usque ad celum. et dominum innixum scale. Et hoc propter tria. Primo ut ascendentem per eam fortiter sustineat. Secundo ut si necessitas forte fuerit ascendenti per eam manum porrigat. Tercio ut ascendens per eam cum fatigatus fuerit in ipsum respiciat et iactat totam fiduciam suam in eum. Non enim ita crudelis (ut ait augustinus) ut ipsum cadere permittat. In primo gradu est dolor. in secundo pudor. in tercio labor. De his ergo tribus partibus penitentie per ordinem est dicendum Et primo de contritione.

Gen: 28

Jac. 12.

¶ Tractatus secundus secunde partis principalis de contritione. habet capitula. vij.

CIrca contritionem septem sunt per ordinem considerandi. Primo quid est contritio. Secundo de quantitate contritionis. Tercio de eius qualitate. Quarto de eius duratione. Quinto de quibus debet esse. Sexto que est causa inductiua eius Septimo de eius effectu.

¶ Quid est contritio. Ca.i.

AD videndum quid est contritio. Notandum quod contritio hic sumitur ad similitudinem

ↄtritionis que fit in corporalibus. Vn̄ sciendū
q̄ res dicit̄ corpaliter ↄteri qn̄ i minutas ptes
terit̄. sicut spēs aromatice terunt̄ i mortariolo.
¶ Vn̄ differentia est inter ↄtritōnē ⁊ fractōnē
Nā fractio est qn̄ res frangit̄ in magnas ptes
Cōtritio est qn̄ frangitur seu terit̄ in minutas
partes. dolor ergo de peccatꝫ dr̄ contritio non
fractio. ad designandū q̄ nō soluz penitens de
peccatis suis in generali cōteri. immo de quo
libz in speciali. de hoc tn̄ magis dicet̄ in. v. ca.
huius tractat⁹. ¶ Sed quare dicit̄ magis con
tritio q̄z dolor. sciendū q̄ scdm̄ q̄ dicit beatus
bernardus sup cantica) ideo dr̄ ↄtritio ⁊ nō do
lor. q2 sicut vnguentū sanatiuū ↄficit̄ ex multis
herbis tritis in mortariolo. sic vnguentū com-
punctōnis seu ↄtritōis ↄficitur ex herbis mul
toꝝ peccatoꝝ. natis in aia peccatoris. q2 vt dr̄
ps̄. lxij. In terra deserta inuia ⁊ inaquosa. trit⁹
in mortariolo ↄscientie. Et licz istud sit vere et
sanctissime dictū. non tn̄ bn̄ reddit rōnem illi⁹
qd̄ querit̄. q2 scdm̄ hoc homo magis diceretur
ↄterens q̄z ↄteri. ⁊ peccatū diceret̄ ↄtritū.
¶ Sciendū igit̄ q̄ in ↄtritōne tria sunt atten-
denda. Pmū qd̄ ē illud qd̄ ↄteritur. Scd̄m
a quo ↄterit̄. Terciuz ad quid ↄterit̄ seu ad qd̄
ↄtritio terminat̄. Illud qd̄ ↄterit̄ est cor pecca

pars. 2

toris (quod ẽ quasi vas fictile repletũ venens peccati. Et ideo Iohel ꝓpheta indicens auto/ ritate dei ꝯtritionẽ) dixit. Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio ꝛ fletu ꝛ plãctu. ꝛ scindite corda vr̄a. scʒ ꝯtritõne. Illud a quo ꝯterit cor peccatoris est duplex mola. qrũ vna est supior. i. sursuʒ eleuãs. ꝛ ista est spes venie ex ꝯsideratiõe diuine mie ꝓueniens. alia autẽ mola est deorsũ deprimẽs. et ista ẽ timor pene veniens ex ꝯsideratõe diuine iusticie. Et istas duas molas debet tenere semꝑ ver⁹ penitẽs. nec vnq̄ʒ debet eas dyabolo pignori tradere. In cuius figura dr̄ in deutero. iiij. Nõ accipias loco pignoris supiorem ꝛ inferiorẽ molaʒ. i. nõ desperes ꝓpter magnitudinẽ et enormitatem peccatoꝝ tuoꝝ. sed q̄ spera in dei mia. nec pre/ sumas sed time grauitatẽ tormentoꝝ ex dei iu/ sticia. Illud ad quod contritio terminat est. vt cor peccatoris duꝝ vt lapis emolescat ꝛ lique fiat vt cera. ideo scriptũ est. Cor durũ male ha bebit ĩ nouissimo die. Ideo vere ꝯtrit⁹ potest dicere. Factũ ẽ cor meũ vt cera liquescẽs. Et de tali corde dr̄ pš. l. Cor ꝯtritũ ꝛ humiliatum deus nõ despicies. ¶ Uisa ergo ꝓprietate hu ius nominis ꝯtritio. videndũ est q̄d est ꝯtritio Uñ sciendũ q̄ contritio a magistris sic diffinit

a q° conterit

24. ꝯ s. 6

ad q^d conterit

Contritio est dolor volūtarie p peccatꝭ assumptus cum ꝓposito confitendi ꝛ satisfaciendi. ¶ Ad euidentiā istius diffinitionis videnduꝫ est de singulis ꝑtibus positis ī ipsa diffinitōe. Dicit enī contritio est dolor. Cum enī scdm ꝙ dictū est (ꝯtraria contrarijs curantur) ꝛ cū medicina debet esse ꝯtraria infirmitati. ꝛ cōtritio sit medela peccati, ꝛ ī peccato fuerit delectatō. oportꝫ ꝙ in ꝯtritiōe sit dolor. Et ita dr ī apoca. xviij. c. Quātū glorificauit se, ꝛ in delicijs fuit in peccati ꝑpetratōne. ¶ Notandū tñ ꝙ in cōtritōne nō solum est dolor. sed etiā est gaudiū. qm̄ cum peccator recordat se p peccatū offendisse deū creatorem suū (q̄ euꝫ creauit ad imaginem suā) ꝛ patrem suū celestem (q̄ eū pascit corꝑaliter ꝛ spūaliter. (ꝛ redemptorē suū) q̄ eū liberauit p suū ꝓpriū sanguinē a pena ꝛ ꝑpetua dānatione. Recolit etiā se p peccatū suum amisisse gloriā padisi. ꝛ incurrisse penā inferni dolere debet. sed qn̄ cogitat se p istum dolorē a peccato liberari ꝛ recōciliari deo. gaudet. ꝛ nō immerito. Sicut enim gaudꝫ ille qui primo in naufragio existens naufragiū euasit. sic vere cōtritus debet gaudere dum se videt peccati naufragiū euasisse. ¶ Sequit (voluntarie assumptus) cum enim deo non placeant coacta

seruicia. nisi dolor ɔtritōnis esset voluntarius nō esset deo acceptus nec gratus. Si eni pec- catum (teste beato augustino) coacte agimus. nec est voluntariū. iam nō est peccatū. Si con tritio debet esse adeo voluntarie assumpta. ꝙ si nō est voluntaria iam nō est contritio. Et est rō istoꝝ. q: oportet ꝙ omnis actus meritorius ꝛ demeritoriꝰ sit a voluntate elicitus siue impe ratus. alias nō esset meritorius nec demerito- rius. ❡ Sequit. (cum ꝓposito confitendi ꝛ sa tisfaciendi.) vere eni ɔtritus debet esse i ꝓpo sito confitendi ꝛ satisfaciendi. (quādo habebit oportunitatē) alias ɔtritio sua esset falsa ꝛ nul la. Et rō est. q: cum ad ꝑfectōnem totius inte- gritatis requiratur ꝙ omnes partes eius sint simul. sicut ad ꝑfectionez domus requiritur ꝙ tectum parietes ꝛ fundamētū sint simul. ita ad ꝑfectōnem vere penitētie requirit ꝙ ista tria scz ɔtritio. cōfessio ꝛ satisfactio. que sunt ꝑtes integrales eius (inquātū est sacramētū) simul sint, vel in re vel in voto.

❡ De quantitate contritionis.

Capitulum. ij.

Quantitas contritōis mensuratur penes quantitatez doloris (que essentialiter est ipsa contritio, vel est causatus ꝓius a ɔtritōne

Cũ notandũ q in contritiõne est duplex dolor. scđm q dolor dr duob⁹ modis. Naz dolor vno mõ idem est qđ displicentia volũtatis. quãtuz scz voluntati displicet rẽ aliquã fore vel fuisse. Alio mõ idem est qđ passio resultans siue redundans in sensualitate. i. in carne. inquãtum scz in pte sensitiua sentit aliqs dolor ex illatiõe alicuius nocumenti. sicut qñ pscindit membꝛ vel vulnerat corpus vel comburit vel aliquid tale patitur (loquẽdo de dolore pmo mõ put dolor est displicencia volũtatis. talis dolor est essentialiter ipsa ↄtritio. Et sic dolor ↄtritiõnis debet esse ꝛ est maximus. scz vera cõtritio. vñ dico q peccatum debet displicere voluntati ꝛ rõni. itñ q nec pacto nec cõmodo vl incõmodo p vlla re velles in ipsuz ↄsentire vel ↄsensisse Nõ huius ẽ. qr ↄtritio si sit vera nõ potest esse sine caritate. Ad hoc q aliqs habeat caritatẽ (qntũcũqz paruã) necesse est q diligat deũ sup omnia. sic q p nullo damno vel cõmodo velit offendere vel offendisse deũ. ꝛ iõ cũ peccatum sit offensa dei. tũc peccatũ debz displicere voluntati (informante charitate qualis debz esse Et est voluntas vere ↄtriti quare volũtas vere cõtriti debet esse q nullo mõ. nulla sorte. nullo dãno vel cõmodo velit ipsum peccatũ facere

vel fecisse. Et hoc est qd dr in hiere. vi. vbi sic
Luctu vnigeniti fac tibi. Ubi dicit glosa. Do/
cet penitentē qd facere debeat (& sequitur) nihil
dolentius est more vnigeniti. ita nihil dolenti⁹
debz esse qz offendisse deum p peccatu. Et sic
dico q loquendo de dolore put dolor dr displi-
centia voluntatis. dolor ptritōnis est maxim⁹
ita q non pōt esse maior. Si autem loquat de
dolore put nominat dolorem creatu siue cau-
satum i sensualitate. sic talis dolor est effectus
ptritōnis. inqntu scz aliqs vere & pfecte fuerit
ptritus ex dolore primo. scz ex displicentia vo
luntatis & detestatōne peccati. & inquātum est
offensiuu dei prumpit i fletu lamenta & lachry
mas. Sicut legit de beata maria magdalena.
& de beato petro apostolo. Et sic dico q nō oz
q in ptritōne iste dolor sit maior quocūq alio
dolo:c. Uidemus enim multos viros & mulie
res vere penitētes. (scdm q humanitas potest
cognoscere.) q magis flent & plorant p morte
cōsanguineor vel amicor suor vel amissione
alicuius rei temporalis. qz plorent vel fleāt p
peccatis suis. Et rō huius est. cum eni iste do
lor sit in afflictōne sensualitatis, & affectio q est affectione
in sensualitate sequat exprimentalē & sensualē
cognitōnem, & pauci immo paucissimi sunt, q

habeant sensualem seu exprimentalem cognitionem diuine deuotionis, sicut habent delectationes illorum corporalium seu rerum temporalium, ideo pauci immo nouissimi sunt qui ita sensualiter doleant de peccato sicut dolent de aliquo temporali seu corporali. et si inuenirent aliqui, essent multum laudandi et multum perfecti. Sic ergo patet quod loquendo de dolore. (prout dolor dicit displicentiam voluntatis quod dolor contritionis debet esse maximus. id est maior quocunque alio dolore. Loquendo autem de dolore (prout dicit passionem resultantem in sensualitate sic non est necessarium quod dolor contritionis sit maior quocunque alio dolore. esset tamen multum congruum.
¶ Sed quid vere penitens et contritus nunquid debet plus velle sustinere quamcunque aliam penam temporalem. sicut infirmitatem vel mortem vel quamcunque aliam penam quam peccasse vel peccare? Dico quod nullus in mente sua debet sibi ponere talem questionem. nec etiam alicui alii. quia istud esset seipsum vel alium ponere in temptationem Et mens humana est multum infirma ex parte sensualitatis que semper refugit mortem et mala temporalia et corporalia) etiam quantumcunque sit homo perfectus. Sicut patet in saluatore domino iesu christo. qui (imminente hora passionis) di

cebat, Tristis est anima mea vsq₃ ad mortem. ꝛ hoc quantū ad sensualitatē vsq₃ ad mortem. ꝛ exponens seipsum. dicit. Spūs. id est. rationalis voluntas. ꝓmptus est (ad sustinendum mortem) caro autem id est. sensualitas est infirma. quia refugit mortem. Quare nemo debet se ponere in tali ꝑplexitate. nec cōfessor debet hoc interrogare. Istud autem requirit in quolibet solēniter penitente de necessitate, ꝙ vbi necessitas foret, prius sustineret oēm penā q̃₃ offenderet deū ꝑ peccatū.

De qualitate contritionis Capitulum. iij.

Nunc de qualitate ꝯtritionis est agendū. Circa quod sciendū est. ꝙ ꝯtritio debet habere septem conditiōnes. Primo deb₃ esse discreta. Unde deb₃ esse cum spe venie. ita ꝙ vere cōtritus nunq̃₃ deb₃ desperare de venia sed semꝑ debet sperare de dei misericordia. qꝛ de⁹ potest plus parcere q̃₃ homo peccare. Unde Aug. sup illud vbū qd dicit Cayn. Gen. iiij. (Maior est iniq̃tas mea q̃₃ vt veniā merear.) Mentiris cayn. qꝛ maior est dei pietas q̃₃ tua iniquitas. Et Ambrosius. Nemo dei peret. qꝛ iudam ꝓditorem non scelus quod cōmisit. sed sua desperatio fecit penitus eum interire.

7 conditiones contritionis. 1

¶ Sed qr nemo scit vtrū dignus sit amore vel odio dei. ideo nō debet nimis ꝑsumere. sed ꝗ timere. (qr initiū sapientie timor dñi. ꝛ iō ver⁹ penitens granū. i. aīam suā debet tenere inter duas molas. scȝ timoris ꝛ spei) vt ex farina sic trita barutelo discretiōis mūdata aqua lachrymar. i. cōpunctionis cōmixta. panem bonū in clibano cordis. igne caritatis decoctum faciat hospiti suo. scȝ christo ita ꝙ in die iudicij dicat ei. Esuriui ꝛ dedisti mihi mādūcare.

2 ¶ Scdo debȝ esse amara. ꝛ ita dicebat iste sanctus rex ezechias. Ysaye. xxxviij. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. Et si sic talis faciet pacem inter deū ꝛ aīam peccatricem. Vñ idem ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara ergo debȝ eē ↄtritio. qr peccator debȝ esse ↄtritus eo ꝙ delectatus fuit ī cogitatōne illicita. Amarior quia ↄsensit. Amarissima. qr op⁹ illicitū ꝑpetrauit. et si sic faciat poterit dicere sic ↄtritus illud qd sequitur. Tu aūt eruisti aīam meā vt nō periret ꝓiecisti post tergū tuū omnia peccata mea.

3 ¶ Tercio debȝ esse lachrymosa. Unde ps̄. vi: Lauabo ꝑ singulas noctes lectū meū. scȝ ↄscientie. lachrymis meis stratum meum rigabo. Et sic fecit btā maria magdalena. ꝗ lachrymis

suis lauit pedes dñi nostri Jesu xpi. ꝛ iõ sibi fuerũt pctã remissa. Quarto dz eẽ pmeditata 4
vt in pallegata auctoritate. Recogitabo tibi oẽs annos meos. ꝛc. de hoc dicit Jsayas loqn do aie peccatrici. Summe cytharã. i. pnie cir/ cuiui ciuitatẽ scz sanitatem aie mee cogitãdo ꝛ rememorãdo singula pctã meretric/ i. aime peccatricis q peccãdo cũ diabolo fornicata ẽ. ꝛ obliuioni tradita ẽ. i. a deo pter peccatum suũ oblita. Quinto dz eẽ vniuersalis. i. de oib' 5
pctis. Sexto dz esse durabilis. i. cõtinua. ꝛ de 6
his duob' dicet in duob' ca. seqñtibus. Se- 7
ptimo dz esse integra. i. cũ pposito cõfitendi ꝛ satisfaciendi. alias nõ esset cõtritio sed versio. Et de hoc dictũ est supra i primo cap.

De duratione cõtritionis. Ca. iij.

Ad sciendũ quatũ debeat durare cõtri- tio. Notandũ q scdm qd dictũ ẽ supra. c. ij. Jn ↄtritiõe ẽ duplex dolor. vn' q iďẽ ẽ q de testatio siue displicentia volũtatis. ꝛ iste dz sp durare qdiu hõ viuit. Notãdũ tñ q cũ p- ceptũ de ↄtritiõe sit affirmatiuũ. ꝛ pceptũ af- firmatiuũ obligat sp sed nõ ad semp sz p loco ꝛ tempore. pceptũ de cõtritione sic obligat q nõ oportet q homo sit semper in actu cõterẽ- di. sed qñcunq occurret ei memoria de pctõ.

¶ Sed qr nemo scit vtrum dignus sit amore vel odio dei. ideo nō debet nimis p̄sumere. sed sp̄ timere. (qr initiū sapientie timor dn̄i. et iō ver⁹ penitens granū. i. aīam suā debet tenere (inter duas molas. scz timoris et spei) vt ex farina sic trita barutelo discretiōis mūdata aqua lachrymar. i. cōpunctionis cōmixta. panem bonū in clibano cordis. igne caritatis decoctum faciat hospiti suo. scz christo ita q̄ in die iudicij dicat
2 ei. Esuriui et dedisti mihi mādoucare. ¶ Scdo debz esse amara. et ita dicebat iste sanctus rex ezechias. Jsaye. xxxviij. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. Et si sit talis faciet pacem inter deuz et aīam peccatricem. Vn̄ idem ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara ergo debz eē ꝯtritio. qr peccator debz esse ꝯtritus eo q̄ delectatus fuit ī cogitatōne illicita. Amarior quia ꝯsensit. Amarissima. qr op⁹ illicitū ꝑpetrauit. et si sic faciat poterit dicere sic ꝯtritus illud qđ sequitur. Tu aūt eruisti aīam meā vt nō periret ꝓiecisti post tergū tuū omnia peccata mea.
3 ¶ Tercio debz esse lachrymosa. Vnde ps̄. vi. Lauabo ꝑ singulas noctes lectū meū. scz ꝯscientie. lachrymis meis stratum meum rigabo. Et sic fecit btā maria magdalena. q̄ lachrymis

[Marginal manuscript notes: "...as Molas vide f. 109" ; "amara / amarior / amarissima"]

suis lauit pedes dñi nostri Jesu xpi. τ ideo sibi fuerũt pctã remissa. Quarto dz eẽ pmeditata 4
vt in pallegata auctoritate. Recogitabo tibi oẽs annos meos. τc. de hoc dicit Jsayas loqn do aie peccatrici. Summe cytharã. i. pnie circuiut ciuitatẽ scz sanitatem aie mee cogitãdo τ rememorãdo singula pctã meretric. i. aĩe peccatricis q peccãdo cũ diabolo fornicata ẽ. τ obliuioni tradita ẽ. i. a deo pter peccatum suũ oblita. Quinto dz eẽ vniuersalis. i. de oib9 5
pctis. Sexto dz esse durabilis. i. cõtinua. τ de 6
his duob9 dicet in duob9 ca. seqntibus. Se- 7
ptimo dz esse integra. i. cũ pposito cõfitendi τ satisfaciendi. alias nõ esset cõtritio sed versio. Et de hoc dictũ est supra i primo cap.

¶ De duratione cõtritionis. Ca. iij.

AD sciendũ quãtũ debeat durare cõtritio. Notandũ q scdm qd dictũ ẽ supra. c. ij. Jn ɔtritiõe ẽ duplex dolor. vn9 q idẽ ẽ q detestatio siue displicentia volũtatis. τ iste dz sp durare qdiu hõ viuit. ¶ Notãdũ tñ q cũ pceptũ de ɔtritiõe sit affirmatiuũ. τ pceptũ affirmatiuũ obligat sp sed nõ ad semp sz p loco τ tempore. pceptũ de cõtritione sic obligat q nõ oportet q homo sit semper in actu conterẽdi. sed qñcunqz occurret ei memoria de pctõ.

Pars 2a.

fol. 110. b.

Dolor 2us

1.

semp

ad semp.

ꝙ displiceat sibi illud pctm̄ fecisse. ⁊ ita intelli
git illud verbū btī Aug. in li. de pe. vbi dici
tur. Semꝑ doleat ⁊ de dolore gaudeat. ⁊ sequi
tur vbi dolor finit. ibi pnīa deficit. Uñ q̄ dicit
semꝑ doleat intelligēdū ē semꝑ. s. qñ occurret
sibi memoria de pctō. Silr qñ dicit vbi dolor fi
nit intelligendū ē sꝑ vel actu vel habitu. ⁊ cā
quare sic dʒ durare ꝯtritio ē. qꝛ nemo ē certus
ad minus de lege cōmuni si pctm̄ ē sibi remis/
sum ꝑ cōtritionē. qm̄ nescit si ꝯtritio sit suffici/
ens. vñ dicit in eccl'iastico de ꝓpiciatu pctōꝝ
Noli eē sine metu. posito enī ꝙ aliqs sciret ꝑ
reuelationē diuinā pctm̄ sibi fore remissū ad/
huc debet sibi displicere peccasse qñcunqꝫ oc/
curret sibi memoria de pctō alias peccaret no
uo peccato. quia sicut culpa est velle peccare.
ita culpa est velle peccasse. Alius dolor est in
2° contritione scʒ dolor qui resultat ⁊ redundat ī
sensualitate. quādo. s. homo ex displicētia pec
cati ꝓrumpit in fletu ⁊ lachrymas. ⁊ talis do/
lor nō oportet ꝙ semꝑ duret. cū pauci imo pau
cissimi sint qui etiam vna hora possint sic pec/
cata sua plorare. quanto minus toto tempore
vite sue ⁊ esset tamē multe perfectiōis q̄ sem/
per dū recordaretur de peccatis posset eam
plangere. sicut legitur de beato Petro apo/

stolo q portabat sudarium in sinu suo cuz quo tergebat lachrymas suas. qr qn recordabat peccati qd fecerat quando negauerat christum, nō poterat lachrymas continere ꝛ tamen bene sciebat christum sibi dimisisse pctm̄.

¶ De quib9 debet eē contritio. Cap. v.

Peccatoꝝ quoddā ē actuale ꝛ quoddam originale. Actuale ē qd ꝯtrahit actu proprio scz quando homo agit quod agere nō debet. vel quando non agit quod agere debet. Et isto modo diffinitur sic peccatum. Est omne factum vel dictum vel concupitū contra legem dei. ¶ Originale peccatum est q homo ex origine contraxit inquantum scz homo descendit ab adam secundū rationem seminalez ita q peccatuz origīale formaliter nihil aliud est q̄ carentia iusticie originalis. Unde sciendū est q adā in sui creatione acceperat a deo quoddā donū supernaturale qd vocabatur iusticia originalis que iusticia ita ordinabat hominē ad deū q aīa hominis in oībus obediebat deo. ita q nullo modo mouebatur contra dei voluntatē. ꝛ corpus ita obediebat anime. q nullo mō mouebatur ꝯtra voluntatē anime vel ꝯtra imperiū rationis. et per illud donum

peccat[um] actuale

peccat[um] originale

omnia aīalia erāt subiecta homini ⁊ obedie-
bant ei ad nutū. Juxta illud ps̄. viij. Oīa sub-
iecisti sub pedib⁹ eius. ⁊c. Illud donū accepe
rat nō solū adā pro se sed etiā ꝓ tota posterita
te sua. ita ꝙ in omnes qui descēderēt ab eius
semine ipse trāsfunderet illud donū. i. istā iu-
sticiā originalē. Et isto dono ꝑ pctm̄ suuz ipse
priuauit se ⁊ totā posteritatē suā. ita ꝙ omnes
qui descendūt ex eius semine carent isto do-
no. ⁊ talis carentia vocat peccatum originale
¶ Ad videndū ergo de quibus debet eē con
tritio. Primo videndū est vtrum homo debe-
at conteri de peccato originali. ad quod dicen
dum ē ꝙ nō. Cui⁹ ratio ē. quia solum debz ho-
mo de illo cōteri ⁊ dolere qđ est actu proprio
cōmissum. vel quod fuit in potestate nō ꝯmit-
tere. Sed peccatū originale nō fuit actu ꝓprio
cōmissum nec fuit in potestate alicuius nō cō
mittere illud. quare nō tenetur dolere vel con
teri de peccato originali. ⁊ dico nullum cōteri
de necessitate. ꝯgruū tamē esset adulto qui ac
cedit ad baptismū vt ei displiceat peccatum
originale nō in speciali quasi fuerit cōtractum
ꝑ ipm̄. sed in generali in ꝙtū. s. omne quod se-
parat a deo debet displicere. De peccato autē
actuali quomodo homo debet conteri de eo.

e .... le
peccatum
... /

Notādū ꝙ in genere duplex est pctm̄ actuale Actuale
quoddam est mortale. aliud veniale. De pec- peccatum
cato autē mortali homo debet conteri ꝛ confi- Mortale
teri singulariter ꝛ singillatim de quolibet ita veniale
ꝙ nō sufficit contritio siue confessio generalis
immo quilibet verus penitens debet diligen
ter examinare suā cōsciētiā ꝛ discutere ita ꝙ
recogitet dies horas tempora loca ꝛ psonas,
ꝛ oēs circūstantias in quibus ꝛ cū quib9 pec-
care potuit peccator ꝛ peccauit. Et ita sicut oc
curret sibi memoria de pctō qd̄ signanter ꝛ sin
gulariter ppetrauit ꝯterat̄ ꝛ cōfiteat̄ de quoli-
bet pctō mortali. ita tn̄ ꝙ licet de quolibꝫ pctō
mortali verus penitēs debeat summe ꝛ maxi
me dolere. tn̄ scdm̄ ꝙ vnuꝫ pctm̄ ē grauius ꝙ̄
aliud, attentius ꝛ intētius debet dolere ꝛ con-
teri de vno q̄ꝫ de alio. ¶ Sed quid fiet de pec
catis oblitis. Dico ꝙ aliquis pōt eē oblit9 pec
catoꝝ suorū duobus modis. Uno mō ꝙ sit ob-
litus in spāli sed nō in generali. i. ꝙ bene recor
det̄ se peccasse mortaliter sed non recordatur
de specie peccati. puta si furatus fuerit aliqd
vel fornicatus. ꝛ sic de aliis. ꝛ talis tenet̄ dole-
re ꝛ conteri in generali de peccato. ꝛ inspecia
li conteri de negligentia sua p quam venit in

oblivionem pcti sui. et tenetur facere quod in se est ad hoc. s. q recordetur in speciali de peccato suo. vel recogitãdo vias suas vel orando deum q reducat sibi ad memoriã. Alio mõ potest esse oblitus pcti sui. ita q nõ recordat nec in generali nec in spẽali. et adhuc tenet cõteri i generali. et voco cõteri in generali nõ sub cõditione. s. dicẽdo vel cogitando. Doleo et contorvisi peccavi. Sed voco cõterit i spẽali sub estimatiõe pbabili. vz eni hõ pbabiliter credere q in multis offenderit deũ quoꝝ nõ recordat. et si sub ista estimatiõe doleat et peniteat. sicut si certus esset cõtritus est et penitens. vnde quilibet debet frequẽter dicere versũ psalmiste. xxx. Delicta iuventutis mee. et ignorãtias meas ne memineris domine. Quomodo autẽ debet homo cõteri de pctõ veniali. ¶ Notandũ q tria sunt genera pctõrum venialium. quoddam est veniale subitum nõ propria voluntate cõtractum. sed ex quadam surreptione. et de tali nõ tenetur homo conteri in speciali nisi de congruo. Aliud est pctm̃ veniale ex voluntate cui nõ cõsentiat homo incidit in mortale. sicut delectatio morosa in cogitãdo de actu carnali ẽ pctm̃ veniale. sed si sit ibi cõsensus ẽ peccatũ mortale. et de tali veniali qñ occurrit me-

pars 2ª

moria homo debet xteri ⁊ penitere ⁊ diligen-
ter aduertere ne sit ibi vel fuerit ꝯsensus. Quo-
dam autē est veniale qd per frequentationē
sui auget libidinē peccandi. ⁊ tanta poterit ibi
esse libido ꝙ illud de natura sua erat veniale.
ex illa libidine fieret mortale. sicut mendaciū
iocosum de natura sua est veniale. sed totiens
pōt iterari ꝙ augebit tantā libidinē mentiēdi
ꝙ ex illa libidine poterit homo totiens menti-
ri iocose ꝙ peccabit mortaliter. Et de tali de-
bet homo conteri ⁊ penitere aduertendo ⁊ p̄-
cauendo ne multiplicet. De hoc tamē magis
dicetur infra quādo aget de cōfessione pctōꝝ
venialiū. q: eodē modo tenet homo de eis cō-
teri. quo tenetur ea confiteri.

3ᵘᵐ

¶ Que sūt cause inductiue cōtritiōis. Ca. vi.

Cause inductiue cōtritionis sunt multe.
Prima ⁊ principalis est amor dei Illud
enī ꝙ pricipaliter dꝫ retrahere hoīez a pctō ⁊
si peccauerit ꝙ corrigat se ⁊ emēdet ē amor dī
⁊ iste amor sic generat̄ i aīa pctōris. Cum enī
amor sequat̄ cogitatōēz ⁊ cognitiōē. q: vt dicit
Aug⁹. Cognita diligim⁹. incognita nequaꝙ̄
qn̄ ergo pctōr cogitat ⁊ recognoscit dei boni-
tatem ⁊ iusticiam cui displicet omne malum.

1ª cā con-
tritionis

⁊ ꝙ nullo mō reliquit aliqđ malum impunitū ⁊ recogitat ſe multa mala cōmiſiſſe que diſplicent diuini bonitati ⁊ propter que ē dignꝰ puniri grauiter timet; Quādo etiā cogitat vlterius dei pietatē ⁊ miſericordiā qui paratus eſt omniuz dolenti ⁊ penitenti ꝑcere ⁊ dimittere culpā quātūcūqꝫ magnā; ſperat de venia. ⁊ ſic mouetˀ ad deteſtandū peccatū. ⁊ iſte motꝰ vocatur attritio. i. qđam ꝯtritio imperfecta. ⁊ ita deus qui nunqꝫ deficit infundit lumen gratie in aīam pctōꝛis. ⁊ illo lumine pctōꝛ illuſtratus caleſcit in amoꝛe dei ⁊ deteſtatiōe pctī. ita ꝙ timoꝛ ſeruilis ꝓcedat ⁊ ꝑparat coꝛ peccatoꝛis. ad cōtritionē. ſed amoꝛ ⁊ feruoꝛ charitatis perficit ipm̄. ⁊ de hoc ponit exēplū Aug. dicēs. ꝙ ſicut in ſutura ſotulariū ſeta porci precedit, ⁊ facit viā filo, nō tn̄ remanet in ſutura; ſic contricionē ꝓcedit timoꝛ pene, ⁊ iſte timoꝛ preparat ad amoꝛē ⁊ charitatē dei q̄ poſtqꝫ eſt ī anima, expellit omnē timoꝛē. Et ita dicit beatus Johan. in prima ſua canonica. Perfecta charitas foras mittit timoꝛē. i. ſeruilē qui ē timoꝛ pene. nō aūt timoꝛē filialē qui ē timoꝛ offenſe. Secūda cā eſt pudoꝛ. i. verecūdia de pctīs cōmiſſis. vn̄ puer. xiii. Res dignas ꝯfuſiōe agūt Job. Res indigne cōfeſſionē agūt. Et nume/

Pars. 2a

xl.iij.c. Reuelabo pudenda tua in facie. Quan/
do enim pctõr cogitat q omnia eius peccata
quãtũcũq3 secreta & occulta sint, sũt deo mani
festa & apta & q nisi peniteat & pterat de eis/
dẽ, deus reuelabit & manifestabit ea toti mun
do, mouet ad ptritionẽ & pniam de pctis. vnd
dicit Boetius. Magna ẽ nobis indicta neces/
sitas pbitatis cũ oĩa agamus corã oculis iu/
dicis cuncta cernẽtis. Tercia causa ẽ detesta
tio.i. abominatio vilitatis pcti. Tanta eni est
vilitas pcti q de filio dei facit seruum diaboli
vnde dicit beat9 petr9. Qui facit pctm̃ seru9
est pcti. a quo eni quis superatus ẽ eius ser/
uus est. Cũ ergo pctõr sit ppter peccatũ a dia
bolo supatus ppter pctm̃ seruus diaboli fa/
ctus est. Unde Ansel. Fecisti me dñe ad tuam
imaginẽ & ego sup induxi horribilẽ imagine3
vnde anima peccatrix videns & cõsiderãs vi/
litatem pcti, põt dicere verbũ qd dicit Hiere.
Uide dñe & cõsidera qr factus sũ vilis. Quar/
ta cã est cõsideratio de die iudicij & penis in/
ferni. qñ enim pctõr cõsiderat q de omi dicto
facto & cogitato ptra legẽ dei oportebit redde
re rõnem in die iudicij iuxta verbũ saluatoris
in matheo dicẽtis. De omni verbo ocioso qd
locuti fuerint homines super terram, reddent

3a causa

4a causa

rationē in die iudicij. r. xxxij. q. vi. c. penul. r. c.
Quotiēs. mouet ad ꝯtritionē r pniam de pec
catis suis. vñ Hiero. loquēs de die iudicij di
cit sic. Quotiēscūqꝫ illū diē cōsidero. toto cor
de ꝯtremisco. Et idē siue comedo siue bibo si
ue aliqd aliud facio. semꝑ videt mihi in auri
bus meis ista tuba terribilis insonare. Surgi
te mortui venite ad iudiciū. Qñ pctōr ista co
gitat attenta mēte, tot9 ꝯtremescit i corde suo
Si enī vt dicit beat9 petr9 apl's. i. petri. iiij. c.
Uix iustus saluabit. ipius aūt r pctōr vbi pa
rebūt. r Greg9. Quid faciet virgula deserti. i.
pctōr vbi ꝑcutiet cedrus paradisi. i. iustus.
Quinta cā est dolor de amissione celestis pa
trie. qñ enī pctōr cogitat se ꝓpter pctm̄ suum
gloriā padisi amisisse nō ē mirꝫ si dolet. imo est
mirū si nō crepat ꝑ mediū. Si enī dolet r plo
rat hō ꝑ amissionē pecunie q̄tomagis dꝫ dole
re r plorare ꝓ amissiōe celestis glīe. r iō dice
bat beat9 Ioh. in apoca. iij. c. Tene qd habes
ne ali9 accipiat coronā tuā. Sexta cā est dolor
de multiplici offensa creatoris. qñ enī pctōr co
gitat r ꝯsiderat se offendisse deū qui eum cre
auit de nihilo. r insigniuit eum imagine sua et
redemit p̄ciosissimo sanguine suo. ē bñ miruꝫ
si nō doleat r peniteat de pctō suo. De hoc di

 Pars 2ª.

est Bernardus. Dolor de pctis debet eẽ acer. acrior acerrim⁹. acer quia offendimus deũ creatorem omniũ. acrior quia offendim⁹ patrem nostrũ qui pascit nos mltiplicit(er) ꝛ gubernat; acerrim⁹. q: offendim⁹ redemptorẽ nostrũ qui nos liberauit sanguine suo a vinculo pctõrum, a crudelitate demonũ, ab acerbitate gehenne.

1. dolor deb[et esse] 2. acer, acrior, acerrim[us] 3 vide s[upra] fo[l.] 109. b.

¶ Notandũ tamen ꝙ licet pctõr sicut dictum est debeat dolere ꝛ ꝯteri de pctis. tamẽ semp debet sperare in domino ꝛ in pietate ꝛ misericordis ei⁹. ita ꝙ debet sperare de venia ꝛ glo ris. q: vt dicit Sapiens ꝓuer. xxviij. Sperans in domino nõ confundetur nec ꝯfusione culpe nec pene.

vide s[upra] fol. 112.

¶ De effectu ꝯtritionis. Cap. vij.

Effectus ꝯtritiõis est multiplex. Prim⁹ pȝ ex vi nominis ipsius. dicitur ei ꝯtritio quasi simul ex toto tritio. quod sic intelligendũ est. quia in ꝯtritione totum cor pctõris ad litteram scinditur vel ꝯteritur pre nimia angustia dolore. ira. ꝛ indignatione. que ꝯcepit contra pctã. Unde dominus per prophetiã Johelis. ij. c. Scindite corda vestra. Itẽ ps. Sacrificium deo spiritus ꝯtribulat⁹ cor ꝯtritum ꝛ humiliatũ de⁹ nõ despicies. Et secundũ quod dicit beatus Bernard⁹. Cõtritio mundat aiam

vide [...] l. eg[...] s[upra] f[ol.] 157 cap.

a reatu culpe ꝛ liberat a pena gehenne. ꝛ ab-
horrenda demonū societate. ꝛ vilissima pecca-
ti seruitute. tribuit bona spiritualia que pctōr
amiserat ꝑ pctm̄. restituit etiam societatem. et
spūalem eccl'ie cōmunionē. ꝛ bonoꝝ omnium
que in ea fiunt ꝑ participationē. de filio ire ef-
ficit filiū gratie. de filio diaboli facit filium dei
ꝛ per ꝯsequēs ꝑticipē hereditatis eterne.
Utrū autē sola ꝯtritione remittat̄ pctm̄. Sunt
varie opiniones. Quidā eni dicūt ꝙ sicut tri-
bus modis offendimꝰ deū. s. corde. ore. ꝛ ope.
ita tribus modis est necessario deo satisfacien-
dū. s. ꝯtritione cordis. ꝯfessione oris. ꝛ satisfa-
ctione opis. ita ꝙ alias nō dimittit̄ pctm̄. ꝛ isti
fundant intentionē suā sup illud ca. de pen. di. i.
ꝯ. perfecta. Et dicunt isti ꝙ omnes auctorita-
tes que dicunt pctā sola cordis ꝯtritiōe dimit-
ti sunt intelligende cū articulis necessitat᷑ ex-
cludit oris ꝯfessionē. i. qū aliquis amittit loq-
lam. vel qū aliquis nō potest p̄sbyterū reperi-
re in ꝯfessiōe. Alij dicūt ꝙ in ꝯtritōe dimittūt
pctā sub ꝯditiōe si. s. ꝯfiteantur. ꝛ fundāt isti
intentionē suā ꝑ illud qđ dicit de pe. di. iij. ca.
sane. Tercij dicunt sola cordis ꝯtritiōe dimit-
ti pctm̄ cuilibet adulto si vere ꝯterat̄ ꝛ ꝓpōat
ab alijs abstinere ꝛ ꝯfiteri. ꝛ de eo satisfacere

scđm iudiciū eccłie. ꝛ fundāt isti intētiōez per illud. de pen. di. i. Magnā est pietas dei vt ad solā ꝓmissionē pctā dimittat. nōdū ꝓnunciat ore. sed tñ iā de⁹ audit in corde. Et hec opinio est verior ꝛ magis tenet ꝯmuniter a doctoribus. Et ꝙ ista opinio sit verior pȝ per exēpluꝫ Lazari quē p̄mo suscitauit xp̄s anteq̄ȝ a discipulis absolueret. Lazarus eñ mortu⁹. ē pctōr q̄ ꝑ pctm̄ mortu⁹ ē. Juxta verbū Ezech. xviij. c. dicētis. Aīa q̄ peccauerit ip̄a morieť. ꝛ iste suscitať a dño qñ sibi remittiť pctm̄ in ꝯtritiōe ꝛ postea absoluiť a discipulis. i. soluitur a sacerdotib⁹ in ꝯfessione. Patȝ etiā ꝑ exempluꝫ de decē leprosis a dño mundatis qui in via anteq̄ȝ venirent ad sacerdotes mundati sunt. Isti enī leprosi sunt pctōres qui dū vadunt ad sacerdotes. i. dū ꝯtritionē hñt ꝛ ꝓpositū ꝯfitēdi mūdātur in pctīs. ꝛ ita dicit psał. xxxi. Dixi ꝯfitebor aduersū me iniusticiā meā dño ꝛ tu remisisti īpietatē pctī. dixi. i. firmiter ī āīo ꝓposui. ¶ Notandū ergo ꝙ ista tria simul sūt tpe licet habeant ordinē naturalem inter se. s. iustificatio. ꝯtritio. ꝛ pctōruꝫ remissio. necessario enī habeo intelligere ꝙ prius q̄s habeat gratiam q̄ȝ ꝯteratur. p̄cedit ergo gratia sequitur dilectio. quoniā qui gratiam habet diligit. ꝛ

sequit contritio. qm̄ qui diligit cōterit ad ptritio nē sequitur pctō℞ remissio. Iste pcessus colligitur de pe. di. i. Ois qui nō diligit manet ī morte. ꝛ Aug⁹. Sine charitate quō ꝗs veram cordis ꝯtritionē hr̄e poterit. Patz ergo quō sola cordis ꝯtritione peccatū dimittit. Qd ergo faciat absolutio sacerdotis ad remissionē pctō℞ dicet infra qn̄ aget de cōfessiōe. Et hec sufficiant de contritione.

¶ Tractatus tercius secūde partis principalis de confessione. xi. habens ca.

Circa confessionem. xi. sunt consideranda primo de institutione cōfessiōis. scd̄o de illis q̄ tenent ad cōfessionem. tercio de tp̄e quo ꝗs tenetur ad cōfessionē. quarto cui facienda est cōfessio. quinto. de quib⁹ ē facienda cōfessio. sexto de cōditōib⁹ quas dz habere confessio. septimo de iteratiōe cōfessiōis. octavo quō debeat se hr̄e sacerdos ad cōfitētē. nono de interrogatiōibus faciēdis ī cōfessione. decio de potestate clauiū ꝛ effectu confessionis. vltimo de sigillo confessionis.

¶ De institutiōe confessionis. Cap̄. primum.

AD euidentiā eo℞ q̄ dicenda sunt de confessiōe. notandū ꝙ in sacra scriptura duobus modis accipitur confessio. Vno modo idē

est q̃ dei laudatio Unde cõfiteri isto modo idẽ ẽ q̃ deum laudare. Et hoc modo accipit quan do dicitur. Confitemini id est laudate domino. quoniã bon⁹. ꝛc. Alio mõ idẽ est q̃ peccatorũ coram sacerdote manifestatio. ꝛ isto modo diffinitur sic. Confessio est legitima coram sacerdote qui claues habet ꝛ potestatẽ absoluendi pctõrum declaratio. ¶ Ad euidentiã isti⁹ diffinitionis videndũ est de singulis mẽbris que in ip̃a ponunt. Dicit primo. Confessio est legitima pctõꝝ declaratio contra illos q̃ pctã sua occultant. vel excusando vel celando. Dicitur etiã contra illos qui recitant bona sua in confessione. vel confitentur per abnegationẽ peccatorum vt nõ sum adulter. gulosus. ꝛc. Dicit corã sacerdote qui clauem habet ꝛ ptãtem absoluendi. vt oẽs cõditiões q̃ ad verã ꝯfessiõez requirntur ostendant. Et dicitur cõfessio q̃si simul. vel ex toto siue vndiqꝫ fassio. Et de confessione isto mõ dicta hic intenditur. Uidendum est igitur quãdo fuit instituta ꝛ quis fuit institutor confessionis. Quantum ad primum sciendũ est q̃ duplex est cõfessio pctõꝝ. s. mentalis ꝛ vocalis. Mentalis confessio pctõrum ẽ de dictamine legis nature adiute quodãmodo per fidem. quãdo enim hõ scit ꝛ ꝑpẽdit offẽ

dere vel offendisse deū quē nō videt. nisi p ali quē radiū fidei. natura dictat sibi q ab eo misericordia ē sibi hūiliter postulāda. et hoc nūq̄ fit nisi recognoscat culpa qd fit per cōfessionē mentalē. Cōfessio aūt vocalis ē duplex. q̄dā q fit deo. quedā que fit homini. Loquēdo ergo de cōfessione vocali que fit deo. credo q confessio fuit de necessitate salutis stati post lapsum primi hois. Et ratio que me mouet ē ista Omni tpe in quo est vl fuit infirmitas fuit necessaria medicina cōtra illā infirmitatē. s3 statim post lapsū primi hois fuit infirmitas peccati nō solum originalis sed etiam actualis ad minus quo ad multos. ergo necessaria fuit p9 lapsum primi hois cōfessio ad minus quo ad multos etiā vocaliter. et istud p3 ex quadā glosa que ponitur sup illud verbū Gen. iiij. Ada3 vbi es. vbi dicit glo. Uerba sunt increpantis et ad cōfessionē cogentis nō ignorantis. Et constat qd loquatur de cōfessione vocali facienda deo. q2 tūc deus nō homo loquebat vocaliter ipe ade. ergo ab illo tēpore fuit necessaria confessio isto modo dicta. Loquendo aūt de confessione vocali facienda hoi. dico q fuit instituta in lege noua xpo vic3 incarnato. et tūc nō ante fuit congruum talem cōfessionē institui.

Et ratō que mouet ad hoc est duplex(scd̄m ꝙ ꝯfessio ordinaꝫ ad duo.s.ad peccati deletōnē ꝛ manifestatōnē.ꝛ ad duo scʒ ad peccati deletōꝫ ꝛ ad reconciliatōnē faciendā deo ꝛ ecclesie eiꝰ Ex quo pꝫ ꝙ solū ex lege noua debuit institui ꝯfessio. ¶ Notandū tn̄ ad euidentiā eorū que dicenda sunt ꝙ status peccati vocaꝫ tenebre. status aūt gratie lux. Et ita dicit apostolus lo quens ephesijs postquā fuerūt ꝯuersi.ad fidē ꝛ fuerūt in statu gratie. Ad ephe.v.c. Erratis aliqn̄ tenebre.nūc aūt lux ī dn̄o. Et in epl'a.ad Ro.ix. Abijciamus oꝑa tenebraꝝ.(glosa.id ē. opera peccati.) ꝛ induamur arma lucis.id est. ꝟtutis. In ea ergo lege debꝫ institui confessio facienda homī in qua lux vera fuit orta(q̄ lux illuminat oēm hominē venientē in hūc mūdū Et ista est lux noua(christo scʒ incarnato. Igiꝫ ī lege noua debuit institui ꝯfessio faciēda hoī. ¶ Ex secūdo scʒ ex hoc ꝙ cōfessio ordinaꝫ ad reconciliatōnem faciendā deo ꝛ ecclesie eius. Patʒ etiā ꝙ debuit institui in lege noua.ideo enī cōfessio fit hoī.vt homo sit iudex et arbiter inter deū ꝛ hominē peccatorē. Arbiter aūt dʒ esse talis ꝙ possit ponere manū in vtrāqꝫ ꝑtē. ideo oportʒ ꝙ ille cui faciēda est ꝯfessio. possit ponere manū ī deū cui ꝯfitēs vult recōciliari.

ff 49 ...

z in hominē qui ꝯfitetur Talis autē nō potuit esse quousqꝫ deus factus est homo. qꝛ dat⁹ est nobis mediator dei z homis (homo xp̄s iesus z hic postq̄ꝫ corporaliter ascendit in celū reliquit in ecclesia aliquos quos loco sui ꝯstituit rectores ecclesie z arbitros. q̄bus cōmisit auctoritatem reconciliandi pctōres deo z ecclesie sue. ideo in lege noua xp̄o incarnato debet institui ꝯfessio. Cum enim ꝯfessio habeat efficaciā ab absolutōne. z absolutio ex ꝟtute clauiū que quidem claues fuerūt date homi in noua lege. dicente xp̄o beato petro apostolo. z i ipso omnibus aliis. mathei. xvi. Tibi dabo claues regni celoꝝ z Joh. xx. Quoꝝ remiseritis pctā remittunt eis. z quoꝝ retinueritis retenta sūt Manifestum est q ꝯfessio facienda homini in lege noua fuit instituta. P̄cessit tamen i figura in lege antiq̄. in hoc q sacerdotibus data erat auctoritas z potestas discernēdi inter lepram z lepram. z inter ꝓphanū z sācttū) sed ista erāt quedā corporalia z nō spiritualia. Et hāc figuram ostendit christus i lege noua fuisse adimpletam quādo leprosos mūdatos mittebat ad sacerdotes dicens. Ite ostendite vos sacerdotibus. ¶ De secūdo autē quis fuit institutor cōfessionis? Dico q fuit ipsemet christus. Et

ratio fuit tacta supra in prima pte huius opis quãdo agebat de sacramentis in generali. Et intellige q fuit auctoritatiue. et credo q beat⁹ iacobus minor (q̃ fuit eps̃ hierosolymitanus) et qui prim⁹ inter apostolos celebrauit missaz quãdo dixit Confitemini alterutrũ pctã vestra fuit pmulgator huius sacramenti. sicut dictuz fuit supra. de sacramento extreme vnctõnis

vid fol. 5° [illegible] 4 ar. 6° [illegible]

fol. 78°

De illis q̃ tenentur ad ↄfessionem Capitulum. ij.

Omnes adulti postq̃z ad ãnos discretiõis puenerint. ita q possint discernere inter bonũ et malum tenentur semel in anno. s. in. xl. ↄfiteri ex statuto ↄsilij generalis. qd ponit ex. de pe. et re. omnis vtriusq sexus. Et ↄtra trãsgressores illi⁹ statuti ponitur ibidẽ talis pena s. q ipsi viuẽtes ab ingressu ecclesie arceant et morientes christiana careant sepultura. Et huius sacratissimi ac saluberrimi ↄsilij potest esse triplex ratio. Prima fuit vniuersalis indigentia. oẽs enĩ peccauerũt (vt dicit apostolus et egent gratia dei. Nõ est enim q̃ faciat bonũ et non peccet (vt dicit sapiens.) Ideo quilibet debet deum glorificare ↄfitendo se esse pctõrẽ Qui enim ↄfitetur se esse pctõrem deũ glorificat, ostendens se dei mia et gratia indigere.

[illegible]

¶ Secūda rō est sacre cōionis reuerentia. cū enim oēs teneant in pascha cōicare. vt digne ꝛ mūde possint accedere ad tantū sacramentū oportuit p̄mitti remediū purgatiōis ꝛ lotōnis peccati. q̄ fit in ꝯfessione. Tercia rō fuit discretio gregis dñici. ne scꝫ lupi abscōderēt ī grege q̄ māducarēt agnos. ideo statutū ē vt rectores ecclesiaꝝ agnoscerēt vultū ouiū suaꝝ. ne heretici sub pelle innocentie maliciā suā palliarēt ideo oēs q̄cunqꝫ ꝛ cuiuscūqꝫ ꝯditionis sint tenent semel in anno ꝯfiteri. alias peccant mortaliter ꝛ debēt penis supradicta puniri.

¶ Sed pone aliquis est q̄ nō habꝫ ꝯsciam de aliquo pctō mortali sed soluꝫ de venialib⁹. sed homo non tenet pctā venialia ꝯfiteri. ergo ad min⁹ talis nō tenet ꝯfiteri. Dico sine p̄iudicio ꝛ saluo meliori iudicio seu cōsilio. ꝙ aliq̄s pōt teneri ad ꝯfessionē ꝓpter duo. vno mō ꝓpter vinculū peccati. alio mō ꝓpt vinculū p̄cepti. Peccata venialia non tenet q̄s ꝯfiteri ꝓpter vinculū peccati. tñ sunt ꝯfitenda ꝓpt p̄ceptū. quo tenet q̄libꝫ ꝯfiteri semel ī anno. qñ scꝫ ꝯfitens nō hꝫ nisi venialia. vñ si haberꝫ mortalia q̄ ꝯfiteret nō teneret de necessitate venialia cōfiteri. de hoc tamen infra magis late dicetur

¶ Alterius pone ꝙ aliq̄s est ita attent⁹ circa

diuina q nō hz remorsum ꝯscientie de aliquo peccato. nec mortali nec veniali. an iste tenet ꝯfiteri vel non. si nō tūc nō omēs tenent ꝛ obligant ad cōfessionē. cuius ꝯtrariū dictuz est. Si aūt tenet ꝛ nō habeat ꝯsciētiā de aliquo pctō mortali nec veniali. tūc tenet ad ꝯfitendū ꝛ dicendū ꝯtra ꝯscientiā suā. ꝛ ita mētiri. qđ nefas esset dicere. ergo ad minus talis nō tenet ꝯfiteri. Dico ad hoc. q cūsapiēs dicat q septies in die cadit iustus. impossibile credo scđm statum viatoris q aliqs habēs intellectū ꝛ vsum rōnis transeat vnā diem vel vnam septimanā sine remorsu alicuius peccati venialis. q autē totū annū trāseat. hoc habeo mag; ꝓ impossibili. nec credo q vnq̄ istud donū fuerit collatum alicui sctō nisi christo ꝛ marie ꝟgini eius genitrici. nec credo apl'os hoc donū habuisse. qꝛ venialit peccauerūt (vt dicit grego. ꝛ aug; in lib. de natura ꝛ grā. ¶ Si oēs sancti ꝛ sācte adhuc viuerent. ꝛ interrogati essent. vtrū sine peccato forent. oēs vna voce dicerēt. Si dixerimus q peccatū nō habem⁹ nosipsos seducimus. ꝛ veritas ī nobis nō est. Excepta ꝟgine maria. de qua (cū de peccatis agit) ꝓpter honorē filij dei nullā ꝓrsus volo cōsonem haberi

⁊ Hiero. i. ad thimo. iij. Res pene ɔtra naturã est. vt sine pctõ aliqs sit. iõ hõ q̃ntũcũqꝫ sit ꝑfe ctus dꝫ cogitare corde ⁊ ɔfiteri ore. se esse pec/ catorẽ. qꝛ (vt dicit grego. Bonaꝝ mẽtiũ est ibi culpã vereri. i. timere. vbi culpa nõ est. de ob/ serua. ieiu. c. ɔsiliũ. vñ de cõi lege tenent oĩes ad ɔfessionẽ. Et si deus de spãlissima sua grã daret istud donũ alicui ꝙ nec mortalit̃ nec ve/ nialiter peccaret. credo ꝙ adhuc vt nõ ɔtẽne/ ret p̃ceptum ecclesie. talis deberet p̃sentare se suo ɔfessori. nõ qꝛ diceret se peccatorẽ (qꝛ men tiretur) sed deberet dicere. Dñe nõ habeo con scientiã de aliquo pctõ. tñ ꝓpter p̃ceptũ ecc̃le p̃sento me vobis. sicut dixi supra. ꝙ sãctificat⁹ in vtero deberet recipe sacramentũ baptismi licꝫ nõ habeat peccatũ originale.

¶ De tẽpore quo qs tenet̃ ad ɔfessionez. Capitulum. iij.

Este sapiente. Oĩa tẽpus hñt. ideo nũc videndũ est de tpe quo facienda est con fessio. scꝫ vtꝝ facienda sit statim cum hõ pecca uerit. vel possit differri vsqꝫ ad tẽpus statutuꝫ in decret. Omis vtriusqꝫ sexus. s. vsqꝫ ad. xl. ¶ Ad hui⁹ ꝙ euidentiã sciendũ ꝙ nos possu mus loq de ɔfessione vel q̃ztũ ad ꝓpositũ in terius. vel q̃ztũ ad v̄buꝫ exterius. si primo mõ

sic dicunt cōiter oēs doctores ꝙ tenet̄ q̄s ꝓpo-
nere ꝯfiteri qn̄ tenet̄ primo de pctō ꝯteri. ⁊ q̄a
sine ꝓposito ꝯfitendi ⁊ satisfaciendi nō dimit-
titur pctm̄ in ꝯtritōe. ⁊ dico qn̄ tenet̄ p̄mo ꝯteri
q: sicut dictū est supra.§ ⁊ q̄zcito occurit me-
moria de pctō tenet̄ hō dolere ⁊ ꝯteri d̄ eo.mō
quo dictū est supra.lz etiā fuerit ipsuz ꝯfessus
tū exquo legitime esset ipsuz ꝯfessus.nō tenet̄
ipsum iterū ꝯfiteri.de hoc tū magis dicet̄ infra
qn̄ aget̄ d̄ iteratōe ꝯfessionis. Qm̄ igit cū hō
aduertit se peccasse mortaliter. tenet̄ cōteri iō
tūc tenet̄ ꝓponere ꝯfiteri.sed si loq̄mur de con
fessiōe actuali.s.qn̄ hō tenet̄ actualiter ꝯfiteri.
In ista materia sentiūt diuersimode doctores
Quidā enim dicunt indistincte.ꝙ q̄ntūcūq3 ⁊
q̄tiēsciq3 aliq̄s peccauerit nō tenet̄ cōfiteri ante
pascha.sed bn̄ tenet̄ ꝯteri ⁊ esse in ꝓposito ꝯfi
tendi.⁊ fundāt intētōnē suā ex duob⁹. Primo
q: p̄ceptū de cōfitendo est affirmatiuū.⁊ iō nō
obligat nisi ꝓ loco ⁊ tp̄e determinatis. tēpus
autē determinatū ab ecclesia ē quadragesima
iō nullus īmo nec ī natali seu etiā pēthecoste.
per.c.seculares.de ꝯsecra.dist.ij.⁊.c. Omnis
homo.⁊.c.si non frequenti.tenetur an̄ q̄drage-
simā confiteri.nisi esset in periculo mortis

¶ Scdo qz act⁹ ɔfessionis nõ est necessarius ad iustificationẽ. qz p ɔtritiõem est iustificatio ꝛ ita ɔfessio solũ est necessaria ex p̃cepto ꝛ obligatione ecclesie. sed ecclesia non exigit ante pascha(nisi piculũ mortis immineat.)ergo añ tempus illud nemo tenet̃ cõfiteri nisi in piculo mortis. Alij dicũt ꝙ peccator exñs in peccato mortali tenet̃ statim qñ habet discreti ꝛ idonei ɔfessoris copiã. ꝛ peccati cõmissi memoriã. cõfiteri peccatũ suum. nec obstat illa decretalis. Omnis vtriusqꝫ sexus) qz illa decre. non dicit ꝙ vsqꝫ tũc differat. sꝫ ꝙ nõ expectet̃ vltra sicut ecclesia ꝓhibet ne q̃s vltra annũ remaneat in excõicatõne. nõ tñ dat licentiã remanẽdi vsqꝫ ad illam horam. Item illa decre. fuit edita nõ ꝓ negligentibus sed ɔtra negligentes. sed anteq̃z ipsa esset edita. peccator tenebat̃ confiteri statim qñ offerebat se oportunitas. ergo videt̃ ꝙ sic teneat̃ post eius editiõem. ¶ Que istaꝝ opinionũ sit verior fateor me nescire. tñ dicere sicut prima dicit videt̃ mihi piculũ. dicere aũt sicut secũda videt̃ mihi duꝝ. Sanctus do thomas in quadã. q. de quodlibet; ponit aliquos casus i q̃bus tenet̃ existẽs in peccato mortali. statim ɔfiteri. ¶ Prim⁹ est. qñ ẽ i infirmitate de qua imminet sibi piculũ mort;. ꝛ iste casus

colligitur ex his que dicũtur extra de pe. ꝛ re. c cum infirmitas. Secũdus casus est qñ habet facere aliquid de quo imminet sibi periculum mortis. licꝫ ꝓ tempore illo sit sanus. sicut qñ hꝫ transire mare vel viam longã facere vel pug/nare vel aliquid tale. Tercius casus est si ha-bet facere aliquid quod existens in pctõ mor-tali. nõ potest facere sine peccando mortaliter sicut si habet dicere missam. vel recipe aut mi nistrare aliquod sacramẽtũ ecclesie. Quartus casus est qñ ꝯmisit aliquod peccatũ de quo cu ratus suus nõ põt eũ absoluere ꝛ timet ꝙ tpe statuto nõ possit habere copiã idonei ꝯfessorꝭ ¶ Quintus casus est qñ ꝯscientia sua dictat sibi statim esse cõfitẽdũ. qꝛ aut tenet deponere eam. aut facere ꝯtra eam. cum non sit erronea sed salubris. Omẽs enim dicũt ꝙ licꝫ nõ sit ne/cessariũ statim ꝯfiteri. ẽ tñ multũ ꝯgruũ. iuxta dictũ sapientis dicentis. Non tardes conuerti ad dñm. ꝛ ne differas de die ĩ diem. subito enĩ veniet ira illius. ꝛ in tẽpe vindicte dispdet te. ¶ Notandũ ꝙ Ray. ponit ĩ summa sua qnqꝫ rõnes ꝓpter quas multũ vtile est ꝛ congruuꝫ statim ꝯfiteri. Prima est ꝓpter incertitudinẽ hore mortis. vñ dñs in euãgelio. Luce. xij. Ue niet dñs serui illiꝰ in die quo nõ sperat. Et hoc

q2 nescit. ꝛ partē eius cum infidelibus ponet. Item diuiti petenti sibi longā vitā fuit dictū Stulte hac nocte demones repetēt aiam tuā a te. ꝛ ea que aceruasti cuius erūt. Scda cā ē. q2 morās in pctō sp accumulat pctm pctō. ꝛ ꝑ ꝯñs penam pene. Vñ apls ad Ro. ij. An ignoras qm̄ benignitas dei ad pniam te adduxit? scdm aūt duriciā tuā ꝛ impenitēs cor. thesaurisas tibi iram dei in die tribulatōnis ꝛ reuelatiōis iusti iudicꝭ dei q̄ reddet vnicuiqꝫ scdm opa sua. Et Osee. iiij. dr. Maledictū mēdaciū furtū ꝛ homicidiū inūdauerūt. ꝛ sanguis sanguinem tetigit. i. pctm̄ adducit aliud pctm̄. vñ Grego. Peccatū qd ꝑ pniam nō diluitur mox pondere suo ad aliud trahit. ¶ Tercia cā est. q2 qñ maiorē moram fecerit qs in pctō. tanto magꝭ elongabit a deo. ꝛ ꝑ ꝯñs tanto difficilior erit ꝯuersio. Juxta id quod cōiter dr in Ouid. de remedio amoris. Nec te venturas differ in horas. Qui nō est hodie cras minus aptꝰ erit Et Ouid. Principijs obsta. sero medicina paratur. Cum mala ꝑ longas ꝯualuere moras. ꝛ Psal. lxxij. Dñe qui elongant se a te peribunt ¶ Quarta cā est. q2 in magna ꝛ angusta egritudine vix potest aliqs bñ penitere seu etiam de peccatis cogitare. Vñ hierony. Cum egri-

tudine oppimeris vix potes aliud cogitare ꝙ
quod sentis. ꝛ illic rapitur intentio ment͛. vbi
est vis doloris. multa enim (vt ait Aug. tūc in/
currūt impedimenta. Nam morb⁹ viget pena
tenet. filij. vxor. mūdus (ꝛ quos illicite dilexit)
eum ad se vocant. de pe. di. vij. Tene ergo cer
tum ꝛ dimitte incertū. i. pniam age ꝛ confitere
dū sanus es. ꝛ nō differas vsq ad infirmitatē
iuxta ꝯsiliū sapientis dicentis. Viuus ꝛ sanus
ꝯfiteberis. ¶ Quinta cā est. qꝛ nisi peccator i
vita sua audierit dñm clamantē ꝙ ꝯfiteatur et
faciat pniam. clamabit postea ad ipsum et nō
exaudietur. Exemplū de diuite epulone. qui i
inferno sepultus est. q̄ etiā ꝓ vna gutta aque
nō est exauditus. ꝓpter quod nō est differēda
vel tardanda ꝯfessio. sed est multū congruū ꝛ
vtile statim ꝯfiteri. Richardus aūt in. iiij. suo
sup sentētijs. loquens de hac materia. dicit ꝙ
aliter sentiendū est in isto casu de religioso. et
aliter de laico. Nam religiosus cū totū tēpus
vite sue sit sibi tēpus pnie. habita copia sacer/
dotis idonei si peccauerit mortaliter. Credo ꝙ
statim sine mora teneat̄ ꝯfiteri. ꝛ intelligit sine
mora. sicut recta rō ordinabit. Laic⁹ ꝟo rōna-
biliter pōt expectare tēp⁹. xl. qd̄ est tp̄s pnie.
Aū cū illud tempus sit magis laicis oportunū

bibg et
firing
fitebz
pikard
joh
loring

ad ↄfitendū ⁊ satisfaciendū si expectant illud. rōnabiliter audeo iudicare ꝙ nō peccant. dum tñ ꝓponūt firmiter confiteri tūc tp̄is. De clericis aūt nō audeo iudicare. ↄsiliū autē sanū do ꝙ oēs qui cadunt ꝑ peccatū mortale. ↄfiteant statim cum possunt. nō enī videt vere contrit⁹ ꝗ tamdiu vulnus peccati portat occultū. (Verba sunt richardi. Quicqd sit de ista materia credo ꝙ in casibus quos ponit sanctus Thomas. de necessitate tenet quilibet statim habita opportunitate ↄfiteri. Credo etiā ꝙ ↄsiliū Richardi sanū est ⁊ salubre. ⁊ debet exequi cum diligentia ⁊ virtute.

¶ Cui est facienda confessio Ca. liij.

Quoniā ille cui est facienda ↄfessio sacramentalis. oportet ꝙ habeat claues. Videndū est primo de clauibus. Pro quo notandum ꝙ hoc nomen clauis trāslatū est a corporalibus ad sp̄ualia. Clauis enim ī corporalib⁹ est instrumentū ad remouendū aliquod obstaculum qđ impediebat ne posset bñ haberi aditus ad domū. sic etiā in sp̄ualibus illud; qđ remouet peccatū mortale (quod est obstaculum ad ingrediendū regnū celeste) vocatur clauis Et ista est triplex. nam quedā est autoritatis ⁊ istam habet solus deus. de qua clare loqbant

de pote clavium fol. 158.

Simile

Clavis spiritualis ex 3

clavis autoritatis

ludei dum dicebant. Quis pōt dimittere peccata nisi solus deus. (quasi dicerent.) nullus. & hoc verū est auctoritate. Alia est clauis excellentie. & hanc solus habet xp̄s homo. & de hac claue loq̄tur Isaias in ꝑsona dei de xp̄o dicēs Dabo clauem dauid sup̄ humerū eius. et dicit̄ xp̄s homo habere clauē excellentie. inq̄ztuz ꝑ passionem suā ipse satisfecit ꝓ pc̄tis nostris. & nō solum ꝓ nostris. sed ꝓ pc̄tis totius mūdi. vt dicit beatus iohānes) & hoc est verū q̄ztum ad efficaciā & sufficientiam. Uel dr̄ homo xp̄s habere clauē excellentie inq̄ztū effectū sacramentorū potest dare siue sacramentis. Tercia est clauis ministerij. & istam clauem hn̄t sacerdotes. & datur eis in collatōe ordinis sacerdotalis. Et de ista dictum fuit beato petro. Tibi dabo claues regni celorū & de tali claue loquit̄ hic. ¶ Sciendū ergo q̄ duplex est clauis ministerij. Una est scientia discernēdi. alia est potestas soluendi atq̄ ligandi. De scientia autē discernendi. quō est clauis & quō nō. & si ē alia clauis scd̄m rem a potestate ligandi & soluēdi est magna diuersitas inter theologos. idō nunc nihil dico de ista materia. presertim cuz papa dn̄s iohannes quodāmodo loquens in quadā sua extrauaganti. (q̄ incipit) q̄a quorūdā faciat

2° clavis excellentie

3° clavis ministerij

duplex est clavis ministerij vide 3. fo. 109. 8.

claves Ministerij sunt duplices; 1. Doctrinae, seu Instructionis. 2. Disciplinae, seu Correctionis.

mentionem de ista diuersitate doctorū et nihil super hoc determinet. Unde ex quo relinquit indeterminatū. temerariū esset aliquid diffinire. Istud tamē firmiter est tenendū q iste claues dantur cuilibz sacerdoti in sua ordinatōne. sed non possunt exire in actū donec sacerdos hēat materiā in qua ligat. et hoc vel p cōmissionem cure animarū sicut hāt archiepiscopi. et omnes habētes curam animarū vel p priuilegiū sicut hāt fratres pdicatores et minores vel alij q ex priuilegijs dñi pape vel episcoporū possunt pdicare et confessiones audire. Ex his ergo patet cui est facienda cōfessio sacramētalis. Et dico confessio sacramentalis ad excludendum confessionem consiliatiuā siue directiuā. scz quādo peccator confitet alicui peccata sua. nō vt eū absoluat. sed vt eum sup illo consulat. et ille eum dirigat quia talis potest fieri cuicūqz homini qui eum potest iuuare vel consulere orādo vel instruēdo seu loquēdo de confessione sacramentali. que fit pp̄ter absolutionem. Dico q ex predictis due patent conclusiones. Prima est q confessio sacramentalis est facienda sacerdoti et non alij. id ē. non potest fieri nec debet nisi habenti claues. et iste est solus sacerdos. Cuius rō est. qr absolutio fit virtute clauiū. ita q nullus potest ab-

soluere in foro penitentie (nisi habeat claues. Istud cum claues ordinētur ad absolutōnem. Istud tamē melius dicet infra. quādo agetur de potestate clauiū. sed nullus habet claues nisi sacerdos. cum claues dentur in collatōe ordinis sacerdotalis. ergo ↄfessio sacramētalis nō potest nec debet fieri nisi soli sacerdoti. Et ita dicit august. ꝛ ponit de pe. dist. vi. Qui vult ↄfiteri pctā sua vt inueniat grām. q̄rat sacerdotē

¶ Secūda ↄclusio est. ꝙ cōfessio facienda est ꝓprio sacerdoti. lz enim (vt dictū est) oīnēs sacerdotes habeāt claues. nō tamē hn̄t materiā id est. ꝑrochianos. in quā possint exercere vsū clauiū. sed solum illi quibus cōmissa est regulariter cura animaꝝ. regulariter q̄ habz vsum potestatis respectu illoꝝ. s. hominū quoꝝ cura est eis cōmissa. Et iō solum talibus est ↄfessio facienda. ꝛ tales sunt proprij sacerdotes. ergo ꝓprijs sacerdotibus est facienda ↄfessio.

¶ Sed posset aliq̄s dicere. q̄s est ꝓpri⁹ sacerdos. Aliqui dicūt ꝙ ꝓprius sacerdos est ꝑrochialis sacerdos q̄ habz ministrare sacramēta ecclesiastica. ꝛ ꝙ isti est faciēda ↄfessio. Et videtur dictum istoꝝ fundari in ratione ista. Illi debet fieri ↄfessio q̄ habet ministrare sacramētuz eucharistie. ad hoc enī est datū ꝑceptū de

ↄfitendo in q̄dragesima. vt fideles digne acce‑
derent ad sacramentum eucharistie in pascha
Cum ergo sacerdos ꝓrochialis sit obligat⁹ ex
officio suo ministrare parochianis suis sacra‑
mentū eucharistie. ideo oēs parochiani sui de
necessitate ad min⁹ in. xl. vel in pascha tenent
ei ↄfiteri. Et ita videt̄ intentio illi⁹ decretalis
Omnis vtriusq̧ sexus. ⁊ illius. de pe. di. vi. pa
tuit. Etiā videtur de intentōne sacre scripture
in veteri testa. vbi dr̄ ꝓuerbio. xxvij. Diligent
agnosce vultū pecoris tui. scdm glo. vult⁹ pe‑
coris est ↄscientia illius q̄ non pōt agnosci nisi
ꝑ ↄfessionem ergo oportet ꝙ ille q̄ habet curā
animaꝝ cognoscat ↄfessionē. quod non potest
fieri nisi audiat eam. Hoc idem videtur dicere
scriptura in nouo testamento. ad Hebre. ca. ij.
Serui obedite ꝑ oīa ꝑpositis vestris. Ipsi eni
puigilant quasi reddāt rōnem ꝓ aiab⁹ vestr̄.
Si ergo ille q̄ habet curā tenet̄ reddere rōnē
ꝓ anima subditi videt̄ necessario ꝙ sciat statū
ipsius anime subditi. qd̄ nō potest fieri nisi au
diat ↄfessionem illius. quare oportet ꝙ q̄libet
subditus ↄfiteat̄ curato suo. ¶ Alij distinguūt
de ꝓprio ⁊ dicūt ꝙ ꝓpriū duobus modis dr̄.
Uno mō dr̄ ꝓpriū scdm ꝙ distinguit̄ ↄtra alie
nū. Alio mō dr̄ ꝓpriū scdm ꝙ distinguit̄ ↄtra

cōmune. modo dicūt isti ꝙ qlibet tenet ꝯfiteri ꝓprio sacerdoti scdm ꝙ ꝓpriū opponit alieno nō aūt scdm ꝙ opponit cōi. nā ꝯstat ꝛ certū est ꝙ si aliquis ꝯfessus eēt pctā sua domio pape archiepo vel epo suo fatuū eēt dicere ꝛ temerariū ꝙ tenet illa eadē pctā ꝯfiteri suo prochiali curato. cū ergo isti q̄ p̄dicāt ex priuilegio ꝛ audiūt ꝯfessiones sūt vicarij dn̄i pape ꝛ epoꝝ. iō ꝯfessi eis nō tenent iteꝝ ꝯfiteri suo sacerdoti prochiali cū tales sint quasi penitētiarij pticulares. ꝛ iō sicut ꝯfessi penitētiarijs dn̄i pape vel epoꝝ nō tenent iteꝝ ꝯfiteri curatis suis ita nec ꝯfessi illis. Et ita hodie determinatū ē per dn̄m Johānē papā. xxij. in quadā decretali siue extrauagāti sua q̄ incipit. Uas electionis Istud etiā videt de intentōe illius decretalis bonefaciane. Sup cathedrā q̄ ponit extra de sepulturis. Et de pe. ꝛ re. in cōstitutiōibus dn̄i Clementis. c. Dudū a bone vbi dicit. frēs predicatores ꝛ minores tm̄ habent de potestate i ꝯfessionibus audiendis q̄tum prochiales sacerdotes de iure noscuntur habere. Sꝫ ꝯfessi prochialibus sacerdotibus nō tenent iterum ꝯfiteri. ergo nec ꝯfessio illis. Et secundū istaꝫ viam illa decretalis. Omnis vtriusqꝫ sexus. loquitur de sacerdote ꝓprio ꝓut propriū distinguitur

guit ꝯtra alienū. nō aūt ꝑut distinguit contra cōe. ⁊ ē sensus ꝙ ꝯfiteat̄ ꝓprio sacerdoti id est nō alieno. Quicq̄d sit de hoc tñ si illi q̄ audiūt ꝯfessiones ex priuilegio dñi pape inducerent sibi ꝯfitentes ad ꝯfitendū semel in anno suis curatis bñfacerēt ⁊ adhoc inducūtur i ista decretali. dñi bñdicti. xi. q̄ fuit de ordine p̄dicatorū que incipit Inter cūctas. Et reuent ad hoc. q: licet illa decre. sit reuocata inquantū cōtrariatur decreta. bonifaciane. q̄ incipit. Sup cathedrā. nō tñ quantū ad ea q̄ cōtinet equitatis ⁊ rōnis ē reuocata. ¶ Sed nūquid prochialis sacerdos pōt absoluere prochianū suū de omni pctō. Dicendū ꝙ Ray. in sūma sua ponit qnq3 casus de quibus sacerdos prochialis nō pōt se intromittere nisi spēaliter fuerit sibi cōmissū. Primꝰ ē qñ ē solēnis pnīa pctōꝝ iniungenda. Scōs ē qñ pctō annexa ē excōmunicatio. Tercius ē qñcūq3 ⁊ vbicunq3 inuenit irregularitatē cōtractā. Quartus est de incendiariis. Istis aūt quatuor casibus addit Host. alios tres casus ita ꝙ sic sunt septē. Vñ quintus casus ē de publico pctōre sicut de publico blasphemo. Sextus est de falsariis lr̄aꝝ domini pape. Septimꝰ ē si sit consuetudo in episcopatu ꝙ aliqua certa crimina ad epm̄ refer

uentur sicut obtinet cõsuetudo in plerisqȝ locis
ꝛ ep̄atibus de homicidio sacrilegio sortilegio
falsario ꝛ de violatorib⁹ immunitatis ecclesie
sodomitis incestuosis periuris ꝛ alijs enormi
bus criminibus. que ep̄i sibi retinent scḋm ꝙ
eis expediens videtur. de quib⁹ certa regula
dari nõ potest. sed vnusquisqȝ curat⁹ habeat sy=
nodale suũ cum quo se dirigat in ista materia.
dñs Guiller. du. in repertorio suo dicit ꝙ po=
nere tot casus nõ est nisi auferre curatis pote
statem suã. cũ possunt omnia de iure que non
sunt eis prohibita expresse. hoc ꝓbat. c. nup.
desen. ex. ante finẽ. ¶ Notandũ ꝙ Ray. i sũ=
ma sua ponit sex casus in quib⁹ vn⁹ sacerdos
parochialis põt absoluere ꝛ audire cõfessiões
subditorum alterius sacerdotis. Primus est.
qñ ille extrane⁹ deliquit in parochia sua. Se=
cundus si mutauit domicilium sicut ẽ de scho=
laribus studentibus parisius vel alibi. Ter=
cius si sit vagabundus. sicut isti pauperes va
gabundi per mundum. Quartus quando ali=
quis habet sacerdotẽ iperitum vel malicıosuȝ
ꝛ omno insufficientẽ ꝛ vult ire ad magis peri=
tũ ꝛ sufficientẽ q̄ sibi ꝯsulat. põt ire ad eũ peti
ta tamẽ pri⁹ ꝛ obtenta licentia a ꝓprio recto=
re vel sacerdote ꝛ sacerdos tenet eã sibi dare.

Quintus casus ē si aliquis volēs facere lōgū iter. vtpote ire ad scm̄ Jacobū vel aliā quācū q̄ ꝑegrinationē siue locū petita licentia a curato suo ꝙ possit in itinere cōfiteri. q2 tūc quilibet qui pōt audire cōfessiōes poterit ei⁹ confessionē audire. Sextus casus est qñ pctōr ē in articulo necessitatis. q2 in isto cau poterit cuilibet ꝯfiteri. In aliis aūt casib⁹ p̄fatis nō pōt ꝯfiteri nisi potenti audire ꝯfessiōes vel ex cōmissione vel ex priuilegio. Si q̄d fiet de militibus ꝛ nobilib⁹ siue quibuscū q̄ aliis q̄ habent domicilia diuersa in diuersis ꝑochiis. ꝛ ꝑ vnā ꝑtē anni morant̄ in vno domicilio. ꝛ ꝑ aliaz in alio. cui ꝯfitebunt̄ isti. Dicēdū ꝙ tales cōfiteri debēt illi curato in cui⁹ ꝑochia hñt principale domiciliū. vel in cui⁹ ꝑochia morant̄ ꝑ maiorem partē anni. Sed pone. hec ē vna mulier fragilis ꝛ ad pctm̄ prona timet de curato q̄ est leuis ꝛ lubricus ꝙ si cōfiteatur ei ne sollicitet eā de pctō. vel ꝙ reuelet eius ꝯfessionem. nūquid ista ꝯfi ebitur ei. Dico ꝙ si timeatur verisimiliter vel ꝓbabiliter. de istis vel de aliquo istoꝝ debet petere licentiaz curato suo ꝙ ꝯfiteatur alii. vel si pōt habere copiaz supioris sicut epi vel penitētiarii vel alicuius religiosi habētis ptātem audiendi ꝯfessiones. ꝛ ꝯfiteā

qui habent domicilia diversa in parochiis

tur ei. Sed quid si forte ista nõ põt hr̃e copiaz
alicui⁹ istor̃. ꝛ curat⁹ est ita maliciosus ꝙ nõ
vult sibi dari licentiã ꝯfitendi alteri ꝗd faciet
ista ꝑsona. Dico ꝙ si timet de sollicitudine cõ
mendet se deo orãdo ꝙ eã eripiat a tẽtatiõe et
donet sibi virtutẽ ꝛ cõstantiã resistendi ꝛ cõti-
teat in loco publico. ꝛ de⁹ qui. teste aplo nemi
nẽ tẽtare ꝑmittit vltra id qd̃ põt faciet cũ ten
tatione ꝓuentũ. ꝛ adiuuabit eã. ꝛ sic nõ cõmo-
uebitur. In cãu aũt ꝙ timeret de reuelatõe cõ
fessiõis credo ꝙ si timor eẽt iustus ꝛ rõnabilis
nõ leuis vel fatu⁹ ꝙ sine licẽtia sua si ip̃e eam
negaret ius ꝯcedit sibi. s. alteri hñti potestatẽ
audiendi ꝯfessiões possit ꝯfiteri. ita tñ ꝙ sit in
ꝓposito ꝙ si haberet curatũ sufficientẽ ꝯfite-
retur ei. Sicut ẽ ille qui ꝯtrahit sponsalia vel
matrimoniũ apponẽdo ꝯditionẽ inhonestam
ꝯtra substãtiã matrimonii priuat iure matri-
monii. vt dr. xxii. q. iiii. Inter cetera. xxxii. q. ii.
aliqñ solet queri extra de cõditiõe appo. c. iii.
de spon. c. ii. Ita sacerdos nõ seruans ea que
sunt de substantia ꝯfessionis immo faciẽs con
tra ea ẽ priuat⁹ iure qd̃ hẽbat in audiẽdo con
fessiones. Cum ergo tenere secretuz sit de sub
stantia confessionis quantum est ex parte cõ-

Et sacerdos nõ val... dit ... ... formet ista ꝑsona

fitētis ꝛ ꝯfessoris. sacerdos reuelans ꝯfessio-
nē est priuatus iure qd̄ hēbat in audiendo cō-
fessiōes. Et iō si timeatur iuste ꝛ rōnabiliter ꝙ
iste curat⁹ reuelabit ꝯfessionē nullus tenetur
ꝯfiteri sibi. Uer̄ ē ꝙ ista rō nō cōcludit nisi cō-
tra eū qui iā reuelauit ꝯfessionē ꝛ nō ꝯtra eū
q̄ reuelaturus ē. sed hoc facit seq̄ns rō. scdm
eni btm Bern. qd̄ pro charitate institutū ē. cō-
tra charitatē militare nō debet. sed ꝯfessio ē in
stituta ꝓ charitate q̄ quilibꝫ tenet̄ se diligere
ad honorē dei eū glorificādo ꝛ se humiliādo. et
eū sibi recōciliando. ergo nō tenet̄ militare con
tra charitatē eū ꝓdendo ꝛ diffamādo. qd̄ fierꝫ
si hō tenerer̄ ꝯfiteri illi de quo iuste ꝛ rōnabili
ter timeret̄ seu p̄sumeret̄ ꝙ reuelaret ꝯfessio-
nē. vñ Aug⁹. ad quēdā eū hortādo ꝯfessionē
ꝛ pniam dixit. Non dico tibi vt te ꝓdas. sed si
aliq̄s scienter ꝯfiteret̄ alicui q̄ ꝯfessionē reue-
laret ꝓderet se. ergo nō dꝫ sibi ꝯfiteri. sed pōe
ꝓprius sacerdos est heretic⁹ vel scismaticus
vel notorie simoniacus vel excōicatus. nūq̄d
dꝫ sibi ꝯfiteri. Dico sine p̄iudicio ꝙ non. Et rō
generalis q̄ʒtū ad oēs talis ē. Cū eni pticipa-
re cū excōicato in sacramētis sit pctm̄ mortale
ꝛ oēs tales sint excōicati de iure. ꝛ cōfessio sa-
cramentalis sit sacramētū quicūq̄ talib⁹ con

fiteret peccaret mortaliter. Sz quantū ad hereticū ē specialis rō. qꝛ hereticus de facili poneret ꝯfitentē sibi in errorē vel duceret in desperationē. sicut fecerūt phari. et iude qui confessus ē eis dicēs. Peccaui tradēs sanguinē iustū. Et ipi loco boni ꝯcilij dixerūt ei. Quid ad nos. Tu videris. Ulterius pone. Dicit eniz cōiter ꝛ verū est vt declarabit infra ꝙ nullꝰ dz diffamare vel accusare aliū in cōfessione. Sz pōt cōtingere ꝙ si aliquis cōfiteat curato suo. oportebit ꝙ diffamet aliū sicut ponat ꝙ aliqs peccauerit cū matre sua q̄ bn̄ nota est curato. vel cum filia ꝛ vxore q̄s etiam curatus bn̄ nouit. oz eni ꝙ talis exprimat nomē ꝛ personam in cōfessione dicendo. habui talē rem cū matre vel filia vel cū sorore. ꝛ sic cū iste vt dictum est sunt note curato remanebunt diffamate apud eum. Dicendū ꝙ ille dz confiteri si habeat oportunitatem tali qui nō habeat noticiam personarum. Unde talis debet ire ad curatuz exponendo ꝛ dicēdo sibi. Dn̄e habeo casū quē nō debeo ꝯfiteri vobis. non quin vos sitis sufficiens. Sed casus est talis ꝙ non debeo dicere vobis. idō peto licentiam confiteri alteri. et sacerdos tenetur eam dare sibi. Et ea habita

nullus debet diffamare alium in cōfessione

tenet querere ꝯfessorē idoneū q̄ nullā noticiā habet de ꝑsona cuz qua peccauit ipse. Et ꝯsulo sacerdotib⁹ curatis ꝙ sint faciles ad tales licentias ꝯcedēdas. q2 ex hoc prouenit duplex bonū. vnū ꝙ ipsi exonerantur. aliud q2 pctōres meli⁹ ⁊ apti⁹ ⁊ securi⁹ cōfitent. Sz nunq̇d mulier q̄ peccauit cū curato suo dz illi cōfiteri. dico ꝙ cū verecūdia sit magna ps satisfactionis ⁊ hō nō tm̄ verecūdaret de illo q̄ est cōsci⁹ sceleris q̄ntū de vno alio. mulier ista nō debz isti cōfiteri. nec ip̄e dz eā audire. imo dz ei dicere vade ad aliū. tm̄ si cōfiteret ei ⁊ ip̄e absolueret eā eēt absoluta. Sacerdos autē curat⁹ cui cōfitebit. Dico ꝙ qn̄ sibi cōmittitur cura aīarum abep̄o si ip̄e peteret licētiā vt posset sibi eligere cōfessorē vel i cōmissiōe cure diceret ei ep̄s Ne ex hoc ꝙ habes curam aliorum detrimentū aīe tue patiaris. cōccdim⁹ tibi ꝙ possis tibi eligere cōfessorem idoneū qui te absoluere valeat esset multum securū. tenet tm̄ cōmuniter ꝙ in cōmissiōe cure det eis licentia iplicite. alias cōmissio cure eēt eis multū nociua. Sed nūquid ex hoc pñt confiteri simplicib⁹ sacerdotib⁹ qui nō habēt auctoritatē vł ptātem audiendi cōfessiones. Dico ꝙ nō de rigore iuris. Cui⁹ est duplex ratio. vna q2 iste nō ē mo

dus dandi iurisdictionē illi q̄ alias nō habet. Alia q̄r lz curati sint licentiati q̄ p̄nt confiteri. tñ isti nō sunt licētiati q̄ possint eos audire. tamē credo q̄ ex quo epi sciunt q̄ curati cōfitentur istis ⁊ ipi absoluāt eos ⁊ nō p̄hibēt. immo dissimulāt. vidētur eis tacite dare potestatem audiendi ⁊ absoluendi eos. s. sacerdotes curatos ¶ Notandū insuper q̄ si aliquis sit i periculo mortis ⁊ nō possit habere copiā sacerdotis. pōt ⁊ dz confiteri laico fideli ⁊ nō excōicato. vt habet de pe. di. i. ca. Qui penitet. de conse. di. iiii. Sanctū. ⁊ Aug⁹ dicit. Tanta est vis cōfessionis vt si imineat articulus mortis ⁊ deest sacerdos. confiteant̄ p̄ximo. ita tñ q̄ talis cōfessio nō est sacramētū cū desit ibi illud qd̄ ē formale in sacramēto. s. potestas clauiū. Rōne tñ bone volūtatis quā p̄tendit in verecundia. quā habet cōfitendo. absoluit̄ a deo. ⁊ ille qui audit ei⁹ cōfessionē tenetur orare p̄ eo dicēdo Misereat̄ tui. ⁊c. si sciat. vel Pater noster. ita tñ q̄ si euadat periculū. tenetur iterū confiteri illi qui eum potest absoluere.

¶ De quibus debet fieri confessio. Cap̄. v.

Expedito quasi supficialiter cui facienda est cōfessio. Restat videre de quibus debet fieri. ¶ Et est sciendum q̄ debet fieri de

peccatis. ita dr in. ps. Dixi ɔfitebor aduersuz me iniusticiã meã dño. Iniusticiã dicit ⁊ non iusticiã. Et in canonica bti Jacobi. Confitemi alterutrũ pctã vr̃a. nõ bona vel virtutes sicut faciebat phariseꝰ dicẽs. Gr̃as ago tibi domie qꝛ nõ sũ vt ceteri hoĩes fornicatores adulteri. velut etiã hic vt publicanꝰ. Jeiuno bis in sabbato. decimas do de oĩbus q̃ possideo. Dz ergo ɔfessio eẽ de pctis. ¶ Pro quo notãdũ ꝙ pctõꝝ quedã sunt venialia. q̃dã mortalia. q̃ntũ aũt ad pctã venialia loquẽdo simpliciť non sunt ɔfitenda de necessitate. Cũ eni de natura sua sint venialia qđ etiã ip̃m verbũ importat. pñt etiã persone ɔsequi veniã. siue habendo pniam interiorẽ siue cõtritionẽ in generali de ip̃is. siue p exteriorẽ pniam assumptaz. siue p ꝑcussionẽ pectoris ⁊ similia. Unde notãduz ꝙ pctã venialia multis modis remittunť. etiam absq̧ cõfessione sacramẽtali. Uno mõ p cõfessionẽ generalẽ q̃ fit in p̃ma. ⁊ in cõpletorio. ⁊ in pncipio misse. Alio mõ p bñdictionẽ ep̃alez. Et idẽ credo non tñ assero de bñdictione sacerdotis q̃ fit in fine misse. Alio mõ p aspersionez aq̃ benedicte. de ɔse. di. iiij. Aqua sale asp̃sam bñdicimus vt cuncti ea aspersi bñdicanť. ⁊ sanctificentur. Alio mõ per ꝑcussionem pectoris.

Alio modo quādo qui s dicit deuote orationē dñicam.s. Pater nr̄.ꝛ hoc virtute istius verbi. Dimitte nobis debita nr̄a.ꝛc. Alio mō vt dicunt aliqui ꝑ ingressū eccl'ie ꝯsecrate qđ intelligo qñ ingredit' cā orōnis. alio mō per elemosyne largitionē. vñ in Daniel. iiij.ca. Pec cata tua elemosynis redime. de pe.di.i. Medicinā. Et credo ꝙ ꝑ qđlibet opus bonū deleantur. in.c.ꝓallegato. Alio modo per deuotā susceptionē alicuius sacramenti potissime eucharistie. de conse.di.ij. Cū omne crimen. Intelligas tñ qñ dico sic.vel sic pctā venialia dimitti qñ.s.persona nō habet nisi venialia.q: si hr̄et mortalia nunq̄ȝ sibi dimitterent venialia quousq; mortalia essent remissa. quāuis autē venialia quantū est de natura sui non sint de necessitate confitenda. tamen est multū ꝯgruū maxime viris ꝑfectis. sicut sūt ꝑlati ꝛ religiosi ꝙ confiteant' ea. q: pnīa eorum multum minuitur virtute clauiū. ¶ Notandū tñ ꝙ in aliquo cāu cōtigit ꝙ homo tenetur ꝯfiteri pctm̄ veniale. ꝛ hoc ꝓpter dubiū. s. qñ homo dubitat ꝓbabiliter đ aliquo pctō vtrū sit mortale vel veniale. q: si nō peniteat sicut de mortali discrimini se exponit. idō debet cōfiteri sicut iacet in ꝯsciencia sua. ꝛ iudicio sacerdotis relinquitur

nota

vtrũ sit mortale vł veniale. Et cõsulo sacerdoti q̃ nõ sit nimis ꝓnus ad iudicandũ pctã esse mortalia. sed potest dicere magnũ eẽ pctm̃ et inducere hominẽ ad pniam. Tenetur etiã hõ cõfiteri pctm̃ veniale ꝓpter ecclesiasticam statutũ. qñ. s. nõ hȝ remorsũ conscīe ď aliquo peccato mortali. qꝛ cũ ex statuto ecclīe teneatur q̃libet cõfiteri in q̃dragesima. talis tenetur confiteri ⁊ cũ nõ habeat mortalia q̃ cõfiteatur. oꝫ q̃ cõfiteatur pctã sua venialia. dicũt tñ aliqui q̃ sufficit q̃ pñtet se sacerdoti dicẽs. Dñe nõ habeo cõsciam de aliquo pctõ mortali tñ presento me vobis vt videatis cõsciam meã. Tenendũ est igił q̃ nõ necessariũ ẽ cõfiteri pctã venialia scdm̃ q̃ talia sũt. tñ multũ vtile ẽ ⁊ expediẽs. nec tenetur q̃s ad cõfitẽdum ea nisi de bono ⁊ equo. nisi in duobꝰ casibꝰ. qꝛ. s. vł ligatur a ꝓpria cõsciã. s. qñ dubitat vtrũ sit mortale vel veniale. vel ex cõstitutione ecclesiastica. s. qñ nõ hȝ mortalia q̃ cõfiteatur. Quãtũ aũt ad pctã mortalia. dico q̃ oĩa tã occulta q̃ manifesta tenetur q̃libet distincte ⁊ sigillatī cõfiteri. ⁊ si exciderit a mẽoria sua tenetur laborare quãtũ põt q̃ recordet. Q̃d aũt teneatur confiteri pctã mortalia manifesta sacerdoti pȝ. quia ad hoc q̃ sacerdos absoluat pctõrem oportet q̃

sciat pctã. vt de⁹ cuius locũ tenet. ⁊ cuius au/ ctoritate absoluit sed nõ põt scire vt deus nisi dicantur ei in cõfessione ergo ꝗtũcũq₃ pctm̃ sit mãifestũ cõfessori pctõr dz sibi dicere pctm̃ suũ ĩ cõfessione. vt sicut ĩ foro iudiciali nõ suffi cit qđ iudex sciat cãm vt priuata ꝑsona. immo oportet qđ sciat eã₃ vt iudex. ita in foro pniali nõ sufficit ꝙ confessor sciat pctm̃ vt hõ. imo o₃ qđ sciat ipm̃ pctũm vt de⁹. i. qđ ĩ cõfessione si bi dicatur. Tenetur etiã cõfiteri pctã ꝗntũcũ- q₃ occulta. cuius rõ est. sicut enĩ medicus cor- poralis ñ põt dare remediũ salubre nisi cogno scat infirmitatẽ. ita cõfessor ꝗ est medic⁹ aĩe nunꝗ₃ põt ĩponere pniam salutarẽ nisi cogno scat pctũm. nõ autẽ põt cognoscere pctũm oc- cultũ nisi reueletur ei ĩ ꝯfessiõe. ergo o₃ ꝙ pec catũ ꝗntũcũq₃ occultũ ꝯfiteatur. Iustũ ẽ enĩ₃ vt pctõr ꝗ nõ erubuit peccare in ꝯspectu dei. cui nihil põt occultari. nõ erubescat ꝯfiteri ho mini pctõri. apparet ergo ꝙ pctã mortalia ꝗ- cunq₃ sint siue manifesta siue occulta. oĩa ⁊ sin gula sunt ꝯfitenda ¶ Sed nunꝗd circũstantie pctõꝝ sunt ꝯfitende? Dicendu₃ ꝙ circũstantie pctõꝝ que sunt attẽdende in confessione cõti- nentur in hoc versu. Quis qđ vbi quos quo- tiens cur quomõ quando. Quilib₃ attẽdit aĩe

medicamina dando. Quis querit vtrū pctōr sit masculus vel femina. senex vel iuuenis. nobilis vel ignobilis. liber vel seru⁹. in dignitate vel officio cōstitutus. aut plat⁹ sane mētis vel insanus. scius vel nescius. solutus vel cōiugatus. claustralis cleric⁹ vel laic⁹ consanguine⁹ affinis vel extrane⁹. xpīanus. hereetic⁹. iude⁹. vel pagan⁹. rc. Quid. i. vtrū cōmisit adulterium. fornicationē. stuprū. humicidiū. sacrilegiū r similia. Itē vtrū illud qd cōmisit sit enorme. mediocre vel pnū. Itē vtrū illud sit manifestū vel occultū. antiquū vel nouuz. r similia. Ubi scz aut in pphano loco vel sacro. aut in domo domini vel alibi. s. p quos mediatores aut nūcios. qr omnes tales facti eēnt pticipes criminis r dānatiōis. r ipē reus p pctis eoz Item p quos. i. cū quibus r p quibus r ɔtra quos Quotiens. s. quotiens ɔgnouit adulteraz vel fornicariam r vtrū vnā vel plures quociēs dixit verba iniuriosa vel cōtumeliosa proximo. r quotiēs iterauit iniurias r similia. vuln⁹ eniz iteratū tardius sanat. Cur scz quali tēratione vel occasione hoc fecerit. r vtrū puenerit ipaz tēratione vel occasionē. vel fuit puētus ab ea Itē vtrū sponte vel coacte r qua coactione an cōditionali vel absoluta. Item vtrum cupidi=

tate vel paupertate. vtrum ludendo vel nocendi aliquo. Quomodo. i. de modo agendi vel patiendi. quo melius actu quam lectione vel locutione scilicet. quando. s. an tempore sacro. puta diebus festiuis. xl. iuniorum vel aliis diebus Item an ante acceptam penitentiam aut post frangendo ipsam. Iste ergo sunt circumstantie que in omni peccato sunt attendende quarum quedam respiciunt personam ipsius peccatoris. aut personam illius cui facta est iniquitas. et sic est quis. quedam respiciunt peccatum ipsum. et hoc quantum ad substantiam facti. et sic est quid. vel quantum ad modum agendi. et sic est quomodo. vel quantum ad causam finalem. et sic est cur. vel quantum ad causam iniuriantem. et sic est per quos. vel quantum ad frequentiam actus. et sic est quotiens. Quedam respiciunt tempus. et sic est quando. quedam respiciunt locum. et sic est vbi. ¶ Harum autem circumstantiarum quedam mutant speciem peccati sicut accipere rem alienam inuito domino est peccatum furti. modo isti peccato addatur ista circumstantia vbi scilicet quod accipiatur de loco sacro. modo mutatur species peccati. quia non solum est furtum. immo sacrilegium. Similiter cognoscere mulierem que non est propria vxor. est fornicatio. Addatur ista circumstantia scilicet quod ista non sit coniugata sua iam est adulterium.

quo

vel q sit virgo iam est stuprum. vel q sit consanguinea sua. iam est incestus. vel addat ista circūstantia quomodo. i. nō cognoscat debito modo iam mutatur spēs pcti. qz est pctm̄ contra naturam. Similiter ebrietas de natura sui nō est pctm̄ mortale. addatur ista circūstantia quotiens. i. q iā zhabeat in vsu q inebriet se. iam est pctm̄ mortale. Similiter pcutere aliuz luxuriose ē pctm̄ addatur ista circūstātia q̄s. i. q ille qui pcutitur sit cleric9. iā mutatur spēs pcti. quia iā est excōmucatio. z sic de aliis circūstantiis. Quedā vero circūstantie nō mutāt spēm pcti sed aggrauāt pctūm. verbi gratia. cognoscere solutā nō suā est fornicatio. addatur circūstantia ista quando. i. q cognoscat eā tempore sacro lz nō mutetur spēs pcti. tamen aggrauatur peccatū vel addatur ista circūstātia quō. i. publice z manifeste certe iā aggrauatur pctūm. z sic de aliis circūstantiis. Quedam vero circūstantie sunt q̄ alleuiant peccatum sicut pcutere clericum est peccatū. addatur ista circūstantia cur. i. q aliquis percutiat eum in ludo iam minuitur peccatum. Similiter accipere rem alienā pctūm est. addat ista circumstantia quando. i. quando aliq̄s accipiat eam tpe magne necessitatis certe minuitur.

peccatū. ꝛ sic de alijs. ¶ Patet ergo ꝙ circū/stantiaꝝ q̄dā sunt q̄ mutāt speciē peccati. q̄daꝫ que aggrauāt sed nō mutāt. quedā q̄ alleuiāt. Nō de circunstantijs mutantibus spēm pcti. dicūt ꝯcorditer doctores ꝙ sunt de necessitate ꝯfitende. Unū nō sufficit in ꝯfessione dicere (ac/cepi rem alienā. immo si accepta fuerit ď loco sacro oportꝫ ꝙ exprimat. dicendo. accepi illud de ecclesia. vel de tali loco. nec etiā sufficit di/cere peccaui cū muliere. immo oportet expri/mere si erat ꝯiugata. virgo. ꝯsanguinea. vel re/ligiosa. ꝛ sic de alijs circūstantijs. ¶ De circū/stantijs aūt aggrauantibus sed nō mutātibus spēm pcti. est diuersitas inter doctores. Nam q̄dam dicūt ꝙ sunt de necessitate ꝯfitende. alij aūt dicūt ꝙ nō sunt ď necessitate. nisi de ꝯgruo ꝛ vtili maxime viris pfectis ꝛ intelligentibus Et credo ꝙ ꝯfessores debēt interrogare de hu/iusmodi circūstantijs ꝛ potissime apud simpli/ces. de hoc tñ magis dicet infra. ¶ De circū/stantijs aūt alleuiātibus dicūt doctores. ꝙ nō debent ꝯfiteri nisi forte interroget ab eis. Ex p̄dictꝭ pꝫ quō tā pctā mortalia q̄ꝫ venialia sūt ꝯfitenda. Que aūt sunt pctā mortalia dicetur infra qñ aget de interrogationibus faciendis in ꝯfessione. ideo hic p̄termittit.

e

¶ Qualis debet esse ꝯfessio Ca. vi.

AD sciendū qualis debeat esse confessio Notandū ꝙ dauid ꝓpheta in. scḋo. ps̄. pniali (q̄. xxx. in ordine est) ponit sūmarie ꝯditiones ꝯfessionis dicēs. Dixi ꝯfitebor aduersū me iniusticiā meam dn̄o. ⁊ tu remisisti impietatem pcti mei. Ubi innuit. ꝙ confessio dꝫ esse pmeditata cū dicit (dixi. i. i corde meo disposui Scḋo dꝫ esse apta nō palliata. ideo dicit ꝯfitebor. i. nō tacebo neqꝫ palliabo. non excusando. neqꝫ defendendo me. Tercio dꝫ esse accusatoria. ideo dicit aduersum me. i. ꝯtra. Quarto dꝫ esse verecunda. ideo dicit iniusticiā. i. pctm̄. de quo homo verecūdatur. Quinto dꝫ esse ꝓpria ideo dicit meā ⁊ nō alienam. Sexto dꝫ esse meritoria. Nam sequitur) ⁊ tu remisisti impietatem pcti mei.) Ut aūt magis particulariter ꝓcedamus ¶ Notandū ꝙ ad hoc ꝙ ꝯfessio ꝓficiat dꝫ haberi. xvi. ꝯditōnes. q̄ ꝯtinent his v̄sibus

¶ Sit simplex humilis ꝯfessio pura fidelis
Atqꝫ frequēs nuda. discreta libēs verecunda.
Integra secreta lachrymabilis accelerata
Fortis ⁊ accusans. ⁊ sit parere parata.

¶ Prima ergo ꝯditio ē ꝙ sit simplex. simplex enim dr̄ quasi sine plica. vn̄ ꝯfessio dꝫ esse sine plica alicuius falsitatis. ita ꝙ non taceat ver-

nec amisceatur falsum. etiam humilitatis cā
Vñ augusti. Cū humilitatis cā mentiris. si nō
erras añq̄ mentiris mentiendo pctōr efficier.
Vñ pctōr non dz celare qd fecit. nec dicere qd
nō fecit sed simpliciter ⁊ plane dz dicere om̄ia
pctā sua. q: vt dicit sapiēs. Qui ambulat sim-
pliciter ambulat ɔfidenter. ¶ Scda ɔditio q̄
sit humilis. talis eni fuit ɔfessio publicani. de
quo ait xp̄s in Lu. q̄ nō audebat oculos ad ce
lum leuare. sed ɔcutiebat pectus suū. di. Dn̄e
ppiti⁹ esto mihi pctōri. ⁊ iō recessit iustificat⁹
Joco dicit b. petrus. Humiliamini sub potēti
manu dei. vt vos exaltet in tpe visitatōnis. q̄r
vt dicit Job. Humilē spm̄ suscipit gloria.
¶ Tercia ɔditio q̄ sit pura. ⁊ nō fiat ppt hy-
crisim. vel vanā gloriā. sed pure ppter deum.
nec fiat timore seruili. i. timore pene inferni. s3
timore filiali. i. timore offense diuine maiestat.
sicut dictū fuit s̄. de ɔtritōe. Fiat etiā sine vlla
fictōne. q: sic esset ɔfessio lupi. (De q̄ fabulose
narrat. q̄ semel ɔfitebat.) ⁊ ɔfessor dixit ei. pa
cis signa facis. animū tñ tuum prauū repsto ⁊
fallacē. vix solitā vitā depones. solit⁹ es rape.
vix amicus eris ouib⁹ q̄cq̄d dicas. q̄si diceret.
lic3 pn̄iam et ɔtritōnē p̄tendas exteri⁹ i facie.
maliciā tñ retines i animo interi⁹. i. in corde.

¶ Quarta ↄditio q̄ sit fidelis. s. vt tam ↄfitẽs q̃ȝ ↄfessor sint in fide catholica. ⁊ fiat sc̃dm doctrinã ecclesie ⁊ non sc̃dm doctrinã hereticoꝝ. ita q̄ fiat sub spe venie. ne sit sicut ↄfessio iude ꝓditoris. q postq̃ȝ fuit optime ↄfessus dicens peccaui tradens sanguinẽ iustum. desperauit de venia ⁊ abiens laqueo se suspendit. ꝓbant ista de. pe. dis. vi. qui vult. ¶ Quinta ↄditio ẽ q̄ sit frequẽs. qđ dupliciter intelligit. vno mõ q frequẽter ceciderit p pct̃m mortale. frequẽt resurgat p pniam. ⁊ de hoc habet de pe. di. iij. reguntur. ⁊ c. Septies in die cadit iustus. ⁊ c. adhuc instant ꝑdi. Alio mõ vt eadẽ pctã frequenter ↄfiteant. Vñ aug. Quanto ↄfitet q̄s pluribus turpitudinẽ sui criminis. tãt ↄ facili⁹ ↄsequtur veniã remissionis. De hoc tñ quõ q̄s tenet ad hoc. dicet infra qñ aget de iteratione ↄfessionis ¶ Sexta ↄditio q̄ sit nuda. quia nõ debet ↄfiteri p nunciũ. nec p epistolã sed viua voce. ore ꝓprio ⁊ p̃sentialiter siue ꝑsonaliter. vt q p se peccauit. p se erubescat. Itẽ nõ debet ↄfiteri ꝟbis vel nominib⁹ crimina palliãtib⁹ sed quodlibȝ pct̃m suo ꝓprio nomĩe q̃ȝtũcũq̧ turpe exprimat. honeste tñ et oẽs circũstantie q̃ntũcũq̧ turpes ⁊ abominabiles exprimant vt sic tota sanies apostematis expellatur.

¶ De circũstãtijs aũt q̃ sunt ↄfitende habe/
mus supra.c.p̃cedenti. ¶ Nota etiã q̃ mutus
potest ⁊ debet cõfiteri p̱ signa. ⁊ q̃ est alterius
lingue ⁊ idiomatꝰ.ita q̃ si ↄfessor nõ intelligat
eum debet ↄfiteri p̱ interp̃tem.⁊ interpres te-
netur secrete tenere ↄfessionẽ sicut sacerdos
Nota etiã q̃ si aliq̃s scribat pctã sua in charta
vt melius recordaret̃ de eis ⁊ legat cartã corã
sacerdote bñ facit. ¶ Septima ↄditio q̃ sit di/
screta.s.q̃ distincte ⁊ sepatim ↄfitear̃ pctã sua
nõ ↄfuse. Juxta illud psal. Lauabo p̱ singulas
noctes lectũ meũ. Lauabo(inquã) p̱ singulas
noctes.i.p̱ singula pctã.lectũ meũ.i.ↄscientiaꝫ
meã. Jtem vt eligat peritũ iudicẽ. Vñ Augꝰ
Sacerdotem quere q̃ te sciat ligare ⁊ soluere.
de hoc quere supra.c. Cui faciẽda. ¶ Octaua
ↄditio q̃ sit libẽs.id ẽ.volũtaria. vt nõ sit sicut
ↄfessio achor(q̃ coactus ↄfessus est ⁊ lapidatꝰ
sed sit sicut ↄfessio dextri latronis in cruce pen
dentis. Licet enĩ debeat dolere q̃s ꝓpter pctã
que cõmisit.tñ gaudere debet ꝓpter vitã quã
recupat.vñ ↄtingit gaudiũ ⁊ dolorẽ esse simul
⁊ semel ĩ eodẽ supposito. Vñ psal. Scdm mul/
titudinẽ doloꝝ meoꝝ in corde meo. ↄsolatiões
tue letificauerũt animã meã. ¶ Nona ↄditio

q sit verecũda. cum magna enĩ verecundia dz pctõr ↄfiteri. ⁊ sic meret veniã. Vñ aug⁹. La-borat mens patiendo erubescentiã. Et qm̃ verecũdum esse est magna pena. q̃ erubescit pro xp̃o fit dignus venia. de pe. dist. i. qm̃ penitet. Nõ tñ dz esse tanta verecũdia. q ꝑpter eã dimittat dicere veritatẽ. Vñ sapiens Ecclesi. iiij. Ne ↄfundaris ꝑ aĩa tua dicere verũ. Est enim ↄfessio adducẽs ad gloriam vel ad veniam
¶ Decima ↄditio q sit integra. vt. s. dicat oĩa pctã sua. nõ dicẽdo ea corã duob⁹ sacerdotib⁹ sed omĩa dicat vni. nihil penitus obmittendo. Deus enim. s. sũme ꝑfectus opus imꝑfectõnis nõ nouit. aut enĩ totũ hominẽ sanat aut nihil. Vñ v̾sus. Sũma dei pietas veniã nõ dimidiabit. Aut nihil aut totum te penitente dabit. Aug⁹. Caueas ne verecũdia ductus diuidas ↄfessionem. ¶ Undecima ↄditio q sit secreta. tam ex pte ↄfitentis q̃ȝ ex parte ↄfessoris. Ex pte ↄfitentis. vt non dicat vel p̄dicet pctã sua in plateis. ne alij scandalisent in pctõ suo. ⁊ ne sit de illis q̃ cum malefecerint gloriant. Quo modo autem debeat esse secreta ex pte ↄfessoris. dicet infra cum aget de sigillo ↄfessionis.
¶ Duodecima ↄditio est q sit lachrymabilis Et de hoc dicit hieronymus. Per diẽ ⁊ noctẽ

nō des tibi requiem. neq; taceāt pupille oculi tui. Et ioh̄ā. chrysost. Lachryme lauāt delictū. quod est ꝯfiteri. Et in veritate magnū signum cōtritōnis sunt lachryme potissime in homine adulto. Nā in paruulo ⁊ muliere nō est multū curandū de lachrymis. Nam de muliere dicit Ouidius. Ut florent oculos erudiere suos.

¶ Decimatercia ꝯditio est ꝙ sit accelerata. i. festina. ⁊ de ista ꝯditōne reqre supra. in caplo Quomō facienda. ¶ Decimaquarta ꝯditio ē ꝙ sit fortis. Exemplo beate marie magdalene que adeo fuit fortis ī penitendo ꝓpter amarā interius cōpunctionē. ꝙ nullo pudore obstāte. publice ꝯfessa fuit turpitudinē pctōꝝ suoꝝ. sic pctōꝛ debet esse fortis in penitendo ⁊ ꝯfitendo pctā sua ꝙ nullo modo retrahatur a ꝯfessione illoꝝ. qꝛ scriptū est. Fortis est vt mors dilectio

¶ Decimaqnta ꝯditio ꝙ sit accusatoria. scꝫ ꝙ dicat se cōmisisse pctm̄ ex ꝓpria malicia. accusando se fortiter. nō pretendēs excusatōnes in peccatis. sicut fecerūt primi parentes. Un̄ sapiens. Justus ī principio accusator est sui. veniet amicus ei⁹ ⁊ accusabit eū. Iste amic⁹ est deus ⁊ nisi pctōꝛ mō se accuset corā isto amico ⁊ coraꝫ sacerdote dei vicario. habebit ī futuro

ouidi⁹ florent

nota

multos accusatores.s.deū. ꝓpriā cōscientiam dyabolū.pctm̄.ꝛ etiā totū mūdum.q2 vt dicit sapiens. Pugnabit tot9 orbis terraꝝ ꝯtra insensatos.i.pctōres.Si aūt nō accuset se pctōr deus excusabit eū in futuro. ¶ Sextadecima cōditio ꝙ sit parere paratus.i.ꝙ sit obediens. Aug. Ponat se penitēs oīno in potestate iudicis.i.in iudicio sacerdot nihil reseruans.vt omnia eo iubente paratus sit facere ꝓ recuperanda vita anime. quecūqꝫ faceret ꝓ euitāda corporis morte.ꝛ hoc cuz desiderio.q2 recupat vitam infinitā.Cū gaudio enī debet facere immortalis futurus q̄ faceret ꝓ differenda morte moriturus.Ray.aūt in summa sua addit alias duas ꝯditiōes.Prima est ꝙ sit ꝓpria.s.ꝙ seipsam accuset pctōr ꝛ nō aliū. Vn̄ dicit psalm̄ Deus vitam meā annūciaui tibi.Vitam(inq̄t meā nō alienam. alias si crimen vel pctm̄ alterius ꝓderet non esset criminis illius correctoꝛ sed ꝓditoꝛ vel detractoꝛ.Vn̄ nullus debet aliū nominare in ꝯfessione nec sacerdos debet euz de nomine interrogare. Fallit aūt istud qn̄ circūstantia peccati est talis.ꝙ aliter nō pōt ꝯfiteri pctm̄.puta si cognouerit matrē vel filiam Quid autem ꝛ quomō faciendū sit i hoc casu dictum est supra.c.Cui facienda.ꝛc.

Secūds ꝯditio quam addit Ray. est. q̄ sit morosa. vt nō dicant pctā in transitu. sicut campsores ꝯputant numos sed cū maturitate ⁊ morosa deliberatōne. vt ex hoc attendat deuotio: ⁊ maior habeat ꝯtritio ⁊ verecūdia. Confiteat ergo pctōr iuxta formā supradictam. et habita remissione pctōꝝ. habebit p̄mia beatoꝝ.

¶ De iteratione ꝯfessionis. Ca. vij.

Licet (vt dictū est supra) multū vtile sit et fructuosum frequēter ꝯfiteri. aliqñ tñ ē necessariū. ¶ Notandū ergo q̄ doctores ponunt aliquos casus in q̄b⁹ de necessitate salutꝯ ꝯfessio est iteranda. Primus ē ꝓpter enormitatem sceleris. s. qñ habꝫ aliquē casum de quo ꝯfessor suus nō potest eum absoluere q̄ꝛ mittit eum ad supiorē. debꝫ ꝯfessionē (quam fecerat inferiori iterare supiori. vt sciat que pnīa sit ei imponenda. nisi forte supior (q̄ꝫtū ad illū casū) cōmitteret vices suas īferiori. ꝓbat iste casus xxxiij. q. ij. latorem. de pe. ⁊ re. significauit.

¶ Secūdus casus est ꝓpter ignorantiā confessoris. si enim ꝯfessor sit impitus. ⁊ nescit sibi īponere pnīaꝫ ꝓ pctīs ꝯfessis dꝫ eū remittere ad ꝯfessorē pitū. q̄ ei sciat pnīaꝫ salutarē imponere. ⁊ iste tenet pⁱo pctā ꝯfessa iterū ꝯfiteri. Aug⁹. q̄re sacerdotē q̄ te sciat soluere ⁊ ligare Augu.

¶ Tercius est ꝓpter ꝯtemptū satisfactionis vt qñ aliqs fuerit ꝯfessus de peccatis suis. et ꝯtempsit facere pniam sibi impositā. ⁊ excidit a memoria sua. que fuit illa pnia. tenetur iterū ꝯfiteri illa ac eadem pctā si recordetur de eis. ꝓbatur iste casus de peni. dist. iij. si amplius ¶ Distinguendū tñ est in isto casu. qꝛ aut iste ꝯfitetur eidem ꝯfessori (cui primo erat ꝯfessus aut aliij. Si ꝯfiteaꝛ eidem. aut iste ꝯfessor recordatur de peccatis prius ꝯfessis. ⁊ tūc nō teneꝛ nisi velit iterꝫ ꝯfiteri ea sibi. sed sufficit dicere. Domine ego alias fui ꝯfessus vobis ⁊ vos recordamini. de qbus sciatis ꝙ ego ꝯtempsi facere pniam quam mihi imposuistis. nec recordor que fuit. ideo venio ad vos vt illā vel aliā pniam mihi imponatis. Si autem ꝯfessor non recordetur de peccatiꝫ primo sibi ꝯfessis. credo ꝙ tenetur iterꝫ ꝯfiteri. ⁊ idem dico si cōfiteatur aliij. ¶ Quartus casus est ꝓpter maliciā fictionis peccatoris. s. quādo aliqs scienter retinet aliquod mortale pctm̄ in ꝯfessione. q̄zuis ꝯfiteatur omnia alia pctā sua. tenetur illud quod retinuit. ⁊ omnia alia iterꝫ ꝯfiteri. Et ratio est. qꝛ prima ꝯfessio nō facta fuit in charitate. cum ipse remaneret in pctō mortali. ergo fuit impossibile pctā alia sibi dimitti. ergo si non fue-

sunt dimissa. tenetur iterum ea confiteri. Unde aug.
Scio deum inimicum omni criminoso. Quemodo
ergo si peccatum reseruet. de aliis recipiet veniam.
de pe. dist. iij. sunt plures. ¶ Nota tamen distincti
onem positam in precedenti casu. quia si confiteatur
eidemque sacerdoti. sufficit quod dicat. quando fui confessus
vobis retinui maliciose istud peccatum. Et hoc si
confessor recordetur de aliis peccatis. sed si non
recordetur. tenetur iterum omnia confiteri. et idem dico
si confiteatur alteri. Et quod in istis quatuor casibus
sit confessio iteranda de necessitate. concordant omnes
doctores. Sunt tamen alij casus in quibus do
ctores diuersificantur. Primus est propter pecti
obliti recordationem. Secundus est propter reci
diuationem. Dicunt enim doctores aliqui quod quando
aliquis recordatur de aliquo mortali peccato.
quod non fuerit confessus vel quando recidiuat in
aliquod aliud peccatum quod antea fuerat confessus
puta quod fuerat confessus de adulterio) iterum commit
tit et relabitur in adulterium. iterum tenetur omnia
peccata prius commissa confiteri. Et quantum ad pri
mum casum est ratio. quia alias non esset confessio in
tegra. quantum ad secundum casum ratio est istorum.
quia dicunt quod omnia peccata quantumcunque prius dimissa
redeunt propter ingratitudinem in recidiuationem

Alij dicūt q̄ sufficit dicere in generali se alias peccasse. ꝛ de nouo de hoc pctō recordatū fu-isse vel de nouo hoc peccatū cōmisisse. Tercij dicūt quasi medio mō dicentes q̄ in predictis duobus casibus pctā eiusdē generis iterꝫ ꝯfi-teri in speciali. pctā xō alteri⁹ generis sufficit ꝯfiteri in gn̄ali (xbigratia.) Aliq̄s recordat se modo ꝯmisisse pctm̄. scꝫ furtum. si alias fuerit ꝯfessus de furto. tenet iterꝫ ꝯfiteri de eodē fur to in speciali. (vt dicit opinio prima.) De alijs autē peccat[is] sufficit ꝯfiteri in generali. vt dicit secūda opinio. ꝛ idem de recidiuo. Que istarū opinionū sit melior ꝛ verior relinq̄ iudicio me-liori. ꝛ vnusq̄sq̄ quā voluerit eligat. ❡ Magr̄ godefredus in fontanis in theologia parisius magister in quodā quodlibeto suo. addit vnū aliū casum. s. qn̄ aliq̄s ꝯfitet aliquod pctm̄ ꝛ nō dolet nec penitet de peccatis vel de pctō p̄te-rito. nec ꝓponit abstinere ī futuro. talis tenet iterꝫ ꝯfiteri. Et inter multas ratōnes quas ad hoc adducit. vna est hec. qm̄ in essentialiter or dinatis. posterius non potest esse sine priori. ꝛ multo min⁹ potest stare cum opposito prioris sicut aliquis nō potest ꝯfirmari nisi fuerit ba-ptisatus. qr baptismus ꝛ ꝯfirmatio habent ne cessariū ꝛ essentialē ordinē interse. sed ꝯfessio

⁊ ꝯtritio habēt essentialē ordinē inter se quarē ad hoc ꝙ ꝯfessio hmōi valeat oportz ꝙ ꝯtritio ꝑcedat ꝯfessionem. vel ad min⁹ fit simul cū ea. Sed in casu ꝓposito contritio nō precedit nec est simul cum ꝯfessione. immo eius oppositū est simul cum ꝯfessione. s. delectatio ⁊ complacentia in pctō. quare illa ꝯfessio nihil valuit. et ideo oportz ꝙ iteret. Ver est ꝙ frater Ber. de galliaco baccalarius ī theologia. ⁊ quondam electus claromon̄. in correctorio suo. ꝯtra dictū magistꝝ godefredū dicit. ꝙ talis non tenet de necessitate iteꝝ ꝯfiteri. sed tenet iterū ꝯteri de pctīs priꝰ ꝯfessis ficte. ⁊ de ipsa fictōe ṽtute ꝯfessionis facte ⁊ ꝯtritionis pn̄tis. remittūtur sibi pctā. ¶ Arguitur ergo sic. Tantū valet ⁊ potest ꝯtritio in ṽtute ꝯfessionis facte. quātū valet ⁊ potest in ṽtute ꝯfessiōis faciende. sed ꝯtritio in ṽtute ꝯfessionis delet om̄ia pctā (vt tenet doctrina fidei. ergo ⁊ in ṽtute ꝯfessiōis iam facte. ꝯfessio eni iam facta habuit existentiam realem. ⁊ ideo ṽtus eius potest operari melius q̄z illius ꝯfessionis que nōdum fuit. Que istaꝝ opinionū sit verior nescio. tn̄ credo ꝙ tenetur ꝯfiteri saltem in generali. s. ꝙ alias fuerat ꝯfessus multa pctā. de q̄bus nō penitebat. nec ꝓponebat abstinere. sed modo ꝯterit

de ipsis. z est paratus facere pniam iniūctam nisi fecerit eam. z credo ꝙ si in spāli ↄfiteretur oīa pctā bn̄ faceret. z istud videt sentire Ray. in summa sua. rōnē eius vide in capitulo illo. Et quartus casus.

¶ Quomō debeat se habere sacerdos ad ↄfitentem. Ca. viij.

Ostensa de ↄfessione q̄ est et q̄lis debeat esse restat ostēdere de ↄfessore Et primo quō debeat se hr̄e ad ↄfitentē. ¶ Circa qd̄ notandū ꝙ ↄfessor sacerdos dz gerere vicē spūal medici. pctōr xo vicē spūalis egroti. sicut eni corpalis medicus ad egrotū accedens. primo mulcet ipsum egrotū z cōpatit ei se ↄfirmādo infirmo. xbis blādit. sanitatē pollicet. vt eger ↄfidentius detegat morbi quantitatē z dolor acerbitatē. sic sacerdos quasi medicus spūalis dū ad eū accedit pctōr q̄ est q̄si spūalis egrot⁹ dz pctōrē xbis allicere. blandimētis mulcere vt facili⁹ egrot⁹. i. pctōr detegat morbū. i. pcm̄ Debz ḡ ↄfessor pctōrez docere z monere. vt ad pedes eius hūilit sedeat, nec patiat eū sedere de pari. z si sit mulier dz eam docere vt sedeat ex transuerso. ne respiciat sacerdos faciē mulieris. qz (vt hr in Abacuch) Facies mulieris facies leonis z ventus vrens. Nec etiā respi-

ciat quemcū q̄ ꝯfitentem in facie. quia exinde audacius ꝯfitebit̄. Exinde pio ac dulci suauiq̄ colloquio dz ipsum inducere ad cōpunctiōnez. ꝓponēs bñficia que xp̄s ei ꝯtulit potissime in passione sua. qñ. s. ꝓ saluandis pctōrib⁹ voluit tantū dolorem sustinere. Item qꝛ ipse dicit nō veni vocare iustos sed pctōres. Itē ostēdat ei q̄ illi q̄ plus peccauerūt (si bñ penitēt) magis diligunt̄ a deo postea ꝛ exaltant̄. sicut patet in Dauid. Petro. Paulo. Maria magdalena. ꝛ latrone (q̄ omnes fuerunt maximi pctōres. Et qꝛ bñ penituerūt de pctīs suis. postmodū fuerūt amati ꝛ singulariter a deo exaltati. ¶ Exponat etiam ipsi in xp̄o pietatē. misericordiaz charitatem ꝛ mansuetudinē. quibus paratus est recipere pctōres. ¶ Suadeat etiam ei q̄ nō vereciidetur ꝯfiteri sibi. quia ipse est pctōr sicut ꝛ ipse qui ꝯfitetur. immo forte plusq̄z ip̄e Et q̄ nō ꝯfitebitur ei sicut homini sed sicut tenenti locum dei. Et q̄ ipse citius dimitteret se interfici q̄z q̄ reuelaret pctā ipsius. Et si forte ex istis omnibus pctōr non velit ꝯfiteri. ꝓponat ei ꝯfessor terrorem iudicij ꝛ penas inferni ꝛ quanta mala parata sunt pctōrib⁹. ꝛ q̄z dire punit deus eos qui nolunt penitere. ꝛ q̄z misericorditer parcit penitentibus. ꝛc.

o maria magdalena ꝛ latrone

Ex omnibus istis expositꝭ audiat simpliciter ꝯfessionem ipsius. Caueat autē ꝯfessor ne expuat. vel aliquod signū abhominatōnis ostendat. q̄ntūcūqꝫ pctōr ꝯfiteat pctm̄ flagitiosum ꝛ enorme. ſ; oīa audiat cū mā̄suetudīe ꝛ pietate.

¶ De interrogatōnibus faciendis in ꝯfessione. Capitulū. ix.

Quamuis q̄dam dicūt. ꝙ interrogatōnes nō sint faciende in ꝯfessione. tū q̄ dictuꝫ eoꝝ est multū ꝑiculosum. ꝓpter simplicitatē ꝛ verecūdiam hominū. Ideo credo ꝯtrariū. s. ꝙ sunt faciende interrogatōnes in ꝯfessione. Un̄ August. sup illū locum (Qui sine pctō est. primus in ipsam lapidem mittat) inquit. Caueat sp̄ualis iudex ꝙ sicut nō cōmisit crimē neq̄tie. ita nō careat munere sciētie. oportꝫ eni ꝙ sciat cognoscere quicq̄d debeat iudicare. Iudiciaria eni potestas hoc expostulat. vt quod dꝫ iudicare cognoscat. Diligens igit̄ inq̄sitor exprimat sibi. ꝛ subtilis inuestigator sapienter. ꝛ q̄si astute interroget a pctōre quod forsitan ignorat vel verecundia velit occultare. Cognito ꝗ crimine ꝛ varietatibus eius nō dubitet inuestigare locuꝫ tēpus ꝛc. Quibus cognitis assit beniuolus paratus erigere ꝛ secum onus portare. habeat dulcedinē in affectōne. pietatē in

alterius crimine discretionē in varietate. Hec ꝛ multa alia ponunt de pe. di. vi. Et qꝛ vt vult Grego. Clauis aptiōis est sermo correctionis qꝛ interrogando ꝛ increpādo culpam detegit. quā sepe nescit ipe etiā q̄ ppetrauit. xliij. dist. Sit rector. ꝛ ita scdm verbū beati Job. Subtiliter educendus ē de sinu pctōris manu obstetricante. i. industria confessoris. coluber tortuosus. Viso ergo quot interrogatiōs sunt faciēde in in cōfessione. videndū ē de quibꝰ faciende sunt. ꝛ quo ordine. Unde sciendū q̄ interrogatiōes faciende sūt de pctis mortalibꝰ ꝛ circūstantijs eorūdē. vt ergo sciat de quibus sūt faciende interrogatiōes oꝫ scire quot sunt pctā mortalia. ¶ Pro quo notanduꝫ q̄ pctm̄ pōt eē mortale dupliciter. Uno mō ex natura sua. sicut fornicari est pctm̄ mortale ex natura sua. Alio mō aliquis actus pōt eē pctm̄ mortale ex intentiōe. sicut cātare in ecclia non est pctm̄ mortale imo pōt eē meritoriū. sed cantare vt placeat mulieri vt alliciat eā ad peccandū. mortale ē peccatū. Et qꝛ intētiōes humane sunt quasi infinite. iō de his q̄ sūt pctā mortalia ex intentione. non pōt certa regula dari. Loquamur ergo de his q̄ mortalia sunt ex natura sua. Ubi sciendum q̄ oēs transgressiones

ꝑceptoꝝ decalogi sunt pctã mortalia. ꝺ his in dicet in tercia pte huius opis qñ aget de decem. ꝑceptis decalogi. Quedã enĩ numerant ab apostolo. ad Roma. xiij. vt ẽ idolatrie. viciũ cõtra naturam iniqtas. malicia. fornicatio. auaricia. nequicia. inuidia. homicidiũ. cõtentio. dolus. malignitas. vsura. susurratio. detractio. cõtumelia. superbia. elatio. inuentio maloꝝ. inobediencia. insipientia. incompositio. Et istis adiungit illos qui sunt sine affectiõe. sine federe. sine mia. ꝛ ꝙ omnia ista sint pctã mortalia. pꝫ ex hoc ꝙ seqtur scꝫ ꝙ qui talia agunt digni sunt morte. nullus aũt ẽ dign⁹ morte nisi ꝑ peccato mortali. ergo oĩa ꝑdicta sunt peccata mortalia. Sed vt de pctis mortalib⁹ certa habeat regula. notanduꝫ ꝙ oĩa pctã mortalia reducunt ad septẽ vicia capitalia q̃ cõtinent in hac dictiõe saligia. Unde notandũ ꝙ in hac dictione saligia. sunt septẽ lr̃e quarũ quelibꝫ deseruit suo pctõ mortali. Nam per litterã. s. intelligit superbia. per primũ a auaricia. p l. luxuria. per primũ. i. ira. per g gula. per secundũ i. inuidia. per secũdũ a accidia. Unde versus. Das septẽ vicia ꝑ hoc dictũ saligia. Iste aũt sũt septẽ male radices q̃ in terra deserta inuia ꝛ inaquosa aiaꝝ hoim peccatoꝝ. de quib⁹ ego

sū vnus radicant. Ex qualibet vero radice eo
rum multi rami pullulant. vt tradit Greg⁹. su
per Job. Nā ex ista mala radice q̄ ē superbia
oriunt septem pessimi rami videlicet. inobe-
dientia. iactantia. hipocrisis. pertinacia. cōten
tio. discordia. p̄sumptio. Et nota q̄ ista vocant
mortalia. qr propter ista incurrit homo sniam
spūalem. Primū ergo ⁊ pncipale inter ista
ē supbia. i. amor inordinatus suis p̄ius. s. ppri e
excellencie ⁊ honoris. nō referēdo ad honorez
dei. nec actu nec habitu. nec ad edificationem
alterius pximi. Et sunt quatuor modi super-
bie. primus ē qñ hō appetit videri ⁊ reputari
ab aliquo melior q̄z sit ⁊ p̄sumit de se q̄ sit bo/
nus. ⁊ ē tn̄ mal⁹ ⁊ pctōr. ⁊ q̄ hēat aliq̄ bona q̄
nō hz. Scd̄s mod⁹ est qñ hō se reputat se hre
bona q̄ nō hz a deo sz a seipo. Terci⁹ mod⁹ su
perbie ē qñ hō reputat se hre illa q̄ hz a deo p
priis meritis ⁊ nō p graz dei. Quart⁹ qñ quis
p nobilitatē vl diuitias vel q̄cūq3 alia vult ap
parere excellentior sup alios iordinate ⁊ plus-
q̄ status su⁹ exposcat. Et notādū q̄ rami sup-
bie qui supradicti sunt ab aliquib⁹ nūcupant.
filie q̄ aliqualiter ppter simplices sūt scribēde
vn̄ inobedientia est cōtēptus precepti superior̄
scz dei vel cuiuscūq3 hois cui tenet obedire.

vt p hoc hõ inobediẽs videat nõ alteri subijci
vel esse subiectus. Hypocrisis ẽ exteriꝰ osten-
dere deuotionẽ ficte ꝓpter laudẽ hoim habẽ-
dã. Cõtentio vel cõtendere ẽ resistere alijs per
verba ꝛ nõ velle ab alijs supari in verbis ꝛ li-
te, vt p hoc excellentior videat. Pertinacia ẽ
qñ ꝓprie opinioni vel sciẽ hõ nimis inordina-
te inītit nolens credere cõsilio maiorꝝ vt p hoc
appareat sapientior. Discordia ẽ qñ aliqs re-
bellat ꝛ ꝯtradicit volũtati meliorꝝ ꝓterue ꝛ ex
supbia cordis. Presũptio ẽ qñ quis p vestes
inordinatas ꝛ alia q̄cunqꝫ mirabilia vult appa
rere ꝛ gl'iari. ꝛ ab illis a quibꝰ videt valentior
reputari. ¶ De radice auaricie nascunt sex. s.
ꝓditio. fraus. fallacia. piuriũ. inquietudo men
tis. ꝯtra miam cordis obduratio. Proditio ẽ
dolus in rebus interioribꝰ. Fraus est deceptõ
in rebus exterioribꝰ ꝓpter defectũ vẽdite rei
vel empte. Fallacia ẽ deceptio ꝛ dolus ĩ ver-
bo ad decipiendũ ꝓximũ siue in vendendo si-
ue in emẽdo. Periuriũ est verbũ ꝯtra mentẽ
ꝓlatum cũ iuramẽto. vel iuramentũ mẽdosuꝫ
ꝓpositũ vel affirmatũ. Inquietudo mentis ẽ
sollicitudo circa diuitias acq̄rendas ꝛ similia.
Cordis obduratio ẽ quando auarus obdurat
ꝛ cõfirmat cor suum q̄ nihil dabit pauperibus

nec misericorditer subuenit alteri. Auaricia ē appetitus inordinat⁹ habēdi inobedite diuitias vel quecūq; pñt emi vel vendi p pecuniaȝ. Est autē duplex auaricia q̄dā bñ homo nimis ardēter custodit res suas nō iniuste capiendo alienū. ꝛ talis auaricia est pctm̄ mortale tm̄ in duob⁹ casib⁹. Primus ē qñ hō tm̄ diligit diuitias suas ꝛ occupat se ī eis ꝙ ꝑuipēdit honorem dei ꝛ precepta eius. Secūdus qñ hō non subuenit ꝓximo pauperi in necessitate constituto. qꝛ tunc auaricia est peccatū mortale. alia auaricia ē qñ aliquis cupit alienū capere vel detinere iniuste quo quō cū certo ꝓposito. Et auaricia talis semp est pctm̄ mortale nisi qñq; ꝓpter paruitatē rei ablate. puta furari morsellum panis vel aliquid tale nō est pctm̄ mortale. Preter autē istas filias auaricie sunt alie a quibusdam superaddite. s. rapina. furtum. proditio. vsura. Rapina est acceptio rei aliene cū violentia. Furtum est acceptio iniusta ꝛ occulta rei aliene inuito domino possessio. Proditio est dolus circa personas puta cū vna persona prodit vel tradit aliam. vt patuit de iuda ꝓditore. Usura est quādo ꝓ dilatiōe termini vel rōne mutui accipit aliquid vltra sortē. saltē

in rebus in quibus nō differt vsus rei ꝛ cōsū-
ptio eius vt panis. De infecta radice luxurie
nascunt̄ octo filie.s.cecitas mentis.incōside-
ratio.incōstantia.precipitatio.amor sui.odium
dei.amor pn̄tis seculi.desperatio siue horror fu-
turi seculi. Cecitas mentis ē qn̄ hō ꝑpter de-
lectationē hmōi veneris ipedit ꝛ abstrahit in
mente. Incōsideratio est qn̄ impedit̄ ꝛ sopitur
rō hoīs ꝑpter vehemētē luxuriā. Incōstātia
ē qn̄ hō ꝑpter delectationē hmōi veneris re-
tardatur ne faciat vl' ꝑficiat bona q̄ incipit fa-
cere vel ꝓposuit facere. Precipitatio est quā-
do ꝑpter delectationē hmōi impedit ꝯsilium
in agendis. Amor sui ꝛ odiū dei est ex ꝑte vo-
luntatis qn̄.s.hō plus appetit ꝑpetrare luxu-
riā ꝛ incurrere odiū dei q̄ a luxuria abstinere
Amor pn̄tis seculi ꝛ horror futuri iudicij ē qn̄
luxuriosus intm̄ delectat̄ remanere in luxuria
q̄ vellet hic semꝑ manere ꝛ viuere.nec curat
de eterna vita. Luxuria est appetit⁹ inordina-
tus circa delectationē.veneris. Et habet sex
spēs. Prima ē pctm̄ ꝯtra naturam.scz quādo
fit mō quo nō ꝯuenit generationi hūane. For-
nicatio generaliter ē oīs ꝯcubitus soluti cū so-
luta extra legē matrimonij. Adulteriū est con-
cubitus fact⁹ in matrimonio.qn̄.s.vterqꝫ ē ma

trimonio copulat⁹. vel saltē alter eorum. Incestus ē ɔcubitus cū ɔsanguinea. Stuprū ē defloratio virginis. Raptus ē qñ mulier rapitur ɔtra voluntatem parentū suorū. ¶ Et notādū ꝙ oīs ɔcubitus factus extra legē matrimonij est pctm̄ mortale. qꝛ ɔtra legē nature. ɔtra preceptū dei. ꝛ ɔtra iusticiā proximi. Silr omnis tactus ipudic⁹ fact⁹ cū intentione ꝓuocandi ad actū luxurie. est mortale pctm̄ vel saltē causa pctī mortalis. De pestifera radice ire pullulant sex rami. s. ira. tumor mentis. ɔtumelia. clamor. indignatio. blasphemia. Ira est mot⁹ sanguinis circa cor ꝓpter appetitū vindicte. Unde sciendū ꝙ ira quādoqꝫ ē virtuosa nec ē pctm̄ qñ. s. appetit⁹ vindicte est secūdū debitum ordinē iusticie. ꝛ cum charitate qñ homo q̄rit correctionē pctī ꝛ nō vindictā propriā nec nocumentū ꝓximi. sed soluꝫ offense culpe querit vindictam. ꝛ talis vocatur zelus. Quando autē talis appetitus vindicte est ad vindicandū ꝓpriā iniuriam ꝛ ad nocēdū ꝓximo. talis iam est pctm̄. ꝛ non licet hm̄oī talē vindictam accipe nisi habenti auctoritatem. Est autē peccatum mortale qñ talis appetitus vindicte ē inferēdi aliqđ nocumētū. qꝛ ē ɔtra charitateꝫ

pximi.sed put est motus sensualitatis puenī-
ens rōnem ꝛ indeliberatus.sic ē pctm̄ veniale
Indignatio est qñ iniuriantē sibi despicit ī cor
de suo.ꝛ iudicat eū̄ indignū ꝛ despiciendū cō-
siderans defectus eius. Tumoꝛ mētis est quā
do hō iratus q̄si inflatus cogitat viam ꝛ mo-
dū nocendi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia
ē locutio ꝯtra deū.eo ꝙ pmittit sibi talē iniuri
am fieri vel euenire. Clamoꝛ est locutio iniuri-
osa ꝯtra pximū sin̄ exp̄ssiōe determiāte iīurie
ꝛ hoc in euāgelio vocat̄ racha.i.subsannatōis
signū. Cōtumelia ē locutio ꝯtra pximū cuz ex-
pressione iniurie.puta cū aliquis vocat ex ira
alterū latronē vel homicidā ꝛ similia Rixa est
quātū ad irā in ope exteriori.s.verberatio. ab
scissio.vulneratio.ꝛ similia. Deuoraci radice
gule nascunt̄ quinq̄.s.inepta leticia.scurrili-
tas.īmundicia.multiloquiū.ebetudo sensuum
Gula ē appetitus inordinatꝰ ꝛ īmoderatꝰ co-
medēdi vel bibendi ꝯtra regulā recte rōnis.s
sumēdo plus de cibo ꝛ potu ꝙ nature ꝯueniat.
ꝛ cōplexioni hoīs sumētis ꝛ cōuersatiōi eoꝝ
inter quos habitat. ¶ Sciendū tñ ꝙ gula nō
est peccatū mortale ex natura sua nisi in duo-
bus casibus. Unus qñ ꝓpter timorē vel amo-
rem dei nō retrahit se a pctō gule.sed intātum

appetit cibū ꝛ potū ꝙ nō retraheret etiā propter ꝓceptū diuinū. Secūdus qn̄ hō inebriat se libenter in tali statu ꝙ nescit se regere. ꝛ tūc gula est pctm̄ mortale. Ebetudo mentis ē abstractio intellectus circa speculabilia ꝛ agibilia ꝓpter nimiā sūptionē cibi ꝛ potus. Inepta leticia est deordinatio voluntatis circa delectationē cibi ꝛ potus. qn̄. s. hō vage ꝛ incōposite circa talia nimis ꝛ supflue letatur. Multiloquiū ē qn̄ hō supflue ꝛ nimis ꝟbis incōpositis ꝛ cachinationibꝰ deordinat se. Scurrilitas ē qn̄ hō se inordinate ad exteriores actus ad modū ioculatoris hȝ. Immūdicia est vomitus sequens ex inordinata comestione vel potu vel etiā pollutio seminis ꝓueniēs ex repletione nimia. De ficta radice inuidie nascunt quinq͂. s. odiū. susurratio. detractio. exultatio in aduersis ꝓximi. ꝛ afflictio in ꝓsperis eiꝰ. Inuidia est tristicia de bono alterius inquātū impedimentū est ꝓprie excellentie. Odium est velle malū alicuius. ꝛ ꝑ hoc bonū ꝓximi diminuere. Susurratio est diminutio fame alterius per verba occulta ꝛ nō exprimentia manifeste maliciam seu infamiam eius. Detractatio est alterius per verba māifesta infamatio. tū in absentia eius. Derisio est vilipensio

dictor vel factor alteri⁹ ludibrio ꝛ risu. Exultatio in aduersis ꝓximi est cũ aliqͣs gaudet de aduersitate ꝛ dãno ꝓximi. Afflictio i ꝓsperis ē dolor ꝛ displicētia de bonis ꝛ ꝓsperitate aliorũ quã nõ pōt ipedire. De radice nequã accidie ꝓcedũt sex.s. malicia. rãcor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa ꝓcepta. vagatio mentis erga illicita. Accidia vel pigritia ē tedium seu fastidiũ diuini boni.s. qñ hõ nõ habet deuotionē bonã nec delectationē in amore dei. Sz tediũ magis ꝛ fastidiũ in mentalem recessum Et istud repugnat charitati quã quilibz hõ tenetur hr̃e diligendo deuz sup oĩa. ꝛ delectabilia more tenet ei inherere ꝛ causat talis pigricia ex rebellione carnis ad spm̃. Vagatio mentis circa illicita ē qñ aliqͣs nõ inuenit delectationē in spũalib⁹. ꝛ vacat delectatiõib⁹ carnalibus ꝛ qͣrit ea. puta nimis ludēdo nimis iacēdo. Desperatio est recessus a bono diuino cui firmiter ē inherendũ. Torpor circa ꝓcepta est ꝓpter accidiã negligere ꝛ ꝯtēnere diuina precepta q̃ sunt facienda de necessitate salutis. Rancor ē indignatio quã hõ piger hz ꝯtra illos q̃ monēt eũ bñfacere illa q̃ tenet bñfacere. Malicia est odiũ ꝛ indignatio quã homo piger hz ꝯtra illos q̃ docent pigros hr̃e spũalis

vagatio
desperatio
torpor
rancor
malicia

bona inquãtũ impediũt a delectatiõibus cor-
poralibus. Tepiditas ē pũus amor dei ꝛ pre-
ceptoꝝ eius. Mollicies ē qñ hõ piger non vult
sustinere quãcũqꝫ penam ꝓpter amorẽ dei nec
facere aliquod bonum ad quod tenetur. Som
nolentia est somni nimietas ad modum bruto
rum ꝛ pigricia ad surgendum. ad benefacien-
dum illa que tenetur facere ꝛ quando tenetur
ea facere. Pusillanimitas est boni ardui qd
cadit sub consilio. puta tarde cõfiteri. tarde pe
nitentiam facere. Ociositas est cessatio a bo-
no opere quod tenetur homo facere. ꝛ quãdo
tenetur facere. ꝛ attentio ad inutilia ꝛ nociua.
Et vltra sex ramos vel filias istius accidie su-
peraddite sunt quattuoꝛ que dicta sunt multũ
facientes ad declarationẽ materie. Iste igitur
sunt septem radices cum ramusculis suis que
in vniuerso sunt quadraginta tres ꝛ sic ipsis cõ
putatis cum septẽ radicibus erunt in toto qn
quaginta. de quo quinquagenario dicit Hely
as propheta. Si seruus dei sum. descendat ig
nis de celo ꝛ deuoret te. ꝛ quinquagenarios tu-
os ita dꝫ dicere ꝯfessor ꝯfitenti. Si ꝑ qz. qz ser-
uus dei sũ. qz loco dei sũ. descẽdat ignis de ce-
lo. i. ignis spũs sci descendat in animam tuam

ꝛ deuoret te.i.veterē hominē alias errantē. ꝛ quinquagenarios tuos.i.radices ꝛ ramos. Nūc ergo videndū est quō sacerdos dꝫ interrogare de istis. S eni pctōꝛ ꝑ se vel ad interrogatōem sacerdotis ꝯfiteatur de suꝑbia dicēdo.peccaui pctō suꝑbie.sacerdos dꝫ īterrogare de mō dicēdi ꝑ quē modū fuisti superbus. Fuisti vnq̄ inobediēs mādatis superioꝝ tuorū.sicut ecclīe vel ꝑlati vel pentū tuoꝝ vel dñi vel magistri.ꝛ hoc scōm ꝯditionē ꝑsone.q̄ sp debet inspici.Si dicat ꝙ sic.īterroget quibus mandatis quō.quotiēs.quare.qñ.ꝛ vbi.q̄ circūstātie vt dictū ē supra.ī oībus pctīs sunt attendēde ꝛ ꝯsiderāde.Deinde īterroget iactasti te vnquaꝫ de bonis a deo tibi collatis. siue sint bona nature.sicut pulchritudo. fortitudo. aptitudo.nobilitas.ꝛ similia.siue sint bona fortune.sicut sunt diuitie.ꝛ denarij.vestes. ornamēta.equi.agri.possessiones.silīa temporalia bona.siue sint bona grē.sicut sapīa.elequētia. scīa.virtutes.ꝛ similia.Dꝫ igitur ꝯfessoꝛ dicere.fuisti vnq̄ꝫ elatus in mente tua.vel gloriasti vnq̄ꝫ de fortitudine.pulchritudine.aptitudine.nobilitate.diuitiis.sapīa.eloq̄ntia.ꝟtutibꝰ ꝛ cetera bonis tibi a deo collatis.ita ꝙ non te humiliasti corā deo ꝓ hmōi bonis q̄ntum de/

buisti. vel credidisti hře ista ex meritis tuis. ꝛ nō ex mera gr̃a dei. vel propter ista credidisti plus valere q̃z alij. ita ꝙ facta ꝛ dicta aliorum ɔtēneres ꝛ dedignareris eis esse equalis. Si dicat ꝙ sic. ĩterrogz quotiēs ꝛ quō. ꝛ sic ꝺ alijs Deinde ĩterroget adhuc. vtrū ad hoc vt cōmē dareris ꝛ honorareris pre alijs. fuisti vnquam hypocrita. ita ꝙ exterius ostenderes sanctitatem ꝛ bonitatem ꝛ interius retineres maliciā ꝛ iniquitatem. Si dicat ꝙ sic. interroget quotiens quomodo. ꝛc. Deinde interroget. nūquid quia non honorabaris vel promouebaris pre alijs. nouisti aliquando cōtētiones ꝛ discordias in ciuitate. villa. societate. vel collegio. Si dicat ꝙ sic. interroget si mala fuerunt inde secuta. quia si sic. omnium illorum ip̄e est reus. Deinde interroget. nunquid propter superbiam ne videaris superari ab alijs. fuisti pertinax in sustinendo cōtra veritatem ꝛ iusticiam ɔsiliū tuum ꝛ snīam tuam ꝛ verbum tuum. Si dicat ꝙ sic. ĩterroget vtrum aliquod damnum est inde secutū. quia si sic. ip̄e tenetur reparare. Deinde interroget eum. presumpsisti vnquā aliquid facere qꝺ excederet vires tuas statum tuū. ꝛ conditionem tuam ꝛ tuorū. Si dicat ꝙ sic. interroget si fuerit inde aliquis

lesus vel dãnificat⁹. q: si sic ip̄e tenet repara-
re. ꝛ sic ista radix pessima sup̄bie poterit euel-
li de corde pctõris. Eodē modo dicendū ē de
radice auaricie. qm̄ si pctõr p̄ se vel ad interro
gationē sacerdotis ꝯfiteat de pctõ auaricie. in
terroget sacerdos de mõ dicēdo. Fecisti vnq̄z
fraudē vl' falaciā. vl' dixisti vnq̄z mendacium
vl' piuriū in emēdo vel cõmutando vel aliquē
aliū ꝯtractū faciendo. Si dicat ꝙ sic interro-
get quā fraudē vel falaciam. sed ip̄e sacerdos
nõ specificet eā illi. Istud eni habēdū ē p̄ re-
gula generali ꝙ in istis interrogatiõib⁹ sacer-
dos nõ debet descēdere ad spālia pctā vel ad
spēales circūstantias pctõꝝ. q: forte multi p⁹
tales interrogationes delinquerēt. qm̄ osten-
derent eis modi ꝛ maneries pctõꝝ quos ipsi
nescirent cogitare. ꝛ idō semp̄ interroget in ge
nerali dicendo vt dictū ē. fecisti vnq̄z fraudē.
fallaciā. ꝛ si dicat ꝙ sic. interroget quā ꝛ qua-
re ꝛ quibus modis ꝯtra quos quotiens ꝛ qui-
bus casibus. Deinde interroget eum dicēdo
Dimisisti vnq̄z p̄pter auariciā tuam adiplere
septē opa mie ꝛ specificet illi ea dicēdo. Vidi
sti vnq̄z esurientem cui nõ dedisti manducare
ꝛ sic de alijs operibus misericordie. de quibus
dicetur infra in tercia parte huius operis. si di

cat q sic. iterroget eum de circumstantiis vt di
ctum est. ¶ Circa etiam peccatum auaricie
interroget eum de ludo. furto. rapina. vsura. d
quibus aliquid dicetur infra. ¶ Circa fedissi
mam radicē luxurie notandum q luxurie se
ptem sunt spēs. Prima est fornicatio. Secun
da adulterium. Tertia stuprum. Quarta ince
stus. Quinta raptus. Sexta sacrilegium. Se
ptima est peccatum ɔtra naturam. ¶ Forni
catio est ɔcubitus soluti cum soluta ¶ Adul
terium est alterius thori violatio. ¶ Stupruz
est illicita virginis defloratio. ¶ Incestus est
affinium vel consanguineorum abusus. Ra
ptus est cum puella de domo parentum vio
lenter trahitur. vt corrupta in vxorem vel cō
cubinam habeatur. ¶ Sacrilegiuz prout hic
sumitur est religiosorum vel religiosarum vel
promotoꝝ ad sacros ordines ɔcubitus. Pec
catum contra naturam fit multis modis. Uno
modo quando non seruatur spēs. sicut quādo
fit cū iumento. ꝛ istud pctm̄ vocat̄ bestialitas
Et de hoc dr̄ in lege Moysi. Qui coierit cum
iumento. morte moriatur. Alio mō qn̄ q seruā
tur spēs sed non sexus. sicut qn̄ masculus cum
masculo. vel femina cum femina. ꝛ istud voca
tur proprie pctm̄ sodomiticum. quia isto pctō

sodomite laborabant. et ideo cremati fuerunt igne sulphureo. Gen. xxix. Et alie quatuor ciuitates perierunt propter vicinitatem eorum. de pe. di. i. Sed et continuo Alio modo quando non seruat vas debitum vel modus debitus. licet seruet sexus. sicut quando vir abutitur vasculo mulieris. vel quando non cognoscit eam modo naturali. alio modo fit quando idem est agens et patiens. sicut quando vir corrumpit seipsum vel mulier seipsam. Et vocat istud peccatum mollicies. vnde dicit apostolus. Neque molles neque masculorum concubitores regnum dei possidebunt. ¶ Circa ergo istud maledictum peccatum luxurie cautissime debet sacerdos procedere. ita quod non nimis ad particularia descendat. quia sic frequenter compertum est tam viros quam mulieres per nimis expressam nominationem et interrogationem criminum in peccata que non nouerant incurrisse. Unde si peccator per se vel ad interrogationem sacerdotis dicat se peccasse peccato luxurie. sacerdos interrogat eum vtrum sit solutus vel non. et vtrum peccauit peccato fornicationis vel adulterii. vel stupri vel incestus. vel raptus. vel sacrilegii. vel peccato contra naturam .i. interroget illum si illa cum qua peccauit erat soluta vidua vel coniugata. affinis. consanguinea. religiosa. vel virgo. et vtrum illam habuerit per violentiam vel

nõ. Et istud sufficit si psona ɔfitens est intelli-
gens. sed si est psona simplex. interroget sacer-
dos vtrū agnouerit eam modo naturaliter. non
tñ descendendo ad pticularia. .i. nõ interroget
an cognouerit eam ante vel retro ⁊ sic de aliis
interrogatiõibus. Interroget etiã de numero
psonarū. i. si cognouit vnam vel plures. tamen
nõ interroget d̃ nominib⁹ psonarū. Interroget
insup de numero actuū. i. an semel vel bis vel
pluries. Interroget etiã d̃ tẽpore. i. si tpe sacro
⁊ etiam de loco ⁊ quali tentatõne peccauit. Et
vtrū p̃ueniens tentatõnem. vel p̃uentus ab ea
⁊ vtrū peccauit sponte vel coacte. ⁊ q̃ coactõe.
vtrū ɔditionali vel absoluta. ⁊ vtrū peccauit ex
libidine vel ex pauptate. ⁊ istud habet locum
potissime in mulieribus. Et ita de multis aliis
que magistra rerū expientia docebit eū. Sed
qr ista radix pessima luxurie. extendit ita pal-
mites suos. q etiã cooperit lectos lege matri-
monii ɔiūctos. ¶ Sciendū q maritus potest
peccare pctõ luxurie multis modis etiã mor-
taliter cū vxore sua. q̃ modi ɔtinent his v̈sib⁹.

¶ Tempore. mente. loco. ɔditõne. modo.
Quinqꝫ modis peccat cū vxore marit⁹ abutẽs
¶ Tempore. i. si in tpe menstruorū cognoscat
eã. qr si scienter hoc faceret peccaret mortalit̃

z in veteri lege mandabatur interfici. ¶ Sed qd de muliere menstruata, nunqd peccat sicut vir. Dico q si vir tpe menstruorum petat debitu sibi reddi ab vxore. ipsa dz ei qztu pt psuadere ne petat. dicendo se esse infirmã. nec esse paratam ad opus illud. nõ tñ dz dicere se esse in ista passione. nisi cstaret ei de cstantia viri. prudẽtia seu discretiõe eius. q2 ipse posset tantã abhominatiõnẽ ccipe ctra eã q dimitteret ipsaz Sed si cstaret sibi de discretiõe z prudẽtia viri posset ei reuelare. Et si ipse nolet desistere reddat sibi. cũ dolore tamẽ z amaritudine cordis. ¶ Tempore. i. si vxorem cognoscat tẽporibus ieiuniorum. vel diebus sanctorum. vel dieb9 cõicationis vel tpe puerperii. non tamẽ credo q in isto casu sit pctm mortale. dũ tñ n trãsgrediant limites mrimonii. sicut dicet statim. lz sint monendi quo tpe tali abstineant ab actu carnali. Et de hoc hr. xxxiii. q. iiii. sciatis. z c. sequenti ¶ Mente. i. intenctõne. pot enim vir accedere ad vxorem tribus modis. Alio modo vt generet ex ea plem q sit ad dei seruitium z cultum Alio mõ vt reddat debituz quod ab ea exigit. z si cum tali mente ad eam accedat. nõ peccat mortaliter nec venialiter. immo dũmodo nihil aliud cõmitteret ibi.

Tercio modo causa cõcupiscentie carnis. et si talis ↄcupiscẽtia maneat infra limites matri/ monij. s. q nullo mõ accederet ad eã nisi esset vxor sua. est solum pctm̃ veniale. Si autẽ ista ↄcupiscentia trãsgrediat limites matrimonij. ita q scz nõ accederet ad eam tanq̃ ad vxorẽ. sed sicut ad mulierem. ita q si haberet aliam in ꝓmptu ita bene accederet ad eam. iam est pctm̃ mortale. ❡ Loco. i. si cognoscat eã in ec clesia. vel in cimiterio vel alio loco sacro. Et in isto casu credo q vterq peccat mortaliter ❡ Condicõne. i. si cognoscat eam ↄdicõe inho nesta. vel etiam illicita. sicut visum fuit supra. quãdo agebat de matrimonio. ❡ Modo. id ẽ si vir eã cognoscat cõtra institutum modum a naturã. et illud est grauissimum pctm̃ in vxore Unde scdm̃ q dicit Aug. Usus qui est ↄtra naturã execrabiliter fit i meretrice. sed execra bilius fit in vxore. xxxij. q. v. adulterij. ❡ Scdm̃ ista ergo poterit sacerdos formare interrogatões suas de pctõ luxurie circa vir et vxorẽ. saluo tñ ꝙ nõ descendat ad pticularia ❡ Circa pctm̃ ire. Si pctõr pse vel ad interro gatõnem sacerdotis ↄfiteatur. de eo poterit sa cerdos iterrogare ꝓpter iram dixisti blasphe emiam de deo. vel de sanctis eius

Si dicat q̄ sic. interroget cum quō. quotiens. quare. ⁊ sic de alijs. Deinde interroget. dixisti vnq̄ꝫ ꝑpter iram v̄ba ꝯtumeliosa ꝓximo. Si dicat q̄ sic. iterroget que v̄ba. quare. quotiēs vbi ⁊ coram q̄bꝰ Interroget etiam si fuerit iniuriatus ꝓximo. s. aliquē ꝑ iraꝫ ꝑcuciendo vel verberādo. Si dicat q̄ sic. interroget q̄s erat: ⁊ si erat clericus vel laicus. religiosus vel secularis. ⁊ vbi ⁊ quare. ⁊ sic de alijs circūstantijs ꝑsone. Interroget etiaꝫ quotiens iterauit iniurias. ⁊ vbi ⁊ quare. ⁊c. ¶ Circa pctm̄ gule

ꝫ circa gula Si pctōr ꝑ se vel ad interrogatōnē sacerdotis ꝯfiteaī de eo. interroget si ꝓpter gulā fregerit vnq̄ꝫ ieiuniuꝫ ecclesie. vel si comederit carnes in eis. ⁊ quare ⁊ quotiens. ⁊ si inebriauit se. ⁊ si ꝓpter inebrietatem dixit v̄ba scurrilia. inhonesta. vel iniuriosa. ⁊ quotiēs. ⁊ q̄bus dixit. ⁊c.

quinque modis ¶ Et nota q̄ scd̄m q̄ dicit grego. q̄nq̄ modis peccat hō ꝑ gulam. q̄ modi ꝯtinenē his v̄sibꝰ.

circa 40 Certū stat q̄ q̄nq̄ modis gula dānat edenteꝫ

ꝫ gula Dū nimiū comedit comedendi ꝓuenit horam Querit delicias parat escas deliciose. Aut sumit auide. qđ nō erat deliciosum

¶ Nota q̄ multū comedere. aut rōne cōplexionis vel etatis. vel laboris nō est pctm̄. dū tm̄ nō studio vel ardore vel auiditate sumatur.

Item preciositas ciboꝝ moderata(maxime in
diuitibus q̄ talibus vti solent)nō est pctm̄.dū
tm̄ nimis auide sumat. nec obstet status suus.
Et qr facta est mentio de ebrietate. ¶ Notan
dū q̄ ebrietas dr̄ tribus modis. Uno modo dr̄
plenaria mentis obliuio.ꝛ ita nō est pctm̄.xv.
q.i. Scd̄o mō dr̄ ebrietas freq̄ns actio bibēdi.
ꝛ hec(vt ait aug.) est pctm̄ veniale. nisi sit assi
duus.qr tunc est pctm̄ mortale.maxime si nouit
vires vini.ꝛ nō vult apponere aquā.xxv.dist.
criminis. Tercō mō dr̄ ebrietas q̄dā dispositio
ꝛ studiū ad inebriandū.ꝛ ita sp est pctm̄ morta
le.xxv.q.i.ante omīa. ¶ Circa pctm̄ mortale.
Si pctōr ꝑ se vel ad interrogatōnē sacerdotis
ꝯfiteatur de eo.interroget eū sacerdos.si pla-
cuit ei damnū vel malū ꝓximi. ꝛ si bonum vel
cōmodū sibi displicuit. ꝛ si ex inuidia detraxit
vnq̄ ꝓximo suo.falsum crimen ei imponendo
vel bonū quod in eo erat diminuendo.vel oc-
cultando.vel qd̄ in eo erat augmentando. vel
illis(q̄ nō nouerūt)manifestando. Item quo-
tiens fecerit illa.ꝛ quare.ꝛ sic de aliis circum-
stantiis. Item si portat odium vel rancorē vel
malam voluntatē ꝯtra ꝓximū suum. ꝛ quare.
ꝛ sic de aliis.ꝛc.

¶ Circa accidiã interroget sacerdos. si potuit pctõr multa bona facere q̃ nõ fecit. dicere que non dixit. cogitare que non cogitauit. ꝛ multa mala vitare q̃ nõ vitauit. Item si ex negligentia obmisit ire ad missam. ad sermonẽ ꝛ ad alia opa ꝛc. Scdm ergo istã doctrinã sacerdos poterit formare interrogatões suas. ꝛ in istis vnctio quã accepit a deo ꝛ expientia magis docebit q̃ȝ aliqua lectio. Vel quoniã iuxta varietatem ꝯfitentiũ sacerdos debet variare interrogatões. Vñ si ꝯfitens sit religiosus. interrogetur de tribus votis regule. s. de obedientia. de paupertate ꝛ castitate. Interroget de regularib⁹ obseruancijs. ꝛ potissime de abusionib⁹ claustri (quibus frequenter status religiosorũ corrumpit.) Que sunt duodecim. scȝ. prelatus negligens. discipulus inobediẽs. iuuenis ociosus. senex obstinatus. monachus curialis. ꝛ monachus seu canonicus regularꝪ causidic⁹. habitus p̃ciosus. cibus exq̃situs. rumor i claustro. lis in capitulo dissolutio in choro. irreuerencia circa altare. Et scdm istas ꝛ scdm etiaȝ alias obseruãcias regulares ꝯfessor debȝ formare interrogationes. ¶ Circa etiã clericos seculares sunt faciende interrogatões de symonia. de negociatõe. ꝛ alijs q̃ ptinẽt ad symoniã

⁊ ad auariciā ⁊ si hēant administratōz vel officiū siue bñficiū. interroget de dilapidatōe bonoꝝ vel si expēderint ĩ malos vsus bōa eccle. Itē vtꝝ interfuerint diuinis officijs ⁊ horis canonicis. vtꝝ portāt coronā ⁊ hitū ꝯgruentē. Itez si dicāt integre ⁊ pfecte diuinū officiū. Itē interroget de luxuria. de venatōne. de irregularitate de ludo aleaꝝ ⁊ silibus in quibus solent sepi⁹ peccare. ¶ Circa pncipes sunt faciēde interrogatōes de iusticia. circa milites de rapina. Circa mercatores ⁊ alios officiales mechanicas artes exercentes. de fraude de dolo de mendacio. de piurio. ⁊c. Circa burgenses ⁊ ciues cōiter de vsuris ⁊ pignorib⁹. Circa rusticos ⁊ agriculas. de inuidia ⁊ furto. maxie circa decias. primicias. tributa ⁊ census. ¶ Tñ notādū ꝙ lz forma generalis supraposita. sit obseruāda in oib⁹. tñ scd̄m diuersitatē psonaꝝ ⁊ officioꝝ studiosius ⁊ specialius est circa specialia crimina insistendū. ¶ Factis ipsis interrogationibus. si ꝯfitēs sit psona simplex interroget eū sacerdos si sciat. Pater noster. Aue maria Credo in deum patrem omnipotentē ⁊c. Et si sciat se signare. ⁊ si nesciat instruat eū. aut moneat eum vt addiscat ea.

Deinde interroget (si tentetur aliq̄ tentatiōne) ꝛ qua. ꝛ quomō se habebat in resistendo. ꝛ doceat eum modū. Si enim tentet̄ de sup̄bia cogitet de humilitate filij dei. qua humiliauit semetipsum factus obediens vsq̄ ad mortem ❡ Cogitet etiā de casu dyaboli. q̄ ꝓpter sup̄biam suam cecidit de paradiso in infernū. Si tentet̄ de auaricia. cohitet de breuitate vite. ꝛ instabilitate ꝛ vanitate mūdi. ꝛ q̄ nihil hinc portabit secum de diuitijs suis ❡ Si tentet̄ de luxuria cogitet de morte. ꝛ qualis erit post mortē. Uñ Nō melius poterit homīs caro viua domari. Quā qualis fuit hec mortua premeditari ❡ Cogitet etiā d̄ penis inferni. ꝛ gaudijs paradysi. hec ꝛ alia multa dz ei ostendere ꝛ dicere. Hoc facto recolligat ꝛ repetat in gn̄ali. ꝯfessionē dicens Amice tu fuisti ꝯfessus pctā ista. ꝛ ostendat ei grauitatē pctōꝝ. eū dure increpando ꝛ inducendo eum ad lachrymas. cōpunctiōnem ꝛ ꝯtritiōnem. Et ad hoc multū valet si sacerdos ostendat vultum dolorosum ꝛ lachrymabilem pctōri. Sicut legit̄ de scō ambrosio. q̄ qñ aliq̄s ei ꝯfitebat̄ suū lapsū. ita amare flebat. ꝛ ꝯfitentē q̄ntūcūq̄ obstinatū ad fletuz ꝛ lachrymas ꝓuocabat. Sic etiā debet facere sacerdos. vt sic pctōr verecūdia ductus. ad la-

chrymas inuitet. vt lachryme admonentis ex citent lachrymas penitentis. Ideo sūmopere caueat sacerdos q̄ ne adulet in ꝯfessione. imo quātūcūq; sit magna ꝑsona ⁊ reuerēda. increpet ⁊ corrigat eum dure. Caueat tamē q̄ ne nimis exasperet. vel q̄ nō sit nimis durus in ꝟbis ¶ Sed si pctōr vult bene penitere. ꝓmittat ei vitam eternā ⁊ veniā de peccatis. ita q̄ pctōr semp̄ recedat ꝯsolatus ab eo. ¶ Istis pactis rite faciat sibi dicere cōfessionem generalem, monēs q̄ si recordet de aliquo peccato. reuertetur ad ꝯfessionem. Et sic imposita penitētia absoluat eum in nomine dñi. ita tamen q̄ si sit excōicatus excōmunicatōne maiori. nullo mō eum absoluat. donec sit ab illa excōmunicatōe absolutus. Sed scdm cōem doctrinā quilibet curatus habens curam animaꝝ potest absoluere a minori excōicatōne. ideo anteq̄ absoluat eum a peccatis. absoluat eū ab illa minori excōmunicatōne. dicēs. Auctoritate vel mihi cōmissa. absoluo te a vinculo minoris excōicationis si quam incurristi ꝑ participatōem excōmunicatoꝝ ⁊ postea absoluat eum de pctis ꝯfessis ⁊ oblitis. ¶ Sed pone. curatus habet aliquos parochianos surdos vel mutos. vel cecos. vel furiosos. vel demoniacos. ⁊ forte scit

istos esse in peccato mortali. qd faciet de istis Si enim moneat surdum ad penitentiam non pdest. qr nō audit. si mutū nō potest confiteri. cecus non potest videre signū. nec etiā potest legere. sicut nec mutus furiosus nō est capax rōnis. nec etiā demoniacus. Dico q sacerdos debet facere debituz suum. vt eos inducat ad ptritōnem. pniam z cōpunctōnem. scdm q est eis possibile. s. verbis vel scriptis vel nutibus vel signis. z omnibus alijs modis qbus poterit. z si nō potest oret deum. z faciat orare populum suū vt deus illustret corda eoꝝ ad penitentiā. z si nihil omiserit de ptingentibus non imputat sibi. Quomō autem se debeat habere sacerdos ad infirmū qui amisit loquelā et non potest pfiteri. vide supra i prima parte tractat9 de eucharistia. ca. ix.

De his clavibus vide s. 127

¶ De potestate clauiū. Ca. x.

De potestate clavium vide s. fol 118. cap. 7°

Q Via supra dictū est cum ageret de pnia peccata in ptritiōe dimitti. dubiū existit quid dimittit sacerdos ꝟtute clauiū in absolutione. cum nō dimittat culpam. qr illa (vt dictū est) dimittitur in ptritiōe. nec penam. qr adhuc postq̄ penitens est absolutus remanet obligatus ad penam. ¶ Circa istā materiā istud vi-

detur mihi esse dicendum. Ille enim q̄ accedit ad ꝯfessionem aut est perfecte ꝯtritus aut nō. Si est ꝑfecte ꝯtritus. tūc deus v̄tute ꝯtritōis remittit sibi peccata (teste ezechie. i ꝑsona xp̄i Quacunq̄ hora ingemuerit pctōr. omniū iniquitatū suarū nō recordabor. ita φ anteq̄ȝ accedat ad ꝯfessiōem mūdatus est a culpa. Si aūt nō est ꝑfecte ꝯtritus. tūc v̄tute ꝯfessionis. ista īpꝑfecta ꝯtritio reducit ad ꝑfectam. ita φ de attrito fit virtute ꝯfessionis ꝯtritus. ꝛ sic v̄tute ꝯfessionis remittūtur pctā. quo ad culpam

¶ Notādum tamē φ quādo dicit in ꝯfessione vel ꝯtritōne pctā dimitti. intelligendū est deū dimittere pctm̄. nō ꝯtritōnem vel ꝯfessionem. Unde Ambrosius. ꝛ pōnitur de peni. distin. i. Uerbum dei pctā dimittit. Et Augustinus. ꝛ ponitur de ꝯsecra. disti. iiij. Nemo tollit pctm̄ nisi solus Christus. qui est agnus tollens pctā mundi. Tollit autem dimittendo pctā q̄ facta sunt. ꝛ adiuuādo ne fiant ꝛ reducendo ad vitā vbi peccata fieri non possunt. Qđ autem dicit solus christus. nō excludit patrem nec spiritū sanctum cum indiuisa sint opera trinitatis. Et istud verum est quantū ad opera que sunt ad extra. ¶ Quid ergo faciūt ibi claues vel absolutio sacerdotis?

Absolutio sacerdotis

Dicendū (scd'm aliquos) q deus mūdat aīam in ɔtritōe a macula culpe. ⁊ sacerdos absoluit eam a vinculo pene eterne. Fateor q nō intelligo istos. q2 nō video postq̄3 aliquis mūdat᷒ est a macula culpe mortalis. sit obligat᷒ pene eterne. cum ista pena non debeatur nisi culpe vel pctō mortali. Si igit deus mundat animā in ɔtritōne a culpa mortali. p ɔñs absoluit eā a vinculo pene eterne. ¶ Et ideo dicūt alij q q̄zuis pctm̄ in ɔtritōne dimittat q̄ntum ad culpam ⁊ q̄ntum ad reatum pene eterne. tñ pctōr adhuc remanet obligatus ad duo. s. ad ɔfitēdū pctm̄. ⁊ ad aliquā satisfactōnē p pctō faciēdā Et ideo sacerdos v'tute clauiū absoluit istum a vinculo quo tenebat ad ɔfessionē. ⁊ ligat eū ad satisfactōem. ⁊ sic dr sacerdos v'tute clauiū soluere ⁊ ligare. q̄zuis verū sit q pctōr sit obligatus ad illa duo. nō tñ videt q scd'm viā istā v'ba forme sacramentalis absolutionis possit bene verificari Nam dicit sacerdos. Absoluo te a peccatis. ⁊ nō absoluo te a ɔfessione. ergo scd'm istā viam. oportet q absoluat aliquo mō a peccatis. Et ideo dicūt aliq̄ q pctōr p pctm̄ nō solum obligat deo quem offendit. sed etia3 ecclesie cui se peccando abstraxit. Et iō q̄zuis in ɔtritōne reconciliet deo. tñ remanet adhuc

reconciliandus ecclesie. i faciendo ↄfessionem illi qui rector est ecclesie. ¶ Et licet istud sit verū nō tñ videtur sufficere. cum claues non solū se extendāt ad soluendū ꝛ ligandū in terris. imo ꝛ in celis. dicente christo. Quodcūqꝫ ligaueris super terram ꝛc. Et ideo dicunt aliq̄ aliȷ̄. ꝙ sacerdos v̄tute clauiū non facit aliq̄d nisi ostensiue. Unde dicūt ꝙ absoluit. id est. absolutum ostendit. Unde quādo dicit. Absoluo te. id est. absolutū ostendo te. Et isti vident dictū suum fundare in auctoritate Ambrosiȷ̄ dicentis. Sacerdos q̄dem officiū suum exhibet. sed nullius patestatis iura exercet. Sed dictū istoꝝ paruꝫ videt attribuere clauib⁹. Et v̄bum Ambrosiȷ̄ intelligendū est ꝙ sacerdos nullius potestatꝭ iura exercet auctoritatiue. sed ministraliter bñ. ¶ Et ideo dicūt aliȷ̄ ꝙ sacerdos v̄tute clauiū absoluit a culpa (si inuenit eam) dummodo ↄfitens nō ponat obicem. ꝛ absoluit a pena purgatoriȷ̄, cui pctōꝛ erat obligatus, nō eam relaxando sed eam cōmutādo in penā temporalem vel corporalē. ꝛ hoc sub ↄditōne. s. si implet iniunctā penitentiā. ita ꝙ si iniūcta penitētia sit condigna, absoluitur a tota pena purgatoriȷ̄. ꝛ si nō est condigna nō absoluitur a tota pena purgatoriȷ̄, sed ꝑ tāta. ꝛ ideo si moriat explcta

penitentia condigna, nō punietur in purgatorio. Si autem pnīa non fuit cōdigna, vel si fuerit ꝯdigna non tamen compleuit eam in vita sua cōplebit eam in purgatorio. Et ista opinio videtur mihi satis rōnabilis. ¶ Alij dicūt ꝙ cū omne mortale pctm̄ sit offensiuū diuine bonitatis (que est infinita) pena debita pctō mortali est infinita. ⁊ per ꝯsequens est viribus nostris improportionabilis. ℣tute autē clauiū fit nobis ꝓportionabilis, inq̄ztum ℣tute clauiū ꝯfitenti cōmunicatur passio cristi (que dat efficaciā sacramentis omnibus. ⁊ que fuit sufficiēs ad satisfaciendū ꝑ peccatis totius mundi. Unde scd̄m hāc viam ℣tus clauiū est, q̄z ℣tute eaꝝ cōmunicatur ꝯfitenti passio christi. in cuiꝰ ℣tute potest satisfacere ꝑ pctīs quod nō faciebat añ. Unde credo ꝙ vnum Pater noster impositū in pnīa a sacerdote efficaciꝰ ē ad satisfaciēdū ꝑ pctīs q̄z si aliquis diceret centū milia ꝑ semetipsuz. qꝛ illud habet meritū a passione xp̄i illa ℣o a merito dicētis. Et ista opinio est multum rōnabilis.

¶ Capitulum .xl.

¶ De sigillo ꝯfessionis

Sigillum ꝯfessionis debet esse secretum. quia nullo modo. nullo pacto. ꝑ nulla re

debet frangi. immo sacerdos sustinere debet quācunqʒ penam anteqʒ reuelaret ꝯfessionē. nec v̄bo nec scripto. nec nutu vel signo. Et de hoc sigillo dicit gregorius. vt habetur de pen. dist. vi. ca. sacerdos. vbi dicitur sic. Sacerdos autem omnino caueat ne de his que ei confitentur peccā sua alicui reuelet que cōfessus est ei. nō ꝓpinquis neqʒ extraneis neqʒ (qđ absit) ꝓ scandalo aliquo. nam si hoc fecerit. deponatur ⁊ omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando vadat. Item de peniten. ⁊ remissi. ca. omnis vtriusqʒ sexus. Caueat omnis sacerdos ne verbo. vel signo. aut alio quouismodo prodat aliquatinus peccātorem. sed si prudentiori ꝯsilio indiget. illud caute absqʒ vlla expressione requirat. quoniā qui in penitali iudicio peccatū sibi detectū reuelare p̄sumpserit. nō solum sacerdotali officio deponendū decreuimus. verum etiam ad agendum penitam in arto monasterio ꝑpetuo detrudendū. ita qꝫ in decretali ista instruit ꝯfessor de hoc qđ agere debeat. Si eniʒ sacerdoti i ꝯfessione occurrat casus super quo non possit bene ꝯsulere penitenteʒ. debet sup hoc ꝯsulere peritiorem se. vt videat quid debeat agerre.

¶ Sub qua autez forma reuelabit isti perito pctm̄ quod alter ꝯfessus est sibi? Credo ꝙ sub ista. (si talis casus acciderit q̄d faciendū esset? Uel si aliq̄s ꝯfitcretur de tali pctō q̄d esset ꝯsulendum. Nō autez debz dicere (vt credo) Ego audiui istud i ꝯfessione. qꝛ dicēdo sic. ipse mentiretur. qm̄ ipse nō audiuit vt ipse. sed vt vicarius ꝛ locū tenens dei. Et multo minus debz dicere (q̄dam ꝯfessus est mihi. qꝛ dicēdo sic in generali ꝛ implicite. reuelat ꝯfessionē ꝛ etiam mentitur. qꝛ ꝯfessio fuit facta deo ꝛ nō sibi. nisi vt locum tenenti dei. ¶ Sed pone sacerdos sup crimen quod audiuit in cōfessione. inducit in testem. ꝛ cōpellit iurare q̄d faciet? Dico ꝙ si solum sciat p cōfessionem. ipse debet iurare se nihil scire de ista materia sup qua interogat nec piurat. qꝛ ipse nihil inde scit. Esto enim ꝙ sciat istud crimen fuisse sibi cōfessum. nescit tm̄ vtꝝ ꝯfitens in ꝯfitendo dixerit veꝝ vel falsum. ꝛ ideo potest vere dicere se nihil scire.

¶ Sed quid, iudex erit cauillosus et interrogabit eum p iuramentū. vtꝝ audierit aliq̄d de crimine de quo agit. Dicendū ꝙ iuramentuz nō ligat eum ad dicendū aliquid in hac materia. cum iuramentū nō fuerit inuentuz vt esset vinculū iniq̄tatis. ex de iura. calū. q̄nta vallis.

In nullo q̄d fit ꝯtra mādatū dei ē obligatoriū iuramētū. Vñ cū reuelare ꝯfessionem sit ꝯtra mādatū dei. s. ꝯtra illud. Nō falsū testimoniuꝫ dices. nullū ē iuramētū ad hoc obligatorium. Vñ talis pōt licite iurare nihil se audiuisse. ⁊ intelligat ꝙ nihil audiuit. vt hō vel ꝑ modum ꝙ debeat testificari. ¶ Alteriꝰ pone ꝙ sacerdos sciat ꝑ ꝯfessionē aliquē hereticū in parochia sua vel alibi q̄ alios filios inducit ad heresim. q̄d faciet iste sacerdos. Ray. ī sūma sua dicit in isto casu ꝯfessionem posse reuelari. Et rōsus est. quia nō seruat fidē ecclesie. cū sit hereticus ⁊ infidelis. iō fides nō est ei seruanda. xxiiij. q. i. Noli. Salua tñ reuerētia eius videtur magis ꝯsona veritati alia opinio quam etiā ipe. Ray. recitat. s. ꝙ sacerdos nō dꝫ reuelare confessionem ipius sed debet ire ad epm vel ad inquisitorē ⁊ dicere. Custodi ⁊ vigila super oues tuas. lupus ē in grege tuo. Et quod dicit rav. ꝙ cum iste nō est fidelis. fides nō ē ei seruanda. Dico ꝙ reuelādo ꝯfessionē fides nō frāgitur homini. sed deo qui est fidelis in omnibus vijs suis. ¶ Sed nūquid pōt cōfitens licentiare ꝯfessorem ꝙ dicat illa q̄ dicit ei ī cōfessione. Dico ꝙ cōfitens bene potest facere ꝙ illa que confessor scit vt deus. sciat vt homo.

dicẽdo ei.s.extra cõfessionẽ q̄ idẽ dixit in con-
fessiõe. ⁊ sic cõfessor poterit illa dicere. ex quo
audiuit illa vt hõ extra cõfessionẽ. Sz nunquid
sufficit ꝙ cõfitẽs dicat cõfessori dicẽdo. ego do
tibi licẽciã dicẽdi ea q̄ dixi in confessione. vel
oportet ꝙ replicet sibi oĩa extra confessionem
Aliq̄ doctores dicũt ꝙ sufficit vt licẽciet con-
fessorẽ. tñ Durãdus in quarto suo dicit ꝙ non
imo tenent oĩs replicare sibi extra cõfessionẽ
⁊ rõ sua q̄ occurrit ẽ. q: in his q̄ sũt de necessi-
tate sacramẽti nullus põt dispẽsare nec papa
de quo magis videret. sed tenere secretũ ẽ de
necessitate cõfessiõis sacramẽtalis. vt probat
diffuse. ergo nullus põt cõtra hoc dispensare.
⁊ ꝑ cõsequẽs nullus põt licẽciare ꝙ illa q̄ per
eum dicunt in cõfessione reuelẽtur. iõ ad hoc
ꝙ reuelẽtur oportet ꝙ sciãtur aliter q̄3 ꝑ con-
fessionẽ. ⁊ ex his patet ꝙ si quis sciat aliquid
ꝑ cõfessionẽ ⁊ extra cõfessionẽ potest illud re
uelare ⁊ testificari sub illo. eodẽ modo quo scit
extra confessionem. ¶ Nota ꝙ sigillũ confes-
sionis directe ⁊ principaliter respicit peccata.
vt pz ex preallegata decre. Omnis vtriusqz se
xus. vbi dicit. Caueat omnis sacerdos ne ver
bo. aut signo aut quouis alio modo peccata ꝑ
dat. Ex consequenti tñ. en ex quodam con-

gruitate respicit alia. et hec de confessione sufficiant.

¶ Tractatus quartus secunde partis principalis de satisfactione habens septem capitula principalia.

Expeditis per dei gratiam duabus partibus penitentie. scilicet de contritione et confessione. De tercia scilicet de satisfactione est agendum. Circa quam notanda sunt sex. Primo quid est satisfactio. et in quibus consistit. Secundo de elemosina que est prima pars satisfactionis. Tertio de ieiunio quod est secunda pars. Quarto de oratione que est tercia pars. Quinto de mensura satisfactionis. scilicet que penitentia est imponenda pro vno quoque peccato. Sexto vtrum vnus possit satisfacere pro alio.

¶ Quid est satisfactio. Capitulum primum.

Satisfactio secundum Gregorium est peccatorum causas excidere. et earum suggestionibus aditum non indulgere. ita quod in ista diffinitione duo tanguntur que debent esse in omni satisfactione. sicut enim bona et completa medicina debet esse curatiua infirmitatis preterite et preseruatiua respectu future. ita et satisfactio debet esse remedium peccati. et cautela respectu futuri. Primum tangitur cum dicit. peccatorum causas excidere. Secundum cum dicit. earum suggestionibus aditum non indulgere. Quia etiam medicina si

ius Johãnes ep. 1. cap. 2. v. 16, nõ autem Hiero

sit cõueniens debet esse appropriata et ordina-
ri directe cõtra infirmitatem. teste btõ Hiero.
qui dicit. Medicina cuilibet morbo ē adhibē-
da. Nõ enī sanat oculū. qd sanat calcaneū. Et
secūdū qd dicit Hiero. in prima canonica sua
Omne qd est in mūdo. aut est ↄcupiscētia car-
nis. aut ↄcupiscētia oculoꝝ aut superbia vite
Et vult dicere ꝙ tres sunt radices oim pctoꝝ
scʒ auaricia. q̄ datur intelligi ꝑ hoc ꝙ dicit cõ-
cupiscentia oculoꝝ. Luxuria que dat per hoc
ꝙ dicitur ↄcupiscentia carnis. Et supbia per
hoc ꝙ dicitur supbia vite. Idcirco cõtra istas
tres radices pctoꝝ ordinātur tres ptes satis-
factiōis. s. elemosyna q̄ ordinat cõtra auariciā
ieiuniū ↄtrā luxuriā. oro ↄtra supbiā. et sic sūt
tres ptes satisfactiōis. s. elemosyna. ieiuniū et
oratio. Et de his trib⁹ ptib⁹ ꝑ ordinē ē agēdū

¶ De elemosyna et habet sub se quatu-
or parua capitula. Cap. iij.

LIcet multa varia ac diuersa de virtute
elemosine sint a doctorib⁹ sanctis scrip-
ta. tū oia sanctus Thobias breui sermōe cōp-
hendit dicēs. Elemosina a morte et a pctō libe
rat aiam et nō patiet eam ire in tenebras. Ele
mosyna est triplex. Prima cōsistit in cordis cō
tritiōe. qn. s. aliqs se offert sacrificium deo. De

quo dr in psal. Sacrificiū deo spūs ꝯtribulat⁹ ꝛ de elemosyna ista dicit sapiēs. Miserere aie tue placēs deo ꝛ elemosina sic dicta nō ē pars satisfactiōis. imo est ps integralis cōtritionis cōdiuisa a satisfactione ꝓut dicit ꝙ pnie tres sunt ptes. s. ꝯtritio. ꝯfessio. ꝛ satisfactio. Alia ē elemosina q̄ cōsistit in cōfessione ꝓximi in qua cōpatimur alienis miseriis sicut nostris. ꝛ de ista dicit Job. Ab initio cōualuit mecū miseratio ꝛ ab vtero matris egressa ē mecū. Tercia cōsistit in largitione manuali. qn̄. s. aliqs exhibet indigenti aliqͦd tpale subsidiū ꝓpter deū Et de ista intendim⁹ hic. Et de hac dicit saluator in luca. Date elemosinā. ꝛ ecce oia munda sūt vobis. ꝛ Ambro. Pasce fame morientē. ꝛ nisi paueris. occidi. lxxxv. d. ꝛ sub ista elemosina ꝯtinēt septē opa mie. de quib⁹ dicetur in. iii. pticula. Sed q̄ntū ad nunc circa elemosinam ꝯsiderāda sūt quattuor. Primo de quib⁹ dz fieri. Scdo quis pōt eā facere. Tercio cui debet fieri. Quarto quomodo fiet.

¶ Primū cōsideratum circa elemosinaz. s. de quibus debet fieri elemosina.

Omissa illa distinctiōe de necessario ꝛ superfluo. dicendū ꝙ in hoc ꝯcordāt cōiter

oēs doctores. q̄ nec de alieno nec de illicite acquisitis dz fieri elemosina. vnde Thobias ostēdēs filio suo de quo faciendū esset elemosina. dicit. Honora deum de tua substantia. dicit de tua & nō de aliena. & Grego. Nō ē putanda elemosina si pauperib⁹ dispenset qḋ ex illicit; rebus acquirit. Nota tamen circa hoc q̄ illicite acquisitū pōt esse tribus modis. Sūt eni quedam illicite acquisita ī quibus nō transfertur dn̄m in accipientē. vt in rapina & furto. Sunt & alia in quib⁹ transfertur dn̄m sed tamē cōpetit repetitio vt in vsura & symonia. & in istis casibus nō potest fieri elemosyna. Sunt alie in quibus transfertur dn̄m & nō cōpetit repetitiō vt in pecuniis & in aliis rebus acquisitis ex histrionatu & meretricio. In duob⁹ pimis quādo nō transfert dn̄m. vel si transfert competit repetitio. nō potest fieri elemosina. sed dz restitui iuxta modum qui ponet infra. vnde de rebus acquisitis furto. rapina. vsura. & simonia. nō pōt fieri elemosyna. In tercio autē casu scz transfertur dn̄m & non competit repetitio sicut in acquisitis ex histrionatu vel meretricio. de istis pōt fieri elemosina. & hanc distinctionem approbat Ambro. xiiii. di. v. sane. in fine. Sed nūquid de his q̄ acqrunt ex ludo alee. vel tax-

riorum vel quocunque alio ludo potest elemosy
na fieri. Dicēdū q quādo loquor de ludo nō in
telligo de ludo qui sit causa solatij vel recrea
tionis. quia talis ludus est licitus dūmodo sit
honestis ac debitis circūstantijs inuestit⁹ sed
intelligo de ludo qui fit cupiditatis cā. q ē oīo
ꝛ semꝑ illicitus ꝛ in eo cōcurrunt pctā multa.
Primo eni ibi ē desideriū lucrādi. ecce cupidi
tas q est radix oīm malorꝫ. Scdo ē ibi volun
tas spoliādi ꝓximū. ecce rapina. Tercio ē ibi
vsura maxima. s. xl. p. x. nō solum in anno vel
in mense sed in eodē die. Quarto multiplican
tur ibi mēdacia ꝛ vba ociosa ꝛ vana. Quito
est ibi blasphemia. ecce heresis. Sexto est ibi
multiplex corruptio ꝓximorꝫ q ludū aspiciūt.
Septio ē ibi scādalū bonorꝫ. Octauo ē ibi cō
tēptus ꝓhibitiōis scē matris eccl'ie. Nono est
ibi amissio tpis ꝛ aliorꝫ bonorꝫ q illo tpe tenet
homo facere. Ex qbus pꝫ quantū peccant qui
talib⁹ ludis vacāt. ꝛ de penis clericorꝫ q talib⁹
ludis vacāt legitur in canonibus aplorum sic.
si eps. pſbyter. dyacon⁹ alee aut ebrietate de
seruiat aut desinat aut damnetur certe. subdya
conus autem. lector. autem cantor similia faci
ens. aut desinat. aut communicatione priuet.

primo
secundo
tercio
quarto
quinto
sexto
septio
octauo
nono

Patet ergo q illud qd tali ludo acqritur. illicite acqritur. Sz nunqd pot repeti. Dicut aliq doctores q no. sed ille qui lucrat9 e debet illud erogare paupibus. Argumeto. xiiij. q. v. No sane. Cu eni turpitudo versatur ex pte utriusqz melior e pditio occupantis seu possidetis. Alij dicut z vere oes canoniste q pot repeti. Et pbat. ff. de aleatorib9. l. vltima in fi. Et dicit greca costitutio q vsqz ad qnquaginta annos pot repeti. Et scdm istos de acqsitis in ludo no pot fieri elemosina. Raymudus eni cu quo pcordat sanct9 Tho. z quasi oes doctores theologi dicit. q distinguendu e. qr aut aliqs lusit volutarie z ex cupiditate no coactus per aliquem. z tuc si amisit no pot repetere qd amisit. sed ille q lucrat9 est tenet pauperibus erogare vl restituere in iudicio aie sue. Aut lusit attractus p vim vl p iportunitatez alterius. z tunc si amisit pot repetere. Si vero lucrat9 est no tenet restituere. sed qd lucratus e pauperibus erogare. Ista sniam pbat p multa iura. z e satis psona rationi z eqtati. ¶ Notadu tn q sunt alique psone quib9 indistincte tenet quis restituere quicqd ab eis lucrat9 est in ludo. vt furiosi. pdigi. pupilli. minores. xv. annoz. mente capti. surdi. ceci. muti. z qui morbo ppetuo

laborant. quia tales rebus suis superesse non possunt. ideo dantur eis tutores et curatores. Idem videtur esse de monachis et ceteris religiosis et filijsfamilias. q nõ hñt peculium castrense vel quasi castrense. et de vxore q̄ nõ habet res pafernales. et etiã de administratione rerũ ecclesiasticarum q̄ pauperum sũt et similib⁹. vnde nec plati nec curati possũt ea remittere debitoribus nec pdigi vel dissipatores videãtur. Nam cũ talis acquisitio pecunie multiplicis iuris et facti sit culpabilis et vitiosa restituẽda nõ ē dico ei qui eã amisit in ludo. sed tutori vel curatori vel marito. vel patri. vel ecclesie. vel monasterio.

¶ Secundũ consideratum circa elemosinam scz quis facere põt elemosinam.

E Lemosinã põt facere q̄cunqz sui ē iuris. et habet dominiũ vel administrationem aliquorum bonorum tpaliuz. Quid ergo monach⁹ vel aliqua psona religiosa põt facere elemosinã. Dico q talis psona aut habet administrationẽ aut nõ si habet administrationẽ potest et debet. imo quicqd supest sibi. necessitatib⁹ ecclesie supportatis in causis pijs ē exponẽdum dicente btõ Bern. Bona ecclesie bona pauperũ sunt. et quicqd a ministris ecclesie vltra victũ

& vestitu retinet. totu ē sacrilegiu & rapina. Si
autē nō hʒ administrationē salvo meliori iudi-
cio vel cōsilio. credo q̄ nō pōt nec debet face-
re elemosinaʒ. nisi de p̄lati sui licentia petita &
obtenta. Monachus eni nō potest tractare ēt
utilitates sui monasterij nisi de p̄cepto abba-
tis sui. xvi. q. i. monachi. de ɔse. di. v. Non oʒ.
Et hoc intelligo nisi ille qui petit elemosinā sit
in extrema necessitate constitut⁹. i. indiget ad
mortem. q2 in illo casu dʒ ei dare si pōt. esto eti
am q̄ prelatus expresse inhiberet sibi. q2 in ta
li casu omnis homo tenet ex precepto dei sub
venire p:oximo. Juxta illud. Pasce fame mo-
rientē. &c. lxxxvi. distin. Et etiam tali casu om-
nia sunt cōia. xlvij. di. sicut ii. Nota q̄ si mona-
chus nō habēs administrationeʒ de precepto
abbatis vadat ad peregrinationē vel ad stu-
diū sine aliqua distinctiōe pōt dare elemosinā
nā eo ip̄o q̄ p̄latus dedit sibi licentiā standi in
scholis vel eundi ad p̄egrinationē. videtur si-
bi dedisse licentiā faciendi omnia que schola-
res honesti & p̄egrini solent facere. ita tamen
q̄ moderate faciat. Quilibet enim dʒ se cōfor-
mare moribus illorū inter quos vivit. xli. di.
ca. si quia. Sed nunquid uxor pōt elemosinaʒ
facere absq̄ licētia viri. Dicēdū ē q̄ si uxor hʒ

res parafernales id est proprias preter dotem dictas a para quod est iuxta ⁊ fernas quod est dos. quasi iuxta dotē. potest de illis facere elemosynam. etiam inuito marito. C. de pac. l. qui hac. De rebus etiam sui viri. sicut de pane et vino. ⁊ alijs rebus q̄ bono ac approbato ⁊ laudabili more solent ad dispensationem vxoris pertinere. potest facere elemosynam moderate ⁊ secundum facultatem viri ⁊ secundū maiorem indigentiam ⁊ multitudinem pauperū. Et debet sibi formare conscientiam si quādoq̃ prohibuit ei ore. solent enim mariti facere talem ꝓhibitionem vxoribus. non vt retrahant eas a toto. sed ab excessu quem suspicant eas facturas. si haberent habenas nimis laxas.

¶ Potest etiam sibi formare conscientiam de qualitate ⁊ miseria pauperis cogitās q̃ si maritus videret illum omnibus modis placeret ei. q̃ faceret sibi elemosynam. sed omnino ⁊ ꝑcise diceret sibi q̃ viro displiceat. deponat conscientiam si potest. si nō potest nō det ⁊ doleat q̃ nō pōt dare. Et sic intelligo illud. c. xxxiij. q. iiij. quid deo. Ubi dicitur q̃ cum scandalo viri vxor nō debet facere elemosynam. ⁊ istud intelligo nisi pauper sit in extrema necessitate.

cōstitut⁹. qꝛ tunc intrepide dꝫ dare. aliter peccaret. Et qđ dixi de rebus viri etiā de dotalibus dixi. nā rex dotaliū illibatū dominiū apđ virū ē. ca. de iure do. l. in rebus. Dñs aūt Albertus dicit ꝙ si mulier sit lucrosa. i. si ex officō suo vel ministerio lucret. esto ꝙ non hꝫ bona pafernalia. de eo ꝙ lucrat pōt facere elemosinā absqꝫ mādato ⁊ ꝯsensu viri. etiā filiusfamilias nō pōt facere elemosinā de rebus pris sine eius licentia ⁊ mādato. nisi supponat ꝙ placeat pri. sicut supra dixi de vxore. Et itelligo hoc nisi talis filius habeat peculiū castrense. vel q̄si castrense. de tali enī peculio pōt facere elemosinā pre etiā inuito. Peculiū castrense est qđ acq̄siuit ex milicia. Peculiuꝫ q̄si castrense ē ꝙ acq̄siuit ex scia vel artificio honesto. intelligo etiā nisi videat pauperē in extrema necessitate cōstitutū. De filio etiā eunte ad peregrinationē. vel eunte in studio intellige vt supra. dixi de monacho. Et multominus seru⁹ vel ancilla pōt facere elemosinā de rebus dominoꝝ nisi forte fuit eis cōmissa ministratio bonoꝝ. qꝛ tūc posset. tñ moderate scito ꝙ domino non displiceret.

¶ Tercium consideratū circa elemosinā scꝫ cui dꝫ dari elemosina.

Elemosina nō debet dari nisi indigenti ꝛ hoc sonat nomē elemosine. Unde elemosina vt dicit Eberardus. dr ab elios qđ est miseria. ꝛ moys q̄ ē aqua quasi miserorū. i. indigētiū aqua. Horū aūt qui petūt elemosinā. q̄dam petant quasi ex debito. sicut religiosi mendicātes q̄ p̄dicāt verbū dei. ꝛ celebrant quotidie ꝓ benefactoribus suis. Et isti dūmō cōstet eos hr̄e illud officiū sūt oībus aliis p̄ferendi. ꝛ isti dicunt̄ petere quasi ex debito. quia nō solū dātur eis tp̄alia. imo etiā spiritualia accipiūt ab eis. Unde in persona talium dicit apostolus. Si sp̄ualia vobis seminam⁹. nō ē mirū si tēporalia vestra metam⁹. Alii petūt ꝓ vite sue sustentatiōe sicut isti paupes qui mēdicant. Et in isto casu aut homo potest dare oib⁹ aut nō. si potest dare omnib⁹ tunc debet omnib⁹ dare absq; vlla distinctiōe. ꝛ ad hoc inducūt exēpla abrahe ꝛ Loth. qui qm̄ omnes indifferēter recipiebant hospicio. angelos etiam in hospicīo suscepērunt. si eni aliquos repulissent. forsan inter illos angelos repulissent. ꝛ in hoc casu ait Johā. criso. Quiescamus ab absurda. i. nefanda ac diabolica curiositate. s. discernendi inter pauperem ꝛ pauperem. non enim ex vita eorum qui accipiunt vel quibus das mercedem

tibi retribuet deus. sz ex volūtate ⁊ honorifice
tia multa ⁊ ex mīa ⁊ bonitate. xlij. di. Quiescā
mus. Ité. Grego. xi. q. iij. Qm̄ i fine dicit ꝙ ex
cōicato etiam danda est elemosyna. ⁊ hoc in-
telligo taz de excōmunicato q̄z de quolibz alio
pctōre notorio. quod intelligendum est. nisi ob
saturitatem sibi negligerēt iusticiam ⁊ fierent
deteriores. quia in tali casu non est eis facien
da elemosyna. vt ait Augustinus. v. q. v. non
omnes. ⁊ hoc intellige nisi esuriant ad mortez
tunc enim quātūcunqꝫ negligerent iusticiam
debent pasci. nisi forte iudex secularis dānas-
set eos propter scelera sua ad fame moriendū
¶ In secundo casu in quo nō potest omibus
dare elemosynā. posito ꝙ omnes eq̄liter indi-
geant dicit Ambro. decem circa hoc ē ꝯsiderā
da. s. fidem. causam. locum. tēpus necessitudi-
nē. sanguinis ꝓpinquitatem. etatē. debilitatē
conditionē siue nobilitatem. ¶ Fidem. q2 fidelis
p̄ferendus est infideli. Causā. quia si duo tenē
tur capti. vnus ꝓpter culpam suam. alt⁹ sine
culpa. Iste est p̄ferendus illi. Locuz. q2 capt⁹
sub detentus in carcere p̄ferendus ē illi qui
libere pōt ire quocūqꝫ vult. Tēpus. q2 si vnus
in tēpore persecutionis patit' p̄ferēdus ē il-
li qui nullam persecutionem patit'. Modum

vt nō totū det vni nec simul effundant opes. Sed discrete dispensent nisi forte aliquis vellet relinquere ex toto saculū. Necessitudinem vt magis indigens minus indigenti pferat. Sanguinis propinquitatē vt ppinquus pferat extraneo. Etatē. qi senes sunt iuuenibꝰ pferēdi. Debilitatē vt infirmus pferat sano. et debilis forti. Nobilitatem vt nobilis pferat ignobili. Et istud totum intelligendū ē ceteris paribus. Talis enim condicio posset esse ex vna parte q reformaret pactum incontrarium. Sicut pone quidam hz patrem infidelem qui indiget elemosina. et extraneus fidelis etiam indiget elemosina nec ipse pōt subuenire vtrisq sed vni tm̄ cui subueniet. an patri infideli. an extraneo fideli in exhibitione nutrimenti. In isto casu dicunt aliqui q pater infidelis preferendus est extraneo fideli in exhibitione nutrimenti. sed extraneus fidelis preferēdus ē patri infideli in dilectiōe. ar. xxx. d. ca. iii. et fundatur ista opinio sup illud pceptum. honora patrē tuum. et intelligit si equaliter indigeant. si eni extraneꝰ indigeret ad mortē. et pr nō. tunc extraneꝰ eēt pferēdus patri. Alii dicūt cōtrariū. s. q beni extranei sūt pferēdi. qs istorū dicat melius. iudicio lectoris relinquo.

¶ Quartũ ɔsideratũ circa elemosinam. s. quo
modo dz fieri elemosina.

Quia secũdũ q dicit phũs in ethicis. mo
dus imponit spẽm actui vel actioni qđ
intellige de specie moris. non enim sufficit fa-
cere bonum. nisi bene fiat. Unde dñs precepit
moisi. Juste quod iustum fuerit exequeris. id
ad hoc q elemosina sit meritoria requiritur q
debito modo fiat. Unde elemosina dz fieri gra
tante r siue latenter. vt ait apostolus. ij. ad Co
rin. xxi. c. Qui tribuit tribuat in hilaritate non
ex tristicia aut necessitate. Hilarem enim da-
torem diligit deus. Secundo debet fieri secre
te. Unde saluator. Cum facis elemosinam noli
tuba canere ante te. sicut hipocrite faciunt. r
sequit. Te autẽ faciẽte elemosinam nesciat si-
nistra quid faciat dextera tua. Tercio dz fieri
abundãter r scdm facultatem dãtis. Un Tho-
bie. iiij. Fili si multum fuerit tibi abundanter
tribue. si autem exiguum libẽter impartiri stu
de. Quarto dz fieri prudẽter. vt fiat scdm tra-
ditam formã in ca. pcedenti. Quito dz fieri fe
stinãter. vñ sapiẽs. q cito dat bis dat. sexto dz
fieri ardẽter. i. cũ itẽtõe rcã. vt. s. fiat ppt deũ r
nõ ppter vanã gliaz vñ sicut ait greg. vñ celũ
mereri poterat ñ vẽtũ trãsitoriũ fauorũ q̃rat.

¶ Capitulū.iij. secūde partis principalis est de ieiunio que est secūda pars satisfactōis quattuor habens capitula.

Secunda pars satisfactōnis est ieiunium de quo dr̄ i.thobia. Bona est elemosyna cū ieiunio. Circa qd̄ ꝯsideranda sunt quattuor Primū quot modis dr̄ ieiuniuz. Scd̄o qn̄ fuit institutū. Tercio quot reqrunt̄ ad hoc ꝙ ieiuniū sit meritoriū. Quarto quot bona facit ieiuniū. ¶ Primū ꝯsideratū circa ieiuniū.scz Quot modis dr̄ ieiuniū.

Notandū ꝙ triplex est ieiuniuz. Primū est corporis a cibo ⁊ potu materiali. Secundū est afflictōis a gaudio tēporali. Terciū est abstinere a pctō mortali. Et de hoc triplici ieiunio debemus castigare iumentū.i.corpus nostr̄.par ē ieiunare a cibo nisi ieiunet̄ a pctō Vn̄ Jsayas. Quare ieiunauimꝰ ⁊ nō aspexisti hūiliauimꝰ animas nostras ⁊ nescisti. Loquit̄ Jsayas in ꝑsona ieiunātiū in pctō mortali. Et subdit rn̄sionez in ꝑsona dei loquens. Ecce ad lites ⁊ ꝯtentōnes ieiunatis.et ꝑcutitis pugno impie. Et seqtur Nunqd est tale ieiuniū quod elegi: q̄si dicat nō.immo istud. Dissolue colligatōes impietat(.solue fasciculos deprimentes.⁊ omne onus.s.peccati disrumpe. Frange

esurienti panem tuũ. et egenos vagosq; induc in domũ tuã. Cum videris nudũ operi eum. et carnem tuã ne despexeris

¶ Secundũ cõsideratũ circa ieiuniũ. s. Quãdo fuit institutũ ieiuniũ.

Dominus instituit ieiuniũ i paradyso terrestri. qñ pcepit primis parentib⁹. ne comederent de ligno scie boni et mali. sed postea sanctificauit ipsum in deserto qñ ieiunauit. xl. diebus et. xl. noctibus.

¶ Terciũ cõsideratũ circa ieiuniũ. scz Quot reqruntur ad ieiuniũ

Ad hoc q ieiuniũ sit meritoriũz reqruntur qtuor. q debẽt ipsum cõcomitari. s. largitas. leticia. hora et mensura. De largitate dicit hic. Qd mãducaturus eras si nõ ieiunares da paupibus. vt ieiuniũ tuũ sit saturitas aie. non marsupii lucrũ. Illud ieiunium deus approbat vt ait grego. Quod ad aliũ mun⁹ elemosynarũ leuat. ideo illd qd tibi subtrahis alteri largiri. vt inde caro tua affligat. inde idigentis pximi caro releuet. ¶ De leticia dicit xps. Cum ieiunat nolite fieri sicut hypocrite tristes. exterminant eni facies suas vt appareãt hoĩbus ieiunãtes. ¶ De tercio. s. de hora. notandũ q hora comedẽdi i dieb⁹ ieiuniorũ est hora none

vel circa. ita tñ ꝙ scdm ꝙ dicit sanct⁹ thomas in. iiij. Nõ oportet aspicere astrolabiũ sed suffi cit ꝙ nõ anticipet nimis notabiliter ꝑdictã ho ra. Unñ legit. i. Regum. xiiij. ꝙ ionathas q̃ anti cipauit horam comedendi. morti fuit adiudica tus. ¶ De quarto. s. de mensura notandum ꝙ ieiunãs debet multum sobrie comedere. Und dicit beatus petrus. i. Petri. v. Sobrij estote. ꝛc. Et sobrietas ista attendit tam i. cibi q̃litate q̃z quãtitate. In qualitate cibi vt. s. homo non comedat cibaria ꝓhibita. sicut carnes vel lac/ ticinia. Et similiter nõ querant cibaria exq̃sita exq̃sito modo parata. vide de hoc supra. ca. de i̇terrogatõibus faciendis i ꝯfessione. Sobrie tas etiam attendenda est i quãtitate. vt nõ su/ matur cibus. nisi q̃ntũ sufficit ad nature susten tatiõem. Supfluitas enim cibi multa mala fa cit. q: ꝓuocat ad luxuriã, ꝛ omne opus bonuz dissoluit. Unde i figura huius legit. iiij. Regũ xxv. ꝙ nabusardã (q̃ interꝑtatur princeps co= coꝝ ꝑ quem intelligitur ventris ingluuies. de struxit muros hierusalem. ꝑ quos intelligitur ꝟtutes anime fidelis. Unde August⁹. Mens auiditate ciborum laxata perdit orõnis ꝟtutẽ Et hieronymus. Uenter mero estuans de fa cili ꝓrumpit i libidinem.

¶ Quartū ɔsideratum circa ieiuniū. scȝ Quot bona facit

IEiuniū debito mō obseruatum tria bona facit. Primo reprimit stimulū carnalium vicioꝝ. Scḋo mentē eleuat ad ɔtemplatōnem diuinoꝝ. Tercio impetrat grām ꝟtutū ꝛ celestium p̄mioꝝ. Et ista tria tangūtur in p̄fatōne quadragesimali. i qua dr̄. Qui corpali ieiunio vicia cōprimis. mentē eleuas. ꝟtuteȝ largiris ꝛ p̄mia. ¶ Notandū insup ꝙ ꝑ ieiuniū intelliguntᷣ oēs afflictōnes corporales sicut vigilie ꝛ ꝑegrinatōnis flagella. ꝛc̄

¶ Capitulum. iiij. ꝛ principale est de orōne que est tercia pars satisfactōnis

ORatio (que est tercia pars satisfactōnis) diffinitur sic a damasce. Orō est pius mētis affectus in deū tendens. ꝛ plerūqȝ ne animus pigriteᷣ. in vocem ꝓrūpens. Uel sic. Orō est ɔgeries vocū ad īpetrādū. in deū tendētiū ¶ Notandū ergo ꝙ ī orōne nō debēt peti temporalia ad minus principaliter. sed debēt peti spūalia ꝛ ꝑtinētia ad salutē. Juxta illud ꝟbū saluatoꝝ. Primū querite regnū dei. ꝛ iusticiā eius. ꝛ hec omīa adijcientᷣ vobis. s. tēporalia. ¶ Que aūt sunt petenda ī orōne. ostēdit xp̄s qn̄ disciplinis dicentibus sibi. Magister doce

nos orare. dixit. Cum oratis. dicite Pater nr. Et de hoc dicet in tercia pte. vbi de ista materia tractabit in speciali. Ad hoc aut q sit oino meritoria et satisfactoria requiritur q hēat. xiiij. cōditōnes. s. q sit fidelis. secura. humilis. discreta. verecūda. deuota secreta pura lachrymosa attenta. feruida. operosa. et assidua. De istis nō plus psequamur. qr sunt de se note cuilibz volenti aduertere. valet deniqz orō ctra vicia spiritualia pcipue. Vñ hierony. sup illū locū. hoc genus demoniorum nō eijcietur nisi i orōne et ieiunio. Dicit sic. Medicina est cuilibet morbo adhibenda. nō eni sanat oculū qd sanat calcaneū Jeiunio sanantur corpales pestes. orōne sanantur pestes anime vel mentis. ¶ Si aut queratur que istarū triū ptiū satisfactōnis sit potior. scz orō. elemosyna. et ieiuniū. Dicendū q si cōpararentur qntum ad obiectū quod imediate respiciunt. vel qntum ad materiā circa quā sunt. sic orō est dignior et potior alijs duabus. Orō eni habet deū p imediato obiecto. (vt pz ex eius diffinitōne. Nam orō est affectus pius mentis tendens in deum. Elemosyna autem habet p immediato obiecto miseriam pximi. ad hanc eni releuādā ordinatur. Jeiuniū aut p imediato

obiecto habet lasciuiã carnis. qr ad hanc repri mendam terminat̃ τ ordinat̃. Orõ eni est circa spũalia. elemosyna autem τ ieiuniũ circa corporalia. quare manifestũ est q̃ orõ est dignior τ potior elemosyna τ ieiunio. ꝛc. ¶ Si autem cõparent̃ q̃ntum ad ambitum. sic elemosyna ẽ potior orõne τ ieiunio. qr elemosyna cõtinet in se orõem τ ieiuniũ. Ille eni qui dat elemosynã indigenti. obligat ipsum ad orandũ ꝓ se deum τ sic orõ includit i elemosyna Iste enim q̃ facit elemosynã est particeps ieiunij τ abstinentie istius q̃ recipit eam. τ sic ieiuniũ in elemosyna cõtinetur. Unde credo q̃ elemosyna sit vtilior τ potior ad satisfaciendũ ieiunio τ oratõne. Et ista videtur esse intentio beati Pauli apostoli i prima epistola ad thimotheũ. xi. vbi sic indit. Exerce autem teipsum ad pietatem. id est. ad elemosynam. nam corporalis exercitatio. id est ieiuniũ. ad modicum vtilis est. pietas autẽ ad omnia vtilis est. ꝓmissionem vite habẽs. que est nũc τ future.

¶ De mensura pñie. Ca. v.

Quanto peccatũ est grauius tãto ceteris paribus debet fieri τ iponi maior pñia. seu satisfactio pro eo. Et dico ceteris paribus qr talis circũstantia potest esse ex parte ꝑsone

peccantis. vel etiam ex parte pcti. qd minus graui peccato deberet ipponi grauior pnia seu satisfactio. verbi gratia) Constat q interficere matrem est grauius qz iterficere vxorem. et th de iure grauior pnia est iniungenda vxoricide. qz matricide. Et ratio est. quia pnia debz esse talis q sit remediu pcti preteriti et cautela futuri. et qm homies sunt magis proni ad vxoricidiu qz ad matricidiu. ideo vt mag retrahat maior pnia debet ipponi vxoricide qz mricide. Et simili causa pnia dz ipponi iuueni lubrico qz seni. Sed ceteris paribus quato pctm est grauius tanto maior est pnia iponenda p eo. ¶ Ad videndu ergo qua pnia p vno quoqz pcto sit iponenda. videndu est de gradibus pctor. qd scz peccatu est grauius altero. Pro quo sciendu q grauitas pctor potest attendi tribus modis Uno modo circa idem pctm. et hoc duobus modis. Uno modo ex pte cause inducentis ad pctm nam scdm q dicit Grego. peccatu tribus modis comittitur. scz. ignorantia. ifirmitate. aut certa scia studio vel malicia ppetratur. Unde pctm quod perpetratur ex ifirmitate grauius est qz ppetratum ex ignorantia. sed multo grauius est si ppetretur ex certa scia. de pe. dist. ij. sciendu.

Unde maior est pnia imponenda p pctō ppetrato ex infirmitate.i.ex temptatōe seu fragilitate q̄ p pctō ppetrato ex ignorātia.sed multo maior p pctō ppetrato ex certa malicia. Nec est ptra illud Ambrosij dicentis. Grauiter peccat q sibi pmittit impunitatē q ptemnit.sed nō grauissime q ignorat.exponendū est grauissime.i.piculosissime.qr specialiter pnia nō agit de pctō qd ignorat. Un Johā.chrysost. vel os aureū. Nullū inuenit tale remediū cōtra pctā sicut eo memoria ptinua.de pe.dist.iij.iudas Et hoc intellige cū homo recordat de pctō ad ptritōnem nō ad delectatōem. Alio mō potest attendi grauitas circa idē pctm̄ ex pte ipsius pctī.nam.vt dicit aug. Sicut tribus gradib pueniunt ad pctm̄.s.p suggestōnē.delectatōnē r cōsensū.ita ipsius pctī sunt tres differentie.s. pctm̄ in corde.pctm̄ i opere r ore.r pctm̄ i consuetudine.ita q pctm̄ in opere est grauius q̄ pctm̄ in corde.sed grauissimū est i psuetudine Un tres differentie pctō intelliguntur p tres mortuos quos christus legit suscitasse.s. filiā archisynagogi.filiū vidue.r lazarū. Puellam suscitauit in domo.ecce pctm̄ cogitatōis.puerum an portā ciuitatis.ecce pctm̄ operatōnis Lazarū qtriduanū in monumento.ecce pctm̄

ↄsuetudinis. Item puellam suscitauit verbo tm̄. Puerꝝ verbo ⁊ motu. Lazarū vero verbo ⁊ fletu ⁊ lachrymis. Et hoc ad ostēdendū ꝙ maior est pnīa imponenda ꝓ pctō opatōnis q̄ȝ cogitationis. ⁊ multo maior ꝓ peccato ↄsuetudinis. ¶ Alio mō potest attēdi grauitas inter diuersa pctā. ita tamē ꝙ sint eiusdem generis. (sicut dicit august. de peccato luxurie dicens. Adulteriū malum vincit fornicatōnem. vincit adulteriū ab incestu. Peius enim ē cum matre q̄ȝ cum alia muliere cōnubere. Sed hoꝝ omniuȝ pessimū quod ↄtra naturā fit. ¶ Tercio mō potest attēdi grauitas ī pctīs. ⁊ hoc inter pctā diuersoꝝ geneꝝ. sicut dicit August. ꝙ grauius est homicidiū q̄ȝ adulterium. xxxiij. q. ij. si quid verius. Et vniuersaliter omnia pctā q̄ directe cōmittunt ↄtra deum sicut idolatria. heresis. ⁊ blasphemia. ⁊ similia sūt grauiora alijs. ꝺ hoc tamē dicet in tercia parte quādo aget de decē ꝓceptis. ¶ Also quomō est gradus ī peccatis videndū est quomō debeat sacerdos se habere circa impositōnem pnīe. Circa qđ sciēduȝ ꝙ cōis sententia doctoꝝ tenet ꝙ omēs pnīe sunt arbitrarie. i. arbitrio sacerdotis sunt taxande ⁊ hoc ↄsideratis criminū qualitate ⁊ quātitate. Item ꝑsone dignitate. officio. paupertate. infir-

firmitate seu debilitate. complexione. consuetudine. societate. lachrymis. deuotione. religione et temporis qualitate. ac omnibus circunstantiis supra positis ¶ Et nota quod circa impositionem penitentiarum bonum est scire casus penitentiales quos posuit hostiensis in summa sua ti. de pe. vbi dicit quod qui ipsos ignorat. non meretur habere nomen sacerdotis. et debet confitenti peccata sacerdos declarare quia ad hoc debet esse discretus. penitentiam tamen potest moderare secundum qualitatem. et sic debet dicere pro quolibet peccato tu debes sic penitere sed forte vita tua non sufficeret. ideo do tibi talem etc. pro omnibus peccatis tuis concedo tibi quod indulgentie facte prosint tibi et omnia bona que facies et mala que pro amore dei sustinebis iniungo pro penitentia. Unde leo papa Tempora penitudinis id est. penitentie habita moderatione. constituenda sunt tuo iudicio. prout conuersorum. id est. penitentium animos perspexeris esse deuotos. Item in octaua synodo fuit positum in iudicio eorum qui presunt vel quanto tempore. vel quali modo penitere debeant qui delinquunt. xxvi. q. vii. tempore. et c. hoc sit. Hoc idem dicit hieronymus. de pe. dist. i. mensuram. Scilicet in arbitrio sacerdotis esse derelictum tempus penitentie. Ut autem magis particulariter sciant simplices sacerdotes quomodo in impositione

O[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bene notate

pniam pcedere debeant. ¶ Sciendum q regulariter p pluris. adulterio. fornicatone. homicidio voluntario. et ceteris criminibus capitalibus est septenis pnia imponenda. et hoc duplici ratone. Una. qr dns pcepit mariam sororem moysi et aaron lepra pcussam p quam intelligit lepra cuiuslibet pcti mortalis septem dieb9 manere extra castra. et post mudatonem redire ad castra Hec ro ponitur. xxxiij. q. ij. hocipsum. Et scdm hoc p diem itelligimus annum. iuxta vbum dni dicentis p pphetam. Diem p anno tibi dedi. Alia rato est. vt sicut p pctm mortale peccator amisit septiformem gratiam spiritussancti. ita p penitentiam septenem eam recuperet. ¶ Notandu q licet dictum sit q p huiusmodi criminib9 sit imponenda septenis pnia. tamen magis vel minus aspera debet imponi. prout maioritas vel minoritas criminis. pensatis ceteris circumstantijs. hoc exposcit. vt i sequentibus apparebit. ¶ Sunt autem plures casus in qbus propter peccantis dignitatem vel pcti enormitatem imponitur maior pnia vel etiam ex varijs causis minor. Nam presbyter si fornicatonem fecerit debet agere pniam decem annorum scdm formam traditam. lxxxij. dist. presbyter. Et istud intelligunt quidam de simplici fornicatone.

Una

Alia

diversi casus

¶ Alij vo et forte melius de incestu et adulte-
rio. et qui cognouit consanguineam vel affinem. Item
si presbyter cognouit filiam suam spiritualem quam
baptisauit. vel de sacro fonte leuauit. vel cuius
confessionem audiuit vel in confirmatione tenuit. debet
habere penitentiam. xij. annorum. et debet deponi. et ipsa
debet etiam relinquere res suas pauperibus. et in
monasterio deo vsque ad mortem seruire. xxx. q. i.
si quis sacerdos. Item qui cognouit monialem debet
agere penitentiam decem annorum et similiter ipsa secundum
formam positam. xxvij. q. i. de filia. et c. deuotam.
¶ Matricida debet penitere decem annis. secundum
formam satis aspere positam. xxxiij. q. iij. latorem.
Uxoricide adhuc imponetur maior penitentia. xxxiij.
q. ij. admonere ¶ Notandum etiam quod parentibus
in quorum lectis inueniuntur filij mortui. ille ex cu
ius culpa contigit si sit solutus. debet induci vt
intret monasterium eiusdem episcopatus. vbi peccata
sua deploret perpetua penitentia Si tamen non poterit
ad hoc propter carnis fragilitatem induci. conce-
denda est ei licentia contrahendi matrimonium
imposita sibi in seculo permanenti graui penitentia
Similiter non debet induci ingredi monasterium
alijs in duobus casibus. Quorum vnus est. quando
alter coniugum viuit. nisi forte coniunx vellet simi
liter ingredi. Alius casus est. si habeat filios

paruos. a quibus non potest recedere. nisi aliquis timens deum sine suspicatione illos educaret. Si autem scienter illud acciderit. puta quia negligenter collocauit filium secum in lecto. et mane inuenit eum extinctum. debet (vt dicunt aliqui doctores) agere penitentiam. iij. annorum. quorum vnus sit in pane et aqua. extra de his qui occiderunt filios. c. i. ij. et. iij. q. i. consuluisti. ¶ Pro homicidio casuali imponenda est penitentia quinque annorum. quando culpa precessit casum. aliter nulla. nisi forte ad cautelam. l. dist. eos vero. et duobus ca. sequentibus. Et credo quod idem est iudicium de homicidio necessario. De ista materia agetur in tercia parte de decem preceptis. ¶ De vicio sodomitico (quantum sit detestabile.) patet per Aug. dicentem. quod longe maius crimen est quam matrem cognoscere. Patet etiam per penam sodomitis inflictam. qui in igne et sulphure de celo missis. perierunt. Istud etiam peccatum clamat specialiter in vindicta ad dominum. Unde in Genesi dicit dominus. Clamor sodomorum et gomorreorum venit ad me. quia (vt dicit August. Uiolatur per istud peccatum societas. que in nobis debet esse cum deo. cum ipsa natura cuius ipse est actor) libidinis peruersitate polluitur. xxxii. q. vii. flagi. De isto etiam peccato dicit Augustinus. Uidens deus in humana natura tantum nephas

Homicidi

Uicium sodomiticum

ↄtra naturam fieri. fere desijt incarnari. Et infinita mala de isto nephando crimine possunt dici. Est enim tante maledictionis q̄ nō solus actus sed etiā ꝓlatio siue noīatio. os loquētis. aures audientiū. ipsaq; quodāmō polluit elementa. Et istud male cogitāt hyspani. Pueri enim ī cunabulis exītes ⁊ etiā mulieres muliebri postposita verecūdia. istud nephandum ⁊ inexecrabile ṽbum (qd castellani nominant) oībꝰ ṽbis suis imiscent. Vñ credo q̄ ꝓ hmōi nephādissimo crimie sit grauissima infligēda pena. Multa alia crimia ponūtur ī diuersis capitulis in corpe decretoꝝ ꝓ q̄bus maior pena q̄z septēnis est iponēda. q̄ dimitto hic. qr talia crimia de iure ⁊ ↄsuetudine reseruant iudicio epōꝝ quos credo talia iura melius scire me. ⁊ tū indistincte credo oēs pnias hodie esse arbitrarias. i. arbitrio sacerdotum taxādas. pensatis ↄtritōe ⁊ ↄdicōne pctōꝝ. ⁊ omibus alijs circūstancijs. Vñ posset esse tanta ↄtritio ↄfitentis q̄ ꝓ magno pctō esset modica. imo quasi nulla pnia iponenda. Sicut fecit dñs clemēs papa quartus. q̄ dum equitaret quadā die p Rhomā quedā mulier de remotis partibus venerat. accessit ad eum portās vnū paruulū puerū ī brachijs. et voce magna cum magnis lachrymis

pensatis

clamauit. Pater sancte miserere mei pecca-
tricis. τ da mihi pniam. q̄r habui filium meū
quem hic porto a filio meo. Et papa corā om-
nibus absoluit eam a pctō. τ iposuit ei pniam
ut ieiunaret sextas ferias per ānum ī pane et
aqua. Et mulier recedens τ reuoluens secum
grauitatem pcti. τ paruitatē pnie credidit ꝙ
papa non bene ītellexisset eā. τ ī crastinum ac-
cessit ad papā. τ cōfessa est sicut prius. τ papa
absoluit eam pnia sibi imposita ꝙ diceret tria
pater noster. Mulier itaq̄ recedens τ secū (ut
prius. pctm̄ pniamq̄ reuoluens. iterato ad pa
pā rediit. τ corā omibus ut prius confessa est.
quā papa absoluit īponens ei pniam ꝙ dice-
ret vnū pater noster. τ cum īterrogaret papa
quare ita modicam pniam sibi īponeret. Tūc
ipse respondit. ꝙ plus ascendit contritō. dolor
τ verecundia quā passa est. ita publice confi-
tendo pctm̄ suum. q̄ʒ si omnibus dieb⁹ vite sue
ieiunasset cuʒ pane τ aqua. ¶ Exemplo ergo
isto confessor in impositiōne pnie debet atten-
dere contritōnem. dolorem. τ verecūdiam con-
fitentis. τ scd̄m ꝙ videbit maiorem vel mino-
rem contritionem debet imponere maiorē vel
minorem penitentiam τc̄.

¶ Notādum tñ ꝙ pctō (vbi debet fieri renūciatio sicut ī symonia) vel restitutō sicut ī furto rapina. depꝺatōne. īcendio vsura. fraudulētia ꝛ dolosa negociatōne. ludo. scḋm distinctōnē suprapositā. debꝫ imponi pnia ꝙ renūciet aut restituat si potest si nō potest ꝙ habeat animū restituendi. ꝛ doleat ꝙ nō potest. et ꝓmittet ꝙ si deꝰ det sibi de quo qḋ restituet. alias nō absoluatur nec ei pnia imponatꝛ. ¶ Notandū ꝙ sacerdos semꝑ debꝫ īponere pniam ꝑ ꝯtrariū correspōdentē ipsi pctō. vt supbo orōnē, auaro elemosynā. luxurioso ieiuniū. ꝛ si videatꝛ expediens ꝑegrinatōnem. vel loci mutatōnē. vt sic maceretꝛ caro ꝛ refrenetꝛ a delectatōne ex memoria facti vel aspectu ꝑsone vel loci. cuꝫ qua vel ī quo peccauit. ꝛ ꝑpetratū fuit pctm̄. lxxx. dist. valet. xv. q. i. mulier. ¶ Notādum insuꝑ ꝙ sacerdos dꝫ cauere ne īponat pniam seruo. ꝑ quā fiet ꝑiudiciū dn̄o. nec discipulo ꝑ quam fiet ꝑiudiciū magistro. nec ecōtra. Et maxime etiā caueat circa viꝝ ꝛ vxorē. ne īponat pniā talem alteri ꝑ quā alius possit deuenire ī cognitōnem pcti. ¶ Sed pone. aliq̄s ꝯfitetur de pctis suis. ꝛ dicit se penitere. nō tñ vult subire onus pnie. dicēs se delicatum infirmū. ꝛ male complexionatū. ꝛ similia. quid faciet de isto?

Dico q̃ si dicat se penitere de pctis ⁊ ꝓponat
decetero abstinere. cũ allegat infirmitatẽ. fra/
gilitatẽ ⁊ accusat asperitatẽ satisfactionis sa-
cerdos dꝫ inducere vt animũ paratuꝫ ad oẽm
satisfactionẽ habeat. sibi ostẽdendo magnitu-
dinẽ peccatoꝝ suoꝝ. ⁊ que ⁊ quãta bona ami=
sit ꝓpter ista. que omnia recupabit per pniam
ostẽdendo etiam que ⁊ quãta xp̃s sustinuit ꝓ
peccatis nostris. qui tamẽ erat sũme delicat⁹
⁊ quot ⁊ quãta sustinuerũt sancti martyres ⁊
sancte virgines tenere ⁊ delicate a pctis imu
nes. subiungat ergo sacerdos quãta ergo pe=
na debet tot ⁊ tãtis pctis q̃ tu cõmisisti. ⁊ mul
ta talia debet ostendere ei Et si cum omnibus
istis nõ põt ipsum inducere ad pniam iponat
ei talem quã verisimiliter credat euꝫ portare
posse. Et ad hoc inuitat nos xp̄i exempluꝫ qui
nunq̃ꝫ legitur grauẽ iposuisse pniam nisi va-
de ⁊ amplius noli peccare. Vñ Joh. criso. sup
illum locũ. Allegant onera grauia ⁊c. dicit. Si
erramus propter pniam modicã imponentes
nõne melius est propter misericordiam dei da
re rationem q̃ꝫ propter nimiam crudelitatem
succumbere penitentem. xxvi. q. vij. Obligant
Augustinus. Si nõ potest gaudere sacerdos
de oĩmoda purgatione pctõis. gaudeat saltẽ

quia liberatum a gehenna mittit ad purgatorium. Ex quo pz q si pnia nō sit cōdigna complebitur in purgatorio. Referēdo ad supradicta que diligenter volumus annotari. Itē pone aliquis cōfitet pctā sua & bene vult abstinere ab vno & ab altero nō. nunquid admittendus ē ad pniam. Dico q sacerdos dz cōfessionē illius audire & recipere. nō tñ debet eū absoluere. sed debet de peccatis sibi cōfessis salubrius consiliū qd poterit exhibere & cōsulere q faciat aliquā pniam de pctis suis. & inducat eū ad bonū quātū poterit. & oīa bona que ipse de cōsilio sacerdotis faciet quātūcūq̨ i formia. i. sine charitate facta. quāuis nō valeant sibi directe ad vitā eternā obtinendā tñ valebunt sibi ad quattuor vel ad aliqua ipsorum.
Primo ad extremi iudicij suppliciū tolerabilius subeundū. de pe. di. iiij. siquis. Secundo ad tpalem psperitatē obtinendā. de pe. di. iij. Cauendū. xxij. q. ij. si quilibet. Tercio ad hoc vt illustretur cor eius ad pniam. de pe. di. iij. flens i fine. Quarto [illegible] diabol9 nō pōt ei tm̄ nocere. sicut pz de iudeo de quo narrat Greg9. in dyaloge. q qz sic signauerāt diaboli nō potuerunt ei nocere. ¶ Ex pdictis pz q ad hoc q pnia sit satisfactoria & meritoria oportet q sit

facta in charitate id est ille qui facit eam sit si-
ne peccato mortali. ¶ Sed pone alicui fuit in
iuncta penitentia. et anteq̃z impleat penitẽtiaz
suã labit in pctm̃ mortale. et existẽs in pctõ cõ
plet penitentiam iniunctaz postea redit ad sta
tum gratie. nunquid valet ista penitentia. vel
tenetur eã iterare. Ad hoc dicit sanctus Tho.
in quarto suo. q̃ quedã sunt opera satisfacto-
ria quorum effectus manet postquaz ip̃a facta
sunt. sicut postquã facta est elemosyna. adhuc
manet effectus scilicet diminutio substãtie tẽ-
poralis dantis. Similiter postq̃z aliquis ieiu-
nauit. ad huc remanet effectus ieiunij qui est
debilitas corporis ieiunãtis. et illa quãuis sint
in peccato mortali facta. tamen non oportet q̃
reiterent. Alia sunt op̃a satisfactoria que post
quaz sunt facta. nihil remanet de eis sicut ora
tio. et ideo si fiant in peccato mortali oportet q̃
reiterentur. Unde si alicui fuit in pnĩa iniunc-
tũ q̃ dicat centũ pater noster si dicat ea ex-
istens in pctõ mortali nõ implet penitentiam.
imo oz q̃ iteret ea existens in gratia. secus est
de elemosyna et ieiunio. vt dictum est. ¶ Cir-
ca hoc sciendũ q̃ opera facta in charitate mor-
tificantur p̃ sequẽs peccatum mortale et viuifi
cant postea post veram pnĩam si sequatur.

Sed illa que nunq̄z fuerũt viua.i.illa que fuerũt facta in peccato mortali nunq̄z possũt viuificari. Usus. Illa reuiuiscũt que mortificata fuerunt. Sed non reuiuiscunt. q̄ mortua fcā fuerunt.

Utr̄ vn⁹ possit satisfacere ꝑ alio. Cap̄.vi.

Nunc restat videre vtrũ vnus possit satisfacere pro alio. Circa qd̄ notandũ ꝙ ille pro quo alius satisffacit. aut ē viu⁹. aut ē mortuus. si sit viu⁹ aut ipse pōt ꝓ se satisffacere aut nō. si pōt dico ꝙ vnus non pōt satisfacere pro alio. Et rō que me mouet ad hoc ē ista. Equitas eni iusticie exigit. vt qui peccauit satisfaciat. ⁊ hic si potest. sed iste peccauit ⁊ potest ꝓ se satisfocere. ergo oportet ꝙ satisfaciat. si aūt nō potest ꝓ se satisfacere tunc dico ꝙ ali⁹ pōt satisfacere pro eo. Sed ad hoc requirunt̄ multa. quedam ex parte illius pro quo satisffacit. q̄dam ex parte vtriusq̄. quedā ex parte operis satisffactorij. Ex parte illius qui satisffacit req̄ritur ꝓpinquitas. s. ꝙ ille qui satisfacit sit obligatus propinquitate sanguinis illi pro quo satisffacit. sicut credo ꝙ si pater esset impotens ad satisffaciendum. filius posset ceteris concurrentibus satisfacere pro eo. ⁊ ratio est. quia pater ⁊ filius sunt quasi vna persona. Ex parte

illius pro quo satisfacit requiritur necessitas. scz q indigeat. et etiam impossibilitas. s. q non possit per se satisfacere. Ex parte vtriusqz requiritur charitas. s. q vterqz sit in charitate. quia charitas ē radix merēdi. et sine illa nullum est opus satisfactoriū. Ex pte operis satisfactoriū requiritur, q ille qui satisfacit pro alio satisfaci at plus qz ille p quo satisfacit. Sicut si ille pro quo satisfacit est obligatus ad ieiunādū sextā feriam. oz q ille qui satisfaceret p eo amplius ieiunaret. Credo etiā q oportet q fiat auctoritate superioris. Si autem ille pro quo satisfacit sit mortuus aut est in paradiso et tunc nō indiget q aliquis satisfaciat pro eo. Qz vt dicit Augustin⁹. Iniuriā facit martyri qui p martyre orat. quod intelligendū est de quolibz existente in paradiso. vt expresse dicitur de cele. missar. cū marthe. Aut ē in inferno. et tūc secundum opinionē omnium theologorum. nihil qđ fit p eo pficit sibi. qz in inferno nulla est redemptio. Aut est in purgatorio. et tunc potest satisfieri a viuis pro eo. Et ita dicit Augustin⁹ in libro de agendis circa mortuos vbi dicit. Non estimemus ad mortuos pro quibus curā gerimus peruenire nisi q pro eis siue altaris siue

Tertia pars principalis huius Libri

elemosynarum siue orationum suffragiis suppli-
cetur. xiij. q. ij. Nō estimemus. & Grego. Sic de-
functorum quatuor modis soluuntur. aut oblationi-
bus sacerdotum. aut orationibus sanctorum. aut viuorum
carorum elemosinis aut ieiuniis cognatorum. Licet
autem de penitentia multa essent dicenda hec tamen que dicta
sunt breuitatis causa sufficiant. sed operis imperfe-
ctione veniam postulans a lectore vt que corri-
genda viderit & addenda nō inuidenti animo sed be-
nigno corrigat & emendet.

¶ Finit secunda pars principalis huius libri. Incipit tercia pars. De articulis fidei & his que pertinent ad informationem populi.

Tertia pars

Quoniam dominus ac magister noster Jesus
christus de mundo ascensurus ad patrem
discipulos quomodo se haberent ad fideles.
quos suo redimerat sanguine instruens dixit.
Euntes in mundum vniuersum docete omnes gen-
tes. In quo rectores ecclesiarum discipulis suc-
cedentes instruxit & monuit. vt sibi subditos do-
ctrina sua salutifera informarent quod in vete-
ri lege est pulcherrime figuratum. vbi legitur quod in
rationali iudicio quod sacerdos gerebat in pectore
doctrina & veritas erant sculpta. In qua re da-
batur intelligi quod euangelici sacerdotes verita-
tis doctrinam in se deberent gerere & eam suis sub

Pars 3

ditis annunciare. alioquin sententiam maledictionis incurrit. sicut eis per ysayam dominus cōminatur dicens. Ve vobis canes muti non volentes latrare. merito enim rector ecclesiasticus canis dicitur. quia latratu predicationis ꝛ doctrine euangelice lupos. id est demones arcere dꝫ a grege dn̄i ꝛ dormientiū in pctīs aīoꝝ excitare. Sꝫ tūc mut⁹ efficit dū desidia torpet vel ex ignorantia tacet. ꝛ iō a dn̄o reprobat. qꝛ ex ore sūmopere laborare debet ꝛ solerti ac sollicito aīo vigilare ne dīne sciē ignarus existat. Minimo tn̄ de ea scire tenet, ꝙ sciat suū officiū debite exequi ꝛ sibi populū cōmissū informare ꝛ hoc quantū ad ea que popul⁹ dꝫ scire. q̄ quo ad nūc p̄nt reduci ad qnqꝫ. s. ad credenda. ad petenda. ad facienda. ad fugienda. ꝛ ad sperāda. Debet ergo rector ecclesiasticus sibi subditos instruere quid credendum. quid petendū. quid faciendū. quid fugiendum. ꝛ quid sperandum Primū ꝯtinetur in articulis fidei. Secundum in petitiōib⁹ dn̄ice orōnis. Terciū ꝛ quartum in p̄ceptis decalogi. Quintū in dotib⁹ glīe paradisi. Et de istis in ista tercia pte est agēdum Et scdm hoc ista tercia pars diuiditur in quatuor capitula. Capitulū primū erit de articul fidei. Secūdū de petitionibus orōnis dn̄ice.

Terciū de decem preceptis. Quartum de do-
tibus beatorum.

¶ De articulis fidei. Cap. i.

Teste aplo. Sine fide īpossibile ē place-
re deo. Fides enī ē fūdamētū oīm bono-
rū operū sine q̄ oīs edificatio ꝯstructa perit at-
qꝫ cadit. Ista aūt fides in articulis fidei cōple-
tissime ꝯtinet. q̄ articuli ī simbolo ꝯtinent.
Notādū ergo qꝫ q̄tuor sūt simbola q̄ lꝫ ī verbis
sint varia. in sensu tn̄ ꝛ snīa sunt vnū. Primuꝫ
vocat simbolū aplo℞. s. Credo. qđ dr in cōple-
torio ꝛ prima. ꝛ vocat simbolum aplo℞. qꝛ apli
recepta sp̄ussancti gr̄a illud ꝯposuerūt. ꝛ vo-
cat ex hoc simbolū. qꝛ dr de singulis ꝛ bolus.
qꝛ quilibet ip̄o℞ posuit bolū suū. Vn̄ beat⁹ pe-
trus incipit dicēs. Credo in deū patrē omni-
potētē. ꝛc. Ceteri aūt apli fuerūt ꝓsecuti. Se-
cundū credo vocat simbolū nicenum. qꝛ sancti
p̄res in nicena sinodo posuerūt illud. Et can-
tant in missa sicut dictū fuit in p̄ia pte tracta-
tus de eucharistia. c. x. Terciū vocat simbolū
athanasij. qꝛ sāctus Athanasius ip̄m ꝯposuit.
Et istud dicitur in prima diei. s. Quicūqꝫ vult
saluus esse. Quartum potest vocari simboluꝫ
innocentianū siue latranense. qꝛ fuit cōpositūꝫ
sub Innocētio in consilio latranensi. ꝛ ponitur

extra de sum. tri. et fi. c. Firmiter credim⁹. et ita sicut in q̄tuor euāgelijs tota veritas doctrine et fidei xp̄iane comprehendit. ita in quatuor simbolis omnes articuli fidei cōtinent. et sicut omnium q̄tuor euangelioꝝ est eadez doctrina. ita omniū istorū simboloꝝ est vna sn̄ia atq; fides. vt sic iuxta visionē ezechiel. rota sit i medio rote. ¶ Materia ergo istoꝝ quatuor simbolorū sunt articuli fidei. quiquidem articuli fidei ab aliquibus dicuntur esse duodecim. et ab aliquibus. xiiij. Illi qui dicūt eos esse duodecim distinguūt eos penes numeꝝ. xij. apostoloꝝ. qui vt dictum est simbolū cōposuernut. et fidem catholicā predicauerūt. atq; ecclesiam fundauerunt. Illi autē qui dicunt esse. xiiij. distinguūt eos esse penes materiam de quibus sunt. Cū ergo materia de qua sunt articuli fidei sit diuinitas et humanitas. q2 dn̄s noster iesus christ⁹ verus deus et verus homo est. Igit secundū istos sūt septē articuli ꝑtinētes ad diuinitatē et septem pertinentes ad humanitatem. Articuli ꝑtinentes ad diuinitatē distingunt sic. q2 vn⁹ respicit eēntiā. tres respiciūt ꝑsonā. et tres opa ꝑsonaꝝ. Articul⁹ ille q̄ respicit eēntiā est credere in trinū deum et vnū. vnū videlz i essentia. et trinū in personis. Et contra istū articulū

errauit manicheꝰ q̄ posuit duos deos. vnū bo-
nū ⁊ alterū malū. Et ad remouendū istū errorē
cū diceret in simbolo apostoloꝝ solū. Credo in
deum. Et de isto articulo fuit additū. in vnum
deum. Et de isto articulo dicitur in simbolo
athanasij. Fides autē catholica hec ē vt vnū
deū in trinitate ⁊ trinitatem in vnitate venere
mur. quasi dicat. Credamꝰ deum esse vnum in
essentia. ⁊ trinū in personis. Articuli autē per
tinentes ad ꝑsonas sunt tres. Primus ē cre-
dere in persona patris. ⁊ de isto articulo dr̄ in
vtroqꝫ simbolo. Patrē omnipotentē. ita q̄ pa
ter est prima persona in trinitate. nō quidē prio
ritate nature vel tēporis. sed solum prioritate
originis. qr̄ persona patris a nullo originatur
sed alie persone originant̄ ab ea. ⁊ istud tangit
in simbolo athanasij. cū dicit. pater a nullo est
factus nec creatus nec genitus. Secundꝰ ar-
ticulus de illis que ꝑtinēt ad ꝑsonas est crede
re in ꝑsona filij. ⁊ de isto dr̄ in vtroqꝫ simbolo
Et in iesum xp̄m filium eius vnicum dominū
nostrū iesū. ita q̄ debemus credere q̄ perso-
na filij nō fit nec creatur. sed a patre generat̄.
⁊ hoc tangitur in simbolo athanasij cum dicit
Filius a patre solo est non factus nec creatus
sed genitus. Contra istum articulum errauit

pars 3a

qui dicit filium dei esse creatū & minorem pa-
tre. ideo contra errorem Arrii fuit additum in
simbolo Niceno. Deū de deo lumen de lumi-
ne deū verū de deo vero. genitū nō factum. licet
eni xp̄s sit minor patre inquantū homo. tñ in-
quātum deus est equalis patri. ita dicit atha-
nasius. Equalis patri scd̄m diuinitatem. mi-
nor patre scd̄m humanitatē. Fuerūt eni aliqui
heretici vocati ambaite qui dixerūt filium esse
genitum a patre ex tēpore & nō fuisse ab eter-
no. Et contra istū errorē fuit additū in simbo-
lo Niceno. Et ex patre natū ante oīa secula.
Tercius articulus de illis que pertinēt ad p̄-
sonas est credere in persona spiritus sancti. &
& de isto articulo dicit in simbolo apostolorum
Credo in spiritū sanctum. ita q̄ debemus cre-
dere spūm sanctum esse veruz deum ex patre
& filio p̄cedentem. Ita dicit Athanasius. Spi-
ritussanctus a patre & filio non factus nec cre-
atus nec genitus sed procedens. Contra istuz
articulum errant greci dicentes spiritum san-
ctum a solo patre procedere. Et contra erro-
rem addit ecclesia romana in symbolo Nice-
no. Qui ex patre filioq̄ procedit.
¶ Fuerunt etiam aliqui heretici qui dixerūt
spiritum sanctum esse creaturam & non deum

Unde contra errorem illoꝝ additū fuit in Niceno simbolo. Qui cum pr̄e ⁊ filio simul adoratꝰ ⁊ glorificatꝰ. Nulla enim creatura dꝫ adorari equali adoratione cum deo. Contra istos tres articulos de trinitate personaruꝫ errauit Sabellinꝰ qui posuit confusionem p̄sonarum dicēs ꝙ eadem p̄sona quādoqꝫ erat pater. q̄n qꝫ filius. quandoqꝫ sp̄ūssanctus. contra quem errorē dicit Athanasius. Alia enim est p̄sona p̄ris. alia filij. alia sp̄ūssancti. ¶ Unde sciēduꝫ ꝙ vna p̄sona est alia ab altera. nō t̄n est aliud vnde ista vera. pater est alius a filio. sed ista ē heretica ⁊ falsa. Pater est aliud a filio. qꝛ hec dictio alius q̄ ē masculini generis dicit diuersitatē in p̄sona. sed hec dictio aliud q̄ est neutri generis dicit diuersitatem in eēntia. Alij tres articuli p̄tinēt ad op̄a trinitatis. Quoruꝫ opeꝝ q̄dam pertinent ad opus nature. scꝫ ad opus creationis. ⁊ de hoc est vnus articulus. qui dicit ꝙ debemus credere deū esse creatorem omniū creaturarum ⁊ de isto articulo dꝛ in simbolo apostoloꝝ. Creatorē celi ⁊ terre. cōtra istū articulū errauit manicheus qui dicit ꝙ deus bonus bona creauit inuisibilia. sed deus malus creauit res visibiles. vnde cōtra errorem suū fuit additum in simbolo niceno. Vi

sibilium omnium et invisibilium. ¶ Notandum tamen quod in simbolo apostolorum dicitur creatorem. In simbolo autem Nicene dicitur factorem. Et differentia est inter creare et facere. Creare enim est aliquid ex nihilo producere. sed facere est producere aliquid ex aliquo. Quia ergo deus creavit in principio angelos et materiam omnium tam celestium quam terrestrium ex qua postea fecit alia. ideo dicitur creatorem. quia vero postea ex illa materia fecit omnes alias creaturas. ideo dicitur factorem Operum autem dei quedam pertinent ad opus gratie. scilicet ad opus iustificationis. Et de hoc est vnus articulus quo credere debemus. quod per graciam fideles spiritualiter vniuntur et remittuntur peccata fidelibus vnitis in vnitate ecclesie et catholice fidei. et de hoc dicitur in simbolo apostolorum. Sanctam ecclesiam catholicam. i. vniversaliter. sanctorum comunionem remissionem peccatorum. et in isto articulo comprehenduntur omnia sacramenta ecclesie. Et quicquid sacro sancta romana ecclesia de baptismo et eucharistia et aliis sacramentis ecclesie in quibus fideles ecclesie adinvicem participant et comunicant. et per que fit remissio peccatorum precepit et docet esse credendum. contra istum articulum erravit Pelagius qui posuit quod per solum actum liberi arbitrii absque

gratia dei pot erat habere remissio pctoꝝ. contra etiã istum articulum errauerũt iacobite ꝛ nicholaite. iouinian. vualdenses. ꝛ vniuersaliter oẽs heretici. iudei. sarraceni. gentiles. pagani. ꝛ qcunqꝫ de baptismo. eucharistia et alijs sacramentis credũt aliter q̃ꝫ scã romana ecclesia. Contra etiã hunc articulũ errãt specialiter greci ꝛ oẽs alij scismatici. q negãt sacrosanctã ecclesiã romanã esse caput ꝛ magistrã omniũ ecclesiaꝝ. Unde contra istũ errorẽ fuit additũ in simbolo Niceno. vnã apostolicã Cõtra etiã errorẽ donati. qui posuit baptismũ iterari fuit additũ in simbolo niceno. Confiteor vnũ baptisma ꝛc. Operũ etiã dei quedã pertinent ad opus glorie. s. ad opus glorificatiõis. Et de hoc ẽ vnus articulꝰ. vicꝫ ꝙ credimꝰ virtute dei. oẽs resurrecturos tam bonos q̃ꝫ malos. ꝛ bonos eẽ premiãdos. malos aũt puniendos. ꝛ de isto articulo dicit in simbolo apostolorum. Carnis resurrectionẽ. ꝛ vitã eternam. Et in simbolo niceno. Et expecto resurrectiõꝫ mortuoꝝ. ꝛ vitã venturi seculi. contra istum articulũ errabãt saducei q negabãt resurrectiõꝫ esse venturã. cõtra etiã istũ articulum errauit Plato. qui posuit resurrectionem esse natura-

em. et sic fieri virtute nature. scilicet i fine magni anni qui complebitur. vt dicebat i. xxxvi. Milibus annis. Contra etiam istum articulum errauit Origenes qui posuit malos in inferno puniri solum vsque ad diem iudicii. Unde contra istos errores dicitur in simbolo Athanasii. Ad cuius aduentum. hoc est virtute cuius. contra errorem platonis. omnes homines resurgere habent cum corporibus suis contra errorem saduceorum. Et reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt ibunt in vitam eternam. qui vero mala in ignem eternum. contra Origenes errorem. ¶ Isti sunt ergo septem articuli pertinentes ad humanitatem. Alii autem septem pertinent ad humanitatem. ¶ Primus est de conceptione filii dei scilicet credere quod filius dei conceptus fuit in vtero matris beate marie virginis virtute spiritus sancti. Et de hoc dicitur i simbolo apostolorum. Qui conceptus est de spiritu sancto. Et in simbolo niceno. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis. et incarnatus est de spiritusancto Contra istum articulum errauit Manicheus. dicens dei filium non veram carnem. sed fantasticam assumpsisse.

Et ɔtra istũ articulũ dr in simbolo athanasij. Perfectus deus perfect⁹ homo ex anima rationali ⁊ humana carne subsistẽs. ¶ Secũd⁹ articulus de pertinentibus ad humanitatẽ est de natiuitate xp̄i. s. credere filium dei ab eterno natũ a patre. natũ ex maria virgine ex tp̄e que virgo extitit ante partũ. in ptu. ⁊ post partum. Et de isto articulo dr in vtroq; simbolo. Natus ex maria virgine. Contra istũ articulum errant ꝑfidi iudei negãtes dei filiũ ex maria virgine natum. Contra etiam istũ articulũ errauit nefandus ille Jouinianus dicẽs ꝙ licet beata virgo cõcepit virgo. tamen in partu fuit corrupta. ⁊ ɔtra istũ errorẽ dicit. Natus ex maria virgine. ¶ Tercius articulus est de passiõe xp̄i. s. ꝙ credimus dei filium pro salute nostra passum. crucifixum. mortuũ ⁊ sepultum ⁊ hoc quo ad naturã humanã. qꝛ natura diuina nihil patiebat. ⁊ de isto articulo dr ĩ vtroq; simbolo. Passus sub poncio pylato crucifix⁹ mortu⁹ ⁊ sepultus. Cõtra istũ articulum errauit spurcissimus machometus qui q̃zuis in altero canone suo dicat christum ex maria virgine natum. tamẽ negat passum vel crucifixũ fuisse. sed vnum alium loco eius. Contra istũ articulũ errauit Origenes dicẽs christũ nõ solũ

passum fuisse ꝓ hominibus. immo etiam ꝓ de
monibus in aere. q̄n ascendit ad celum. ⁊ ꝯtra
istum errorem dr̄ in symbolo niceno. Qui ꝓpt
nos homīes ⁊ ꝓpter nostrā salutem descendit
de celis ¶ Quartus articulus ꝑtinens ad hu
manitatem est de descensu ad inferos. s. ꝙ cre
dam⁹ ꝙ anima christi q̄ in morte separata fuit
a corpore. vnita tn̄ diuinitati. corꝑe etiā diuini
tati vnito in sepulcro remanente. descendit ad
lymbū sanctoꝝ patꝝ (q̄ est quedā pars inferni)
⁊ sanctos patres (q̄ in fide de christo īcarnādo
⁊ in chritate decesserāt) inde liberauit. dānat(
pctōribus ī inferno remanentibus. Et de isto
articulo dr̄ in vtroqȝ symbolo. Descēdit ad in-
feros. ¶ Quintus articulus ē de resurrectōe.
scȝ ꝙ credimus dei filiū resurrexisse a mortuis
tercia die. scd̄m ꝙ scripture ꝓphetaꝝ p̄dixerāt
⁊ d̄ isto articulo dr̄ in symbolo niceno. Tercia
die resurrexit a mortuis. ¶ Vn̄ notādū ꝙ xp̄s
fuit in sepulcro tm̄. xl. horis. sed dr̄ ibi fuisse tri
bus diebus. Qd̄ (scd̄m August(intelligendū
est. ꝑ synodochen. vt ponatur pars diei ꝓ tota
die. Vn̄ ipse xp̄s fuit ibi ꝑ vltimā partem diei
Veneris. qr̄ ī cōpletorio illius diei fuit positus
in sepulcro. ⁊ fuit ibi per totam diem sabbati.
⁊ ꝑ primā partem diei dn̄ice. qr̄ ī aurora resur-

¶ Sextus articulus est de ascensu ad celos. s. quod credimus q xl. die a resurrectiõe sua christus cũ magna comitiua angelorum et animarũ sanctorum patrum (quas ab inferno abstraxerat) ascendit ad celos. et de isto articulo hr in vtroqz symbolo sic Ascendit ad celos sedet ad dexterã dei patris omipotẽtis. ¶ Septimus articulus est de aduentu ad iudiciũ. s. credere. q christus in fine mũdi in forma hũana apparebit cum virtute magna et potestate ĩ valle iosaphat. et ibi iudicabit bonos et malos: et d̃ illo articulo d̃r in vtroqz symbolo. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. ¶ Isti ergo sũt xiiij. articuli fidei. quorum septem ptinent ad diuinitatem. et septẽ ad humanitatẽ. Et istos articulos debz sacerdos suos subditos edocere. et maxime istos q ptinent ad humanitatẽ. et potissime de illis de qbus ecclesia solẽnizat. sicut est articulus cõceptõnis: de quo fit festũ in anũciatione beate marie. et articulus de natiuitate: de quo fit festum ĩ natali dñi. et articulus de passione de quo fit festum in parascene. Et articulus de resurrectõne. de quo fit festum in pascha. et articulus de ascensione. de quo fit festum ĩ ascensione dñi. ¶ Istos articulos etiaz cum articulo de aduentu ad iudicium. quilibz

fidelis postq̄ venit ad annos discretōis tenet scire explicite. ¶ Et de istis articulis ad humanitatem ptinentibus habent versus
¶ Nascit. abluit. patit. descendit in ima
Surgit & ascendit. venit discernere cūcta.
¶ Hec est catholica fides. quaz corde credo & ore confiteor. in qua fide volo viuere & mori. ptestans me i omibus credere sicut sacrosctā romana ecclesia credit. & si qd minus bn̄ dixerim. totum reuoco. vt nō habeat p bn̄ dicto
¶ De petitionibus orōnis dn̄ice
Capitulum. ij.
Modum & formā orandi saluator tradens discipulis. dixit Mathei. vi. & Luce. xi. Cum oratis dicite Pater noster q̄ es in celis ¶ Circa quod notandū. q̄ ista oratio excellit omnes alias orōnes in tribus. Primo ratōne magistri qui eaz composuit. (qui fuit christus verus deus & verus homo. in quo omēs thesauri sapientie & scientie dei sunt absconditi. Quanto ergo magister (q̄ istam orōnem composuit) excellit omnes alios magistros. tanto ista oratio excellit omnes alias orōnes. Unde ista orō vocat dn̄ica oratio. q2 dn̄s dominantiū composuit eam & ordinauit. ¶ Secūdo excellit omnes alias orationes ratione forme.

Est enim ratio benignissima & breuissima. ita q nemo se potest excusare & dicere q rõne plixitatis generet tediũ vel fastidiũ. & lz sit breuis in vbis. est tamẽ multũ pfunda in sensu. & ad impetrandũ efficacissima. Uñ de ea dicit sapiẽs. Breuis orõ penetrat celos. Tercio excellit omẽs alias orõnes rõne materie. de q̃ ẽ. In ipsa enim ptinent oĩa necessaria tam ĩ ista vita q̃z in alia. ¶ Unde notandũ est saluatori ista orõe pcedit sic. Primo docet nos captare dei beniuolẽtiã. Scdo docet nos modũ orãdi & formã. Primũ facit cuz dicit. Pater noster. Secũdũ facit cum dicit. Adueniat regnũ tuũ ¶ Circa primuz duo facit. Primo docet nos captare orõnis efficaciam. ibi. Sanctificetur nomen tuũ. Dicimus ergo Pater noster q̃ es in celis. Primo ɔfitemur deum esse omniũ rerũ principiũ. qr pater. Scdo allegamus priuilegiũ nostrũ. qr dicimus. noster. Tercio nominamus pprĩũ nomen eius. qr qui es. Quarto assignamus sibi certum domiciliũ. qr ĩ celis. Dicimus ergo. Pater noster q̃ es ĩ celis. ¶ Ubi sciẽdũ q scdm q dicit ebrardus. pater accipit quinqz modis. Primo dr pater rõne cure. Scdo rõne geniture. tercio rõne etatis. quarto rõne honoris. q̃nto rõne creatõis. Istis q̃nqz modis deus

Qui Es: vide j 189

pater accipitur 5 modis

est pater oim. Primo rõne cure its ponit pau
lus apostolus di. Omnẽ sollicitudinẽ vestram
ponentes in deum. qm ipse curam gerit ꝓ om
nibus. Et ipsemet xp̄us i euangelio. mathei.
Nolite solliciti esse dicentes qd mãducabim⁹
aut qd bibemus. aut quo operiemur. scit enĩ
pater vester celestis qꝛ omibus his indigetis
¶ Scd̄o deus est pater oim ratõne genitiure.
Unde de eo dicit apostolus. Uolũtarie genuit
nos v̄bo veritatis. vt simus initiũ aliqd̄ crea
ture eius. Unũ quilibet potest dicere illud ps̄.
Dñs dixit ad me filius meus es tu. ego hodie
genui te. Et de quolibet dicit de⁹ illud in. ij. li.
Regũ. Ego ero illi in patrem. ꝛ ipse erit mihi
in filiũ. ¶ Tercio deus est pater oim rõne eta
tis ꝛ antiqͥtatis. Unde de eo dicit daniel. Anti
quus dierũ sedet. ꝛ libri videlꝫ ꝯscientiaꝝ apti
sunt coram eo. Unũ possum⁹ dicere illud qd̄ di
cit apostolus. Unũ patrem habemus deum.
¶ Quarto deus est pater oim rõne honoris.
qꝛ debemus deum honorare speciali honore ꝛ
reuerentia. (q̄ a doctoribus latria dr̄.) q̄ honor
nulli creature debet exhiberi nec decet. Unde
qͥlibet dicere potest illud quod dr̄ in Matheo.
Confitebor tibi dñe deus celi ꝛ terre. its q̄ ꝯsi

1°.
nolite
2°.
3
4°.

teri ibi idem est quod laudare siue honorare ¶ Quinto deus est pater oim rõne creatõis Vñ moyses. Nũquid nõ ipse est pater tuus q possidet ꝛ fecit ꝛ creauit te. Vñ ex hoc ꝙ dicimus pater. habemus fiduciã illius qd in ista orõne petimus obtinẽdi. ¶ Vñ possumus arguere sic. Pater dat filio illud qd petit ab eo. si illud qd petitur sit iustũ ꝛ filio necessarium. Sed deus est pater oim. et illud qd petim9 in ista orõne est iustissimũ ꝛ valde nobis necessarium. quare fiduciã habemus ꝙ deus totũ dabit nobis. Et fundat ista rõ supra xbum saluatoris in Luca vbi dicit. Si vos cum sitis mali noscitis dare filiis vestris. quãto magis pater celestis dabit spm̃ bonuz petentibus se. qsi di. ꝙ immo dabit. Scdo in orõne illa allegamus priuilegiũ nostꝝ cum dicimus noster. Vbi notandum ꝙ licet (vt supra dictũ est) deus sit pater omibus illis qnqꝫ modis. tñ nostꝝ (q sum9 regenerati equa baptismatꝫ) est specialiter pr. Vñ nos baptisati ꝛ regenerati i xp̃o possum9 dicere pater noster. qꝛ nos sumus liberati ab eo misericordius. adoptati specialius educati nobilius ꝛ salubrius informati. Dico ergo ꝙ deus est specialiter pr noster. qꝛ nos christiani sumus ab eo redempti ꝛ liberati misericordis

Unde possumus deo dicere illud quod dicit in apocal. Redemisti nos deus in sanguine tuo. De qua redemptione dicit beatus Petrus. Non ex corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversione sed preciosissimo sanguine immaculati agni dni nostri iesu cristi. ¶ Secundo dico quod deus est specialiter pater noster. quia nos christiani sumus ab eo adoptati specialius. et de hoc dicit apostolus. Misit deus spiritum filij sui in corda nostra. in quo clamamus abba pater. vt adoptionem filiorum dei recipemus ¶ Tercio dico quod deus est specialiter pater noster. quia nos christiani sumus ab eo educati nobilius. In sacramento enim eucharistie pascit nos deus corpore et sanguine christi. Ita dicit ipsemet iesus in iohanne. Caro mea vere est cibus. et sanguis meus vere est potus. De isto cibo dicit ps. Panem angelorum manducauit homo. De quo pane dicit christus. Qui manducauerit ex hoc pane viuet in eternum. Unde ecclesia tantum beneficium recognosces in vocem graciarum actionis prumpens dicit. O quam suauis est domine spiritus tuus qui vt dulcedinem tuam in filios demonstrares pane de celo prestito. esurientes humiles replens bonis. fastidiosos diuites dimittens inanes.

¶ Quarto dico. q deus est specialiter pater noster. qa nos christiani sum9 ab eo informati salubrius. & hoc p euangelicã doctrinam. (que sola est doctrina salutifera & salubris.) & istam doctrinam dauid petebat cum dicebat. Bonitatem & disciplinã & scientiã doce me. De ista doctrina dicit sapiens. Audi fili mi doctrinam patris tui. Ex hoc ergo q dicim9 pater noster habemus fiduciam q a deo in ista orõne quod petimus dabit nobis. Ut arguamus sic. Principale attrahit ad se min9 principale & accessorium. extra de ɔsecr. eccle. vel alta. si ecclesiã l. vi. Sed deus dedit semetipsum nobis. ideo vocamus eum nostrũ. & respectu eius omnia sunt accessoria. ergo certi sum9 q oĩa ista dabuntur nobis a deo. Et fundatur ista rõ sup verbo apostoli dicentis in epistola ad Romanos. Si de9 p nobis qs ɔtra nos. q etiam pprio filio suo non pepercit. sed p nobis omibus tradidit illũ) quomodo etiã nõ cuz illo omia donauit nobis. qsi dicat. q immo. ¶ Tercio i orõne ista noiam9 ppriũ nomen dei. cum dicimus (q es) Circa quod sciendũ. q qmuis (scdm doctores) in vita nesciamus nomẽ ppriũ dei. tñ inter omia alia nomia que dicunt de deo. istud nomẽ (q es) est magis sibi ppriũ. quod patet ex hoc. q: moysi

Qui Es;

interroganti q̄d respōderet filijs israel si inter/rogarent. quod erat ꝓprium nomen dei. Dicit de⁹. dices sic filijs israhel. Qui est misit me ad vos. Dicemus ergo deo (q̄ es) q: deus ē firma entitas. q: nunq̄z deficiens sed omēs ꝑficiens summa bonitas omībus sufficiens. pura veri/tas omēs erudiens. vera caritas oēs reficiēs Dico ꝙ dicim⁹ deo (q̄ es) q: ipse est firma entitas nunq̄z deficiens. Vn̄ ipse de se dixit in exodo. Ego sum q̄ sum. Et ps̄. A seculo ꝛ vsq̧ in seculū tu es. ¶ Scd̄o dicimus deo (q̄ es) q: deus est summa bonitas omībus sufficiēs. vn̄ vocanti se bonū dixit deus. Nemo bonus nisi solus deus. Et de eo dicit ps̄. Bonus es tu. ꝛ in bonitate tua doce me iustificatōnes tuas. ꝛ Apl̄s. Sufficiētia nostra ex deo est ¶ Tercio dicimus deo (qui es) q: deus est pura veritas omēs erudiens. Vn̄ dicit xp̄us ī iohāne. Ego sum via veritas ꝛ vita. ꝛ ī mattheo. Magister scim⁹ q: verax es. ꝛ viam dei ī veritate doces ¶ Quarto dicimus deo (q̄ es) q: ip̄e est vera charitas omēs reficiens. vn̄ in prima canōica Johānis. Deus charitas est ꝛ q̄ manet ī charitate in deo manet. ꝛ deus ī eo. Et ipse dicit ī mattheo. Venite ad me oēs q̄ laboratis ꝛ onerati estis. ꝛ ego reficiā vos. Dicēdo ergo (q̄ es

Qui Est

Qui Es

fiduciã habem⁹ q deus (q̃ est firma eternitas) nulli deficiet sed pficiet. q2 est summa bonitas oib⁹ sufficiet. q2 est pura veritas. oẽs erudiet. q2 ẽ vera caritas oẽs reficiet. ¶ Quarto dico q in ista oroẽ captãdo dei beniuolentiã assignamus sibi certũ domiciliũ. cũ dicim⁹ in celis ¶ Circa qḋ notandũ q celũ (quo ad nunc) est quadruplex. q2 est celũ supnaturale. materiale spũale ⁊ intellectuale. Celũ supnaturale est ipsa trinitas. ⁊ de isto celo ḋ2 i Geñ. Suscipe. id est respice celũ. i. trinitatẽ. ⁊ numera stellas. id ẽ. pfectiões si potes. Celũ materiale. quo ad nũc est celũ empyreũ. de quo ḋ2 in geñ. In principio creauit deus celũ ⁊ terrã. ⁊ q celũ stellatũ alias sanctũ scribit. intelligit celũ empyreũ. Celum spũale est deuota aĩa. de quo ḋ2 in ps. Dñs in celo sedes eius. Celũ intellectuale est natura angelica. de quo ibidẽ. Uerbo dñi celi firmati sunt. i. angeli ɔfirmati sunt in bono. ⁊c̃ Et in quolibz istoꝝ celoꝝ est deus. q2 in primo celo. i. in trinitate. est indiuisus p essentiã. In secũdo celo. s. empyreo ẽ clare visus p gloriã. In tercio celo. i. in aĩa deuota. est inhabitãs p gratiã. In quarto celo. i. in angelica natura. ẽ ipsam eleuãs p excellentiã. ¶ De primo ḋ2 in prima canonica iohãis. Tres sunt q̃ testioniũ

dant in celo. Pater. Verbum. et spiritussanctus. et hi tres vnū sunt per essentiam. De secundo dr in apocalypsi. Apertum est hostium in celo. et archa testamenti visa est. Archa testamenti est deus. qui (vt dicit apostolus) noui testamenti mediator est. De tercio celo dicit in psalmista. Ad te leuaui oculos meos. qui habitas in celis id est. in animabus deuotorum. De quarto dicitur in psalmista. Quoniā eleuata est. magnificentia tua super celos. Glosa. id est. super nouem choros angelorum. ¶ Dicendo ergo in celis. habemus fiduciam. quia quia dominus est in primo celo. in ipsum transformabimur. quia in secūdo per ipsum inhabitabimur. quia in tercio per ipsum viuificabimur. quia in quarto per ipsum eleuabimur. ¶ Et sic finit prima pars orōnis dnice in qua captabamus dei beniuolentiā

¶ Seqtur secūda pars orōnis dnice
In qua optamus seu petimus orōnis efficaciā. dicendo. Sanctificet nomen tuū. Et est prima petitio in orōne. sed est vltima in re seu intentiōe. ¶ Pro quo notandum. quod ad hoc quod nostra orō habeat efficaciā. i. ad hoc quod nostra orō exaudiatur a deo. reqrūtur quattuor. scz quod fiat cum firmitate fidei. cum bonitate rei. cum deuotiōe animi. et quod fiat in nomine christi

¶ Dico primo q̄ ad hoc q̄ orō nostra habeat efficaciā. oportet q̄ fiat cū firmitate fidei. sicut eni instrumentū inefficax est. nisi sit debito mō signatum. ita orō est inefficax nisi sit signaculo fidei signata. ⁊ ideo dicebat xp̄s. Quicq̄d orantes petitis credite. i. signaculo fidei signate.) ⁊ accipietis. ⁊ fiet vobis. Vñ dr̄ in iohāne. Scimus q̄r pctōres nō exaudit deus. Et aliī dicit apostolus. Omne quod nō est ex fide pctm̄ est. ⁊ ideo (vt xp̄s dicit. Veri adolatores adorabūt patrem ī spū ⁊ veritate. videlȝ fidei. ¶ Scd̄o oportȝ q̄ fiat cum bonitate rei. i. q̄ in orōne nō petant nociua. sed vtilia. Sicut enim libellus ineptus est nullus. ita orō inepta est nulla. In cuius signū dicit xp̄s. Petitis ⁊ nō accipietis eo q̄ male petitis. ¶ Tercio oportet q̄ fiat cū deuotōne animi. sicut enī ad hoc q̄ fum⁹ ascendat a thuribulo. oportet q̄ sit ibi ignis. Ita ad hoc q̄ orō ascendat ad deum. oportet q̄ sit igne charitatis accēsa. In cuius signū legit ī apo. Stetit āgelus iuxta aram templi. habēs thuribulum aureū in manu sua. ⁊ data sunt ei incensa multa. que sunt orōes sanctorꝫ Et ascendit fumus aromatū in conspectu dei de manu angeli. Ita petebat dauid in ps̄. Dirigat dn̄e. ad te orō mea sicut incensum ī conspectu tuo

¶ Quarto ꝙ fiat i nomine christi. sicut enim ꝓcurator nõ debet agere nisi nomie ꝓcuratorio (alias istud quod facit nõ valet) ita cũ sim⁹ orando ꝓcuratores christi. si velimus exaudiri oportet ꝙ petamus i nomie christi. vñ christ⁹ Quicq̃d petieritis patrem i nomie meo dabit vobis. ¶ Ita quattuor optamus esse i orõne nostra cum dicimus. Sanctificet nomen tuum tangunt tria in hoc ꝙ dr̃ sanctificetur. scdm ꝙ sanctũ potest capi tribus modis. Uno mõ idẽ est quod firmũ. i quo est firmitas fidei. Scdo mõ idem est quod sine terra in quo est vtilitas rei. Alio mõ idem est quod sanguine tinctum in quo animi deuotio designat. ¶ Quartum tangit in hoc ꝙ dicimus (Nomen tuũ. de quo nomine dr̃ in Marco. In nomie meo demõia eiicient. linguis loquẽtur nouis. serpentes tollent. ⁊ si mortiferꝫ q̃d biberint non eis nocebit. sup egros manus imponẽt ⁊ bene habebũt ⁊c̃ ¶ Et sic terminat secũda pars orõnis dñice. in qua optamus seu petimus orõnis efficaciã

¶ Seq̃tur tercia pars principalis orõnis dñice. in qua docemur habere formã ⁊ moduꝫ orandi. cum dicit. Regnũ tuum.

¶ Circa quod sciendũ ꝙ ab hoc loco vsqꝫ in finem. cõtinent sex petitiões. in qb⁹ petimus

omne quod est nobis necessarium tam in vita nostra q̃z in alia. Cum enim tota pfectio hoīs ꝯsistat in duobus. s. in declinatōne mali. ⁊ in psecutōne boni. Juxta illud ps. Declina a malo ⁊ fac bonum. ideo in ista orōne petimus a deo vt nobis conferat bonum. ⁊ auferat malum.

¶ Quantū ad collectōnem boni ponunt tres petitōnes. Cum enim sit triplex bonum scz bonum glorie. bonum gratie. ⁊ bonum nature Istud triplex bonū nobis dari petimus Nam nobis bonum glorie dari petim⁹ cum dicim⁹. Adueniat regnū tuū. scz regnū paradysi. et est sensus. O pater noster q̄ es in celis. petimus q regnum tuū adueniat. id est. ad nos veniat.

¶ Sed quare melius dicim⁹ adueniat regnū tuū. q̃z dicamus adueniamus in regnuz tuum Dico q ad denotandum q gloris paradysi nō habet ex ꝓpriis meritis sed ex mera gratia dei Juxta ꝟbum apostoli dicentis. Nō ex opib⁹ iusticie que fecimus nos sed scd̄m miam suaz saluos nos fecit. Ideo dr̄ adueniat regnū tuū id est ex gratia tua nobis adueniat. Non autē dicimus adueniamus. q: vt dictum est) ex meritis nostris nō possumus in illud venire. Nemo eniz potest venire ad me nisi pater meus traxerit illum. vt dr̄ in iohanne. De isto regno

Hoc no [illegible] doctrina papistica

Adveniat regnū tuū;
Adveniam⁹ in regnū tuū;

dicit Augustinus. loquens in persona christi. Venale habeo. Quid. Regnum celorum? quod emitur paupertate. rerum utilitate. labore. requie. tristicia. gaudio. morte. vita ¶ Bonum gratie petimus cum dicimus Fiat volūtas tua sicut in celo & in terra. Ad cuius euidentiā sciendū quod homo vocatur in sacra scriptura. terra. Vn̄ Psalmista. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Unde de homine iusto dicitur ibidē. Benedixisti domine terram. Angeli autem & sancti in paradyso stantes vocantur celum. Unde Psalmista. Celi enarrant gloriā dei & opera &c. Est ergo sensus. O pater noster qui es in celis. fiat voluntas tua. in terra. hoc est. hominibus terrenis. sicut fit in celo. id est. sicut fit in angelis & beatis. Vel per terram intelligitur ecclesia militans. Per celum ecclesia triumphans. vel sit sensus. Sicut i ecclesia triumphante fit voluntas tua ita in ecclesia militante petimus quod fiat. ¶ Que autem est ista volūtas. docet nos apostolus dicens. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra. Et dicitur. fiat volūtas tua. nō autem nostra. quia ut dicit christus. Non ois qui dicit mihi domine domine intrabit regnū celorum. sed qui facit voluntatem patris mei qui est in celis. ipse intrabit regnū celorum.

Bonum nature petimus cum dicim⁹. Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. ¶ Pro q̄ sciendum q̄ panis d̄r a pan grece. quod est totum latine. In hoc ergo q̄ petim⁹ panem. petimus oīa que necessaria sunt ad sustentatōnē huius miserrime ⁊ trāsitorie vite. Nec ē istud ɔtra illud quod dictū est supra i secūda parte tractat⁹ q̄rti ca. de orōne. vbi dicebat̄ q̄ i orōne nō sunt tēporalia petenda. quod intelligendū est q̄ in orōne nō sunt petenda tēporalia directe ⁊ p̄ se. sed inq̄ztum sunt necessaria ad habēdum celestia ⁊ eterna. sic eni bene possunt peti Vn̄ Grego. i collecta. Sic trāseamus p̄ bona tēporalia. vt nō amittamus eterna. Vel est sic intelligendū q̄ non sunt petenda tēporalia ad sup̄fluitatem sed ad sustentōnem. ⁊ sic petim⁹ ea hic. cum dicimus hodie. q̄r nō petimus nisi q̄ntum est necessariū p̄ die. Et ita petebat salomon cum dicebat. Diuitias ⁊ paup̄tates ne dederis mihi. sed tm̄ victui meo tribue necessaria. Et paulus. Habentes alimenta q̄bus tegamur. his ɔtenti simus. ¶ Notandū etiā q̄ triplex est panis quem petimus i ista oratōe. Primus est sp̄ualis panis austere p̄nie. Iste est panis ordeaceus de quo dicit̄ in iohanne. Est puer vn⁹ hic h̄ns q̄nq̄ panes ordeaceos

quinq; panes. sunt quinq; ptes pfecte penitē
tie. scz. contritio. confessio. oratio. elemosyna. ⁊
ieiuniū. De quibus dictum est supra in secun/
da parte. Secundus panis est sacramentalis
eucharistie. de quo pane dicitur i ioħā. Hic ē
panis qui de celo descendit. Et quis mandu/
cauerit ex hoc pane viuet ineternū. In forti/
tudine istius panis ambulant fideles vsq; ad
montem paradisi. Tercius panis est materia/
lis temporalis substantie. de quo pane dr̄ in
Geñ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo
Et istos tres panes petim⁹ in ista oſone. iu/
xta verbū saluatoris in luca dicentis. Amice
accōmoda mihi tres panes. Iste ergo tres pe
titiones respiciunt collationem boni. Sunt et
alie que respiciunt ablationē mali. ¶ Circa
notandū q̄ duplex est malum. scz malū culpe.
⁊ malū pene. Malū culpe est duplex scz prete
ritū ⁊ futurū. Secūdum hoc ergo sūt tres pe
titiones ablationis mali. In prima petim⁹ ma
lum culpe preteritorum nobis dimitti. cum di
cimus. Dimitte nobis debita nostra. sicut et
nos dimittim⁹ debitorib⁹ nostris. Ista debita
sunt peccata iuxta parabolam christi quā p
posuit symoni leprosi dicens. Duo debitores
erāt cuidā feneratori. ⁊c. Que parabola scdm

Ablatio Mali.

glosam intelligit de debito peccati. Ista debi-
ta petimus nobis dimitti a deo, sicut dimitti-
mus debitoribus nostris. i. illis qui contra nos
peccauerunt. Et istud intelligit de debito iniu-
riaruz quas debemus dimittere. Alioquin ni-
si dimittamus, deus nō dimittet nobis dicente
xpo. Deus pr vester celestis nō dimittet vo-
bis nisi dimiseritis vnusquisqz de cordibus ve-
stris. In qua enim mensura mensi fueritis, ea-
dem remetiet vobis. Si ergo vis q deus dimit-
tat tibi pctā tua dimitte tu illis q ɔtra te pec-
cauerunt. Alioqn dicet tibi. Ex ore tuo te iudi-
co serue neqz. dicis enim dimitte mihi sicut di-
mitto. sed tu nō dimittis. ergo dicis q tibi nō
dimittā. Sed nunqd ille qui existit in frater-
no odio dicens istā orōnez peccat. Dico q nō
qz nō dicit eam i psona ppria. sed in persona
ecclesie qd pz. qz dicit nobis z nō mihi. z ideo
cū vniuersalis ecclesia q regit a spūsancto. nō
possit errare nunqz errat dicendo istā oronez.
In sexta peticiōe petimus nobis a malo cul
pe pseruari cū dicimus. Et ne nos inducas in
temtationē. ¶ Pro quo sciendū q aliqn ten-
tatio sumit in bonū. vt pz in Gen. qn dr. Tēta-
uit deus abrahā. z in libro sapie. Deus autē ten-
tauit eos. z inuenit eos dignos se. Et dr deus

duobus modis tentare. Uno mō pmissiue vt
approbet. ⁊ ita sumit qn̄ dr. Deus temtauit il-
los .i. tētari permisit. ⁊ isto mō tētauit de⁹ iob.
Alio modo dr tentare vt exēplū virtutis aliis
ostenderet. ⁊ hoc modo tētauit de⁹ abraham.
vt ostenderet virtutē obedientie ei⁹. ⁊ de tali
tentatiōe nō intelligim⁹ hic. aliqn̄ etiā tenta-
tio sumit̄ in malū ⁊ ē duplex. nā q̄dā est ab ho
ste .s. a demone. quedam a carne inq̄ntū .s. caro
cōsurgit aduersuz spm̄. Tentatio q̄ ē ab hoste
nō est peccatū nisi ꝯsentiat̄ sibi. imo si fiat resi-
stentia est multū meritoria. ⁊ isto mō fuit ten-
tatus xp̄s. vt dr in Math. Ductus est iesus in
desertū a spiritu vt tentaret̄ a diabolo. Tenta
tio q̄ ē in carne semꝑ ꝓuenit ex pctō inquan-
tū .s. ip̄a rebellio carnis ad spūm prouenit ex
pctō parentū ī nobis. ⁊ est materialiter ipsuz
pctm̄ originale. nō rebellio ista quantū ad su-
um principiū nō ē in ptāte nostra ꝓut dicitur
ꝙ pmi motus nō sunt in ptāte nostra sed re-
sistere illi rebellioni siue allicere istos primos
motus bene est in potestate nostra. ⁊ ideo con
sentire tentationi siue sit ab hoste siue a carne
semꝑ ē peccatū. ita ꝙ si sit cōsensus cum deli-
beratiōe est pctm̄ mortale. si sit sensus subit⁹.
⁊ quasi surreptiuus ē solum peccatū veniale.

Modo ergo nō petim9 in hac petitione ne tē-temur. sed petim9 ne in tētationē inducamur. Tūc aūt intētationē inducimur cū temtationi ꝯsentimus. ideo in ista orone nihil petim9 deo nisi ꝙ det nobis virtutē resistendi temtationi qd apl's ꝓmittit cū factuꝝ dicēs. Fidelis de9 qui nō ꝑmittit vos tētari supra id quod potestis. sed faciet cū tētatione ꝓuentū. ita vt vos possitis resistere. In vltima petitiōe petimus nos a malo pene liberari cū dicim9. Sed libera nos a malo. ita ꝙ hoc intelligit de malo pene eterne qd est simpliciter malū. Nā malum pene tꝑalis pōt esse ⁊ est aliquādo bonū. sicut bonū scīs martyrib9 fuit pati ⁊ sustinere penas multas ⁊ tormenta multa. vnde a tali malo nos nō petim9 liberari. sed a malo pene eterne. Iuxta qd petit eccl'ia dicēs. Libera me domine de morte eterna. In fine omniū petitionū subiungitur. Amen. i. ita fiat. q̄si cōfirmatō omniū petitionū. Sic ergo in orone dn̄ica sūt septē petitiōes. in quarū prima petim9 oronis efficaciā cū dicim9. Sanctificetur nomē tuum quasi dicimus. sicut nomē tuū ē sanctū ⁊ firmū ita illud qd petim9 in ista oratiōe sit firmū. ido licet ista petitio sit prima in ordine tn̄ est vltia intentiōe. In alijs sex petitiōibus petim9 nos-

bis omne bonū conferri ꝛ a nobis omne malū auferri. Donet dn̄s vt hec oīa nobis cōcedāt. Et ista sufficiant quātū ad nunc. qꝛ forte alias ꝺ ista materia latius loquemur.

¶ De decem preceptis legis. Cap̄. iij.

INterroganti mihi iuueni quid faciendo vitā eternā possideret. Respondet iesus. Si vis ad vitā ingredi serua mandata. quasi diceret. Ingressus ad vitā eternā est obseruatio p̄ceptoꝝ ꝛ mandatoꝝ. que quidē mandata sunt precepta decalogi. Decalogus dicit̄ a decas quod est decē. ꝛ logos sermo quasi decem p̄reptorum sermo. Sunt ergo decē p̄cepta legis quorum quedaꝫ ordinant hominē ad deū. quedā in proximū. Precepta aūt que ordinant hominē ad deum sunt tria s̄cdm ꝙ homo ē dō obligatus ad tria. Sicut enim vasallus debet domino suo tria. scꝫ fidelitatem vt nō cognoscat alium dn̄m. reuerentiā vt non faciat ei obprobriū famulatū vt impendat ei debitum obsequium. sic quilibet de dictamine iuris naturalis est obligatus deo ad ista tria. Et ideo quantum ad primū est istud preceptu m. Non habebis deos alienos coram me. Quantum ad secundum est istud. Non assumes nomen

dei tui inuanū. Quātū ad terciū ē istud. Me-
mēto vt diē sabbati sanctifices. precepta autē
q ordinant hoiem ad pximū sunt septē. Ordi-
nat eni hō ad pximū duob⁹ modis. s. vt bonū
sibi faciat. et ne sibi noceat. Quantū ad primuz
est vnū preceptū. s. Honora patrez tuū et ma-
trē tuā. Quantū ad secūdū sunt sex. pōt enim
hō nocere pximo tribus modis. Uno mō fa-
cto. alio mō verbo. alio mō volūtate. Facto po-
test sibi nocere tribus modis. s. vel in propria
psona vel in psona sibi cōiuncta. vel in ppria
substantia. Quantū ad primū ē istud pceptuz
Nō occides. quantū ad secūduz. Nō mecha-
beris. quantū ad terciū. Non furtum facies.
Quantū ad hoc vt non noceat hō pximo suo
verbo est istud. non falsum testimoniū dices.
quantū ad hoc vt nō noceat hō pximo suo vo-
lūtate sūt duo alia. Aut vt nō noceat sibi vo-
luntate libidinis. et tunc est istud. non cōcupi-
sces vxorē pximi tui. ne autē noceat sibi vo-
luntate cupiditatis est istud. nō cōcupisces rē
alienā. s. seruū vel ancillam. nō bouē vel asinū
ne sibi noceat volūtate cupiditat⁹ ista ergo sūt
decē pcepta leg⁹ de quox quolibz aliqua per
ordinem sunt dicenda.

¶ De primo precepto.

PRimū p̄ceptū est. nō habebis deos alie nos corā me. ita q̄ in isto p̄cepto ꝓhibetur oīs ydolatria. oīs heresis. ⁊ oēs sp̄es sortilegii siue diuinatiōes q̄cunq̃ mō fiant. siue fiant in igne siue in aere. siue in aqua siue in terra. siue in corporibus mortuoꝝ. siue in aspectu garritus vel volat⁹ auiū scripturaꝝ. ⁊ generaliter oīs diuinatio quocūq̃ p̄dictoꝝ modoꝝ vel q̄litercunq̃ aliter fiat. ꝓhibita ē in p̄cepto isto ⁊ ē maledicta a deo ⁊ a scā matre eccl̄ia tanq̃ ydolatria ⁊ infidelitas reprobata. Cū eni futura que soli⁹ dei sūt ꝑ tales supsticiōes inuenire aliqui laborant. deitatis iura creaturis attribuūt. Ita ponit ysayas dicēs. Priora ⁊ nouissima annūciate mihi ⁊ dicā q̄ dii estis vos. c. 41. … 23
⁊ Aug⁹. Nō obseruetis dies q̄ p̄dicunt egypciaci. aut kalendas ianuarij in quib⁹ cantilene ⁊ quedā cōstitutiōes adinuicē fiebāt. dona donant ⁊ quasi in principio anni boni fati augurio. aut aliquos menses dies aut tp̄s vl' annos aut lune aut solis cursū. qr qui hec ⁊ q̄scūq̃ diuinatiōes aut auguria facit aut obseruat aut attēdit aut consentit obseruantibus. ca. 26. q. 7. Conuersationes

aut talibus credit aut ad domū eoꝝ vadit. aut in sua domo inducit vel īterrogat. sciat se xp̄i anā fidē ꝛ baptismū preuaricasse. ꝛ paganum ꝛ apostatā inimicū dei esse. ꝛ irā dei grauiter ꝛ ineternū incurrisse. nisi eccl̄iastica emēdatus pn̄ia deo recōcilietur. ¶ Nota ꝙ agricole qui obseruant tp̄a ad seminādū vel ad arbores succidendas vel cōsimilia que certā ꝛ naturalem habēt cām seu rationē naturalē. ꝛ medici qui ad medicinas dandas vel minutōes faciēdas ꝛ ad similia obseruāt dies certos ꝛ tp̄a certa. nō hic cōdēnant. Cū eni oīa ista inferiora sub sint quantū ad corporalē naturā influentie corpoꝝ celestiū nō ē ꝓhibitū imo est necessariū ꝛ debitum respicere in istis. ꝛ attendere fluxum stellaꝝ ꝛ planetaꝝ. Sed cuz anima rationalis in nullo subsit influentie corporū celestium dicente salomone. ac etiā ptolomeo. Anima sapiēs dn̄abitur astris. respicere talia i his que a libero arbitrio ꝓcedunt est superstitiosum ꝛ vanū. vnde ex clamore cornicis pronosticare pluuiā futurā nō est superstíciosū. cuz talia aīalia ex dispositiōne aeris ꝛ mutatōe temporis possint in corporibus suis talem sentire mutationē. ¶ Notandū etiā ꝙ si aliquis vel aliqua colligat aliquam herbam dicendo sim-

bolū fidei vel orationē dn̄icam vt ponat eā su/
per aliquē infirmū ista intentione vt in istis de
us creator omniū vt deus honoretur. nō repro
batur dūmodo nulla obseruātia supsticiosa ob
seruetur vel imisceatur. xxvi. q. v. Non licet. et
q. vij. Nō obseruetis. Et istud habēdū ē p regu
la generali in ista materia q̄ omnis inquisitio
q̄ fit p inuocationē demonū tacitam vel expsi/
sam quocunq; modo fiat. siue p caracteres. si-
ue p figuras. siue alio quocūq; modo est i isto
pcepto. prohibita. Sed quid erit de istis con-
turiis in quibus ponuntur et recitantur nomi-
na dei et angelorum. et ponuntur multa bona.
verba. Dico q̄ in talibus est cauendū ne sub
specie boni lateat malum. Unde diligenter
est aduertendū ne inter illa noīa imisceantur
nomina ignota que magis sūt nomina demo/
nū quā angelorum. Cum enim secundū quod
dicit Beda. nulla sit falsa doctrina que nō ali-
qua vera falsis admisceat. impossibile est q̄ in
istis superstitionib⁹ non admisceantur aliqua
vera cū falsis. et aliqua bona cuz malis. et quia
modicū fermentū totaz massam corrūpit. quā/
tumcunq; sint ibi multa bona si sint ibi aliqua
mala totum est suspectū et corruptū. Quia etiā
angelus malus se transfigurat in angeluz

q. 7. c. nō obseruetis

lucis nõ est credendũ istis fantasticis qui di-
cunt se videre angelos vel aliquos sanctos.
Unde dicit apostolus. Probate spiritus si ex
deo sint.

¶ De secundo precepto.

Secundũ precептũ ẽ. Nõ assumes nomẽ
dei tui in vanũ. ita q̃ in isto p̃cepto prohi-
bent̃ primo ⁊ specialiter oẽs spẽs piurij q̃ sũt
multe. Ad cuius euidentiã sciendũ q̃ ad hoc
q̃ iuramentũ sit licitũ. oportet q̃ ibi sint tria. s.
veritas. iudiciũ. ⁊ iusticia. Ita dicit dñs p osee
pphetã. Iurabis viuit dñs in veritate. ⁊ iusticia ⁊ iudi-
cio. xxii. q. ii. Animaduertendũ. Ueritas enĩ sem-
per debet esse in cõscientia iurantis. vt firmi-
ter sciat ita esse sicut iurat. aliter si solũ credit ⁊
nõ scit p certo ita eẽ nõ dz de certa scia. sed
de credulitate iurare. Judiciũ dicit hic discre-
ta deliberatio. vt. s. nõ iuret etiã verũ nisi pro-
pter necessitatẽ. i. cũ dicit alicui aliqđ verum
qđ ei expedit vel vtile est credere ⁊ non vult
credere simplici assertioni. Justicia dicit vt il-
lud quod iurat licitũ sit ⁊ honestũ. extra de iu-
reiurã. c. Et si xp̃s. Quocunq̃ ergo modo iu-
retur siue iuramentũ sit assertoriũ siue p̃missoriũ
si aliqđ istoꝝ deficiat siue q̃ iuretur falsum vel

verum cum iurans credit iurare falsuz. Sive iu-
ret absq; aliqua necessitate sive iuret aliquod
illicitum. semper est periuriuz. et est directe cō
tra illud preceptū. ¶ Sed quid fiet de istis
iuramentis quotidianis que fiunt ex quadam
leuitate vel ex quadam mala consuetudine.
nunquid ibi est periurium cum deficiat ibi iu-
dicium. Dico q; sic. sed si fuerit de re licita. et si-
ne intentione decipiendi vel fallendi. non est
nisi peccatum veniale. Sed si fiat de re illicita
vel cum intentione decipiendi et fallendi est
peccatum mortale. Unde notandū q; cum iu-
ramentū nō fuerit institutū vt sit vinculū iniq-
tatis. iuramentū qd' fit de re illicita. vel cōtra
charitatem. et quod nō potest saluari sine inte-
ritu eterne salutis. sicut si iurarem me aliquē
interfecturum vel nō daturum elemosynam.
vel aliquod tale periurium. nō est aliquatenus
obseruandū. Unde Hiero. In malis pmissis fi-
dem rescinde. In turpi voto muta decretum.
xxij. q. iiij. In malis. Notandū etiam q; secun-
dario prohibet hic iuramentum qd' fit per fal-
sos deos quod nō debet fieri a xpianis. tñ cre-
do q; xpianus vbi eēt expediens posset reci-
pere iuramentū a sarracenis per deos suos.

re licit

¶ Notandū insuper q nō est iurandū p creaturas nisi per aliquas vt per euāgeliū. per altare. per crucē. per reliquias sanctoꝝ. In manu etiā epi pōt iurari. xxij. q. i. si aliquis. z. q. v. Qui piurat. Unde nota q q̄ iurat p creaturā nō cōcessā. dz acerrime puniri. vt dicit Raymun.

¶ De tercio precepto.

Terciū preceptū est. Memento vt diem sabbati sanctifices. ita q in isto pcepto pcipit primo z principaliter obseruari dies dominica z ex cōsequēti pcipiunt alie festiuitates solēnes que ponunt. de cōse. di. iij. Pronunciandū. z sunt isti. Natiuitas dni. scōꝝ stephani iohānis euāgeliste. innocētū. siluestri. circūcisio dni. epiphanie dni. purificatio beate marie virginis. inuentio scē crucis. sanctū pascha cū ebdomada. tres dies rogationū. ascensio dni. dies penthecostes. sci iohānis baptiste. duodecim aplorū z maxime petri z pauli qui totū mundū sua pdicatiōe illuminauerūt. sācti laurentij. assumptio virgīs marie. natiuitas z cōceptio eiusdem. dedicatio sci michaelis. dedicatio cuiuscunq oratorii seu eccle. festū oium sanctoꝝ. martini. z ille festiuitates quas singuli epi in suis epatibus cū clero collaudauerūt celebrare. que vicinis cōmorantibus īdicende

sunt. nō tñ generaliter omnib⁹. Tamē hoc vl-
timū intellige de sanctis canonizatis ab eccle
sia romana. q꞉ eṗs nō posset per se aliquē san-
ctum canonizare. extra de re. ⁊ vener. scōꝝ. c. i.
Relique vero festiuitates nō sunt cogēde ad
seruandū vel ꝓhibende. Hec itaq꞉ scripta sūt
⁊ determinata in capitulo p̄allegato. Pronū-
nunciandū. Itē Eusebius ... statuit festum
inuentionis sancte crucis. v. nonas May solē
niter celebrari. de cōse. di. iii. Crucē. ¶ Nota
etiam ꝙ in. c. predicto. Pronunciandū. non fit
mentio de festo annūciationis beate marie cū
tamen sit festū solenne ⁊ celebre. ¶ Sed forte
diceret aliquis istud preceptum de die sabba
ti nō de die dominico est intelligendum. Ad
cuius euidentiam est notandū ꝙ in lege vete-
ri fuerunt quedā precepta cerimonialia q̄dā
moralia. Cerimonialia erant illa que pertine-
bant ad specialem cultū dei sicut ꝙ tali die fie
ret sacrificiū tale vel tale. ⁊ etiam que pertine-
bant ad cerimonias illius populi. sicut ꝙ in-
duerent tali veste. ⁊c. Et ista precepta ex quo
xp̄s surrexit ⁊ fuit promulgatū euangeliū nō
fuerunt obseruata. imo que ea obseruaret. pec
caret mortaliter. Moralia autem erāt illa que
erant de dictamine legis nature sicut seruire

deo honorare gentes et similia. Et ista p̄cepta
adhuc manent in virtute sua. modo p̄ceptum
de obseruatiõe sabbati q̄tum erant morale q̄n/
tū ad hoc. s. vt debit⁹ honor impenderet deo. et
istud est de dictamine legis nature. sed q̄ tali
die determinata talis honor impenderet ma=
gis q̄z alia die. erat cerimoniale. inquantū re/
quies illius diei erat figura illius sabbati ma/
gni quo requieuit deus in sepulchro. et ideo q̄n
tum ad illud cessauit istud p̄ceptū. ita q̄ dies
sabbati fuit mutata in diē dñicam. et hoc rõna
biliter. In hac enim die mūdus sumpsit exordiū
resurrexit xp̄s. mors interiit. et vita accepit pri
cipiū. Et ista ē intentio bti pauli ad colloceñ.
vbi dicit. Nemo vos iudicet in cibo aut potu
aut in p̄te diei festi. aut neomenie aut sabba=
torum q̄ sunt vmbra futurorū. Et de hoc dispu
tat multū apostol⁹ ad Hebre. iii. et iiii. ca. Et
habentur super hoc multa capitula de conse.
di. iii. In dieb⁹ festiuis debent vacare homi=
nes hymnis. psalmis. et canticis sp̄ualibus. et
aliis bonis operibus magis quā aliis diebus
et ideo magis debent abstinere ab omni ope=
re seruili non solum a peccato quod proprie
seruile dicitur. quia facit hominem seruū vt a

boli. sed etiam ab operibus mechanicis et negociis secularibus. nec mercatuz fiat. nec placitum. nec aliquis ad penam seu mortem iudicetur. nec sacramenta iurentur. nisi pro pace fienda. de conse. di. iii. Rogationes. De his mechanicis et aliis secularibus officiis expressit dominus dicens. Sex diebus operaberis. septimo autem die qui est sabbatum dni dei tui nō facies opus. tu filius tuus. filia tua. seruus tuus et ancilla tua. iumentum et aduena. qui est i terra portas tuas. ¶ Nota etiam q propter periculum hostium vel tempestatis iminentis possunt fructus colligi in diebus dominicis et festiuis. ita tamē q de illis pro posse studeāt illi quorum sunt largiores elemosynas erogare. Scholares etiam illis diebus possunt scribere in quaternis suis lectiones suas quas per hebdomadam audierunt.

¶ De quarto precepto.

Quartum preceptum et primum de illis que pertinent ad proximum est. Honora patrem tuum. et matrem tuam. Ita q in isto precepto directe precipitur q parentes honoremus. ¶ Et est intelligendum non solum de honore reuerentie. sic q genua flectentur

coram eis. ⁊ q̄ osculent̄ eis manus ⁊ similia. sed etiā de honore subsidij ⁊ puidentie. s. q̄ prouideatur eis in necessarijs secundū facultatem vniuscuiusq;. Nomine etiā patris ⁊ matris intelligunt̄ p̄lati ecclesie ⁊ magistri ⁊ dn̄i temporales quibus est honor debitus exhibendus. Noīe etiā patris ⁊ matris intelligunt̄ oēs proximi quibus sunt opa misericordie exhibēda. Unde oper̄ misericordie quedā sunt spūalia. quedā corporalia. spūalia sunt ista. cōsulere nescientes. corrigere delinquētes. remittere iniuriantib⁹. cōsolari tristes. supportare importunos. orare p psecutorib⁹. vnde versus. Cōsule. castiga. solare. remitte fer ora. Corporalia sunt ista. Pascere esurientes. potare sitiētes. vestire nudos. visitare infirmos. redimere captiuos. colligere in hospicio vagos. sepelire mortuos. Unde v̄sus. Visito. poto. cibo. redimo. tego. colligo. condo.

¶ De quinto precepto

Quintū p̄ceptū ⁊ secūdū ad pximum. ē. Nō occides. supple. iniuste. In quo p̄cepto phibetur homicidiū. ⁊ sub nomie homicidij itelligit̄ oīs iniuria corpalis q̄ pōt inferri pximo. Pro quo notādū q̄ duplex ē hoīcidiuz quoddam ē spūale. ⁊ quoddā est corporale.

¶ Spirituale fit quinq3 modis. scil3 odiendo. Un iohãnes in prima canonica sua. Qui odit fratrē suū homicida est) detrahendo. male consulendo. nocendo.) ꝛ de his trib⁹ hꝛ de pe. di. i. homicidioꝝ. ꝛ ca. ois iniqtas. ꝛ c. noli putare. (vel victū subtrahendo. di. lxxxvi. pasce fame morientem. si nō pauisti occidisti. Et quodlib3 istoꝝ homicidioꝝ(scōm doctores) est peccatū mortale. ¶ Homicidiū corporale scōm doctores fit duobus modis. Uno mō verbo. alio mō facto. Uerbo fit tribus modis. s. ꝑcepto. cōsilio ꝛ defensione dist. i. si qs videns. de pe. di. i. periculose. Et qōlibet istoꝝ si fiat iniuste. est peccatū mortale. ¶ Facto fit quattuor modis. sc3 iusticia. necessitate. casu ꝛ voluntate. Justicia vt cum iudex vel minister rex iuste ꝯdemnatū ad mortem occidit. hoc homicidium si fiat ex liuore vel amore fundendi sanguinem humanū. licet talis moriat iuste qꝛ mereℓ mortem. tamē iste q occidit peccat mortaliter. ꝑpter intentiōē corruptam. Si aūt fiat amore iusticie. nec peccat iudex ꝯdēnando eum ad mortem. nec ꝑcipiendo ministro q̄ occidat eum. nec minister exequēdo mandatum iudicis. dūmodo faciat seruato ordine iuris. Probatur hoc ex verbo apostoli in epistola ad Romanos sic dicentis

Ois aima potestatibus sublimioribus subdi-
ta sit. Et sequitur. Nõ enim sine causa gladiũ
portat. dei enim minister est et iudex in iraz ei
qui male agit. Si fiat in necessitate / distigue.
quia aut illa necessitas fuit euitabilis. puta qz
poterat euadere absqz occisione hominis tunc
est reus homicidij et debet agere penitentiaz
tamqz pro peccato mortali. aut fuit ineuitabilis
quia occidit hominẽ absqz homicidij medita-
tione immo cum dolore animi se et sua defen-
dendo siue liberando. et in isto casu non dicit
peccare neqz astringitur ad penitẽtiam. tamẽ
debet dolere et suis peccatis ascribere qz i tan-
tam poterit venire culpam vbi culpa non est.
vt c. Interfecisti. extra de homicidio. Si aut
fiat casu. distingue. aut iste dabat operam rei
licite vel illicite. si dabat operam rei illicite pu-
ta quia proiecit lapidem per loca per que con-
sueuerunt homines transire. vel dum furaba-
tur equum vel bouem aliquis ab equo vel bo-
ue percussus interiit. &c. In isto casu talis
est simpliciter reus homicidij. Si autem da-
bat operaz rei licite. puta quia arbores sibi ne-
cessarias incidebat. vel deponebat fenum de
curru & similia. Si adhibuit diligentiam quaz
debuit. scilicet respiciẽdo vel pro clamando nõ

nimis tarde vel lente seu tempore ꝯgruo et si
tu: ita ꝙ si aliquis erat ibi vel videbat poterat
fugere vel sibi cauere non imputatur sibi. ꝓba
tur hoc di.l. Sepe contingit. extra de homici
dio Quidam. Si autem homicidium fiat vo
luntarie sit omni distinctione tenendum est et
grauissimum et enorme peccatum, di.l. Si quo
voluntarie.

De vi. precepto.

Sextum ꝓceptum est. Nō mechaberis ita
ꝙ in isto precepto prohibetur omnis cō
cubitus preterꝗ cū legitīa vxore. Que autē ꝛ
quot sint species talis ꝯcubitus vide s pte ij. tra
ctatu. ii. c. ix.

De vii. precepto.

Septimū ꝓceptum est. Non furtū facies.
ita ꝙ in isto ꝓcepto ꝓhibetur furtū. vsu
ra. fraus. rapina. dolus ꝛ generaliter ois acq
sitio illicita aliene rei quocūqꝫ modo palliato
siue pacta fiat.

De octauo precepto.

Octauum ꝓceptum ē. Non falsum testimo
niū dices. ita ꝙ in isto ꝓcepto ꝓhibetur
omne mendacium. Pro quo notandum ꝙ se
cundum augusti. libro de mendacio. octo sunt
genera mendaciorum.

¶ Primū est q̄ sit ꝯtra doctrinā fidei ⁊ bonoꝝ moꝝ. vt dicere christū nō esse natū de pura pura virgine maria. vel non esse passum in cruce vel aliud simile ꝯtra articulos fidei vel bonos mores. ¶ Secūdum est q̄ nulli ꝓdest ⁊ alicui obest. vt est mēdaciū detractoris vel falsi testꝫ in causa criminali. ¶ Terciū est q̄ ꝓdest vni ⁊ obest alteri vt testimoniū falsi testis in causa pecuniaria ¶ Quartū est q̄ fit sola mentiendi libidine quasi sine causa vel vtilitate. Quintū est q̄ fit placendi cupiditate. vt mendaciū adulatoris. ¶ Sextū est quod nulli obest ⁊ ꝓdest alicui ad euitandū ꝑiculū pecunie. vt si q̄s sciens pecuniā alicuiꝰ tollendā a fure vel ꝑdone mentiret iurās se nescire vbi sit. ¶ Septimū est qđ nulli obest ⁊ ꝓdest alicui ad euitanduꝫ ꝑiculum ꝑsone. vt si quis querat ad mortem ⁊ aliq̄s mentiat iurās se nescire vbi sit. Octauū est qđ nulli obest ⁊ prodest alicui ad hoc vt ab immūdicia corporali aliq̄s tueat. vt si volenti corrūpere ꝟginem mentiat aliq̄s dicendo eaꝫ esse ꝯiugatā. vel se nescire. vbi esset illa virgo vt seruaretur eius ꝟginitas. ¶ Alia distinctio ponit ab eodē Aug. s. q̄ mendacioꝝ aliud est ꝑniciosū ⁊ hoc ꝯprehēdit. v. genera distinctōis ⁊ istud est sꝑ peccatū mortale. xxij. q. ij. primū.

¶ Aliud est viciosum. et illud cōprehendit tria vltima gńa prime distinctiōis. et istud est pctm̄ veniale. Aliud est iocosuz. et credo etiā q̄ istud est veniale qđ itelligo qñ ille cui dr̄ nouit rem cā iocandi fuisse dictā. et q̄ nō dicat ex libidine mentiendi. ¶ De mendacio adulatōnis nota q̄ aliqs pōt adulari alteri tribus modis. Uno mō attribuendo ei bonum qđ nō hz. et isto mō dicūt aliq̄ q̄ est pctm̄ mortale. et aliq̄ q̄ sit veniale. Alio modo ꝓbando maliū qđ hz. et istud scđm oēs est mortale. Alio mō extollendo bonum quod hz. et istud scđm oēs est veniale.

¶ De nono et decimo p̄ceptis

Nonū et decimū p̄ceptū ꝓhibent actum interiorē. s. actū volūtatꝭ. videlz q̄ null9 ↄcupiscat alienā vxorē et sub noīe vxoris intelligitur quecunqꝫ mulier. qꝛ vt dicit apostolus. Quicūqꝫ viderit mulierē ad ↄcupiscendū eaz iam eā mechatus est in corde suo. et q̄ nō ↄcupiscat rem alienā ad possidendū. Horꝫ autem decem p̄ceptorꝫ legis quedā sunt affirmatiua quedā negatiua. Et patet istorꝫ differentia. q̄a affirmatiua obligāt semꝑ sed nō ad semꝑ. sed pro loco et tempore. negatiua autem obligant semꝑ et ad semꝑ.

De istis decem preceptis habentur isti vers⁹
Unū crede deū nec iures vana p ipm. Sabba
ta sctificces ꝛ venerare patres Non sis occisor
fur mechus testis iniquus. Vicinꝰ thorū res
q̄ caueto suas.

De dotibus btōꝝ. Cap. iiii.

Q Uia teste augu. Nullū bonū irremune-
ratum neq̄ malum ipunitum remanebit
Ideo vltimo videndū est de dotib⁹ btōꝝ. i. de
premiis que hēbūt illi q̄ obseruabūt ista pre-
cepta. Notandū ergo q̄ obseruatorib⁹ istorꝫ
preceptoꝝ dabuntur septē dotes glie in padi-
so. tres ex pte aīme ꝛ quatuor ex pte corporis
Prima dos ex pte aīe ē clara visio dei scꝫ q̄
videbimꝰ deū clare sine aliquo velamine. ꝛ i
ista visione cōsistit tota nostra beatitudo. vnd̄
Augꝰ. Visio est tota merces. ꝛ ista clara visio
succedit visioni fidei. Ita dicit Paulus apl's.
Videmus nūc. s. in vita ista p speculū in eni-
magte. s. fidei. tūc aūt scꝫ in paradiso facie ad
faciē. Secūda dos ex pte aīe ē firma tentio. q̄
scꝫ ita firmiter tenebimus deūꝫ q̄ nullo modo
timebimus eū amittere. ꝛ de ista tentioni d̄r i
canticis. Tenui eū nec dimittaꝫ. Et ista firma
tentio succedit virtuti spei. ¶ Tercia dos aīe

me beate erit perfecta fruitio scz qr aia beata perfecte fruetur deo ⁊ adherebit ei ⁊ satiabit et delectabitur in eo. Unde psal'. Satiabit cu3 apparuerit gloria tua. ⁊c. Et ista perfecta frui tio succedit amore charitatis. Et de istis trib9 modis dicit Aug9. Uidebimus amabimus ⁊ laudabimus. ⁊ istud officium habebimus i paradiso. scz videre. amare. ⁊ laudare deū. Post resurrectionē autē habebimus q̃tuor dotes. ex parte corporis. qr corpora nostra erūt agilia. i. mouebunt per quātumcunq3 spacium sine aliqua fatigatione ⁊ labore. Erunt etiā impassibilia. quia a nullo poterunt pati. Erunt etiam imortalia. quia nullo modo poterūt mori. Erunt etiam clarissima. vnde saluator. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. Cuius regni cōciues nos faciat rex regum. ⁊ oīm dominantium Jesus christus Amen.

¶ Optata felix conspicito

Hec circa officiū curatoꝝ breuiter a me scripta sunt / vt simplices in aliquibus instruātur / et magis ꝓuecti ad altiora inuestiganda laborēt. obsecrās / vt si in libello isto lector aliqua vtilia inueniat / ipse attribuat soli deo / grates referēs ꝙ mihi pctōri aliquātulā scintillulā intelligētie imptiri dignatꝰ est. Illa aūt q̄ minꝰ bñ dicta sūt / mee ignorātie aut inaduertentie ascribens / charitatiue corrigat / et ꝓ me pctōre p̄ces ad dñm fundat /

¶ Sequitur tabula huius libri

¶ Liber iste prima sui diuisione in tres ptes partitur principales. In prima pte agit de sacramentis. & his q̄ ptinent ad ipsoꝝ sacramentoꝝ administrationē. Et pars illa principalis diuidit in septez tractatus. Scda pars incipit Uerus deus ac pius samaritanus in q̄ agitur de penitentijs & his q̄ ptinent ad ꝯfessionū audientiā. & penitentiaꝝ impositionē. et continet q̄tuor tractatus. Tercia pars incipit ibi. Mi dn̄s ac magister. Et est de articulis fidei et de preceptis legis. & ꝯtinet. quattuor capitula 1ª pars folio 103 2ª p fol. clxx 3ª ps. b

¶ De sacramentis in generali.

¶ De confirmatione.

¶ Tractatus tercius prime ptis principalis est de cōfirmatione. & habet septē capitula.

¶ De sacramento eucharistie

¶ Tractat⁹ quart⁹ prime ptis principalis ē de sacro eucharistie. & hz vndecim capitula.

2ª 4ᵗᵃ par
7 xxiiii

Tabula

Tabula

3a pars
Articulis

Celeberrimi viri dñi Guidonis de monte Rocherii liber/qui manipulus curatoꝝ inscribit. Finit

